

2022

**Доклад за последваща оценка на
въздействието на
Закона за българите, живеещи извън
Република България**

Последващата оценка на въздействието е възложена от Комисията по политиките на българите извън страната на 47^{ото} Народно събрание, на основание чл. 26, ал. 2 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Съдържание:

Съдържание:	2
I. Резюме	5
II. Основна част на доклада	9
II. 1. Увод	9
II. 2. Цели	10
II. 3. Ограничения, обхват и структура на оценката	13
II.3.1. Изследване на причините за приемането/изменението на нормативния акт	33
1. Закон за българите, живеещи извън Република България (обн. ДВ. бр. 30 от 11 април 2000 г.)	33
2. Изменение на ЗБЖИРБ с параграф 109 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за митниците (ДВ, бр. 58 от 26 юли 2016 г.)	46
3. Изменение на ЗБЖИРБ с параграф 18 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за българското гражданство (ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.)	49
II.3.2. Критерии за оценка на ЗБЖИРБ	53
1. Въпроси за оценка	55
II. 4. Заинтересовани страни и събрани данни	56
II.4.1. Заинтересовани страни	56
II.4.2. Информация относно проведените консултации със заинтересованите страни	58
II. 5. Анализ на данните и оценяване на въздействията	64
Закон за българите, живеещи извън Република България	64
Цел 1: Съхраняване на националната, културната и религиозната идентичност на българите, живеещи извън Република България	65
Цел 2: Приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България към държавния и общественно-политически живот в България	154
Описание на основните въздействия на Закона за българите, живеещи извън Република България	216
Заклучение	218
II. 6. Начини на разпространение на резултатите от последващата оценка	242
II. 7. Препоръки за последващи действия съгласно чл. 186 от ЗНА	243
Източници	248
Приложения	254

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Списък на използваните съкращения

Съкращение	Пълно наименование
АБУЧ	Асоциацията на българските училища в чужбина
АЗ	Агенция по заетостта
ББР	Българска банка за развитие
БКИ	Български културни институти
ВАС	Върховен административен съд
ВОС	Временни обществени съвети
ДАБЧ	Държавна агенция за българите в чужбина
ДВ	Държавен вестник
ДР	Допълнителни разпоредби
ЕС	Европейски съюз
ЗБГ	Закона за българското гражданство
ЗБЖИРБ	Закон за българите, живеещи извън Република България
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗМ	Закон за митниците
ЗНА	Закон за нормативните актове
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ЗЧРБ	Закон за чужденците в Република България
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВнР	Министерство на външните работи
МК	Министерство на културата
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерството на труда и социалната политика
НОМИОВ	Наредба за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието
НСИ	Националният статистически институт
НЦПИ	Национален център за парламентарни изследвания
РМС	Решение на Министерски съвет
ПГ	Парламентарна група
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПОДНС	Правилник за организацията и дейността на Народното събрание
СК	Семеен кодекс
СТСВ	Служби по трудовите и социалните въпроси
ЦИК	Централна изборителна комисия

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Списък на таблиците

Таблица №	Заглавие/описание на таблицата
1	Брой на издадените от ДАБЧ удостоверения за български произход, които да послужат пред Министерството на правосъдието за придобиване на българско гражданство
2	Планиран бюджет и усвоени средства по Националната програма „Роден език и култура зад граница“ за периода 2009-2022 г.
3	Брой на неделните училища брой на учениците, обучаващи се в неделните училища по ПМС №90 и Национална програма „Роден език и култура зад граница“ в периода 2009-2022 г.
4	Справка за приема на студенти съгласно чл.4, ал.1 и ал.3 на ПМС № 103/1993 г., и чл.3, ал. 1 на ПМС №228/1997 г. през периода 2011-2022 г.
5	Дейности и финансови средства за подпомагане на обучението, организирано в чужбина по ПМС №103 от 31 май 1993 г.
6	Резултати от извършен мултикритериен анализ на ЗБЖИРБ по отношение на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина
7	Бюджет на програма „Популяризиране на българската култура в чужбина“ в периода 2018-2022 г.
8	Отчетени проекти на програма „Подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание“
9	Отчет на резултатите от изпълнението на бюджетни програми на Министерството на културата, свързани с популяризиране на българската култура за периода 2007-2020 г.
10	Държавни субсидии за българските православни общини в чужбина за период 2017-2020 г.

I. Резюме

Извършването на последваща оценка на въздействието цели да определи резултатите/последствията от приложението на закона и да идентифицира и оцени въздействията ex-post от действието на закона. Последващата оценка на въздействието трябва да установи дали законът е произвел планирания и желан ефект върху заинтересованите групи, както и върху цялостната обществено-икономическа среда. Извършването на последваща оценка най-ясно може да идентифицира възникналите от приложението на закона проблеми и да аргументира обосновано препоръки за бъдещи действия за подобряване на регулаторната среда. Предлагаането на законодателни промени, които не са основани на извършена последваща оценка на въздействието на съществуващите норми, се определя от редица изследователи в областта на оценката на въздействието като практика, показваща липсата на отговорност, дългосрочна визия и желание за приемственост от страна на законодателя.

Настоящата последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България е възложена на Националния център за парламентарни изследвания от постоянната парламентарна Комисия по политиките на българите извън страната на 47-ото Народно събрание, на основание чл. 26, ал. 2 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание.

Законът за българите, живеещи извън Република България е първият по рода си специализиран закон, уреждащ отношенията между българската държава и българите, живеещи извън страната, както и правата на българите, които нямат българско гражданство. Въпреки очакванията (и на законодателя, и на обществото) законът да послужи като рамка, на основата на която да се развият политиките, насочени към българите, живеещи извън страната, ЗБЖИРБ не просто не се превръща в отправна точка за активна държавна политика, но и на практика остава неприлаган (с отделни изключения) близо двадесет и две години след приемането му.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ си поставя три основни цели:

1. Установяване на степента на постигане на целите и анализиране на степента, в която постигането на целите се дължи на ЗБЖИРБ;
2. Отчетност от прилагането на ЗБЖИРБ;
3. Генериране на изводи от прилагането на Закона за българите, живеещи извън Република България като предпоставка за подобряване на процеса по взимане на решения в областта.

Анализът на събраните данни за целите на извършената оценка на въздействието показва **частично изпълнение на целите на нормативния акт** в областта на:

- осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина (включително осигуряването на по-добра междуинституционална координация по отношение на осъществяването на образователна и културна дейност сред българите в чужбина);
- подобряване на условията за осъществяване на ефективни образователно-възпитателни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура;
- координация между институциите при реализирането на политиките за съхранение на религиозната идентичност на българските общности зад граница.

Целта на нормативния акт, отнасяща се до приобщаването и включване на българите, живеещи извън Република България, към държавния и общественно-политически живот в България, включително чрез децентрализация на начините на финансиране на инициативите и програмите, насочени към българите, живеещи извън страната, **не е изпълнена**:

- Регламентираният в ЗБЖИРБ (Глава четвърта) Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, не е

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

създаден, което възпрепятства в значителна степен изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, доколкото съгласно разпоредбите, разписани в него, на Националния съвет са вменени множество функции от съществено значение за защита на интересите на българите, живеещи извън Република България;

- ☑ Създадената със ЗБЖИРБ възможност за формиране към дипломатическите представителства на Република България, в които има български общности или български национални малцинства, на консултативни съвети на българите, живеещи извън Република България, не е реализирана;
- ☑ Липсва утвърден цялостен финансов механизъм и материална обезпеченост на политиките, насочени към българите, живеещи извън Република България, не позволява неговото използване като ефективен инструмент в политиката за оказване на подкрепа на българските граждани в чужбина и за опазване на българската култура и традиции зад граница;
- ☑ Не е разработен и приет правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, което е основна предпоставка за липсата на координация и взаимодействие между институциите, активно участващи в реализирането на политиките към българите, живеещи извън Република България;
- ☑ Заинтересованите страни, които търпят ефектите от политиките, насочени към българите, живеещи извън страната, са неудовлетворени както от степента, в която са включени в обществено-политическия живот в страната, така и от липсата на координация и активно взаимодействие между институциите и съответно оценяват като незадоволителна подкрепата, която получават от държавните, неправителствени и академични институции.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Анализът на данните, извършен за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, показва, че дори **частичното изпълнение на целите в значителната си част не се основава на създадени механизми в резултат от приложението на ЗБЖИРБ.** Значителна част от функциите на отделните институции, изпълнявани във връзка с осъществяване на държавна политика, насочена към българите, живеещи извън страната, се извършват на основание на разпоредбите на други нормативни актове, а не на ЗБЖИРБ.

Целите на ЗБЖИРБ не са постигнати, а липсата на правилник за приложение на ЗБЖИРБ и други подзаконови актове, свързани с изпълнението на закона, затруднява междуинституционалното сътрудничество и създава предпоставки за: дублиране на дейности в различни институции; липса на ясно разписани отговорности на целевите групи, отговорни за изпълнението на политиките към българите, живеещи извън страната, а като резултат – неефективно използване на финансов и експертен ресурс.

Следователно с висока вероятност може да се твърди, че **резултатите от изпълняваните политики биха били същите, дори ако не беше приет законодателният акт, обект на анализа.**

II. Основна част на доклада

II. 1. Увод

Настоящият доклад съдържа резултатите от проведената последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ), обхващаща периода от неговото приемане до февруари 2022 г. При изготвянето на последващата оценка на въздействието е използвана методология, основана на следните нормативни актове и стратегически документи:

1. Закона за нормативните актове – обн. ДВ. бр. 27 от 3 април 1973 г., изм. ДВ. бр. 65 от 21 юли 1995 г., доп. ДВ. бр. 55 от 17 юни 2003 г., изм. ДВ. бр. 46 от 12 юни 2007 г., изм. и доп. ДВ. бр. 34 от 3 май 2016 г., в сила от 04.11.2016 г.;

2. Насоките за по-добро регулиране на Европейската комисия, разработени през 2015 г. и актуализирани през 2017 г.¹;

3. Инструментариум към Насоките за по-добро регулиране на Европейската комисия от 2015 г., актуализиран през 2021 г.²;

4. Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието (прието с РМС № 885 от 3 декември 2020 г.);³

5. Образец на доклад за последваща оценка на въздействието (одобрен от Съвета за административната реформа на 28 януари 2021 г.).⁴

За целите на разработването на настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ е формиран екип в състав:

проф. д.н. Веселин Цанков – преподавател в Бургаски свободен университет;

доц. д-р Наталия Киселова – преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“;

---

¹ SWD (2017) 350 „Better Regulation Guidelines“.

² ‘Better regulation’ toolbox 2021

³ <https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=16&Id=320>

⁴ <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=24111>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

д-р Теодора Ангелова – ръководител на Националния център за парламентарни изследвания, доктор по социология;

Добрян Добрянов – заместник-ръководител на Националния център за парламентарни изследвания;

доц. д-р Антоний Гълъбов – главен експертен сътрудник в Националния център за парламентарни изследвания;

Виргиния Пепелянкова – старши експертен сътрудник в Националния център за парламентарни изследвания;

Даринка Лилова – младши експертен сътрудник в Националния център за парламентарни изследвания;

Румен Чакаръров – младши експертен сътрудник в Националния център за парламентарни изследвания;

Красимира Кунчева – младши експертен сътрудник в Националния център за парламентарни изследвания.

II. 2. Цели

II.2.1. Основни цели на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

Съгласно разпоредбите на чл. 33, ал. 2 от Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието (НОМИОВ)⁵, последващата оценка на въздействието изследва съотношението между поставените цели и постигнатите резултати при прилагането на нормативния акт. Според чл. 36 от НОМИОВ целите могат да са свързани с периодичен преглед на прилагането на нормативния акт, с резултатите от регулирането на конкретна част от съответните обществени отношения, със съответствието с определени конституционни или законови положения, с изводи относно последиците от прилагането на акта чрез правилата, които са заложили в него.

---

⁵ Приета с [ПМС № 301](#) от 14.11.2016 г., обн., ДВ, [бр. 91](#) от 18.11.2016 г., в сила от 18.11.2016 г., изм., [бр. 5](#) от 17.01.2017 г., в сила от 18.11.2016 г., изм. и доп., бр. 84 от 29.09.2020 г., в сила от 1.01.2021 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Настоящата последваща оценка на въздействието си поставя за цел да бъдат анализирани резултатите (реалните последици и ефекти) от прилагането на ЗБЖИРБ (включително от последващите изменения на закона) и адекватността на предприетите действия за уреждане на отношенията на българската държава с българите, живеещи извън Република България. За изпълнение на така поставената цел следва да се оценят последствията и ефектът от приемането и прилагането на ЗБЖИРБ, включително до каква степен е постигнат планираният ефект върху заинтересованите страни.

Методологическите насоки за извършване на последваща оценка на въздействието определят четири основни цели на оценката:

- подобряване формулирането на политики;
- подобряване прилагането на нормативния акт;
- отчетност от прилагането на нормативния акт;
- извличане на изводи от прилагането на нормативния акт.

Настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ си поставя три основни цели:

Цел 1: Установяване на степента на постигане на целите и анализиране на степента, в която постигането на целите се дължи на ЗБЖИРБ

Законът за българите, живеещи извън Република България е приет през 2000 г. и за законодателната инициатива не е извършена предварителна оценка на въздействието. В мотивите към законопроекта не са посочени експлицитно целите на законодателната инициатива. Изследователско предизвикателство пред екипа, извършващ последващата оценка на въздействието, е чрез вторичен анализ на данни (съдържащи се в мотивите към законопроекта, в стенограмите от обсъждането му в постоянните комисии към 38^{ото} Народно събрание, в пленарна зала и др.) да бъдат изведени основните цели на ЗБЖИРБ.

Оценката на въздействието си поставя за цел да анализира промяната в публичните политики след приемането на ЗБЖИРБ, основните постигнати

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

резултати от прилагането на политиките към българите, живеещи извън Република България, както и да установи в каква степен постигнатите резултати по отношение на целите на ЗБЖИРБ се дължат на прилагането му.

Цел 2: Отчетност от прилагането на ЗБЖИРБ

Дефинирането на тази цел на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ е предпоставено от особената чувствителност на българите, живеещи извън Република България, към резултатите от прилагането на ЗБЖИРБ. Проведеният от екипа, извършващ последващата оценка на въздействието, документален анализ на публичната информация, изготвяна от институциите, които би следвало да прилагат нормативния акт, открие липсата на публични данни за резултатите от приложението на ЗБЖИРБ. Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ цели да установи степента на отчетност на институциите, компетентни за изпълнението на ЗБЖИРБ, както и наличието на междуинституционална координация, доколкото дейностите, които следва да бъдат извършени по изпълнението на ЗБЖИРБ, са многостранни и излизат извън компетенциите на една единствена институция.

Цел 3: Генериране на изводи от прилагането на Закона за българите, живеещи извън Република България като предпоставка за подобряване на процеса по взимане на решения в областта.

Основна цел на последващата оценка на въздействието е изготвянето на изводи относно степента на постигане на целите на закона, степента на удовлетвореност от резултатите на основната целева група на нормативния акт – българите, живеещи извън Република България както и обосноваването на неговото последващо прилагане. Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ цели и формулирането на изводи относно правилността на използвания конкретен подход за регулиране на обществените отношения в тази област. Изводите и препоръките от извършената последваща оценка на въздействието могат да бъдат използвани за взимане на информирано

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

политическо решение относно бъдещата държавна политика към българите, живеещи извън страната.

II. 3. Ограничения, обхват и структура на оценката

1. Ограничения на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ е извършена при отчитане на следните ограничения:

- 1.1. липсата на цялостна предварителна оценка на въздействието на законопроекта на ЗБЖИРБ и съответно на предварително дефинирани цели и измерими индикатори за постигането им. Добрата практика по извършване на предварителна оценка на въздействието на предлаганите законодателни инициативи предполага индикаторите за измерване на напредъка от регулацията да бъдат дефинирани именно в хода на предварителната оценка и впоследствие да бъдат използвани при извършването на последваща оценка. При приемането на ЗБЖИРБ през 2000 г. действат разпоредбите на Закона за нормативните актове (обн. ДВ. бр. 27 от 3 април 1973 г., изм. ДВ. бр. 65 от 21 юли 1995 г.), според които няма изискване проекта на нормативен акт да бъде придружен от предварителна оценка на въздействието.
- 1.2. в мотивите към ЗБЖИРБ липсват ясно дефинирани: проблем, който се решава със законодателната инициатива; цели и очаквани резултати от приложението на закона.
- 1.3. липсата на последователна държавна политика за изграждане и актуализиране на регистри, съдържащи актуална информация за българите, живеещи извън Република България⁶;

---

⁶ Единственият съществуващ, към момента на провеждане на настоящата оценка на въздействието, институционален регистър на организации на българите в чужбина, не е актуализиран.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- 1.4. методологически ограничения за провеждане на представително проучване сред основната целева група на ЗБЖИРБ – българите, живеещи извън Република България, поради невъзможност да бъдат спазени изискванията за представителност на извадката, а именно: 1. точно и ясно дефинирана генерална съвкупност; 2. случаен подбор на лицата, попадащи в извадката; 3. лицата, попаднали в извадката да не бъдат замествани с други в случай на отказ или трудности при откриването им.⁷

2. Обхват на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

Определянето на обхвата и структурата на последващата оценка на въздействието включва изследването на причините за приемането на нормативния акт и неговите изменения. Чрез този подход могат да бъдат вторично дефинирани основните причини за предлагането на законодателната инициатива, целите и очакваните резултати от прилагането ѝ.

Обект на настоящата последваща оценка на въздействието е ЗБЖИРБ, приет от 38-ото Народно събрание на 29 март 2000 г. и обнародван в Държавен вестник, бр. 30 от 11 април 2000 г., както и неговите изменения (изм. ДВ, бр.58 от 26 юли 2016 г., изм. ДВ, бр.21 от 12 март 2021 г.).

---

⁷ Емпирични методи за събиране (и анализиране) на данни, Калоян Харалампиев, Ангел Марчев, 2017 г.:

https://iped.bg/shoomsaw/2021/11/Handbook_empirical_methods_for_data_collection.pdf

3. Структура на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

3.1. Закон за българите, живеещи извън Република България

Законът за българите, живеещи извън Република България е приет през 2000 г. и е първият по рода си специализиран закон, уреждащ отношенията между българската държава и българите, живеещи извън страната, както и правата на българите, които нямат българско гражданство. Законът представлява първият специализиран нормативен акт, който цели максимално доближаване на правата на българите, живеещи извън страната, които нямат българско гражданство, до българските граждани. В ЗБЖИРБ се съдържа и принципна разпоредба за издирване и опазване на българското културно-историческо наследство в чужбина.

3.1.1. Кратка обща характеристика на ЗБЖИРБ

Законът за българите, живеещи извън Република България се състои от пет глави и Преходни и заключителни разпоредби.

В Глава първа „Общи положения“ (чл. 1-5) са изведени обхвата на ЗБЖИРБ (чл. 1), определени са неговите субекти (чл. 2 – българин, живеещ извън Република България), начина, по който се доказва български произход (чл. 3), функции на българската държава по отношение на субектите на ЗБЖИРБ (чл. 4 и чл. 5).

3.1.1.1. Права на българите, живеещи извън Република България, уредени със ЗБЖИРБ

Глава втора от ЗБЖИРБ – „Права на българите, живеещи извън Република България“ и Глава трета – „Установяване в страната на българи, живеещи извън Република България“ съдържат както обща и принципна уредба на основни права (в осъществяването на тяхното право на връзка с компетентните за съответния случай институции и организации, чл. 6, ал. 1), така и конкретна уредба на няколко категории субективни права.

Първата категория субективни права се отнася до права на лицата, независимо от гражданството им, българско или чуждо гражданство, стига да са българи, които живеят извън територията на Република България.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Втората категория права са субективни права на българи, които са само чужди граждани или с чуждо и с българско гражданство, които пребивават на територията на Република България. Казано по друг начин, в ЗБЖИРБ са предвидени условия и облекчен ред за реализация на субективни права на българи – икономически, социални, културни и лични. Поради конституционната уредба за реализация на политически права само от лица, които са български граждани, законът, попадащ в обхвата на настоящата последваща оценка на въздействието, не е предвидил политически права в своите разпоредби.

3.1.1.1.1. Икономически права (упражнявани на територията на Република България):

- право на труд при пребиваване в страната след получаване на разрешение по облекчен ред, установен в правилника за прилагането на закона (чл. 7);
- да извършват стопанска дейност в Република България (чл. 8, ал. 1);
- когато закон или международен договор, по който Република България е страна, предвижда по-благоприятни условия за извършване на стопанска дейност и инвестиране, се прилагат по-благоприятните условия (чл. 8, ал. 2);
- да инвестират (чл. 8, ал. 1);
- да участват в касовата приватизация (чл. 8, ал. 1);
- да възстановяват правото си на собственост и да придобиват наследство, съгласно действащото законодателство, при условията и по реда, предвидени за български граждани, освен по отношение на земята⁸ (чл. 8, ал. 1);
- право на наследяване на собственост (държавните органи и органите на местното самоуправление и местната

---

⁸ Вж. чл. 22, ал. 1 от Конституцията на Република България.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

администрация при установяване на открити наследства в Република България, наследници по които са българи, живеещи извън Република България, им предоставят информация чрез съответните български дипломатически и консулски представителства) (чл. 14, ал. 1);

- ☑ при издаване на документи, свързани с гражданската регистрация на лицата-българи, които не са български граждани, заплащат такси в размер, определен за българските граждани (чл. 14, ал. 2);
- ☑ българи, живеещи извън Република България, които желаят да се установят в Република България, получават разрешение за постоянно пребиваване при облекчени условия и ред (чл. 15, ал. 1);
- ☑ на българи, живеещи извън Република България, които желаят да се установят в Република България, държавните органи и органите на местното самоуправление и местната администрация оказват съдействие, предоставят материални и други помощи за тяхното устройване при условия и по ред, определени от Министерския съвет (чл. 15, ал. 2);
- ☑ българската държава създава условия на нуждаещите се българи, установяващи се на нейна територия, за предоставяне на безвъзмездно право на ползване на земи от държавния или общинския поземлен фонд за първите три години от датата на установяването им (чл. 16, ал. 1);
- ☑ Министерският съвет определя условията и реда, при които нуждаещите се българи, установяващи се на нейна територия, могат да ползват кредит за закупуване на недвижими имоти, жилища и инвентар при облекчени условия (чл. 16, ал. 2).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3.1.1.1.2. Социални права (упражнявани както на територията на страната, така и в чужбина):

- ☑ облекчения при заплащане на държавни такси, свързани с уреждане на тяхното пребиваване или установяване в Република България, при условия и по ред, определени от Министерския съвет (чл. 6, ал. 2);
- ☑ право да придобиват безплатно основно и средно образование в държавните и общинските училища в Република България при условията и по реда за българските граждани (чл. 9);
- ☑ право да придобиват висше образование в държавните висши училища в Република България при условията, предвидени за българските граждани (чл. 10, ал. 1), и по облекчен ред за прием (чл. 10, ал. 2)⁹;
- ☑ българите, живеещи извън Република България, които не са в състояние сами да заплащат разходите за своето обучение в България, могат да кандидатстват по програми, финансово осигурени от държавния бюджет, от висшето училище или от други източници (чл. 10, ал. 3);
- ☑ българите, живеещи извън Република България, получават помощ от български институции и организации чрез преподаватели, учебни пособия, материални средства или по друг подходящ начин за обучение на български език, за изучаване на българска литература, история, география и други дисциплини съгласно нормите на международното право, местното законодателство и двустранни спогодби и договорености (чл. 11, ал. 1);
- ☑ повишаване квалификацията на преподавателите по изучаваните на български език дисциплини в чужбина

---

⁹ Министерският съвет утвърждава ежегодно броя на приеманите за обучение студенти и докторанти по чл. 10, ал. 1 по висши училища и специалности, както и определя облекчен ред за тяхното приемане.

(български език, българска литература, история, география и други) (чл. 11, ал. 2);

- ☑ при необходимост командироване на български преподаватели по изучаваните на български език дисциплини в чужбина (български език, българска литература, история, география и други) (чл. 11, ал. 2);
- ☑ износ на учебници и учебни помагала за обучение на български език, за изучаване на българска литература, история, география и други дисциплини, се освобождава от мита и такси и се осъществява чрез съответните български държавни институции (чл. 11, ал. 3).

3.1.1.1.3. Културни права (упражнявани в чужбина):

- ☑ осигуряване на възможности за запознаване с многовековната българска култура и за участие в нейното развитие, според желанието и интересите на българите, живеещи извън Република България (чл. 12)¹⁰;
- ☑ осигуряване на възможности за запознаване с българската наука и за участие в нейното развитие, според желанието и интересите на българите, живеещи извън Република България (чл. 12)¹¹.

---

¹⁰ За целта Република България чрез съответните институции (адаптирано):

1. изпраща печатни издания, технически носители на информация и други материали за запознаване с живота, културата и други сфери от развитието на България;
2. организира срещи със специалисти и дейци в съответните области;
3. насърчава и подпомага създаването и дейността на средища за популяризиране и развитие на българската култура на територията на съответните държави;
4. организира културни и други прояви на територията на съответните държави или в Република България, включително с участието на международни организации и изтъкнати представители на изкуството, културата и спорта;
5. предоставя при възможност помещения и обзавеждане на организации на български общности или български национални малцинства зад граница за осъществяване на културно-просветна и друга подобна дейност.

¹¹ За целта Република България чрез съответните институции (адаптирано):

1. изпраща печатни издания, технически носители на информация и други материали за запознаване с живота, науката и други сфери от развитието на България;
2. организира срещи със специалисти и дейци в съответните области;
3. насърчава и подпомага създаването и дейността на средища за популяризиране и развитие на българската наука на територията на съответните държави;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3.1.1.1.4. Лични права (право на вероизповедание и право на сдружаване в религиозни организации):

- ☑ българската държава подпомага съхраняването и изявата на източноправославното вероизповедание като традиционна религиозна принадлежност на българите и като фактор за опазване на българската национална идентичност (чл. 13, ал. 1);
- ☑ българската държава, съгласувано с Българската православна църква, подпомага дейността ѝ сред българите, живеещи извън Република България (чл. 13, ал. 1);
- ☑ българската държава контактува с религиозни общности на българите, живеещи извън Република България, и подпомага дейността им зад граница, насочена към утвърждаване на националните и духовните ценности (чл. 13, ал. 1);
- ☑ българската държава съгласувано с държавите, в които живеят българи, както и със съответните религиозни институции на тяхна територия, съдейства за осъществяване верските права на нашите сънародници (чл. 13, ал. 2).

В Глава четвърта „Национален съвет за българите, живеещи извън Република България“ е развита уредбата за специален държавно-обществен орган, чрез чиито функции се реализират и координират общата и секторните политики за българите, живеещи извън Република България:

- ☑ функции на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България – организационни, координиращи и представителни (чл. 17, ал. 1, 2 и 3);

---

4. организира научни и други прояви на територията на съответните държави или в Република България, включително с участието на международни организации и изтъкнати представители на науката;

5. предоставя при възможност помещения и обзавеждане на организации на български общности или български национални малцинства зад граница за осъществяване на научна и друга подобна дейност.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ правомощия на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България (чл. 17, ал. 4, т. 1-8 и ал. 5, чл. 18, чл. 21 и чл. 22);
- ☑ конституиране, състав, мандат на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България (чл. 19, ал. 1-5) и основания за прекратяване на мандата на председателя и на членовете на Националния съвет (чл. 20)¹².

Глава пета, озаглавена „Програми за българите, живеещи извън Република България“, предвижда примерни форми на подкрепата на българите, живеещи извън Република България, и техните организации, която се осъществява чрез програми (чл. 23) – правителствени (чл. 24¹³) и частни (чл. 25¹⁴, чл. 26¹⁵ и чл. 27¹⁶).

---

¹² ПЗР на Закона предвиждат обновяване на състава на Националния съвет през първия му мандат 3 години след конституирането му:

§ 1. (1) Съставът на Националния съвет, формиран от българи, живеещи извън Република България, през първия мандат се обновява по жребий.

(2) След изтичане на 3-годишен срок от формирането му съставът на Националния съвет по ал. 1 се обновява с трима членове по реда на чл. 19, ал. 2 и 3 .

(3) При обновяването на Националния съвет и изготвянето на предложение за попълването му се спазва пропорционално представителство на различните български общности.

¹³ По смисъла на чл. 24 от Закона правителствените програми се разработват от съответните министерства, съгласуват се с Националния съвет и се одобряват от Министерския съвет. Тези програми се финансират от държавния бюджет с предварително предвидени за целта средства. Програмите са със срок от една до пет години и имат за цел създаване на благоприятни условия за българите, живеещи извън Република България, в сферата на науката, културата, образованието и здравеопазването. Правителствената програма може да обхваща и мероприятия, свързани с опазването на обекти в чужбина, съставляващи част от българското културно-историческо наследство. Програмите се осъществяват чрез проекти, одобрявани от съответното министерство на конкурсна основа. Финансирането на проектите се осъществява чрез съответното министерство в рамките на средствата, предвидени по съответната програма. Условието и редът за участие във всяка от програмите се определят от съответното министерство съгласувано с Националния съвет.

¹⁴ Националният съвет съдейства за разработването и одобрява частни програми за българите, живеещи извън Република България (чл. 25). Финансирането на частните програми се осъществява чрез Националния съвет, от частни лица и средства на Националния съвет, постъпили като дарения, завещания, помощи и други. Частните програми се осъществяват чрез проекти, одобрявани от Националния съвет на конкурсна основа, съгласувано с частните лица, осигуряващи основните средства за финансиране на съответната програма. Условието и редът за участие във всяка от програмите се определят от Националния съвет.

¹⁵ Извънбюджетните средства на Националния съвет не могат да бъдат използвани за други цели освен за финансиране на частни програми, разработени и одобрени от него. Националният съвет може да учредява, съобразно волята на дарителите, фондации или

3.2. Изменения в ЗБЖИРБ

От приемането му през 2000 г. ЗБЖИРБ е изменян два пъти¹⁷. Измененията са извършени чрез промени в преходните и заключителни разпоредби на други нормативни актове, както следва:

- през юли 2016 г. с параграф 109 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за митниците (ДВ, бр. 58 от 26 юли 2016 г.);
- през март 2021 г. с параграф 18 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за българското гражданство (ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.).

3.3. Подзаконовни нормативни актове, касаещи изпълнението на ЗБЖИРБ

Според дефиницията на чл. 3, ал. 1 на ЗНА законът представлява нормативен акт, уреждащ обществени отношения, поддаващи се на трайна

фондове със средства и имущество, постъпили от дарения, завещания и помощи. Целта на учредените фондации и фондове е участие във финансирането на частни програми за българите, живеещи извън Република България, и контрол върху изпълнението на одобрените и финансирани по тези програми проекти.

¹⁶ Министерският съвет, в рамките на своята компетентност, предлага на Народното събрание данъчни, митнически и други фискални облекчения за **лицата, финансиращи частни програми** за българите, живеещи извън Република България, съответстващи на размера на финансирането, както и за лицата, осъществяващи програми чрез одобрени по реда на чл. 24, ал. 4 и чл. 25, ал. 3 правителствени и частни проекти (чл. 27). Предложения за упражняване на тези правомощия на Министерския съвет могат да правят Националният съвет, министерствата и ведомствата, ангажирани с провеждането на държавната политика, свързана с българите, живеещи извън Република България.

¹⁷ Внесени за обсъждане в Народното събрание, но неприети законопроекти за изменение и допълнение на ЗБЖИРБ:

- Законопроект за българите и българските общности извън Република България, вносител Министерски съвет, № 202-01-35 от 27.06.2012 г. (етап: подкрепен на първо гласуване от постоянните парламентарни комисии на 41^{-ото} Народно събрание: Комисия по културата, гражданското общество и медиите и Комисия по образованието, науката и въпросите на децата, младежта и спорта);
- Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 554-01-20 от 04.02.2015 г. (етап: приет на първо гласуване);
- Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 554-01-19 от 04.02.2015 г. (етап: отхвърлен на първо гласуване);
- Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 654-01-132 от 17.11.2016 г. (отхвърлен на първо гласуване от постоянната парламентарна Комисия по външна политика на 43^{-ото} Народно събрание).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

уредба. За регулирането на други специфични отношения ЗНА предоставя на законодателя възможността в предлагания проект на нормативен акт да се предвиди издаването и на подзаконови актове. Подзаконовите нормативни актове се приемат от органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление¹⁸, и се разделят на:

- постановления на Министерския съвет;
- правилници;
- наредби;
- инструкции.

3.3.1. §2 от Преходните и Заключителни разпоредби (ПЗР) на ЗБЖИРБ

Съгласно разпоредбите на §2 от ПЗР на ЗБЖИРБ, Министерският съвет следва да приведе в съответствие на закона подзаконовите нормативни актове, които регулират отношенията на Република България с българите, живеещи извън страната.

Разпоредбите на §2 от ПЗР на ЗБЖИРБ не са изпълнени двадесет и две години след влизането в сила на закона. Неизпълнението на това нормативно задължение е прекурсор за непълноценно прилагане на ЗБЖИРБ. През 2009 г. Комисията за защита от дискриминация¹⁹, след разглеждане на жалба за извършена дискриминация на българи, живеещи в чужбина, съставя предложение за препоръка до Министерския съвет и до председателя на Народното събрание:

- Министерския съвет „...да приведе в съответствие с ЗБЖИРБ подзаконови нормативни актове, регулиращи отношенията на българската държава с българите, живеещи извън Република

---

¹⁸ Закон за нормативните актове чл. 6, 7 и 8

¹⁹ Решение № 32 на Комисията за защита от дискриминация от 13.03.2009 г., стр. 7: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj57v8vO31AhWVSfEDHbPQA0IQFnoECBYQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.kzd-nondiscrimination.com%2Flayout%2Findex.php%2Fpubli4en-registyr%2Fdoc_download%2F283-reshenie032-09-pr098-08&usg=AOvVaw2gqtnGiH-Q-Za_LHIT8LEl

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

България; българите, които желаят да се установят и установяващи се в Република България.“

- *Министерския съвет: „...да приеме в кратки срокове Правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, с който да наложи и създаде достатъчно правни задължения за съответните държавни органи и органи на местното самоуправление и подходящи условия за работа на гражданските организации в областта на обществените отношения, регламентирани със закона (ЗБЖИРБ), които да гарантират обхвата на принципа за равно третиране спрямо българите, живеещи извън Република България и българите, които желаят да се установят или се установяват в Република България.“*
- *Председателя на Народното събрание „...да предприеме действия в изпълнение на чл. 19, ал. 3 от ЗБЖИРБ, като превенция за недопускане на дискриминация спрямо българите, адресати на този закон.*

В доклад на тема „Оценка на изпълняваната държавна политика за българите, живеещи в чужбина“, изготвен от сдружение „Обществен фонд за подпомагане“, са идентифицирани основните дефицити в прилагането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България. Докладът посочва като един от основните недостатъци на прилаганата държавна политика в областта именно липсата на подзаконови нормативни актове съгласно §2 от ПЗР на ЗБЖИРБ и препоръчва приемането им в най-кратки срокове.²⁰

Според анализ, изготвен от Ивайло Калфин, е необходимо: „... да се създаде система от подзаконови нормативни актове относно взаимодействието между държавните институции, неправителствените

---

²⁰ Доклад „Оценка на изпълняваната държавна политика за българите, живеещи в чужбина“, стр. 11: https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi-psaQjIb2AhXnqJUCHd9QCPUQFnoECAIQAAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.aba.government.bg%2FdownloadFile%2F44%2Fdownload&usq=AOvVaw1_6OGI4mHCeYVTcadRH_Ag

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

организации, местната власт, академичните общности, медиите и представителите на българската диаспора по света²¹.

Извод: Задължението на Министерския съвет, регламентирано в ЗБЖИРБ (§2 от ПЗР), по привеждане в съответствие на ЗБЖИРБ на подзаконовите нормативни актове, които регулират отношенията между държавата и българите, живеещи в чужбина, не е изпълнено до момента на извършване на настоящата последваща оценка на въздействието.

3.3.2. §3 от Преходните и Заключителни разпоредби (ПЗР) на ЗБЖИРБ

Приемането на Правилник за прилагането на закона е задължение на Министерския съвет, вменено от §3 от ПЗР на ЗБЖИРБ. Съгласно дефиницията на чл. 7, ал. 1 на ЗНА: *„Правилникът е нормативен акт, който се издава за прилагане на закон в неговата цялост, за организацията на държавни и местни органи или за вътрешния ред на тяхната дейност“*. През 2001 г. Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) предлага проект за Правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, който е отхвърлен. Към момента на провеждането на настоящата последваща оценка на въздействието подобен подзаконов нормативен акт не е приет, което води до пречки в прилагането на ЗБЖИРБ.

През 2012 г. Росен Иванов, председател на ДАБЧ, в отговор на въпрос на българската общност в Чикаго, определя липсата на правилник като пречка за създаването на консултативни съвети на българите в чужбина: *„Сега действащият Закон за българите, живеещи извън Република България, предвижда възможност, без да е императивно предвидено, за създаването на консултативни съвети в държави, в които има признати български национални малцинства или български общности. Начинът на евентуалното създаване на консултативни съвети не е посочен, но не е*

---

²¹ Българите по света и държавната политика, Ивайло Калфин, 03.12.2007 г., стр. 8

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

задължително да бъде чрез избор. Това следва да се уреди чрез изготвяне на Правилник за прилагането на Закона²²“.

Във статията „Стратегия и политика, които вече не могат да чакат“ авторът Мариана Христова коментира неприемането на правилник по следния начин: „За да започне да се преодолява тази несправедливост, е важно да се кажат няколко думи и за приетия още през 2000 г. Закон за българите, живеещи извън Република България, към който никога, при нито едно правителство, не се създава правилник за приложение. Такъв правилник започва да се изготвя през 2001 г., когато председател на ДАБЧ е доц. Пламен Павлов. След неговото освобождаване обаче работата по правилника замира и той си остава неприет. Причините за това вероятно са повече от една.²³“

През 2016 г. на заседание на Консултативния съвет към председателя на ДАБЧ експертна група, съставена от юристи на Министерството на външните работи (МВнР) и ДАБЧ, посочва съществуващите юридически пречки за изпълнението на глава четвърта на ЗБЖИРБ, които са „...липсата на Правилник за приложение на ЗБЖИРБ, както и финансова рамка, която да обезпечи прилагането на този Закон.²⁴“

Извод: Регламентирания в ЗБЖИРБ (§3 от ПЗР) Правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, не е създаден до момента на извършване на настоящата последваща оценка на въздействието.

---

²² Въпроси след конференцията в Брюксел – отговорите на ДАБЧ, 2012 г., Eurochicago.com – медиен портал на българите в чужбина: <https://www.eurochicago.com/2012/11/dabch-sled-bryuksel/>

²³ <https://www.eurochicago.com/2014/11/strategiya-i-politika/>

²⁴ http://globalbulgaria.eu/wp-content/uploads/2016/04/КС_протокол_трето_заседание_26.01.2016.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3.3.3. Устройствен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина (в сила от 19.09.2006 г., приет с ПМС № 243 от 11.09.2006 г. Обн. ДВ. бр.77 от 19 Септември 2006 г., изм. ДВ. бр.83 от 20 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.22 от 16 Март 2012 г.)

Правилникът определя дейността, структурата, организацията на работа и числеността на персонала на ДАБЧ. Регламентира правомощията на председателя на ДАБЧ за удостоверяване на български произход (чл. 5, ал1, т. 8)²⁵;

3.3.4. Постановление № 103/1993 г. на МС за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина²⁶

Подзаконовият нормативен акт определя условията и реда за осъществяване на образователна дейност на Република България спрямо чуждестранни граждани и лица без гражданство, които са от българска народност и пребивават на територията на друга държава. Дефинирани са начините и документите, необходими за определяне на българска народност. Актът регламентира видовете дейности, които се извършват по отношение на българите, живеещи в чужбина: учебно-методическа помощ за учебните заведения с преподаване на български език и за кандидатстудентски курсове в чужбина; подпомагане на настоятелства, читалища, печатни издания, радио- и телевизионни предавания и на други организации на българските общности в чужбина. Във връзка с тези дейности Министерството на образованието и науката (МОН) е натоварено с организационни и координационни функции при взаимодействието си с българските висши училища, ДАБЧ, МВнР и Министерството на вътрешните работи (МВР).

---

²⁵ Правилникът на ДАБЧ и неговите ревизии за периода 1992-2006 г. са подробно разгледани в Раздел „Създаване и основни функции на ДАБЧ“ от настоящата оценка на въздействието.

²⁶ https://mon.bg/upload/29528/pms103-1993_imz012022_010222.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3.3.5. Постановление на Министерския съвет – ПМС № 228 от 20.05.1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.²⁷

Определя условията и реда за приемане на граждани на Република Северна Македония за студенти в България. Дейността на МОН по това постановление се извършва във взаимодействие с МВНР.

3.3.5.1. Изменение на ПМС №103 и ПМС № 228 от 18 януари 2022 г.

Изменението в ПМС №103 и ПМС № 228 е придружено от частична предварителна оценка на въздействието²⁸, съгласно разпоредбите на чл. 20, ал. 2 на ЗНА.

Предварителната оценка на въздействието аргументира необходимостта от изменението на подзаконовите нормативни актове с второто изменение на ЗБЖИРБ от март 2021 г., според което в чл. 3, ал. 1 се отменя т. 2: *„Български произход се доказва с документ, издаден от организация на българи, живеещи извън Република България, призната от компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях“*.

В резултат от това по време на кампанията за прием за учебната 2021-2022 г. ДАБЧ е дала отказ за български произход на част от македонските граждани, които допреди промяната в ЗБЖИРБ, представяйки документ за български произход, могат да кандидатстват за местата за обучение само по едно от двете постановления – ПМС № 103/1993 г. или ПМС № 228/1997 г. На кандидат-студентите по ПМС № 103/1993 г. от Република Северна Македония с липсващи документи, доказващи български произход, МОН предоставя възможност да кандидатстват за свободните места след първото класиране по реда на ПМС № 228/1997 г. Отказът на ДАБЧ, базиран на изменението в ЗБЖИРБ, е причина голям брой кандидат-студенти да кандидатстват не по ПМС № 103/1993 г., а по ПМС № 228/1997 г., където се

---

²⁷ https://mon.bg/upload/29529/pms228-1997_imz012022_01022022.pdf

²⁸ <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=26938>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

оказва, че местата за граждани на Република Северна Македония са недостатъчни.

Също така кандидатите по ПМС № 228/1997 г. нямат възможност да преминават обучение по български език през първата година на обучението си, а ПМС № 103/1993 г. не допуска освобождаване от такса за кандидатстване на кандидат-студентите, не дава възможност за обучение на докторанти и специализанти в научните организации, както и не е ясно регламентирано, че лицата, приети и дипломирали се в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“ и получили постоянно пребиваване и българско гражданство, могат да продължат обучението си в следваща образователно-квалификационна или научна степен.

Според предварителната оценка на въздействието предлаганите промени в ПМС № 103/1993 г. имат две основни цели:

- усъвършенстване на съществуващата нормативна уредба при осъществяването на прием за обучение в държавни висши училища;
- подобряване на водената до момента политика по отношение на българските общности в чужбина.

Като непряко позитивно въздействие от предлаганите промени върху цялостното демографско развитие на обществото е посочено привличането и оставането на висококвалифицирани специалисти от българската народност в страната.

Промените в правилата на МОН за приемане на студенти, докторанти и специализанти за обучение в български държавни висши училища съгласно ПМС № 103/1993 г.

През април 2021 г МОН публикува на интернет сайта си нови Правила за приемане на студенти, докторанти и специализанти за обучение в български държавни висши училища съгласно Постановление № 103/1993 г. на Министерския съвет за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и Постановление № 228/1997 г. на Министерския съвет за приемане на граждани на Република Македония за студенти в

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

държавните висши училища на Република България през учебната 2021 – 2022 година²⁹.

В тези правила присъства ново тълкувание на ПМС № 103/1993 г., според което кандидат-студенти с българско гражданство нямат право да кандидатстват за обучение във българските висши училища, съгласно разпоредбите на постановлението. Точка 4 от Правилата ограничава и възможностите за кандидатстване и на лица, постоянно пребиваващи на територията на Република България:

„4. Нямат право да кандидатстват или да бъдат класирани лица:

4.1. притежаващи българско гражданство;

4.2. пребиваващи постоянно на територията на Република България;

Промяната на правилата предизвиква недоволство сред адресатите на изпълняваната държавна политика. На заседание на постоянната парламентарна Комисията по политиките за българите извън страната, проведено на 16 февруари 2022 г. представители на дружеството на бесарабските и таврийските българи „Родолубец“ съобщават, че поради новите правила почти 241 кандидат-студенти от българските общности в чужбина не са били допуснати през 2021 г. до конкурси за обучение в България³⁰. За учебната 2021-2022 г. са предвидени 2150 места за българи от историческите български общности в чужбина.

Представителите на дружество „Родолубец“ сигнализират Комисията за съществуващи случаи на вече приети студенти, които са променили статута си от продължително на постоянно пребиваващи, или са получили гражданство, но заради промените в правилата не е възможно да продължат да следват при същите условия, защото губят предоставените им привилегии – право на стипендия и на общежитие, отделен прием и конкурси и т.н. На практика, за да учат в България тези студенти трябва да се откажат от българското си гражданство.

---

²⁹ https://mon.bg/upload/26067/pravila_103PMS-228PMS_260421.pdf

³⁰ <https://www.parliament.bg/bg/news/ID/5387>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

На същото заседание на Комисията Галина Дреновска, директор на дирекция „Висше образование“ в МОН, докладва, че с промяна в ПМС № 103 през януари 2022 г. проблемът със студентите в заварено положение е решен. Всички, обучаващи се в бакалавърски, магистърски и докторски програми, ще могат да ги завършат, независимо дали междуременно са придобили българско гражданство. Проблемът остава нерешен за постоянно пребиваващите в страната и за желаещите да се обучават в българските училища, дошли в България с българско гражданство. Министерството на образованието и науката сформира работна група, която да намери решение на този казус и да подготви промени в подзаконовите актове. Към края на февруари 2022 г. проблемът все още не е решен.

3.3.6. Постановление на Министерския съвет – ПМС № 90 от 29 май 2018 г. за българските неделни училища в чужбина, в сила от 01.07.2018 г. (Обн. ДВ. бр.47 от 5.06.2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.85 от 2.10.2020 г.)³¹

Нормативният акт регламентира отпускането на финансови средства от държавния бюджет чрез бюджета на МОН за подпомагане на обучението по учебните предмети български език и литература, история и цивилизации и география и икономика в частта им, отнасяща се до историята и географията на България, организирано в чужбина от:

1. организации на българи, живеещи извън Република България, регистрирани съгласно законодателството на съответната държава за извършване на образователно-културна дейност;
2. задгранични представителства на Република България в чужбина;
3. български православни църковни общини;
4. Славянобългарски манастир „Св. вмчк Георги Зограф“ – Атон, Гърция.

---

³¹ https://mon.bg/upload/24109/pms90-2018_nedelni-uchilushta-imz102020.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Според разпоредбите на постановлението, обучението се извършва в български неделни училища в чужбина за децата от предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас.

3.3.6.1. Изменение на ПМС № 90 от 2 октомври 2020 г.

Изменението в ПМС № 90 е придружено от частична предварителна оценка на въздействието³², съгласно разпоредбите на чл. 20, ал. 2 на ЗНА. Промените на подзаконовия нормативен акт не произтичат пряко от ЗБЖИРБ, а се налагат от няколко идентифицирани проблема, включително и такива, свързани със специфични условия за обучение, заради пандемията от COVID-19 в световен мащаб:

- минималният брой кандидат-студенти в група за подготовка по български език и литература, история и цивилизации и география и икономика;
- необходимост от осигуряването на възможност за електронно обучение на по-голям брой ученици от българските неделни училища;
- повишаване на контрола и прозрачността при организиране на дейностите в неделните училища и при разходване на средствата, предоставяни от българския държавен бюджет;
- възможностите за организиране на обучение от едно българско неделно училище на няколко адреса и условията за това, както и създаване на условия за провеждане на обучение от разстояние в електронна среда в извънредни ситуации.

---

³² <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5383>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Целите на предлаганото изменение, формулирани от законодателя, са свързани с целите, които ЗБЖИРБ си поставя, а именно:

- Съхраняване на българския език и култура сред българските общности, установени трайно или краткосрочно в чужбина;
- Защита на правото на българите, живеещи извън Република България да получават възможност за изучаване на български език и литература, история и цивилизации и география и икономика;
- Гарантиране на достъпа до качествено обучение на децата и учениците, които желаят да посещават българско неделно училище в чужбина;
- Облекчаване на условията за продължаване на образованието в български висши училища.

Очакваните резултати, посочени в предварителната оценка на въздействието, са: да се осигури възможност за изпълнение на политиката, свързана с образователната дейност сред българите в чужбина; да се улесни достъпът на българите в чужбина до обучение във висши училища в Република България; да се създадат стимули за привличане и връщане на сънародниците ни, които живеят извън България.

II.3.1. Изследване на причините за приемането/изменението на нормативния акт

1. Закон за българите, живеещи извън Република България (обн. ДВ. бр. 30 от 11 април 2000 г.)

A1. Конкретни проблеми, довели до приемането на ЗБЖИРБ

След демократичните промени през 1989 г. темата за българите и българските общности по света става особено актуална. Създават се възможности държавата да пристъпи към формулирането на съвременни подходи и практики, съобразени с принципите на плурализма, демокрацията и националните интереси.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Премахването на идеологическия контрол върху науките за обществото, характерен за годините след 1944 г., стимулира изследователския интерес към формирането, развитието и състоянието на отделните части на българската диаспора в исторически, демографски, етноложки, лингвистичен и културологичен план. Десетки са научните трудове и публикации, отнасящи се до българите в Словакия, Чехия, Албания, Западните покрайнини, Молдова, Украйна, Румъния, Канада, САЩ, Бразилия, Австрия, Унгария, Хърватия, Крим, Австралия и пр.

Българите зад граница са неделима част от българската нация. Те генерират значителен икономически, финансов, образователен, демографски, трудов и интелектуален потенциал. Имат възможности за лобиране в полза на България, както чрез позициите на отделни българи със солидно присъствие в политическия, стопанския и културния живот в съответното общество³³, така и чрез изградените най-разнообразни граждански структури. Към момента между 1,3 млн. и 2 млн.³⁴ са сънародниците ни – български граждани и лица от български произход, които живеят постоянно или за определено време в различни страни по света. Математически това означава, че близо една трета от българския народ се намира извън държавните граници на Република България.

Въз основа на мотивите към проекта на Закон за българите, живеещи извън Република България, стенографските протоколи от разглеждането му в парламентарните комисии и пленарна зала и др. могат да бъдат открити следните основни проблеми, довели до предлагането на законодателната инициатива.

---

³³ Депутати с български произход или български граждани развиват активна обществено-политическа дейност в парламентарите на Румъния, Чехия, Молдова, Македония; значими позиции в това отношение имат много български евреи в Израел, което с голяма степен на вероятност може да се определи като изградено и функциониращо българско лоби в тази страна

³⁴ Според различни източници

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Проблем 1: Липса на специален закон, регулиращ правния статут на българите, живеещи извън Република България, които не са български граждани и отношенията им с българската държава

До 2000 г. не съществува специален закон, уреждащ взаимоотношенията между българската държава и българите, живеещи извън страната, както и правния статут на българите, живеещи извън Република България, които не са български граждани. До приемането на ЗБЖИРБ нормативната уредба в областта на българите и българските общности зад граница е разписана в различни по вид нормативни актове³⁵. Законът за българите, живеещи извън Република България е първият опит за систематизация на нормативната уредба на законово ниво в тази област с цел яснота, прегледност, последователност и непротиворечивост с други правни актове. По време на първото четене на проекта на ЗБЖИРБ на заседание на Народното събрание народният представител Гиньо Ганев (който е сред вносителите на законопроекта) аргументира необходимостта от предлаганата законова интервенция именно с липсата на специален закон, регулиращ отношенията между държавата и българите, живеещи в чужбина: *„Законът за българите в чужбина е първият по рода си у нас, докато държавите със съвременен законодателство имат развити нормативни уредби за своите сънародници, пръснати по техните чужбини. Аз тук ще изброя – не*

---

³⁵ Сред които:

- Закон за изповеданията, ДВ, бр. 48 от 1 март 1949 г., ДВ, бр. 15 от 22.02.1991 г.;
- Конституция на Република България – 1991 г., (в чл. 98, т. 9 от Конституцията, съгласно който Президентът на Република България „дава и възстановява българско гражданство и освобождава и лишава от него“);
- Закон за местното самоуправление и местната администрация, ДВ, бр. 77 от 17.09.1991 г., в сила от 17.09.1991 г.;
- Закон за народната просвета, ДВ, бр. 86 от 18.10.1991 г.;
- ПМС № 103 на МС от 31 май 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина;
- Закон за висшето образование, ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г.;
- Закон за чужденците в Република България, ДВ, бр. 153 от 23 Декември 1998 г.;
- Закон за радиото и телевизията, ДВ, бр. 138 от 24.11.1998 г.;
- Закон за българското гражданство, ДВ, бр. 136 от 18 Ноември 1998 г., в сила от 20.02.1999 г.;
- Закон за българските лични документи, ДВ, бр. 93 от 11 Август 1998 г., в сила от 01.04.1999 г.;
- Закон за закрила и развитие на културата, ДВ, бр. 50 от 1 Юни 1999 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

искам да става дълго – само 12 държави: Франция, Австрия, Израел, Гърция, Румъния, Унгария, Полша, Чехия, Словакия, Албания, Турция и неотдавна Република Македония. У нас е имало винаги една недостатъчна, частична, понякога подзаконова уредба и това налага наистина един цялостен законодателен акт, който да е съобразен с традицията, с българската национална идея и с необходимостта да се утвърждава българската идентичност на нашите сънародници в чужбина.³⁶

Опит тези обществени отношения да бъдат регулирани чрез специален закон е направен още през 1992 г., когато в 36^{ото} Народно събрание е внесен проект на Закон за българите в чужбина, но тази законодателна инициатива не е приета от парламента. В мотивите към проекта от 1992 г. вносителят Велко Вълканов посочва следните основни причини, налагащи приемането на специално законодателство в областта:

- увеличен емиграционен поток;
- възникнали конфликти на територията на бившия Съветски съюз, застрашаващи живота, свободата и имуществото на българите, живеещи там;
- отрицателният естествен прираст на населението в България към 1992 г.

За разрешаването на дефинираните проблемни области са предложени следните механизми:

- признаване на българите, живеещи в чужбина, като неразделна част от българската нация;
- премахване на ограниченията за влизане в страната на българи, живеещи в чужбина;
- облекчаване на режима за придобиване на българско гражданство;

---

³⁶ Стенограма от 117 заседание на 38^{ото} Народно събрание, София, сряда, 1 април 1998 г. : <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/891>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- полагане на особени грижи от страна на централната и местната власт за подпомагане на трудовите и битови условия за българите, придобили българско гражданство и установили се в страната;
- предоставяне на българите, придобили българско гражданство, на земя и дългосрочни заеми при благоприятни условия от държавните кредитни учреждения;
- създаване на държавно-обществен Комитет за българите в чужбина, който да се заеме с решаването на всички въпроси, свързани с приемането на българите от чужбина.

Проблем 2: Необходимостта от утвърждаване на трайна национална политика към българите, живеещи извън Република България

Със закон, приет на 18.02.1999 г. (ДВ, бр. 18 от 1999 г.), 38^{-ото} Народно събрание ратифицира Рамкова конвенция за защита на националните малцинства. Приемането на закона едновременно с подписването на Рамковата конвенция създава предпоставки за утвърждаване на трайна национална политика по отношение на българите, живеещи извън страната, и особено към българските национални малцинства зад граница, чийто статут е уреден с действащите международни договори.

Проблем 3: Засилването на емиграционните процеси след 1989 г., налагащи създаването на специален закон за българите, живеещи извън Република България

С отварянето на границите през 1989 г. в България започва мащабен емиграционен процес, породен главно от етнически, политически и икономически предпоставки. По данни на Националния статистически институт (НСИ) в периода 1992 – 2001 г. от страната емигрират приблизително 196 хил. българи³⁷. В резултат от протичащите след

---

³⁷ Вътрешна и външна миграция на населението в България, НСИ: <https://www.nsi.bg/Census/Vivmigr.htm>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

10.11.1989 г. социално – икономически, политически и демографски процеси в Република България се наблюдава повишаване на ръста на емиграция към по-развитите пазари на труда в държавите-членки на Европейския съюз (ЕС), САЩ, Канада и други държави. В този смисъл е отчетена необходимостта от приемането на нормативен акт, който да регулира политиките към българите и българските общности зад граница и техните отношения с институциите на Република България на национално и местно ниво. В мотивите към проекта на ЗБЖИРБ вносителите аргументират необходимостта от предприеманата законодателна инициатива именно със засилените емиграционни процеси.

Проблем 4: Несъобразеността на законодателството, засягащо българите, живеещи извън Република България, с реформирането на политическата и социално-икономически сфери след приемането на Конституцията на Република България през 1991 г.

Вносителите на проекта на ЗБЖИРБ посочват, че тази законодателна инициатива е пряко насочена към прилагане на една от основните разпоредби в Конституцията, а именно – опазване на националното и държавно единство на България. В подкрепа на намерението на законодателя е и становището на народния представител Гиньо Ганев, изразено по време на заседание на 38^{ото} Народно събрание: *„Още в тържествения преамбюл на Конституцията, спомнете си, се казва, че всички ние сме призовани към неотменимия си дълг да пазим националното и държавното единство на България. А глава втора – развитата система от основни права на гражданите от всички поколения, започва с чл. 25 и 26, които пряко се отнасят към материята, наречена българи в чужбина. Аз искам да се позова даже на чл. 92 – това е държавният глава, президентът на България, който олицетворява единството на нацията. Именно заради това той представлява държавата ни в международните отношения.*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Смятам, че целият дух на Конституцията и вътрешната хармония между отделните нейни институти говорят за необходимостта от развитие на връзките между българите, където и да живеят те³⁸.

Проблем 5: Липсата на законодателно регулиран механизъм, чрез който държавата във взаимодействие с гражданското общество да формира и осъществява своята политика по отношение на българите, живеещи извън Република България.

С проекта на ЗБЖИРБ законодателят за първи път предвижда участието на организации на българите, живеещи извън страната, в процесите по формулиране и изпълнение на държавната политика, насочена към тези групи. Както става ясно от Приложение 1 към настоящия доклад за извършената последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, практиката за активно включване на гражданските организации в процесите по формирането и изпълнението на политиките на държавата към гражданите, живеещи извън нея, е успешно прилагана в множество държави в Европа.

A2. Използваните ресурси, постигнати резултати, последици и въздействия от приемането на нормативния акт

Законът за българите, живеещи извън Република България:

- е приет през 2000 г. и за законодателната инициатива не е извършена цялостна предварителна оценка на въздействието;
- в мотивите към законопроекта (както и по време на обсъжданията в постоянните парламентарни комисии и в пленарна зала) не са посочени ресурсите, необходими за реализирането на законодателната инициатива.

Въпреки липсата на анализ на необходимия финансов ресурс, разпоредбите на ЗБЖИРБ включват дейности, за които е необходимо мобилизирането на финансови средства, сред които:

---

³⁸ Стенограма от 117 заседание на 38^{ото} Народно събрание, София, сряда, 1 април 1998 г. <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/891>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

1. Доказване на български произход (чл. 3) – средства, необходими за създаване, издръжка и координиране на администрация, притежаваща съответния капацитет³⁹ за извършване на дейностите, включени в процедурата по доказване на български произход;

2. Осигуряване на безплатно основно и средно образование в държавните и общински училища за българите, живеещи извън Република България (чл. 9) – средства, необходими за покриване на нуждите на държавните и общински училища;

3. Оказване на помощ от български институции и организации чрез преподаватели, учебни пособия, материални средства или по друг подходящ начин за обучение на български език, за изучаване на българска литература, история, география и други дисциплини (чл. 11, ал. 1) – средства, необходими за подготовка, отпечатване и изпращане на учебни пособия; средства за подготовка, издръжка и логистична подкрепа на преподаватели; осигуряване на финансови средства за подкрепа на българи, живеещи в чужбина;

4. Повишаване квалификацията на преподавателите по изучаваните на български език дисциплини в чужбина и командироване на български преподаватели (чл. 11, ал. 2) – средства, необходими за провеждането на квалификационни курсове и за командировки на преподавателите;

5. Износ на учебници и учебни помагала (чл. 11, ал. 2) – макар и освободен от мита и такси, износът на учебници и учебни помагала предполага извършване на разходи по транспорт и логистика;

6. Осигуряване от страна на българската държава на възможности за българите, живеещи в чужбина, за запознаване с българската култура и наука и за участие в нейното развитие (чл. 12) – средства, необходими за:

---

³⁹ „Способност на дадена институция, орган и/или администрация да изпълнява успешно нормативно възложените ѝ задачи (и с това да отговаря на обществените очаквания), т.е. да постига съответни желани резултати“, Проблеми при дефинирането на понятието „административен капацитет“, Александър Маринов, март 2011 г., Публични политики.bg

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- изработване и изпращане на печатни издания, технически носители на информация и други материали за запознаване с живота, културата и други сфери от развитието на България;
- подготовка и провеждане на срещи между българи, живеещи в чужбина, и български специалисти и дейци в съответните области;
- създаването и дейността на средища за популяризиране и развитие на българската култура и наука на територията на съответните държави;
- провеждане на културни, научни и други прояви на територията на съответните държави или в Република България, включително с участието на международни организации и изтъкнати представители на науката, изкуството, културата и спорта;
- помещения и обзавеждане на организации на български общности или български национални малцинства зад граница за осъществяване на културно-просветна, научна и друга подобна дейност.

7. Съхраняването и изявата на източноправославното вероизповедание (чл. 13, ал. 1) – средства, необходими за финансово подпомагане на български православни храмове и религиозни общности в чужбина;

8. Осигуряване на материални и други помощи за българи, живеещи извън Република България, които желаят да се установят в страната (чл.15) – средства, необходими за отпускането на финансови помощи или осигуряване на друг вид подкрепа от страна на държавата;

9. Създаване на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България (глава четвърта) – средства, необходими за създаването и издръжката на Националния съвет;

10. Правителствени програми в подкрепа на българите, живеещи извън Република България (чл. 23 и чл. 24, ал. 2) – средства от държавния бюджет за финансиране на подобни програми;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

11. Осигуряване на данъчни, митнически и други фискални облекчения за лицата, финансиращи частни програми за българите, живеещи извън Република България (чл. 27, ал. 1).

Постигнати резултати:

Чрез приемането на ЗБЖИРБ със специален закон се регламентират:

1. отношенията между българската държава и българите, живеещи извън Република България;
2. условията за доказване на български произход.
3. правомощията на Министерския съвет по определяне на:
  - министрите, ръководителите на други ведомства, отговорни за провеждането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България;
  - структурите, които се изграждат с оглед осъществяване на държавната политика относно българите, живеещи извън Република България, и механизмите за координиране на техните действия.
4. възможността българската държава да подкрепя организации на българите, живеещи извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция;
5. правата на българите, живеещи извън Република България;
6. реда за установяване в страната на българите, живеещи извън Република България.

Последици (преки ефекти):

Преките ефекти от приемането на ЗБЖИРБ са следните:

1. дейностите по осъществяване на процедурата за удостоверяване на български произход са възложени от Министерския съвет на ДАБЧ⁴⁰. Условията и реда за установяване на български произход са уредени във

---

⁴⁰ Централен орган на изпълнителната власт, на пряко подчинение на Министерския съвет.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

вътрешен акт, издаден от председателя на ДАБЧ⁴¹, съобразен с разпоредбите на ЗБЖИРБ.

2. дейности по провеждането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България са възложени от Министерският съвет на МОН и Министерството на културата⁴².

Въздействия на ЗБЖИРБ:

С приемането на ЗБЖИРБ се е целяло и постигането на следните въздействия или ефекти (последствия) в дългосрочен план (наричани и косвени):

- съхранение на националните традиции;
- единение на българската нация;
- по-добро формулиране и консолидиране на държавната политика и практики по подпомагане и подкрепа за българите и българските общности зад граница;
- подкрепа на българите и българските общности зад граница и техните сдружения, организации и други форми на сдружаване чрез правителствени и частни програми;
- принос за изграждането на позитивен образ на Република България като привлекателно място за установяване, работа и живеене;
- засилен социален диалог и отчитане потребностите на заинтересованите страни при разнообразните възможности за комуникация и обмен на идеи и практики.

---

⁴¹Правилник за дейността на Държавната агенция за българите в чужбина по издаване на удостоверения за български произход, приет от председателя на Агенцията: <https://www.aba.government.bg/pages/usloviya-i-red-za-ustanovyavane-na-blgarski-proizkhod/111>

⁴² Дейностите са подробно разгледани в раздел П.3. Изготвяне и прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

А 3. Основни акценти от мотивите, съответно доклада към проекта на нормативния акт преди приемането му, частичната или цялостната предварителна оценка на въздействието, когато са извършени такива

Документалният анализ, извършен за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, установи, че проектът на ЗБЖИРБ (№853-14-12/24.07.98) представлява обединен законопроект, изготвен на основание Правилника за организацията и дейността на Народното събрание (ПОДНС) от Комисията по правата на човека, вероизповеданията и по жалбите и петициите на гражданите от въз основа на внесени три проекта за закони, регулиращи обществените отношения в тази сфера, а именно:

1. Закон за българите в чужбина (№54-01-86/09.10.97), внесен от народните представители Гиньо Ганев, Георги Първанов, Драгомир Драганов;

2. Закон за българите в чужбина (№854-01-32/24.03.98), внесен от народния представител Иван Сунгарски;

3. Закон за връзки с българите, живеещи извън България (№854-01-33/24.03.98), внесен от народните представители Красимир Каракачанов, Анатолий Величков.

Мотивите на анализиранияте законопроекти са в съответствие с чл. 28 на действащия към момента на тяхното изготвяне Закон за нормативните актове (Обн. ДВ. бр.27 от 3 Април 1973 г., изм. ДВ. бр.65 от 21 Юли 1995 г.). Според чл. 14, ал. 1 от Указа за прилагането на ЗНА, всеки проект за кодекс, закон или нормативен указ се придружава от мотиви, които трябва да посочват накратко:

1. причините, които налагат издаването на акта;
2. целите, които се преследват с него;
3. същността на най-важните нови положения;
4. очакваните резултати от прилагането на акта.

Макар и присъстващи в мотивите, първите три задължителни елемента са представени твърде кратко, като целите не са ясно описани.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Отделено е малко и без необходимия детайл внимание на най-важните нови предложения – създаването на изцяло нова регулаторна политика в отношенията между българската държава и българите в чужбина и на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България, като основен инструмент за провеждането и координирането на тази политика.

В мотивите на нито един от трите законопроекта не са включени очакваните резултати (последници или преки ефекти) от прилагането на нормативния акт.

Сравнителният документален анализ установи, че мотивите към обединения законопроект почти дословно съвпадат с тези на законопроекта, внесен за разглеждане от народния представител Иван Сунгарски, въпреки че в обединения законопроект са отразени идеите за регулация в областта, съдържащи се в трите законопроекта.

Основните проблеми, довели до необходимостта от законодателната инициатива, съдържащи се в мотивите към законопроектите, вече бяха разгледани по-горе в настоящия доклад.

Предлагани решения на дефинираните проблеми:

1. Приемане на нов Закон за българите, живеещи извън Република България, съобразен с българските традиции, с българската национална идея, с необходимостта от утвърждаване на българската идентичност на българите, живеещи в чужбина и възможностите им да упражняват своите права. Приемането на ЗБЖИРБ, по примера на други държави, ще премахне съществуващият нормативен дефицит в регулиране на отношенията на българската държава и българите, живеещи в чужбина

2. Според вносителите, приемането на ЗБЖИРБ едновременно с ратифицирането на Рамковата конвенция създава предпоставки за утвърждаване на трайна национална политика по отношение на българите, живеещи в чужбина и особено на принадлежащите към българските национални малцинства зад граница, чийто статут е уреден с действащите международни договори.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

3. Грижата за българите в чужбина да се превърне в трайна и постоянна политика на българската държава. Държавата е длъжна да защитава техните основни права и свободи, независимо къде се намират, като се основава на международните договори.

4. Създаването на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България, който да има координиращи и представителни функции. Законодателят предвижда дейността на Националния съвет да бъде изведена от сферата на чистото администриране в сферата на публичното представителство, застъпничество и съдействие на специфичните права и интереси пред държавата и частните институции.

А 4. Резултати от изследвана съдебна практика, свързана с нормативния акт.

Съдебната практика е разгледана при анализа на данните за приложението на ЗБЖИРБ.

2. Изменение на ЗБЖИРБ с параграф 109 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за митниците (ДВ, бр. 58 от 26 юли 2016 г.)

А1. Конкретни проблеми, довели до изменението на ЗБЖИРБ

Проблем 1: Първото изменение на ЗБЖИРБ е направено през юли 2016 г. с параграф 109 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закон за митниците (ДВ, бр. 58 от 26 юли 2016 г.)⁴³. Проектът на Закон за изменение и допълнение на Закона за митниците (ЗИД на ЗМ) е внесен за разглеждане в Народното събрание от Министерския съвет на 8 април 2016 г. Законопроектът е придружен с мотиви, но към него не е приложена предварителна оценка на

---

⁴³ § 109. В Закона за българите, живеещи извън Република България (ДВ, бр. 30 от 2000 г.) в чл. 11, ал. 3 думите „митни сборове“ и запетаята пред тях се заличават: <https://www.parliament.bg/bg/laws/ID/42092>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

въздействието⁴⁴. Основната причина за предприемането на законодателната инициатива, посочена от вносителя в мотивите е: *„... привеждане на националното законодателство в съответствие с митническото законодателство на ЕС и прецизиране на разпоредбите с цел улесняване на практическото им прилагане⁴⁵.“* По конкретно, промените в ЗМ се налагат поради необходимостта от въвеждане в националното законодателство изискванията на разпоредби, свързани с прилагането на:

- Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 9 октомври 2013 година за създаване на Митнически кодекс на ЕС;
- Делегиран регламент на Комисията (ЕС) 2015/2446 от 28 юли 2015 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета за определяне на подробни правила за някои от разпоредбите на Митническия кодекс на Съюза;
- Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/2447 на Европейската комисия от 24 ноември 2015 г. за определяне на подробни правила за прилагането на някои разпоредби на Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Митнически кодекс.

В мотивите, придружаващи ЗИД на ЗМ, не се споменава, че законодателното предложение води до изменение и на разпоредбите на ЗБЖИРБ.

С първото изменение на ЗБЖИРБ през 2016 г. използваните в чл. 11, ал. 3 понятия се привеждат в съответствие с изискванията на ЕС. Промяната заличава дефиницията „митни сборове“, доколкото навсякъде в Закона за митниците тя е заменена с понятието „мита“, а то вече се съдържа в

---

⁴⁴ Извършването на предварителна оценка на въздействието и прилагането ѝ към законопроектите става задължителен елемент от нормотворческия процес след влизането в сила на промените в ЗНА на 4 октомври 2016 г.

⁴⁵ <https://www.parliament.bg/bills/43/602-01-16.rtf>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ЗБЖИРБ. Промяната в понятията произтича от факта, че Регламент (ЕС) № 952/2013 от 9 октомври 2013 г. на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Митнически кодекс на Съюза отменя действащия дотогава Регламент (ЕИО) № 2913/92 на Съвета от 12 октомври 1992 г.⁴⁶, което води до промяна на определенията. Съдържащите се в стария Митнически кодекс (чл. 4, т. 10) определения за „вносни и износни сборове“ се трансформират във „вносни и износни мита“ в новоприетия Митнически кодекс (чл. 5, т. 20). Тези промени налагат необходимостта след приемането на Регламент (ЕС) № 952/2013 понятието „митни сборове“ да бъде променено навсякъде, където то се използва в националното законодателство.

С отпадането на понятието „митни сборове“ разпоредбите на чл. 11, ал. 3 на ЗБЖИРБ на практика остават непроменени:

чл. 11, ал. 3. (Изм. – ДВ, бр. 58 от 2016 г.) Износът на учебници и учебни помагала за посочените в ал. 1 цели се освобождава от мита, ~~митни сборове~~ и такси и се осъществява чрез съответните държавни институции.

A2. Използваните ресурси, постигнати резултати, последици и въздействия от изменението на нормативния акт

Използваните ресурси:

Промяната не налага използването на допълнителен финансов ресурс за прилагането на ЗБЖИРБ.

Постигнати резултати:

С промяната на ЗБЖИРБ се заличава понятието „митни сборове“, което се приравнява към понятието „мита“, вече съдържащо се в текстовете на закона. Прекият резултат е синхронизирането на закона с разпоредбите на регламентите на ЕС.

---

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992R2913-20140101>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Последици (преки ефекти):

Разпоредбите на ЗБЖИРБ на практика остават непроменени.

Въздействия на първото изменение на ЗБЖИРБ:

Целеният с промяната на ЗБЖИРБ резултат е синхронизирането на закона с разпоредбите на регламентите на ЕС. Режимът за износ на учебници и учебни помагала, за посочените в чл. 11, ал. 1 цели, остава облекчен и след промените в закона.

А3. Причинно-следствени връзки между приемането/изменението на нормативния акт, последиците и въздействията от него, промени в обществените отношения, промяна в поведението на адресатите на акта и др.

Изменението на ЗБЖИРБ и последиците и въздействията от него не водят до промени в регулираните обществени отношения.

А4. Основни акценти от мотивите, съответно доклада към проекта на нормативния акт преди приемането му, частичната или цялостната предварителна оценка на въздействието, когато са извършени такива:

Основният акцент в мотивите, придружаващи ЗИД на ЗМ, е възникналата необходимост от привеждане на националното законодателство в съответствие с разпоредбите на регламенти на ЕС.

А5. Резултати от изследвана съдебна практика, свързана с нормативния акт.

Липсват релевантни данни.

3. Изменение на ЗБЖИРБ с параграф 18 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за българското гражданство (ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.)

А1. Конкретни проблеми, довели до приемането или изменението на нормативния акт

Проблем 1: Второто изменение на ЗБЖИРБ е направено през март 2021 г. с параграф 18 от преходните и заключителни разпоредби на Закона

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство (ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.)⁴⁷.

Проектът на ЗИД на Закона за българското гражданство (ЗБГ) е обединен законопроект, изготвен по реда на ПОДНС, на основата на приетите на първо гласуване:

- Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство (сигнатура 902-01-51, внесен за разглеждане от Министерския съвет на 08.10.2019 г.)⁴⁸;
- Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство (сигнатура 054-01-26, внесен за разглеждане от гр. нар. представители на 20.03.2020 г.)⁴⁹;
- Законопроект за допълнение на Закона за българското гражданство (Сигнатура 002-01-13, внесен за разглеждане от гр. нар. представители на 27.03.2020 г.)⁵⁰.

Първоначално изменението на ЗБЖИРБ не е заложено в текстовете на отделните законопроекти, обединени в общ ЗИД на ЗБГ. Текстът, с който се изменя ЗБЖИРБ, е предложен от постоянната парламентарна Комисията по правни въпроси на второто гласуване на ЗИД на ЗБГ в пленарната зала на 26 февруари 2021 г. Причини за тази промяна на първоначалния текст не са посочени.

Различни източници очертават проблема, наложил второто изменение на ЗБЖИРБ:

1. Установени случаи на недобросъвестни организации в чужбина, издаващи удостоверения, които кандидатите да представят пред българските органи.

---

⁴⁷ § 18. В Закона за българите, живеещи извън Република България (обн., ДВ, бр. 30 от 2000 г.; изм., бр. 58 от 2016 г.) в чл. 3, ал. 1 т. 2 се отменя:

<https://www.parliament.bg/bg/laws/ID/163425>

⁴⁸ <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/157186>

⁴⁹ <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/157385>

⁵⁰ <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/157388>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

2. Съмнения за корупционни практики при издаване на документи за произход от ДАБЧ на база удостоверения, издадени от организации в чужбина.⁵¹

3. Несинхронност между ЗБЖИРБ и ЗБГ.

А2. Използвани ресурси, постигнати резултати, последици и въздействия от приемането или изменението на нормативния акт;

Използваните ресурси:

Промяната не налага използването на допълнителен финансов ресурс за прилагането на ЗБЖИРБ.

Постигнати резултати:

Промяната на ЗБЖИРБ постигат следните резултати:

- премахва се несъответствието между ЗБЖИРБ и ЗБГ;
- премахва се възможността организации в чужбина да издават удостоверения, които кандидатите за българско гражданство да представят пред българските органи.

Последици (преки ефекти):

1. Първият пряк ефект от второто изменение на ЗБЖИРБ е премахването на възможността за доказване на български произход с документ, издаден от организация на българи, живеещи извън Република България.

2. Вторият пряк ефект е извеждането извън системата за получаване на българско гражданство на документи за български произход, издадени от външни организации, които трудно подлежат на проверка. Същевременно намаляват разходите и ресурсите, необходими за извършване на разследвания за установяване на реалните факти при съмнителни кандидати за получаване на българско гражданство.

На заседание на Комисията по политиките за българите извън страната заместник-председателят на ДАБЧ Димитър Владимиров определя

---

⁵¹ Разгледани по-подробно в Раздел: Процедура за получаване на удостоверение за български произход до март, 2021 г. от настоящата последваща оценка на въздействието.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

като порочна практиката, удостоверенията за български произход да могат да се издават на базата на документ от организация на българи зад граница, призната от компетентен държавен орган. Според него: „Агенцията регистрира в своя регистър такива организации, които започват да издават такива удостоверения, това се превръща в законна порочна практика, тъй като никой не може да контролира въпросните дружества по места по какъв начин извършват своята дейност. Тази възможност доведе до огромен бум на заявители в агенцията“.⁵² Димитър Владимиров споделя, че е предприел действия за заличаване на въпросните дружества от регистъра, но срещу него е било заведено дело за етническа дискриминация.

Второто изменение на ЗБЖИРБ е предпоставка да се създаде Консултативен съвет към ДАБЧ⁵³, към който, при необходимост, МП да изпраща преписките и той да дава становище.

Въздействия на второто изменение на ЗБЖИРБ:

Към момента точното определяне на въздействията от второто изменение на ЗБЖИРБ е възпрепятствано от:

1. Краткият период на действие (по-малко от една календарна година, от изменението на закона), който не позволява да се проследят дългосрочни ефекти от неговото прилагане;

2. Липса на ясни предварително зададени цели и очаквани резултати от предприетата промяна на ЗБЖИРБ. Промяната е извършена при второто четене на проекта на ЗИД на ЗБГ без необходимата аргументация за нейното предприемане, по т.нар. принцип „last-minute changes“⁵⁴;

---

⁵² Пак там

⁵³ В периода на провеждане на настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ подобен Консултативен съвет не е създаден. На официалната страница на ДАБЧ е публикувано съобщението: „Предстои да бъде представена информация.“: <https://www.aba.government.bg/pages/konsultativen-svet/112>

⁵⁴ англ.: промени в последната минута

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

А3. Основни акценти от мотивите, съответно доклада към проекта на нормативния акт преди приемането му, частичната или цялостната предварителна оценка на въздействието, когато са извършени такива;

Нито в мотивите към законопроектите, обединени в общ ЗИД на ЗБГ, нито в придружаващите ги частични предварителни оценки на въздействието е посочена и аргументирана необходимостта от изменението на ЗБЖИРБ. Поради този факт не могат да бъдат открити акценти в мотивите, свързани с второто изменение на ЗБЖИРБ.

А4. Резултати от изследвана съдебна практика, свързана с нормативния акт.

Поради краткия срок на действие на ЗБЖИРБ след второто изменение липсват данни за съдебна практика, свързана с него.

II.3.2. Критерии за оценка на ЗБЖИРБ

Критерий 1. Постигане на целите

Постигане на целите – този критерий показва степента, в която целите от приемането или изменението на нормативния акт са постигнати, независимо дали това се дължи на прилагането на нормативния акт.

Към момента на приемане на ЗБЖИРБ не съществува нормативно изискване за извършване на предварителна оценка на въздействието и съответно такава не е извършена. По тази причина не са определени целите във връзка с дефинирането на проблема и идентифицирането на заинтересуваните страни, както и не са заложили конкретни индикатори за тяхното изпълнение.

В мотивите към проекта на ЗБЖИРБ не са посочени ясно целите на законодателната инициатива, което налага изследователският екип, извършил последващата оценка на ЗБЖИРБ, вторично да формулира целите на закона, както и индикаторите за тяхното постигане, за да могат да бъдат направени изводи за степента на постигането на целите на нормативния акт (като се извърши сравнение на първоначалната и текущата ситуация), независимо дали това се дължи на неговото прилагане.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Този подход крие рискове, доколкото е възможно изследователите да припишат цели на закона, каквито не са заложили от вносителите и оттам да постигнат фалшиво-положителни или съответно фалшиво-отрицателни изводи за степента на постигане на целите. Именно поради тази причина, при дефинирането на целите на законодателната инициатива екипът, извършващ последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, се е придържал максимално към акцентите в мотивите към законопроекта и стенограмите от обсъждането му в парламентарните комисии и пленарна зала.

Критерий 2.Ефективност

Ефективност – този критерий показва степента, в която постигането на целите, заложили при приемането или изменението на нормативния акт, се дължи на прилагането на нормативния акт.

Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ изследва степента на постигането на целите на законодателната инициатива и генерира изводи доколко постигането/непостигането на целите се дължи на прилагането на нормативния акт. За целта е изследвана степента на постигането на целите и са изискани становища от институциите, отговорни за изпълнението на нормативния акт, отнасящи се до възложените им функции и дейности, изразходени средства, механизми за контрол на резултатите и проблеми при приложението на ЗБЖИРБ.

Критерий 3.Ефикасност

Ефикасност – този критерий измерва постигането на целите, заложили при приемането или изменението на нормативния акт, с минимално използване на ресурсите при прилагането на нормативния акт.

По този критерий последващата оценка на ЗБЖИРБ си поставя за цел да изследва съотношението между разходите за политиките за българите, извън страната, извършени с цел прилагането на разпоредбите на закона и как те са съотнесени към другите разходи по изследваните политики, както и

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

до каква степен резултатите от политиките към българите извън страната оправдават разходите.

Критерий 4. Добавена стойност

Добавена стойност – този критерий измерва степента, в която резултатите/дългосрочните ефекти можеха да бъдат постигнати без интервенцията.

По този критерий последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ си поставя за цел да установи какви биха били ефектите за целевите групи, засегнати от законодателната инициатива, ако липсваше анализираната законодателна интервенция.

Критерий 5. Полезност

Полезност – критерий за измерване на степента на удовлетворяване на очакванията на адресатите на политиката и/или на нормативния акт

По този критерий последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ си поставя за цел да установи степента на удовлетвореност на адресатите на нормативния акт. Основният въпрос тук е: до каква степен ефектите от интервенциите отговарят на нуждите на заинтересованите лица?

II.3.3. Въпроси за оценка

Определени въпроси за оценка:

Въпрос 1	В каква степен са постигнати целите на законодателната интервенция?
Въпрос 2	Доколко постигането на целите се дължи на законодателната интервенция?
Въпрос 3	Какво е отношението на заинтересованите лица към ефектите от интервенцията?
Въпрос 4	Доколко е постигнато трайно решение на обществените отношения, регулирани от законодателната интервенция?
Въпрос 5	Доколко е обосновано продължаването на действието на разпоредбите на законодателната интервенция?

II. 4. Заинтересовани страни и събрани данни

II.4.1. Заинтересовани страни

При предлагането на проекта за ЗБЖИРБ за разглеждане в Народното събрание не е извършена цялостна предварителна оценка на въздействието и съответно не са дефинирани заинтересованите от законодателната инициатива страни.

В мотивите към проекта на ЗБЖИРБ заинтересованите страни не са еднозначно формулирани, но могат да бъдат изведени следните основни:

- ✓ българските граждани, пребиваващи извън страната;
- ✓ лицата от български произход с българско етническо самосъзнание, които не са граждани на Република България;
- ✓ българската държава;
- ✓ организации на българите зад граница;
- ✓ българи, живеещи извън България, третираны по действащото българско законодателство като чужденци;
- ✓ гражданското общество;
- ✓ администрацията, осъществяваща оперативно държавната политика спрямо българите, живеещи извън България;
- ✓ лица, финансиращи програми, свързани с българите, живеещи извън България, извън бюджетното финансиране (частни програми).

Съгласно методическите указания, заложиени в Ръководството за извършване на последваща оценка на въздействието на Министерски съвет, *„заинтересованите страни трябва да обхващат възможно най-широк кръг, за да се избегне разглеждането на едностранчива информация и да не се създадат предпоставки за неправилна оценка на прилагането на*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

нормативния акт, както и да се гарантира обективността на препоръките и предложенията за последващи действия⁵⁵.

За целите на последващата оценка на въздействието са дефинирани следните заинтересовани страни:

1. Заинтересовани страни, които търпят ефектите на политиките:

- ✓ Български граждани, временно или постоянно живеещи в чужбина;
- ✓ „Исторически“ български общности в чужбина и лица от български произход, с българско национално самосъзнание, с чуждо или с чуждо и българско гражданство;

2. Заинтересовани страни, които участват в изпълнението на политиките:

- ✓ Президент и вицепрезидент на Република България
- ✓ Министерски съвет на Република България
- ✓ Министерство на външните работи;
- ✓ Министерство на образованието и науката;
- ✓ Министерство на културата;
- ✓ Министерство на правосъдието;
- ✓ Министерство на труда и социалната политика;
- ✓ Министерство на външните работи;
- ✓ Министерство на вътрешните работи;
- ✓ Министерство на икономиката;
- ✓ Министерство на културата;
- ✓ Министерство на регионалното развитие и благоустройството;
- ✓ Държавна агенция за българите в чужбина;
- ✓ Академични среди, граждански организации и обществото като цяло.

---

⁵⁵ Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието, прието през 2020 г. от Министерски съвет, стр. 23

II.4.2. Информация относно проведените консултации със заинтересованите страни

За целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ са извършени следните консултационни процедури със заинтересованите страни:

2.1. Онлайн проучване сред българи, живеещи извън Република България

Екипът на Националния център за парламентарни изследвания (НЦПИ) проведе онлайн проучване сред българи, живеещи извън Република България.

2.1.1. Параметри на проведеното изследване

Период на провеждане: проучването е проведено в периода 21 януари – 22 февруари 2022 г.

Целева група: българи, живеещи извън Република България.

Метод за регистрация: онлайн анкета, разпространена: по електронна поща (до български училища в чужбина; организации на българи, живеещи извън страната, вкл. до всички от регистъра на ДАБЧ; български дипломатически и консулски представителства); в групи в социалните мрежи на българи, живеещи извън Република България; в онлайн издания, на българи, живеещи извън Република България (Eurochicago.com – медиен портал на българите в чужбина, „България-Италия“ – портален сайт за България на италиански език и др.); във фейсбук страницата на организацията с нестопанска цел „Тук-Там“ и др.

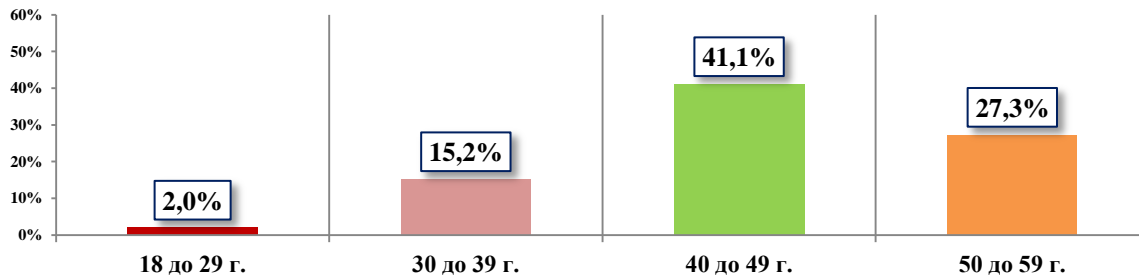
Метод на извадката: Проучването е реализирано по метода на отзовалите се и не претендира за представителност. Поради спецификите на целевата група на проучването (липса на надеждни данни за обема на генералната съвкупност, местоживееене на респондентите, непозволяващо използването на метод на регистрация лице-в-лице) е невъзможно да бъдат изпълнени критериите за представителност.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

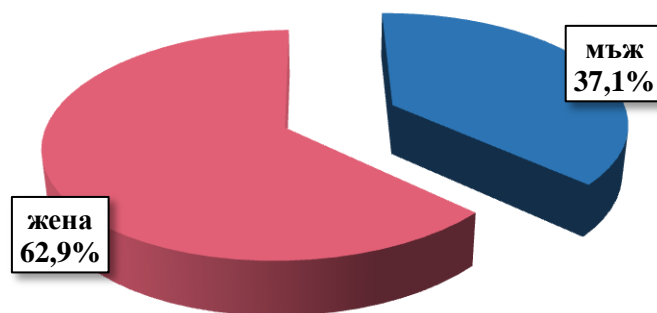
Обем: В анкетата са взели участие 371 българи, живеещи извън Република България.

Профил на участвалите в анкетното проучване:

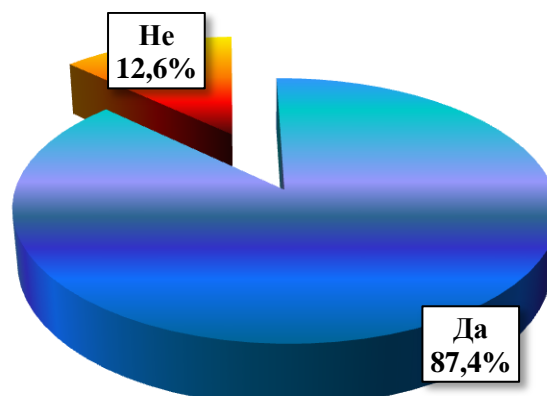
Разпределение на участвалите в онлайн проучването по възраст:

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по пол:

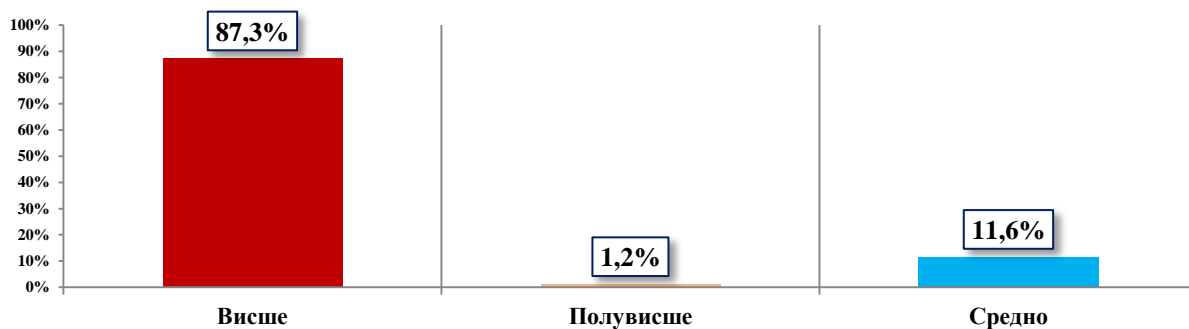

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „наличие/липса на българско гражданство“:

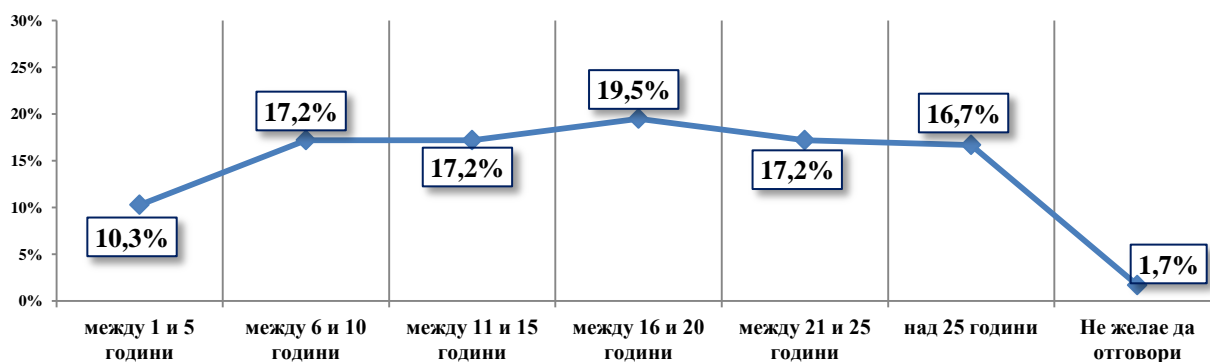

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

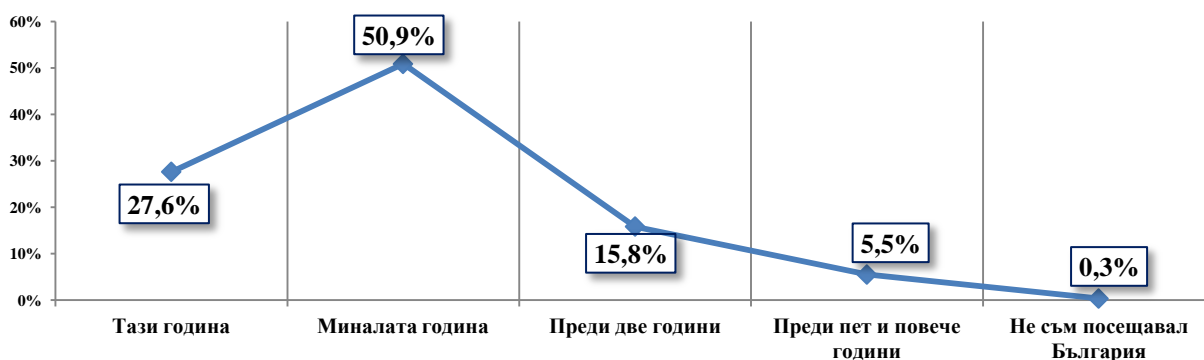
Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „образование“:

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „продължителност на пребиваване извън България“:

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „период, в който последно са посетили България“:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

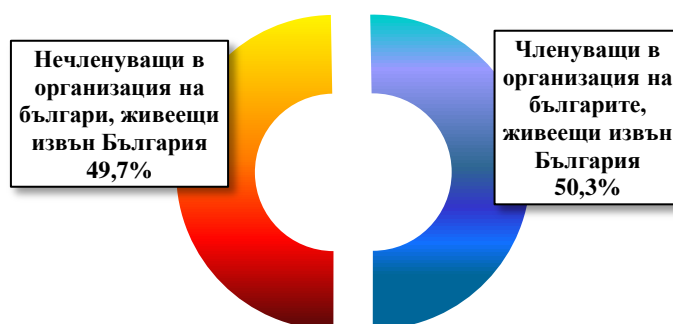
Участвалите в изследването постоянно или временно пребивават в:

- държави-членки на Европейския съюз (60% от участвалите в анкетното проучване);
- държави, които не членуват в Европейския съюз (15%);
- държави в Северна Америка (19%);
- държави в Азия (3%).
- Австралия, държави в Африка, държави в Южна Америка (3%).

Според професията си, участвалите в анкетното проучване се разпределят както следва:

- интелектуалци и представители на интелигенцията (актьори, преподаватели, музиканти, учени/изследователи, психолози, етнологзи, политолози и др.) – 36%;
- експерти и служители с висше образование – 26%;
- квалифицирани работници – 13%;
- заемащи ръководни позиции в частния, държавния сектор или неправителствена организация – 10%;
- работещи в сферата на информационните технологии – 4%;
- предприемачи/инвеститори – 4%;
- нискоквалифицирани работници, домакини, пенсионери, студенти – 7%.

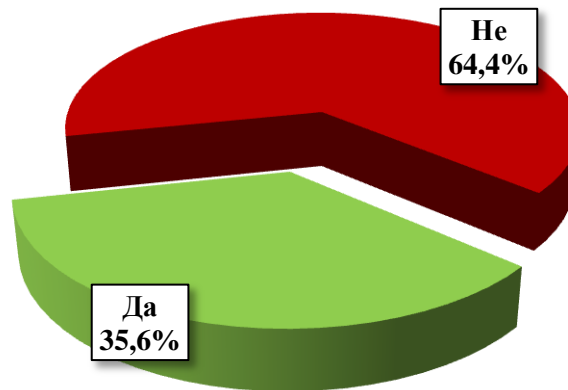
Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „участие в организации на българи, живеещи извън Република България“

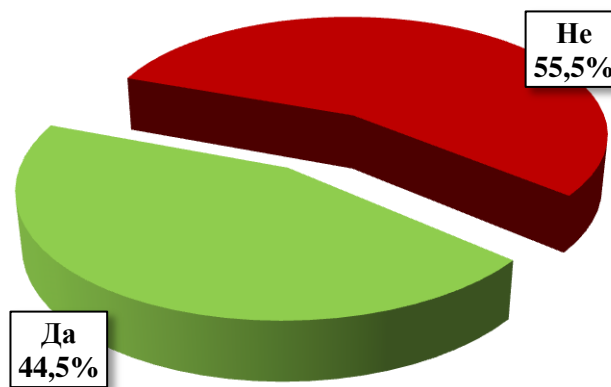
Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „запознатост/незапознатост със ЗБЖИРБ“

Разпределение на участвалите в онлайн проучването по индикатора „информираност за обществените дискусии и публикации във връзка със ЗБЖИРБ“

Анкетното проучване съдържа индикатори по следните теми:

1. Отношение на българите, живеещи извън България към дейността на ДАБЧ;
2. Препоръки и/или критики към дейността на ДАБЧ;
3. Запознатост със ЗБЖИРБ и с обществените дискусии и публикации, свързани с него;
4. Необходими промени в ЗБЖИРБ;
5. Оценка на степента на подкрепата от страна на българската държава за организациите на българите, живеещи извън Република

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българските езикови, културни и религиозни традиции;

6. Оценка на степента, в която българската държава защитава правата и законните интереси на българите, живеещи извън границите на Република България;

7. Трайност и последователност на националната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България;

8. Отношение на българите, живеещи извън Република България, към възприетия в ЗБЖИРБ подход за доказване на български произход;

9. Координираност между българските държавни структури, работещи с българите, живеещи извън Република България;

10. Най-често срещаните проблеми, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство, които срещат българите, живеещи извън Република България;

11. Участие на българите, живеещи извън Република България, в дейности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство, в страната, в която живеят;

12. Отношение на българите, живеещи извън Република България, към законовата възможност в дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, по инициатива на техни представители да се създават консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава;

13. Оценка на степента на постигане на всяка една от целите, заложили в ЗБЖИРБ;

14. Фактори, затрудняващи ефикасното прилагане на ЗБЖИРБ;

15. Идеи на българите, живеещи извън България, които биха допринесли за подобряване на взаимодействието между българската държава и

16. Социално-демографски характеристики на респондентите.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

2.2. Становища на държавни институции, пряко участващи в изпълнението на политиките

На основание чл. 23 от ЗНА екипът, извършващ последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, се обърна към институциите, пряко участващи в изпълнението на политиките, насочени към българите, живеещи извън Република България⁵⁶, с молба за становище по конкретни въпроси, отговорите на които са от изключителна важност за последващата оценка на въздействието.

II. 5. Анализ на данните и оценяване на въздействията

Закон за българите, живеещи извън Република България

Анализът на данните ще бъде насочен основно към Закона за българите, живеещи извън Република България, доколкото двете му изменения:

- не предвиждат промени както в целите, така и в тяхното изпълнение (изменението от 2016 г.) или
- са действали твърде кратко, за да могат да бъдат анализирани данни за тяхното приложение и оценени въздействията (изменението от 2021 г.).

Екипът, провеждащ последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, дефинира вторично целите на законодателната интервенция на база надеждни източници на информация както следва:

I. Съхраняване на националната, културната и религиозната идентичност на българите, живеещи извън Република България.

II. Приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България, към държавния и обществено-политически живот в България.

⁵⁶ Министерството на икономиката и индустрията; Министерството на регионалното развитие и благоустройството; Министерството на вътрешните работи; Министерството на външните работи; Министерството на образованието и науката; Министерството на правосъдието; Министерството на културата; Министерството на труда и социалната политика и Държавната агенция за българите в чужбина.

Цел 1: Съхраняване на националната, културната и религиозната идентичност на българите, живеещи извън Република България

Инструменти за постигане на целта:

1. Съгласуване на ЗБЖИРБ с останалите законодателни интервенции в същата област.
2. Установяване на процедурни правила и ясни критерии за удостоверяване на български произход. Определяне на държавни институции, отговорни за приложение на процедурата по доказване на български произход;
3. Изготвяне и прилагане на политики за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина.
4. Изготвяне и прилагане на политики по опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България.
5. Изготвяне и прилагане на политики по създаването и развитие на културни институти и инициативи за българи, живеещи извън Република България към българските дипломатически и консулски представителства на Република България.
6. Развитие и прилагане на държавна политика по отношение на съхраняването на религиозна идентичност сред българи, живеещи извън Република България

A1. Информация относно използвания метод за оценяване на въздействията

Използвани методи за оценяване на въздействията:

1. **Наблюдение на изпълнението** – метод за оценяване на въздействията чрез проследяване на изпълнението по индикатори за постигнати резултати;
2. **Теория на промяната като рамка за данни** – метод, използван за обясняване на причинно-следствената връзката между реалните действия

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

по изпълнение на политиката и как те водят до постигане на поставените цели. Процесът се онагледява посредством оформянето му в „Рамка на резултатите“;

3. **Мултикритериен анализ** – метод, прилаган в случаи, когато е необходимо да бъдат оценени въпроси, свързани със социални въздействия.

Резултати от анализа на събраните данни

I. Законът за българите, живеещи извън Република България – част от действащото законодателство

1. Съгласуваност на Закона за българите, живеещи извън Република България с останалите законодателни интервенции в същата област.

1.1. В Националната стратегия за българските граждани и историческите български общности по света от 2014 г. (наричана по-долу „Стратегията“) са изведени основните вътрешноправни⁵⁷ актове и документи, които засягат българите, живеещи извън Република България. Сред тях са:

- ☑ Конституцията на Република България;
- ☑ основни закони в областта (Закон за българите, живеещи извън Република България, Закон за българското гражданство, Закон за чужденците в Република България, Закон за ратифициране на Европейската конвенция за гражданството, Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на ЕС и членовете на техните семейства, Закон за насърчаване на заетостта, Закон за дипломатическата служба);
- ☑ подзаконовни актове и политически документи (Постановление № 103/1993 г. на МС за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина, Постановление № 228/1997 г. на МС за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните

---

⁵⁷ Вж. в Приложение към Стратегията от 2014 г. и основните международни договори и актове, които са били отчетени при подготовката.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

висши училища на Република България⁵⁸, Постановление № 334/2011 г. на МС за българските неделни училища в чужбина⁵⁹, Решение № 465/2011 г. на МС за създаване на Постоянна междуведомствена комисия по въпросите на образователната дейност сред българите в чужбина, Постановление №19/2000 г. на МС за преобразуване на Агенцията за българите в чужбина в Държавна агенция за българите в чужбина, Национална стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011 – 2020), Устройствен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина, приет с Постановление № 243/2006 г. на Министерския съвет⁶⁰ и др.).

При извършване на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ анализът на вътрешноправната уредба по темата за българите, живеещи извън Република България, следва да отчете и променената правна уредба, приета след 2014 г. Сред тях най-вече в сферата на образованието (Закон за предучилищното и училищното образование, Закон за висшето образование и подзаконовата нормативна уредба), правото и свободата на вероизповеданието (Закон за вероизповеданията) и в областта на установяване на български произход на лица, които са чужди граждани (Закон за българското гражданство).

1.2. Конституцията от 1991 г. и темата за българите, живеещи извън Република България

В Преамбюла конституционният законодател е употребил „български народ“, думата „народ“ в чл. 1, ал. 2 и ал. 3, чл. 42, ал. 1, чл. 76, ал. 2, чл. 98,

---

⁵⁸ Вж. предложения за промени в ПМС № 103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г. на: <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=6481> [06.02.2022], както и Постановление № 3 от 12 януари 2022 г. за изменение и допълнение на нормативни актове на Министерския съвет (Обн., ДВ, бр. 5 от 18 януари 2022 г.), достъпно на: <https://www.mon.bg/bg/101084> [06.02.2022].

⁵⁹ ПМС № 90 от 2018 г. за българските неделни училища в чужбина

⁶⁰ Устройствен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина, в сила от 19.09.2006 г. Приет с ПМС № 243 от 11.09.2006 г., Обн., ДВ, бр. 77 от 19 Септември 2006 г., изм., ДВ, бр. 83 от 20 Октомври 2009 г., изм., ДВ, бр. 22 от 16 Март 2012 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

т. 2 и чл. 118, в три конкретни разпоредби – „нация“ (чл. 44, ал. 2, чл. 92, ал. 1 и чл. 116, ал. 1) и в Преамбюла „национално единство“⁶¹, но не и в смисъл изрично да определи дали българите, живеещи извън Република България, се включват в тяхното съдържание (народ/нация). Поради това, за всеки отделен случай ще е необходимо тълкуване. Например, разбирането, че президентът олицетворява единството на нацията, може да се тълкува в смисъл, че под „нация“ в този случай се разбират както всички български граждани, така и тези, които не са, но се самоопределят като част от българската нация.

Понятието „етнос“ чрез неговото производно „етнически“ е използвано в негативен смисъл (чл. 6, ал. 2 – недопустимост за неравно третиране⁶², чл. 11, ал. 4 – недопустимост за образуване на политически партии и чл. 44, ал. 2 – недопустимост на целите при упражняване на правото на сдружаване на гражданите в организации) и в позитивен (чл. 54, ал. 1 – *„Всеки има право да се ползва от националните и общочовешките културни ценности, както и да развива своята култура в съответствие с етническата си принадлежност, което се признава и гарантира от закона“*).

Основният ни закон използва различни понятия, за да обозначи физическите лица – човек (хора), гражданин (граждани) и личност. В Конституцията понятието „българин / българи“ не се използва. Най-близко до него по смисъл е „лица от български произход“ по смисъла на чл. 25, ал. 2 относно придобиването на българско гражданство по облекчен ред⁶³. Извън това принципно положение Конституцията предвижда правила за:

- българските граждани

---

⁶¹ Вж. § 4 от Преамбюла: „като съзнаваме неотменимия си дълг да пазим националното и държавното единство на България“.

⁶² В чл. 6, ал. 2 на Конституцията сред признаците, по които е недопустимо различно третиране, е и признака „народност“.

⁶³ Конституцията дава предимство на произхода (от поне един български гражданин) като основен първичен способ за придобиване на българско гражданство. Вж. чл. 25, ал. 1, предложение първо в Конституцията, както и Друмева, Е. Конституционно право, С.: Сиела, 2018, с. 60.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Чл. 25. (5) Българските граждани, пребиваващи в чужбина, са под закрилата на Република България.

Чл. 25. (3) Български гражданин по рождение⁶⁴ не може да бъде лишен от българско гражданство.

Чл. 26. (1) Гражданите на Република България, където и да се намират, имат всички права и задължения по тази Конституция.

Чл. 35. (2) Всеки български гражданин има право да се завръща в страната.

чуждите граждани:

Чл. 26. (2) Чужденците, които пребивават в Република България, имат всички права и задължения по тази Конституция с изключение на правата и задълженията, за които Конституцията и законите изискват българско гражданство.

Чл. 27. (1) Чужденците, които пребивават в страната на законно основание, не могат да бъдат изгонвани от нея или предавани на друга държава против тяхната воля, освен при условията и по реда, определени със закон.

Непредубеденият прочит на разпоредбите води до извода, че конституционният законодател разграничава три категории физически лица с оглед на наличието или липсата на политико-правна връзка (гражданство) с българската държава – български граждани, граждани на държава-членка на Европейския съюз (европейски граждани) и чужденци (граждани на трети страни, извън Европейския съюз). Втората категория лица – европейските граждани са носители на основни права и свободи и максимално се приближават до притежаваните права и свободи от българските граждани, с изключение на онези основни политически права (активно и пасивно

---

⁶⁴ Българско гражданство по рождение (по произход или по месторождение) се придобива по право в момента на раждането и не се предшества от каквото и да е друго гражданство. Вж. Тълкувателно решение № 12 от 23 юли 1996 г. на Конституционния съд по к. д. № 13/1996 г. за тълкуване на разпоредбата на чл. 93, ал. 2 от Конституцията на Република България в смисъл, кога едно лице е български гражданин по рождение и въз основа на кой закон следва да се преценява това (Обн., ДВ, бр. 67 от 6 август 1996 г.).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

избирателно право) и социални права (работа в сферата на вътрешните работи, отбраната, националната сигурност, правосъдието и др.), които са в същината на функциониране на българската държавност.

Третата категория лица са чужденци, които са граждани на трети страни извън ЕС. Най-често⁶⁵ граждани на тези страни са и онези лица, които се самоопределят като „лица от български произход“⁶⁶. Конституцията предвижда единствено, че тези лица придобиват по облекчен ред българско гражданство.

За чужденците – граждани на трети страни извън ЕС⁶⁷ остава и общата забрана да придобиват земя, ако не са и български граждани⁶⁸.

По отношение на реализацията на икономическите права на тази категория лица, извън правото на собственост върху земя, релевантни са разпоредбите на чл. 19, ал. 2 и ал. 3, които предвиждат закрила на инвестициите и на стопанската дейност на български и чуждестранни граждани и юридически лица от закона, както и че законът създава и

---

⁶⁵ Лица, които имат български произход, има и в държави членки на ЕС в Румъния, в Гърция, в Унгария, в Чехия, Словакия.

⁶⁶ Въз основа на Стратегията от 2014 г. „исторически“ български общности в чужбина и лица от български произход, с българско национално самосъзнание с чуждо (или с чуждо и с българско) гражданство има: в Република Северна Македония; в Република Турция; в Република Сърбия; в Руската федерация; в Република Молдова и Украйна; българи-гагаузи в Република Молдова и Украйна; както и „стара“ българска емиграция в САЩ и Канада; в страните от Южна Америка (Аржентина, Бразилия и др.) и др.

⁶⁷ След 2012 г. (за земя в населени места), респ. 2014 г. (за земеделска земя) чужденци и чуждестранни юридически лица могат да придобиват право на собственост върху земя при условията, произтичащи от присъединяването на Република България към Европейския съюз..., както и чрез наследяване по закон. Вж. § 7 от ЗР на ЗИД на Конституцията, който гласи, че „Параграф 2 влиза в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз и не се прилага към заварените международни договори“ (Обн., ДВ, бр. 18 от 25 февруари 2005 г.).

⁶⁸ Вж. чл. 22, ал. 1 и ал. 2 от Конституцията: Чужденци и чуждестранни юридически лица могат да придобиват право на собственост върху земя ... по силата на международен договор, ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Република България, както и чрез наследяване по закон. Законът за ратифициране на такъв международен договор се приема с мнозинство две трети от всички народни представители. Вж. и Закона за собствеността, чл. 29. (1) (Изм. - ДВ, бр. 26 от 1973 г., изм. - ДВ, бр. 31 от 1990 г., изм. - ДВ, бр. 33 от 1996 г., изм. - ДВ, бр. 24 от 2007 г.) Чужденци или чуждестранни юридически лица могат да придобиват право на собственост върху земя при условията на международен договор, ратифициран по реда на чл. 22, ал. 2 от Конституцията на Република България, обнародван и влязъл в сила, а чужденците - и при наследяване по закон.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

гарантира на всички граждани и юридически лица еднакви правни условия за стопанска дейност.

Образователните и културните връзки на българската държава с българите, които живеят извън пределите на Република България, независимо от това дали имат или не българско гражданство, стъпват на конституционното разбиране, че *„всеки има право да се ползва от националните и общочовешките културни ценности, както и да развива своята култура в съответствие с етническата си принадлежност, което се признава и гарантира от закона“* (чл. 54, ал. 1).

Привличането на Българската православна църква в поддържането на още един канал за връзки с българи, живеещи извън българската държава, се основава на конституционното начало, че традиционна религия в Република България е източноправославното вероизповедание (чл. 13, ал. 3).

1.3. Закон за чужденците в Република България (ЗЧРБ)

От 2011 г. (изм., ДВ, бр. 9 от 2011 г.⁶⁹) чужденците – лица от български⁷⁰ произход⁷¹ могат да получат разрешение за постоянно пребиваване в Република България (чл. 25, ал. 1, т. 1 ЗЧРБ).

С промени в чл. 24в в ЗЧРБ (Нов – ДВ, бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 24 от 2018 г., в сила от 23.05.2018 г., бр. 34 от 2019 г., доп., бр. 58 от 2019 г., **изм., бр. 21 от 2021 г.**⁷²) през 2021 г. са въведени специални правила за придобиване на разрешително за продължително пребиваване на територията на Република България за чужденци, които се обучават у нас. За срок до една година разрешително за пребиваване могат да получат онези чужденци,

---

⁶⁹ В периода 2001-2011 г. според чл. 25, т. 1 от ЗЧРБ (Обн., ДВ, бр. 153 от 23.12.1998 г., изм., бр. 70 от 6.08.1999 г., в сила от 1.01.2000 г., изм. и доп., бр. 42 от 27.04.2001 г., в сила от 27.04.2001 г.) разрешение за постоянно пребиваване (с разрешен неопределен срок по чл. 23, ал. 3, т. 2) могат да получат чужденците, които са от българска народност.

⁷⁰ Вж. § 1, т. 6 от ДР на ЗЧРБ (Нова - ДВ, бр. 42 от 2001 г.), която дава легална дефиниция на понятието „лице от български произход“. Това е лице, на което поне единият възходящ е българин.

⁷¹ В ЗЧРБ от неговото приемане се използва отрицателното понятие, а именно „които не са лица от български произход“ (първоначално чл. 25, т. 7, понастоящем чл. 25, ал. 1, т. 9).

⁷² Вж. Закон за изменение и допълнение на Закона за чужденците в Република България, ДВ, бр. 21 от 2021 г. (в сила от 01.06.2021 г.)

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

които притежават виза по чл. 15, ал. 1 от ЗЧРБ⁷³ и са приети като студенти в редовна форма на обучение във висше училище в Република България.

Законът за чужденците в Република България използва понятието „чужденци от български произход“ в контекста на чл. 24в, ал. 3, които са приети като студенти в редовна форма на обучение във висше училище в Република България и представят документ за български произход. Удостоверяването на българския произход се осъществява служебно (от дирекция „Миграция“ или отдели/сектори/групи „Миграция“ при областните дирекции на МВР) или от лицето – чужденец от български произход чрез удостоверение за раждане или удостоверение за български произход, издадено от ДАБЧ, когато е невъзможно представянето на удостоверение за раждане. Удостоверението за български произход се прилага от чужденеца, когато е невъзможно дирекция „Миграция“ или отдели/сектори/групи „Миграция“ при областните дирекции на МВР да приложат служебна справка от информационна система на Държавната агенция за българите в чужбина относно българския произход на чужденеца.

С допълнение към ЗБГ (чл. 38а, Нов – ДВ, бр. 21 от 2021 г.) за ДАБЧ възниква задължение да създаде и да води електронен регистър с данни на лицата, за които Консултативният съвет е установявал български произход⁷⁴. Редът за воденето, съхранението и достъпа до регистъра следва да се определи с наредба на Министерския съвет⁷⁵.

---

⁷³ Вж. чл. 15. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 42 от 2001 г., изм., бр. 29 от 2007 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 21 от 2012 г., изм., бр. 97 от 2016 г.) Виза за дългосрочно пребиваване със срок на валидност до 6 месеца и с право на пребиваване до 180 дни може да бъде издадена на чужденец, който желае да получи разрешение за продължително, дългосрочно или постоянно пребиваване в Република България на едно от основанията, посочени в този закон.

⁷⁴ С допълнения през 2021 г. (ДВ, бр. 21 от 2021 г.) в чл. 29 от ЗБГ беше създаден Консултативен съвет, който, когато е необходимо да се изяснят факти и обстоятелства по представените с молбата документи по чл. 15, ал. 2, министърът на правосъдието може да възложи на Консултативния съвет при Държавната агенция за българите в чужбина да установи дали молителят има български произход.

⁷⁵ Със ЗИД на ЗБГ бяха предвидени следните задължения и срокове:

§ 15. В тримесечен срок (до 16.06.2021 г.) от влизането в сила на този закон се създава електронният регистър по чл. 38а от ЗБГ.

1.4. Закон за българското гражданство

Член 25, ал. 1, предложение първо от Конституцията предвижда принципа на кръвта (произхода) като основен първичен способ за придобиване на българско гражданство⁷⁶. Лицата от български произход придобиват българско гражданство по облекчен ред (чл. 25, ал. 2 от Конституцията).

Разпоредбата на чл. 15, ал. 1 от ЗБГ предвижда, че лице, което не е български гражданин, може да придобие българско гражданство по натурализация, без да са налице условията по чл. 12, ал. 1, т. 2, 4, 5 и 6 от ЗБГ⁷⁷, тоест, **при облекчени условия** или без да се изисква да е получило разрешение за постоянно или дългосрочно пребиваване в Република България преди повече от 5 години; да има доход или занятие, което му дава възможност да се издържа в Република България, да владее български език и да е освободено от досегашното си гражданство или ще бъде освободено от него към момента на придобиване на българско гражданство. Лицето може да придобие българско гражданство по натурализация при облекчени условия, ако отговаря на едно от следните изисквания: *1. да е от български произход*; *2. да е осиновен от български гражданин при условията на пълно*

---

§ 16. В 6-месечен срок (16.12.2021 г.) от създаването на електронния регистър по чл. 38а ЗБГ се въвеждат всички данни на заявителите, постъпили в Държавната агенция за българите в чужбина в периода от 1 януари 2011 г. до 31 декември 2020 г.

§ 17. В 6-месечен срок (16.09.2021 г.) от влизането в сила на този закон:

1. Министерският съвет:

а) приема правилника по чл. 29, ал. 7 и *наредбата по чл. 38а*.

⁷⁶ Български гражданин е всеки, на когото поне единият родител е български гражданин.

⁷⁷ Член 12. (1) (Предишен текст на чл. 12 – ДВ, бр. 108 от 2013 г.) Лице, което не е български гражданин, може да придобие българско гражданство, ако към датата на подаване на молбата за натурализация:

2. (доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) преди не по-малко от 5 години е получило разрешение за постоянно или дългосрочно пребиваване в Република България;

4. (изм. - ДВ, бр. 41 от 2001 г.) има доход или занятие, което му дава възможност да се издържа в Република България;

5. (изм. и доп. - ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм., бр. 74 от 2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.) владее български език, което се установява по ред, определен с наредба на министъра на образованието и науката, и

6. (нова – ДВ, бр. 41 от 2001 г.) е освободено от досегашното си гражданство или ще бъде освободено от него към момента на придобиване на българско гражданство.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

осиновяване; *3. единият му родител е български гражданин или е починал като български гражданин.*

Законът за българското гражданство различава натурализация при облекчени условия за придобиване на българско гражданство от лице, което е от български произход, и за лице, на което единият му родител е български гражданин или е починал като такъв. Двете категории лица са различни и различието се основава на конституционното положение, че има разлика между родител „български гражданин“ (чл. 25, ал. 1) и родител/възходящ, който е „лице от български произход“ (чл. 25, ал. 2).

Конституцията предвижда облекчен ред, а ЗБГ – облекчени условия за придобиване на българско гражданство за лицата от български произход. В § 2, т. 1 от Допълнителните разпоредби на ЗБГ е дадена легална дефиниция за целите този закон кое лице е от български произход. „Лице от български произход“ е лице, на което *поне единият възходящ е българин*. В част от съдебните актове възходящият се счита, че е поне единия родител, а в друга част актове, че възходящият е „българин“, т.е. лице от българска народност⁷⁸/българския етнос.

Съществува правнонормативно различие между двете понятия „български гражданин“ и „българин“, използвано и за дефинирането на трето понятие „лице от български произход“. Българският гражданин има политико-правна връзка с българската държава (юридическа връзка). Българинът или лицето от български произход има етно-културологична и емоционална връзка с българската нация (историческа връзка). Разбирането, че лице от български произход е лице, което е български гражданин, води до правно неприемливо заключение, че всяко лице, което е български гражданин, е и лице от български произход. Български гражданин може да е лице, което няма български произход, както и не всяко лице с български произход, има българско гражданство. Лица от български произход или

---

⁷⁸ Особено мнение на съдия Жанета Петрова по Решение № 14528 от 24.11.2020 г. на ВАС по адм. д. № 13138/2019 г., III о., докладчик председателят Жанета Петрова.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

българи са лицата, които имат съзнание за принадлежност към исторически обособилата се българска нация през Възраждането с общ език, обща история, обичаи, именни и културни традиции.

2. Установяване на процедурни правила и ясни критерии за удостоверяване на български произход.

Кандидатстването за придобиване на българско гражданство въз основа на български произход след допълнение в ЗБГ през 2010 г. доведе до законово допустимо представяне⁷⁹ пред министъра на правосъдието, като с молбата на кандидата се представя и удостоверение, издавано от (председателя на) ДАБЧ. В удостоверението за български произход, издадено от ДАБЧ, ЗБГ (чл. 15, ал. 2, изр. второ) изисква да се посочват данните, въз основа на които е установен българският произход (пред ДАБЧ).

2.1. Процедура за получаване на удостоверение за български произход до март, 2021 г.

Лица от български произход могат да кандидатстват, за да придобият българско гражданство, при облекчени условия по чл. 15, ал. 1, т. 1 от ЗБГ (и

⁷⁹ Промените в ЗБГ, осъществени през 2013 г., не засягат удостоверяването на българския произход на лицата, които кандидатстват за придобиване на българско гражданство на осн. чл. 15, ал. 1, т. 1 от ЗБГ:

Чл. 15. (Доп. – ДВ, бр. 33 от 2010 г.) (1) Лице, което не е български гражданин, може да придобие българско гражданство по натурализация, без да са налице условията по чл. 12, т. 2, 4, 5 и 6, ако отговаря на едно от следните изисквания:	Чл. 15. (Изм. – ДВ, бр. 108 от 2013 г.) (1) Лице, което не е български гражданин, може да придобие българско гражданство по натурализация, без да са налице условията по чл. 12, ал. 1, т. 2, 4, 5 и 6, ако отговаря на едно от следните изисквания:
1. е от български произход;	1. е от български произход;
(2) (Нова) В производството по придобиване на българско гражданство по натурализация с молбата за придобиване на българско гражданство се представя и удостоверение за български произход, издадено от Държавната агенция за българите в чужбина. В удостоверението се посочват данните, въз основа на които е установен българският произход.	(2) В производството по придобиване на българско гражданство по натурализация с молбата за придобиване на българско гражданство се представя и удостоверение за български произход, издадено от Държавната агенция за българите в чужбина. В удостоверението се посочват данните, въз основа на които е установен българският произход.
(3) (Нова) Удостоверението по ал. 2 се издава в едномесечен срок.	(3) Удостоверението по ал. 2 се издава в едномесечен срок.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

по облекчен ред съгласно чл. 25, ал. 2 от Конституцията на Република България), за което от април 2010 г. (Доп., ДВ, бр. 33 от 2010 г.) до март 2021 г. (Изм., ДВ, бр. 21 от 2021 г.) е необходимо издаването на удостоверение за български произход от ДАБЧ, което се представя пред министъра на правосъдието при подаване на молба за образуване на производство за придобиване на българско гражданство.

Законът за българското гражданство, в редакцията му между 2010 и 2021 г., не поставя изисквания пред ДАБЧ въз основа на какви данни се установява български произход. Поради това ДАБЧ установява български произход на лица, които желаят да придобият българско гражданство, на основание чл. 15, ал. 1, т. 1 от ЗБГ, като прилага чл. 3, ал. 1 от ЗБЖИРБ⁸⁰. Пред ДАБЧ българският произход се удостоверява, за да бъде установен най-често и преимуществено чрез документи, издавани от организации на лица, които се самоопределят като българи, живеещи извън Република България, признати от ДАБЧ, които са компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях по смисъла на чл. 3, ал. 1, т. 2 от ЗБЖИРБ.

Организациите, които са признати от ДАБЧ⁸¹, през годините са различен брой⁸². Те се учредяват в чужбина и функционират по чужд правен ред, върху който българската държава и нейните органи нямат контрол или

---

⁸⁰<https://justice.government.bg/home/index/c12079ee-e4d9-48dc-ae13-3c71482541d8> [20.02.2022].

⁸¹ Има данни за случаи, в които ДАБЧ не е признала организации, но въз основа на техни документи е признаван български произход. Например, такива са следните организации в Албания: младежки съюз „Гора“, Културно-просветно дружество на българите мюсюлмани в Жупа „Български мохамедани“, дружество „Просперитет Голо Бърдо“ - Тирана и дружество „Българите в Албания“-Тирана. Нито една от тези организации не е призната от ДАБЧ за организация на българите зад граница. Самите удостоверения не съдържат данните, посочени в Правилника за вътрешния ред и дейността на ДАБЧ по удостоверяването на български произход, се е посочвало в констатации от проверка на ВАП през 2013 г. Не съдържат данни и за възходящ българин на лицето. Въпреки това, молбите са уважени и удостоверения за български произход на чужди граждани са издадени. В Устава на младежкия съюз „Гора“ няма изисквания за българска народност на членовете. А членовете на тази организация получавали удостоверения за български произход само заради принадлежността си към структурата. Вж. повече на следния линк: <https://www.actualno.com/society/razdavali-sa-bylgarsko-grajdanstvo-na-kilogram-news-17335.html> [20.02.2022].

⁸² През 2018 г. напр. са 7 и са в регистрирани в Албания и Република Северна Македония. <https://btvnovinite.bg/bulgaria/targovija-s-balgarski-proizhod-7-organizacii-sa-licenzirani-da-izdavvat-dokumenti-v-chuzhbina.html> [20.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

надзор. Въз основа на частни документи или устни показания, които издават тези организации за български произход, се издават документи, които се представят пред ДАБЧ в производството по установяване на български произход. Удостоверението за български произход, издавано от ДАБЧ, е предпоставка за производството по придобиване на българско гражданство на основание български произход⁸³.

Както през 2013-2014 г., така и през 2017-2018 г., органите на прокуратурата установяват, че ДАБЧ издава удостоверения за български произход на лица – чужди граждани въз основа на документи, които не съдържат данни, че конкретното лице има поне един възходящ българин. Удостоверява се български произход без да е налице основанието на § 2, т. 1 от ДР на ЗБГ⁸⁴. Тази необоснованост на удостоверяването от ДАБЧ налага

---

⁸³ В периода от 2010 до 2012 има почти двоен ръст на броя на придобилите българско гражданство на основание български произход. Ако през 2009 г. техният брой е бил само 8 911, то през следващата година, когато се променя ЗБГ и се предвиждат удостоверения, издавани от ДАБЧ въз основа на документи от организации по чл. 3, ал. 1, т. 2 от ЗБЖИРБ, процесът се ускорява: 2010 г. – 14 828, 2011 г. – 18 319, 2012 г. - 17 119. Вж. целия материал на следния линк: <https://www.actualno.com/society/razdavali-sa-bylgarsko-grajdanstvo-na-kilogram-news-17335.html> [20.02.2022].

⁸⁴ В ДАБЧ Върховната административна прокуратура проверява избрани на случаен принцип 810 преписки на чужденци от 2011 до 2013 г. В 717 преписки (88,5% от всички проверени) се съдържат документите: заявление-формуляр (по образец), декларация на заявителя, че има българско национално съзнание и е с български произход, удостоверение за раждане и документ за самоличност. Проверката установява, че твърдението на молителя за възходящ българин не се подкрепя от документите. Само въз основа на твърденията в заявление, формуляра и декларацията на заявителя, ДАБЧ приема за установено, че лицето е от български произход и издава удостоверение. По 93 преписки молителите са представили документи за възходящ българин. В хода на прокурорската проверка от ДАБЧ са представили като основание за издадените удостоверения книгите: "Не заблудата, а лъжата за гагаузите" от Емил Боев, „Майка България и нейните чедра“ от Йордан Колев, „Българите в Албания и Косово“ и „Българите от Голо бърдо, Албания“ - сборници от кръгла маса, проведена през 2000 г. (източници: <https://www.mediapool.bg/darzhavna-agentsiya-proizvezhda-balgari-na-konveier-bez-dokumenti-za-proizhod-news225990.html>; <https://old.segabg.com/article.php?id=721408> ; <https://www.actualno.com/society/desetki-hiljadi-chuidenci-s-priznati-bylgarski-koreni-samo-za-okolo-6-godini-news-1619451.html> и др.).

За нарушенията е сезиран председателя на ДАБЧ.

През 2016 г. при повторна проверка са установени почти същите нарушения, което отново води до сезиране на председателя на Агенцията.

Издаването на удостоверения от (председателя на) ДАБЧ става обект на интерес през 2017-2018 г. чрез сигнали⁸⁴, наказателно производство⁸⁴ и дейността на Временна анкетна комисия за проучване на всички данни, факти и обстоятелства по повод изнесените в европейски и български медии твърдения за скандалната подкупна схема при придобиване на българско гражданство от чужди граждани в 44^{то} Народно събрание. Комисията е създадена с решение на Народното събрание на 14 декември 2018 г. със срок на действие три месеца. Срокът на действие бе удължаван четири пъти поради необходимостта от допълнително време за запознаване и проучване на големия обем информация, както и от необходимостта да се изчака резултата от създадените работни групи в рамките на изпълнителната

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Министерството на правосъдието и Съветът по гражданството сами да събират данни за българския произход на лицата, кандидатстващи за българско гражданство.

Привързването на двете производства – производството за установяване на български произход (по ЗБЖИРБ) и производството по придобиване на българско гражданство на основание български произход (по ЗБГ) е при **липсата на ясни критерии**:

- ☑ за регистрацията на тези организации, които са признавани през периода 2010 – 2021 г. от ДАБЧ⁸⁵;
- ☑ кои данни и доказателства са допустими, за да се установи българския произход на лица, които са чужди граждани и за които липсват официални документи от държавата, чиито граждани са⁸⁶;
- ☑ кой е възходящият от български произход по смисъла на § 2, т. 1 от ДР на ЗБГ. Това води не само до възходящи по права линия, но и по съребрена (лели, вуйчовци, чичовци, първи и втори братовчеди, братя и сестри на баба/дядо, братя и сестри на прабаба/прадядо, братя и сестри на прапрабаба/прапрадядо). В някои от удостоверенията не са вписани роднинските връзки между лицето, което иска да се установи

власт (<https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2791?date=9999-12-31> [13.02.2022]. Докладът на Временната Комисия е приет на 14 май 2020 г., вж. стенограма от заседанието на: <https://www.parliament.bg/bg/plenarvst/ns/52/ID/10425> [25.05.2020]).

През 2018 г. е арестуван председателя на ДАБЧ, Иван Гешев (заместник-главен прокурор към 2018 г.) посочва, че „Това е най-сериозният случай за корупция по горните етажи и няма аналог в новата ни история”.

Арестът на председателя на ДАБЧ нанася сериозни щети върху репутацията на Агенцията и в отворено писмо до министър-председателя от 06 ноември 2018 г. Временните обществени съвети на българите в чужбина, в което се настоява ДАБЧ да бъде закрыта (<https://dnes.dir.bg/politika/balgari-v-chuzhbina-prizovaha-borisov-da-zakrie-dabch>)

⁸⁵ Липсата на критерии води периодично до медийни публикации, а и до проверки от прокуратурата. Проверка на Върховна административна прокуратура в края на 2013 г. установява, че ДАБЧ издава удостоверения на лица от Албания, РС Македония, Косово, за които не е имало никакви доказателства за техния български произход. Вж. напр. <https://www.mediapool.bg/darzhavna-agentsiya-proizvezhda-balgari-na-konveier-bez-dokumenti-za-proizhod-news225990.html> [20.02.2022].

⁸⁶ <https://www.segabg.com/hot/category-bulgaria/rekordnite-nad-8400-albanci-sa-poluchili-kartblansh-za-bulgarski-pasport> [20.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

неговия български произход и лицето, за което се твърди, че е от български произход.

Законовото положение за задължително получаване на удостоверение за български произход, издавано от ДАБЧ, в някои случаи усложнява производството по придобиване на българско гражданство за лица от български произход, които имат официални документи за български произход от държавите, на които са граждани (Молдова, Украйна, Русия). Същевременно анализът на данните за издадените удостоверения за български произход от ДАБЧ с цел придобиване на българско гражданство показват значителен брой на издадени удостоверения за български произход с цел кандидатстване по процедура за придобиване на българско гражданство, като през 2016 г. броят на удостоверенията надвишава 20 хил.:

Таблица 1: Брой на издадените от ДАБЧ удостоверения за български произход, които да послужат пред Министерството на правосъдието за придобиване на българско гражданство

Държава	Година												Общо
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Австралия				3	1	1	1	5	1				12
Азербайджан						1	3	1	1	2	13	1	22
Албания		438	786	735		358	2080	662	1139	914	2050	1035	10197
Андора					1								1
Аржентина		13	9	4	3	14	14	6	2	2	21	113	201
Армения							1		3	3	4	2	13
Беларус		2	4	7	4	13	8	8	10	32	39	23	150
Белгия		1											1
Босна и Херцеговина		2	6	6		3	2	4	16	5	7	8	59
Бразилия		5	7	2		17	16	8	10	8	14	9	96
България		2	4	4	6	8	15	8	1	2	3		53
Вануату								1					1
Великобритания										3			3
Венецуела							1		1		2	2	6
Вьетнам										1			1
Германия								1					1
Грузия				1	2	1	1			3	4	1	13
Гърция		2		1					1				4
Естония										1			1
Зимбабве										2			2
Израел			1	1	2	2	4	4	3	11	11	4	43
Ирландия			1										1
Исландия						1							1
Италия								1					1
Казахстан		5		6	18	13	18	18	10	16	41	5	150
Канада		2		4		2	3			1	3	1	15
Киргизстан			1								5	1	7
Колумбия		1		1		6		14	1				23
Косово			480	476		2	7	3	1				969
Куба							1						1
Латвия								1			2		3
Литва								1					1
Мавритания		1							1				2
Малави		1											1
Мароко		1											1
Молдова	1	3188	2657	1000	375	470	644	484	810	2042	3112	1616	16399
Намбия		1											1
Нигерия										2			2
Нова Зеландия				1						1			2

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Държава	Година												Общо
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Парагвай		1											1
Перу												3	3
Полша						1							1
Румъния			126					1					127
Русия		133	256	261	269	233	218	97	230	450	884	358	3389
САЩ		1	2	2	3	2	4	1	8	1		1	26
Северна Македония	10	9494	10805	8381	856	5711	13668	6643	7877	3415	3822	1174	71856
Сомалия											1		1
Сърбия		391	912	888	365	1408	1245	983	1802	979	1560	672	11205
Таджикистан								2			1		1
Туркменистан									2	1	3	1	7
Турция		2			5	44	4	25	17	11	42		150
Уганда										1	1		2
Узбекистан			1	1		1			3	4	5	2	17
Украйна	1	625	1143	1266	1095	3027	2649	1256	1768	2613	3730	1074	20247
Унгария		1											1
Уругвай		7	1	2		5	1	1		2	9	10	38
Финландия				1									1
Франция							2	1	1			7	11
Хърватия			2								2		4
Черна гора			3	2		1			5	2	2		15
Чехия								2					2
Швейцария									1				1
Швеция								1					1
Южна Африка						1							1
Общо	12	14320	17219	13056	3005	11346	20611	10241	13725	10530	10594	6156	135568

Данните за корупция, за нарушения на закона и за извършени престъпления от длъжностни лица са едно от основанията за отмяна през март 2021 г. на разпоредбите в ЗБГ относно удостоверяването на българския произход от ДАБЧ в производството по чл. 15, ал. 1, т. 1 и разпоредбата в ЗБЖИРБ относно удостоверяването на българския произход въз основа на частен документ, издаден от организация на българи, живеещи извън Република България, призната от компетентния български държавен орган ДАБЧ за поддържане на връзки с тях (чл. 3, ал. 1, т. 2).

2. 2. Правен анализ на установяване на българския произход на лица, чужди граждани, по реда на ЗБГ след отмяната на т. 2 на чл. 3, ал. 1 от ЗБЖИРБ във връзка с производството по придобиване на българско гражданство на основание български произход

След отмяната на т. 2 на чл. 3, ал. 1 от ЗБЖИРБ (с второто изменение на закона от 2021 г.) установяването на български произход пред български публични органи може да се установява въз основа на съществуващите възможности по чл. 3 от ЗБЖИРБ. Доказването е както за целите на ЗБЖИРБ, така и за целите на други нормативни актове (ЗБГ, ЗЧРБ, Постановления на МС за обучение в български висши училища):

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ с документи:
- ☑ официални документи, издадени от български⁸⁷ или чужд държавен орган;
- ☑ документи, издавани от Българската православна църква⁸⁸ – свидетелство за свето кръщение⁸⁹, свидетелство за църковен брак (свидетелство за венчание)⁹⁰ и акт за смърт⁹¹.
- ☑ чрез съдебен процес – български произход може да се доказва и по общия исков ред.

С промени в ЗБГ (чл. 15, ал. 2 и чл. 29, ал. 4-7 във вр. с чл. 15, ал. 1, т. 1) съществено е изменен редът, по който се установява български произход, за целите на производството по придобиване на българско гражданство по натурализация на основание български произход.

В производството за придобиване на българско гражданство по натурализация, когато лицето е от български произход (по чл. 15, ал. 1, т. 1 от

---

⁸⁷ Вж. напр. Закон за забележаване на ражданията женитбите и умираанията (ЗЗРЖУ) от 15.12.1892 г., в сила от 01.01.1893 г. и Правилник за забележаване на ражданията женитбите и умираанията (ПЗРЖУ) от 24.03.1893 г. Реално действието на Закона за забележаване ражданията, женитбите и умираанията, се отразява едва след въвеждане на официални регистри по гражданско състояние през 1892 г., когато ЗЗРЖУ, възлага на общинските съвети дейността по регистрацията на населението. Съгласно този закон, регистрите по гражданско състояние са се водели от *енорийските свещеници, имамите и хахамите*, които са се задължавали да отбелязват в особен регистър всяко раждане, женитба и смърт. Вж. повече на: <https://www.grao.bg/normact/normativ-imena.html> [13.02.2022].

⁸⁸ Първите писмени доказателства за вписването на лицата в регистри, където всяко от тях се е показвало с име, занятие, място на живеене датира от 1850 г. Редовното водене на Метрическите книги на християнските църкви в България започва от 1862 г. В тях са се записвали ражданията, браковете и смъртните случаи.

⁸⁹ Практиката отпреди Освобождението и до края на 19 век изисквала при всяко кръщение в църковните книги да се вписва името на новокръстения и датата, на която е извършено кръщението. Общоприето е било децата да се кръщават след осмия ден от раждането си, но поради съществуващите опасения да не почине дете некръстено, за болните и слаби деца се е правило кръщение извън църковния храм. В Метрическите християнски книги на църквите са фигурирали имената на всички живородени деца, чиито родители са православни християни.

⁹⁰ От 1861 г. сключването на бракове е било отбелязвано от Църковните настоятелства. Така нареченият Венчален обред се е извършвал от духовното лице. По това време са действали църковни закони, които определяли начина на венчавки, както и при особени обстоятелства и причините за разтрогване на брак. За разтрогването на брака се е произнасяла църковната общност.

⁹¹ Смъртните случаи са се вписвали в християнските метрически книги на християнските църкви в раздела за отразяване на погребенията. В тях освен името на покойника и името на свещеника, извършил опелото, се е записвала и причината за смъртта.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ЗБГ), с молбата лицето представя официални документи, издадени от български или чуждестранни органи (чл. 15, ал. 2 от ЗБГ). С предоставените документи молителят удостоверява, че има родствена връзка с поне едно лице – негов възходящ до трета степен включително⁹², което е от български произход. Документите трябва да съдържат информация за имената на възходящия и родствената му връзка с молителя. Когато с молбата за придобиване на българско гражданство по натурализация по чл. 15, ал. 1, т. 1 не се представят документите по чл. 15, ал. 2, производството се прекратява (чл. 29, ал. 5).

Според чл. 29, ал. 4, когато е необходимо да се изяснят факти и обстоятелства по представените с молбата документи по чл. 15, ал. 2, министърът на правосъдието може алтернативно:

- да изиска от молителя да представи допълнителни документи в 14-дневен срок от уведомяването му;
- да възложи на Консултативния съвет при ДАБЧ⁹³ да установи дали молителят има български произход.

За пръв път в нормативен акт се въвеждат обективни критерии относно установяването на български произход от лице – чужд гражданин. Наличието на един от тях е необходимо да бъде налице заедно със самоопределяне на лицето като такова от български произход (българин) и да ползва български език.

Консултативният съвет се произнася с мотивирано положително или отрицателно становище в двумесечен срок от възлагането, съгласно чл. 29, ал. 6 от ЗБГ, като взема предвид дали молителят ползва български език, самоопределя ли се като лице от български произход, както и дали за него е налице поне едно от следните обстоятелства:

---

⁹² Вж. Правен анализ на практиките, свързани с предоставянето на гражданство в държави-членки на Европейския съюз (юли, 2019; 67 стр.), достъпен на: <https://parliament.bg/bg/students-program/ID/237> [13.02.2022].

⁹³ Устройството, организацията и дейността на Консултативния съвет при Държавната агенция за българите в чужбина се определят с правилник, приет от Министерския съвет (чл. 29, ал. 7 ЗБГ). Предстои да бъде приет такъв Правилник.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ част е от българска общност или българско малцинство в друга държава (официално да е регистрирано към признатото малцинство или общност);
- ☑ да произхожда от населено място, което е било част от българската държава в миналото или Българската екзархия⁹⁴ (т.е. от 27 февруари 1870 г. до 10 май 1953 г.⁹⁵);
- ☑ има възходящи, които са носители на българската традиционна фамилна именна система (ако не може да се докаже по друг начин произхода).

2.3. Правно значение на установен български произход на лица - чужди граждани за упражняване на техни социално-икономически права

---

⁹⁴ По силата на султански ферман от 1870 г. и Екзархийския устав, изработен от църковно-народния събор, свикан в Цариград през 1871 г., Българската екзархия е призната за официален представител на българската нация в Османската империя. Териториалният обхват на Екзархията е посочен в чл. 10 от учредителния ферман: „Чл. 10. Духовният окръг на тая екзархия ще обема Русенската, Силистренската, Шуменската, Търновската, Софийската, Врачанската, Ловчанската, Видинската, Нишката, Пиротската, Кюстендилската, Самоковската, Велешката, Варненската епархия (без града Варна и без двадесетте наблизко села, които се намират между този град и Кюстенджа, на които жителите не са българи), Сливенския санджак (без градовете Анхиало и Месемврия), Созополската каза (без крайморските села), Пловдивската епархия (без главния град и без град Станимака, както и без селата Куклен, Воден, Арнауткьой Долни Арбанас, Панагия, Ново село, Лясково, Ахлан, Бачково, Белащица, без манастирите Бачковски, „Свети Безсребърници“, „Света Параскева“ и „Свети Георги“). Махалата Света Богородица в града Пловдив ще трябва да влезе също в Българската екзархия, но които от нейните жители не би щели да се подчиняват на Българската Църква и екзархия, ще бъдат волни да се отделят. Подробностите по този въпрос ще се определят по взаимно съгласие между Патриаршията и Българската екзархия според вероизповедния им ред.

Освен изброените по-горе и поименувани места ще се позволява да се подчиняват на Българската екзархия по духовните си дела *и на всички ония места, жителите на които, всичките или поне двете им третини, би поискали това, стига да се докаже действителността на искането им*, но понеже, както се рече, това ще става по желанието и съгласието на всичките жители, или поне на двете им третини, то, ако някой по този повод би се опитвал да произвежда някакъв раздор между жителите, той ще се привлича към отговорност и ще се наказва според законите.“

Така чл. 10 от фермана разрешава и други, неупоменати във фермана епархии да бъдат признати за български, ако най-малко 2/3 на християнското население в нея го желае. Съобразно втория параграф на чл. 10 се извършва плебисцит в Македония под контрола на турските власти и Вселенската гръцка патриаршия. Резултатът от този референдум е включването на голяма част от Македония в границите на Българската екзархия. Това са Скопска, Охридска и Битолска епархии. След извоюване на националната независимост се създават още две епархии: Неврокопска и Старозагорска (90-те години на XIX век).

⁹⁵ На 10 май 1953 г. свиканият църковен събор в София прокламира издигането на Българската екзархия в Българска патриаршия.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

(право на образование и право на труд) на територията на Република България

Българският произход на лица, които са чужди граждани, които пребивават дългосрочно у нас по смисъла на ЗЧРБ, е предпоставка за упражняване на конкретни субективни права на територията на Република България и преди всичко на право на образование във висше училище⁹⁶ и право на труд⁹⁷ в Република България.

Към настоящия момент няма единен и единствен начин за доказване на български произход. От тук може да се направи обоснован извод, че са допустими способите както по реда на ЗБЖИРБ, така по реда на ЗБГ, така също и използването на удостоверения, издавани от ДАБЧ (вкл. служебен достъп до регистъра на Агенцията).

Според становище на Министерството на вътрешните работи, изготвено за целите на последващата оценка на въздействието, процедурата по установяване на български произход има отношение в производството по предоставяне на пребиваване по реда на Закона за чужденците в Република България. Производството по предоставяне право на пребиваване на чужденци от български произход се осъществява при взаимодействие между дирекция „Миграция“ и ДАБЧ. Заявителите, които се нуждаят от виза, за да могат да влязат в страната и да участват в производството по предоставяне на пребиваване, често не разполагат с удостоверения за раждане и следва да преминат през производството за установяване на български произход пред

---

⁹⁶ Вж. Постановление № 3 от 12 януари 2022 г. за изменение и допълнение на нормативни актове на Министерския съвет (Обн., ДВ, бр. 5 от 18 януари 2022 г.), както и съобщения за кандидат-студенти за обучение, съгласно ПМС № 103/1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и ПМС № 228/1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България, достъпни на: <https://www.mon.bg/bg/173> [13.02.2022].

⁹⁷ Граждани на трети държави, които са лица от български произход и законно пребивават на територията на Република България, могат да упражняват заетост на територията на Република България без разрешение за работа и след регистрация в Агенция по заетостта до получаване на разрешение за постоянно пребиваване на територията на Република България (чл. 8, ал. 2, т. 1 и § 1, т. 9 от ДР на Закон за трудовата миграция и трудовата мобилност). Вж. повече на:

<https://www.az.government.bg/pages/zaetost-na-lica-ot-bulgarski-proizhod/> [13.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ДАБЧ. В същото време, липсата на доказателства за наличие на български произход, преди същият да бъде установен от председателя на ДАБЧ, създава затруднения още на етапа по съгласуване на визата. От МВР идентифицират следните рискове:

1. кандидат за пребиваване да не получи виза, необходима за разрешаване на пребиваване, на основание чл. 25, ал. 1, т. 1 от ЗЧРБ заради липса на документи за български произход – без изобщо председателя на ДАБЧ да се е произнесъл;

2. кандидатът за пребиваване да се е снабдил с виза, необходима за разрешаване на пребиваване на основание чл. 25, ал. 1, т. 1 от ЗЧРБ, но да му бъде отказано пребиваването поради неиздадено удостоверение от председателя на ДАБЧ.

Възможност за произнасяне от ДАБЧ относно български произход на чужд гражданин е налице, когато той се намира на територията на Република България. Към момента не са изпълнени изискванията на ЗБГ по отношение на приемане на правила за функциониране на Консултативния съвет при ДАБЧ, ангажиран в производството по установяване на български произход. Не са създадени и необходимите предпоставки за ефективно използване на предвидения в чл. 38а от ЗБГ електронен регистър с данни на лицата, за които Консултативният съвет е установил български произход, с оглед решаване на описаните проблеми.

3. Изготвяне и прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина

Необходимостта от разработване и провеждане на политики за съхранение на българската национална, културна и религиозна идентичност произтича и от разпоредбите на чл. 4. (2) от ЗБЖИРБ, според който: *„Българската държава подкрепя организации на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция.”* Законодателят е приел като приоритет в тази част от правната рамка, *„... съхранението и развитието на българската езикова, културна и религиозна традиция”*,

---

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

вместо съществуващите в мотивите на вносителите понятия: „български произход и българско етническо самосъзнание” и „национална принадлежност и идентичност“. В чл. 2, т. 2. от ЗБЖИРБ се посочва, че българин, живеещ извън Република България е лице, което „... притежава българско национално съзнание”⁹⁸. Акцентът е поставен върху езиковата традиция и в този смисъл публичните политики в сферата на образованието по естествен начин предопределят представата за запазване на културната принадлежност на българите, живеещи извън страната.

Към момента на приемането на ЗБЖИРБ действат две големи групи от публични политики, уредени в специални закони, които са насочени и към българите, живеещи извън страната. Първата от тях е в сферата на образованието, а втората е по отношение на съхранението и подкрепата на източноправославната религиозна традиция сред българските общности в чужбина. Законите за изповеданията и за народната просвета формулират законодателната рамка, в която се реализират конкретните публични политики, насочени към съхранението на езиковата и религиозната традиция сред българите и българските общности, живеещи извън България, от началото на 90^{те} години на 20^{ти} век.

Независимо от съществуващите преди това законови норми, цялостен закон за културата е приет през 1999 г., с което е създадена обща правна рамка на държавната културна политика, включително и по отношение на българските общности, живеещи извън България.

От тази гледна точка, трите основни насоки на държавната политика за съхранение и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция, заложи в разпоредбите на ЗБЖИРБ, са законово регламентирани преди неговото приемане и продължават да се прилагат без да се позовават на него, а според нормите на специалните закони, в които са уредени.

---

⁹⁸ Това е една от предпоставките, които трябва да бъдат налице кумулативно.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Доколкото ЗБЖИРБ си поставя за обща цел трайното и устойчиво уреждане на отношенията на българската държава с българите, живеещи извън страната, то това е общата насока, спрямо която може да бъде изследвано планирането, прилагането и степента на постигане на целите на публичните политики в сферата на образованието, културата и вероизповеданията.

Обект на изследване е цикълът на тези публични политики (определяне на проблем, разработване, планиране, реализиране, оценка и корекции на политиките) от гледна точка на степента на постигане на целта на нормативния акт за подкрепа и насърчаване на политики за съхранение на българската национална, културна и религиозна идентичност. Доколкото националната идентичност представлява синтез от различни по своя характер елементи, акцентът е поставен върху образователните политики в тяхната връзка с културните политики на българската държава.

Анализът разглежда динамиката на взаимодействието между българските държавни институции и българските общности зад граница в процеса на формулиране и прилагане на публичните политики. Законът за българите, живеещи извън Република България определя ангажиментите на държавата при провеждането на политиката към българите в чужбина, но постигането на нейните цели се определя и от степента на включеност и ангажираност в процеса на адресатите на тази политика.

В чл. 5. (2) на ЗБЖИРБ е предвидена уредба, която описва механизъм за разпределение на отговорностите и прилагането на публичните политики, които са обект на законова регламентация. Според този механизъм, Министерският съвет възлага на съответните министри и ръководители на други ведомства провеждането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България, определя структурите, които се изграждат с оглед нейното осъществяване, и механизмите за координиране на техните действия.

В условията на липсващ Правилник за приложението на ЗБЖИРБ, отделните министерства продължават да прилагат специалните си закони, в

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

частта им, която има отношение към българите, живеещи извън страната. Това се отнася както за политиките в областта на образованието и културата, така и по отношение на политиките, насочени към съхранение на източноправославната религиозна традиция сред българите извън страната.

От тази гледна точка, формулирането и планирането на политиките остава в рамките на отделните държавни институции, като те имат водеща роля при определянето на проблемите, които би трябвало да преодолеят съответните публични политики. При този подход, предмет на изследване е и степента на постигната ефективна координация при планирането и прилагането на публичните политики, особено когато става въпрос за образователни и културни политики, както и политиките за съхранение на религиозната традиция сред българите, живеещи зад граница, които в своята цялост отговарят на формулираното в ЗБЖИРБ понятие за съхранение на националната идентичност.

3.1. Цели на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите, живеещи извън Република България

Общата рамка за изготвяне на образователните политики, насочени към българите, живеещи извън страната, е формулирана в законите за народната просвета (а след това – за предучилищното и училищното образование), Закона за висшето образование, както и на подзаконово ниво (основният инструмент за тяхното формулиране е Постановлението на Министерския съвет № 103 от 31.05.1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите чужбина).

В чл. 9, 10 и 11 от ЗБЖИРБ са регламентирани политиките в образователната сфера, насочени към българите, живеещи извън Република България. В чл. 9. е регламентирано правото на българите, живеещи извън страната, да придобиват безплатно основно и средно образование в държавните и общинските училища при условията и по реда за български граждани. Същото право е фиксирано в чл. 10, ал. 1 по отношение на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

висшето образование в държавните висши училища при условията, предвидени за българските граждани.

По този начин ЗБЖИРБ обобщава част от определените в предходни актове насоки за развитие на образователната политика към българите, живеещи извън страната. Последващото развитие на законодателната рамка на тези политики допълва и конкретизира вече формулираните цели. В Закона за предучилищното и училищното образование е формулирана общата цел на образователните политики, насочени към българите, живеещи извън Република България – чл. 4. *„Държавата провежда образователна политика спрямо българите, живеещи извън Република България, и осигурява условия за пълноценното им интегриране в българската образователна система“*. Особено важен фактор за постигането на резултати от провеждането на тази политика е добрата координация между ангажираните с нейното прилагане институции. Във връзка с изпълнението на разпоредбите на ЗБЖИРБ, отнасящи се към образователната и културната дейност сред българите в чужбина, Министерският съвет създава Междуведомствена комисия по въпросите на българските неделни училища в чужбина⁹⁹.

Относно прилагането на държавната политика по осъществяването на образователна и културна дейност сред българите в чужбина се планират и извършват дейности в следните направления:

- национални програми за развитие на образованието;
- дейности, съгласно постановления и решения на Министерския съвет.

---

⁹⁹ Междуведомствената комисия се състои от представители на Министерството на образованието и науката, на Министерството на външните работи, на Министерството на културата и на Държавната агенция за българите в чужбина

3. 2. Национални програми за развитие на образованието

3. 2.1. Национална програма „Роден език и култура зад граница“¹⁰⁰

Дейности по програмата извършват Министерството на образованието и науката и Министерството на културата.

Възложените функции и задачи на МОН (по чл. 4, ал. 2, чл. 5, ал. 2 и чл. 11, ал. 1 от ЗБЖИРБ) са за подпомагане на обучението¹⁰¹, организирано в чужбина от:

- организации на българи, живеещи извън Република България, които извършват образователно-културна дейност;
- български дипломатически представителства;
- български православни църковни общини.

Министерството на културата участва със свой представител в междуведомствената комисия по въпросите за българските училища, доколкото неразделна част от обучението и мисията на тези учебни заведения е изучаването на българската култура чрез българския фолклор, културно-историческо наследство, чрез изкуствата и чрез „ученето чрез правене“. Целта е българските неделни училища да се превърнат в реални културни центрове и места за популяризиране на България. Министерството на културата оказва съдействие и на училища, в които се изучава български фолклор и български език, в тяхното регулярно обучение¹⁰². Министерството оказва методическа помощ като предоставя информация, свързана с обучението по изкуства и изучаването на български фолклор. Изпраща копия на учебни планове и програми по изкуствата, литература по

---

¹⁰⁰ <https://mon.bg/bg/100826>; <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1412> ;

¹⁰¹ По учебни предмети български език и литература; история и цивилизации; география и икономика в частта им, отнасяща се до историята и географията на България.

¹⁰² Лицей в Твардица, Молдова; Болградската гимназия „Георги С. Раковски“ в Украйна

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

съответните програми, съдейства за осигуряването на преподаватели по фолклор, фолклорни музикални инструменти и носии.¹⁰³

Средствата за дейностите, свързани с прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, се осигуряват от държавния бюджет чрез бюджета на МОН при условия и ред, определени с акт на Министерския съвет. Актовете, с които се регламентират тези дейности са:

- ☑ Националната програма „Роден език и култура зад граница“;
- ☑ Постановление на Министерския съвет № 90 от 29.05.2018 г.¹⁰⁴

Началото на Националната програма „Роден език и култура зад граница“ е поставено през 2009 г., като принос за това има и Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ)¹⁰⁵, имаща за цел да повиши ефективността на българските образователни звена зад граница, както и да защити правата на българските деца, живеещи извън България. Едно от основанията, изтъкнати от АБУЧ, за необходимостта от създаването на подобна програма за финансиране, е Конституцията на Република България (чл. 26, ал. 1¹⁰⁶ и чл. 36¹⁰⁷).

Националната програма „Роден език и култура зад граница“ съществува до момента и е одобрявана ежегодно с решение на Министерския съвет. Изготвена е като инструмент за осъществяване на държавната политика по отношение на българите в чужбина – за съхраняване на българското етнокултурно пространство зад граница, на националната, културната и духовната идентичност на българите по света и на българските общности в чужбина.

---

¹⁰³ Според официален отговор на Министерството на културата на запитване на НЦПИ за дейностите на Министерството, свързани с провеждането на държавната политика относно българите, живеещи извън Република България.

¹⁰⁴ ПМС №90 от 29.05.2018 г.: <https://bit.ly/3JECwuC>

¹⁰⁵ Съществуваща от 2007 г.

¹⁰⁶ Чл. 26, ал. 1: Гражданите на Република България, където и да се намират, имат всички права и задължения по тази Конституция.

¹⁰⁷ Чл.36: Изучаването и ползването на българския език е право и задължение на българските граждани.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Дейностите по програмата са обявени като целенасочени действия за съхраняване на българския език и култура сред българските общности в чужбина.

В момента¹⁰⁸ Националната програма се състои от четири модула:

- ☑ „Подпомагане на обучението по български език и литература, по история на България и по география на България“;
- ☑ „Обучение на учители от българските неделни училища в чужбина“;
- ☑ „Партньорства“;
- ☑ „Оценяване на езиковите компетентности по български език на учениците от българските неделни училища в чужбина“.

3.2.1.1. Цели на програмата

Общата цел на програмата е: *„Подпомагане на обучението по български език и литература, история и цивилизация и география и икономика в частта им, отнасяща се до историята и географията на България, организирано в чужбина за децата от предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас.“*

Дефинирани са и следните специфични цели, които програмата трябва да постигне:

- ☑ подобряване на условията за осъществяване на ефективни образователно-възпитателни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура;
- ☑ създаване на условия за популяризиране на българския език и културно-историческото наследство по света;
- ☑ създаване на предпоставки за успешно продължаване образованието и обучението в училища в Република България;

---

¹⁰⁸ Учебна година 2021/2022

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ подпомагане кадрово осигуряване на неделните училища с педагогически специалисти, умеещи да организират учебния процес съобразно спецификата на работа в чуждоезикова среда и потребностите на децата и учениците и популяризиране на успешни модели и практики;
- ☑ обмен на училищни практики и обогатяване на знанията по български език, история и география на България на учениците от българските неделни училища, чрез запознаване на място с исторически, природни, културни забележителности и българската образователна система;
- ☑ извършване на оценка на езиковите компетентности по български език на учениците от българските неделни училища в чужбина и анализ на резултатите.

3.2.1.2. Бюджет на програмата

От началото на програмата до момента са отпуснати финансови средства от държавния бюджет в размер на 25 666 000 лв., от които са усвоени 21 641 435 лв. Разработени са правила за отчитане на дейността и на средствата, предоставени по националната програма „Роден език и култура зад граница”, които се утвърждават със заповед на министъра на образованието и науката. Отчетните документи, издадени на територията на Република България или на съответната страна, се проверяват от работни групи от Междуведомствената комисия по въпросите на българските неделни училища в чужбина, които изготвят финансови карти с признати и непризнати разходи и резултатите се докладват и приемат на заседание на комисията.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹<https://parliament.bg/pub/cW/20200930021502%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5-%D0%BC%D0%BE%D0%BD17.09.2020.pdf>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Таблица 2: Планиран бюджет и усвоени средства по Националната програма „Роден език и култура зад граница“ за периода 2009-2022 г.

Учебна година	Планиран бюджет в лева ¹¹⁰	Усвоени средства в лева ¹¹¹
2009/2010	5 000 000	2 261 434
2010/2011	2 400 000	2 358 849
2011/2012	4 150 000	4 164 065
2012/2013	1 100 000	991 500
2013/2014	1 100 000	694 586
2014/2015	1 100 000	767 844
2015/2016	1 000 000	1 442 862
2016/2017	1 200 000	1 166 200
2017/2018	1 200 000	1 404 951
2018/2019	1 500 000	1 518 338
2019/2020	1 500 000	1 524 257
2020/2021	2 308 000	1 682 549
2021/2022	2 108 000	1 664 000
Общо	25 666 000	21 641 435

3.2.1.3. Резултати от прилагането на програмата

Вследствие на прилагането на програмата се е увеличил броя на училищата, финансирани от МОН, и броя на учениците, посещаващи български неделни училища в чужбина.

През 2009 г. програмата обхваща 53 училища, в които се обучават 6 917 ученици, през 2011 г. училищата са 139, а учениците – 19885. След влизането в сила на ПМС № 334¹¹² от 2011 г. за българските неделни

¹¹⁰ Източник: <https://mon.bg/bg/100654>

¹¹¹ Източник: Годишни отчети за изпълнението на програмния бюджет на Министерството на образованието и науката

¹¹² До 1.07.2018 г в сила е Постановление № 334 на Министерския съвет от 2011 г. за българските неделни училища в чужбина (обн., ДВ, бр. 99 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 5 и 62 от 2013 г., бр. 32 от 2014 г. и бр. 3 от 2016 г.). След 1.07.2018 г. влиза в сила Постановление № 90

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

училища в чужбина, общият брой на училищата, обхванати от Националната програма и ПМС № 334 през учебната година 2017/2018, вече е 164, като в тях се обучават 13 953 ученици. През учебната 2019-2020 година по програмата и ПМС № 90 са обхванати 369 неделни училища в чужбина с 32 212 ученици¹¹³.

Към момента на провеждане на настоящата последваща оценка на ЗБЖИРБ по програмата и по ПМС № 90 съществуват 373 български училища зад граница, като в тях се обучават 34 296 ученици.

Таблица 3: Брой на неделните училища брой на учениците, обучаващи се в неделните училища по ПМС №90 и Национална програма „Роден език и култура зад граница“ в периода 2009-2022 г.

Учебна година	Брой училища по НП „РЕКГ“	Брой ученици по НП „РЕКГ“	Брой училища по ПМС № 90	Брой ученици по ПМС № 90	Общ брой училища по НП „РЕКГ“ и ПМС № 90	Общ брой ученици по НП „РЕКГ“ и ПМС № 90
2009/2010	53	6917	0	0	53	6917
2010/2011	108	9401	0	0	108	9401
2011/2012	139	19885	0	0	139	19885
2012/2013	60	7125	104	6828	164	13953
2013/2014	54	6806	128	8045	182	14851
2014/2015	60	6293	136	9189	196	15482
2015/2016	115	9774	139	10335	254	20109
2016/2017	119	9681	163	12951	282	22632
2017/2018	137	13287	190	14886	327	28173
2018/2019	153	12728	208	17879	361	30607
2019/2020	140	12132	225	19281	369	32212
2020/2021	144	12931	237	19462	367	30807
2021/2022	130	11345	243	22951	373	34296

Анализът на данните показва, че за периода 2009-2022 г. по програмата са усвоени 21 641 435 лева, като същевременно броят на

на МС от 29.05.2018 г. за българските неделни училища в чужбина, което отменя ПМС №334.

¹¹³ <https://m.president.bg/bg/cat243/Zasedanie-na-Saveta-za-rabota-s-balgarite-v-chuzhbina-20190903>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

неделните училища, обхванати от програмата и ПМС № 90 се е увеличил 7 пъти (от 53 на 373), а броя на учениците, обучаващи се в тези училища се е увеличил 5 пъти (от 6 917 на 34 296).

3. 2. 2. Национална програма „Популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“¹¹⁴,

Националната програма е приета с Решение на Министерския съвет № 237 от 19 март 2021 г. Тя е в изпълнение на промените в Закона за висшето образование от 25.02.2020 г.

3. 2. 2. 1. Цели на програмата

Общата цел на програмата е: *„Популяризиране на българското висше образование, привличане на чуждестранни студенти за обучение в български висши училища и привличане на кандидати съгласно условията на ПМС №103/1993 г., и ПМС №228/1997 г. за обучение в държавните висши училища.“*

Програмата поставя следните специфични цели¹¹⁵:

- превръщане на дигиталната среда в мястото, където всеки български или чуждестранен кандидат-студент ще може да намери актуална, обективна и равнопоставена информация за специалността, по която иска да се обучава, във всички висши училища в България;
- осигуряване на възможност висшите училища в България да популяризират най-добрите си програми за обучение както на български език, така и на английски и други чужди езици; повишаване видимостта и популярността на българското висше образование в Европа и в света чрез провеждането на

---

¹¹⁴ <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=25632>

¹¹⁵ Източник: <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=24080>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

информационни кампании и отпечатване на рекламни материали на висшите училища на английски език и тяхното разпространение;

- ☑ подобряване на културата на висшите училища за рекламиране на обучението, което предлагат, провеждане на рекламни кампании и отпечатване на рекламни материали;
- ☑ осигуряване на лесен и бърз достъп до онлайн кандидатстването за обучение, провеждане на кандидатстудентски изпити в защитена електронна среда от разстояние или на място съобразно спецификата на кандидатстване за различните специалности, улесняване на онлайн комуникацията с кандидатите за въпроси, алтернативни предложения, допълнителни изисквания, недостатъчно представени документи или изискване на нови;
- ☑ гарантиране на обективността при класиране на кандидатите във висшите училища; участие на висшите и неделните училища в информационни кампании в чужбина, които да рекламират обучението в българските висши училища.

Информационният портал ще съдържа информация за географията на България, историята, културата, народопсихологията, транспорта, националните празници и др.

Бенефициенти са МОН, висшите училища в България и неделните училища в чужбина. Националната програма е насочена към кандидат-студенти от България и чужбина, чуждестранни граждани и лица без българско гражданство, които са от българска народност и пребивават постоянно или обичайно на територията на друга държава, и граждани на Република Северна Македония.

3. 2. 2. 2. Очаквани резултати от приложението на програмата

Приложението на програмата следва да доведе до:

- по-голям брой привлечени български и чуждестранни студенти за обучение в български висши училища;
- по-голям брой привлечени кандидат-студенти съгласно условията на ПМС №103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г.;
- повишен брой участия на българските висши училища на международни изложения и форуми;
- по-голям брой неделни училища, участващи активно във форумите за популяризиране на българското висше образование;
- по-голяма конкурентоспособност и свързаност на българското висше образование с Европейското пространство за висше образование;
- по-голям брой младежи от българска народност, живеещи в чужбина, предпочели трайно да се установят и работят в България.

3. 2. 2. 3. Бюджет и срок на изпълнение на програмата

СРОК ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ (в лв.)
3 ГОДИНИ	2 500 000

3. 2. 2. 4. Резултати от прилагането на програмата

Към момента е създаден Портал на висшите училища в България – електронна платформа за кандидатстване на българи от чужбина и граждани на Република Северна Македония в български държавни висши училища.¹¹⁶

По време на кампанията за приемане на студенти за учебната 2021/2022 година се провежда за пръв път общообразователен онлайн тест за

---

¹¹⁶ Порталът е достъпен на следния адрес: <https://higher-edu.mon.bg/portal/bg/home>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

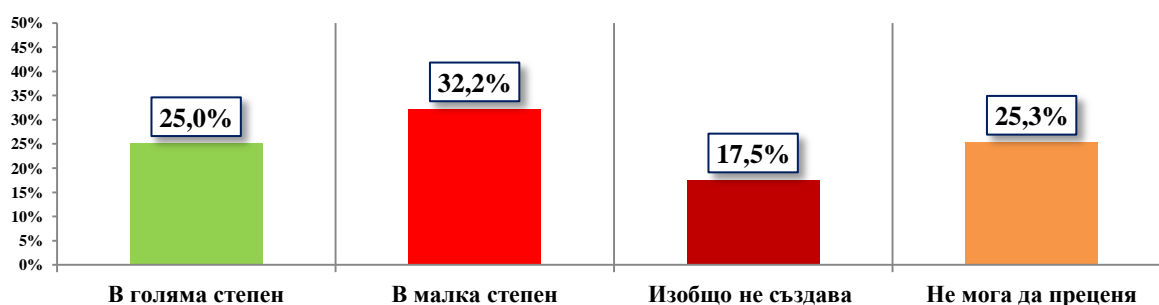
кандидатите за обучение след завършено средно образование. Кандидатстването е извършено чрез онлайн платформа, като на кандидат-студентите е предоставена възможност да се включат в провеждането на пробни общообразователни и специализирани тестове, за да могат предварително да се запознаят с регламента и техническите особености при попълването на теста в електронна форма.

Планирана е и е в ход информационна кампания за популяризиране на българското висше образование в чужбина. Екипи на МОН ще посетят държавите от традиционните български диаспори, за да представят на място условията и реда за онлайн кандидатстването на желаещите да се обучават в български висши училища. В процес на изработване са рекламни и информационни материали, които да промотират най-добрите страни на българските университети.

3. 2. 2. 5. Удовлетвореност на заинтересованите страни от създадените от българската държава относно възможности за българите, живеещи в чужбина за обучение във висши учебни заведения в България

Всеки четвърти участник в анкетното проучване изразява позицията, че българската държава в голяма степен създава възможности за обучения във висши учебни заведения в България за българите, живеещи извън страната, които нямат българско гражданство (тази теза се споделя по-често от анкетираните с висше образование, живеещи в страни-членки на Европейския съюз и членувачи в организации на българи, живеещи в чужбина).

В каква степен българската държава създава възможности за българите, живеещи в чужбина, да се обучават във висши учебни заведения в България?

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Близо една трета от всички анкетирани преценяват създадените от държавата възможности като недостатъчни, а според всеки пети (18%) анкетирани такива условия изобщо липсват.

3. 2. 3. Национална програма „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“¹¹⁷

Програмата не е свързана пряко с изпълнението на разпоредбите на ЗБЖИРБ, а е в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование. Освен разработването на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език в училищата в България, чрез нея се отпускат средства за организиране и провеждане на процедурите по оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти.

3. 2. 3. 1. Цели на програмата

Общата цел на програмата е: *„Осигуряване на условия за равен достъп до училищно образование и повишаване качеството на образователния процес.“*

Програмата поставя следните специфични цели ¹¹⁸:

✓ професионално и обективно оценяване на проектите на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти.

✓ техническо и финансово обезпечаване провеждането на процедурите по оценяване на проектите на учебни помагала за подпомагане

---

¹¹⁷ <https://mon.bg/bg/100832>

¹¹⁸ Представени са само целите, имащи отношение към българските училища, организирани в чужбина

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти.

3. 2. 3. 2. Очаквани резултати от програмата, отнасящи се до българите в чужбина:

- Одобрени със заповеди на министъра на образованието и науката учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, учебници и учебни комплекти

3. 2. 3. 3. Бюджет на програмата

СРОК ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ (в лв.)
КАЛЕНДАРНА 2020 г.	2 345 000 <i>(за дейностите по модул „Оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“ са предвидени 850 000)</i>

3. 2. 3. 4. Резултати от прилагането на програмата

Очакваният резултат е изпълнен – в периода 2019-2021 година със заповеди на министъра на образованието и науката¹¹⁹ са одобрени общо 41 броя учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина.

През 2022 г. ще се проведат следните процедури, открити със заповеди на министъра на образованието и науката, за одобряване на проекти на учебни помагала:

- Български език и литература за XI клас:
  - Компонент български език с два модула: 1. български език като втори език за ниво C1.1 по Общата европейска езикова рамка;
  - 2. български език като първи език;

¹¹⁹https://mon.bg/upload/29440/zap1642-Spisak_Ucebni-pomagala-chuzhdentsi_2022-2023_270122.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

➤ Компонент литература.

2. Български език и литература за XII клас:

➤ Компонент български език с два модула: 1. български език като втори език за ниво C1 по Общата европейска езикова рамка; 2. български език като първи език;

➤ Компонент литература.

3. Български език и литература за VIII клас – български като втори език – за ниво B1+ по Общата европейска езикова рамка.

4. Български език и литература за IX клас – български като втори език – за ниво B2 по Общата европейска езикова рамка.

5. Български език и литература за X клас – български като втори език – за ниво B2+ по Общата европейска езикова рамка.

6. Български език и литература за VIII клас.

7. Български език и литература за IX клас.

8. Български език за X клас.

9. Литература за X клас.

Одобрените учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, ще се ползват от учебната 2022 – 2023 година.

Списъците на всички одобрени учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на одобрените познавателни книжки, учебници и учебни комплекти са публикувани на официалната страница на Министерството на образованието и науката в рубриката „Учебници“¹²⁰.

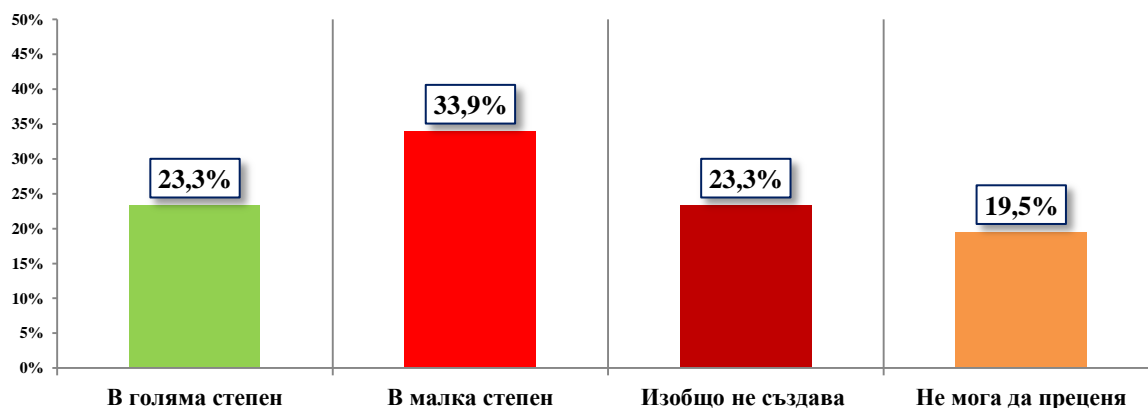
¹²⁰ <https://mon.bg/bg/10>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3. 2. 3. 5. Позиции на заинтересованите страни относно възможностите, които държавата създава възможности за получаване на помощ от български преподаватели, учебни пособия и материални средства за изучаване на български език, литература, история, география и др.

Въпреки отчетените успешни резултати по националните програми, свързани с развитието на образованието в чужбина, една трета от участниците в анкетата посочват, че държавата в „малка степен“ създава възможности за българите, живеещи в чужбина, да получат помощ от български преподаватели, учебни пособия и материални средства за изучаване на български език, литература, история, география и др. Еднакъв е делът (23%) на анкетиранияте, които заемат позиции по въпроса в двете крайности на скалата, а именно, че възможностите са създадени в голяма степен и изобщо не са създадени. Вероятно в основата на тези позиции е посоченият от МВнР дефицит на образователни материали и учебници за българските неделни училища, от които се оплакват българите, живеещи в чужбина пред служителите на дипломатическите представителства и консулства.

В каква степен българската държава създава възможности за българите, живеещи в чужбина да получават помощ от български преподаватели, учебни пособия и материални средства за изучаване на български език, литература, история, география и други учебни дисциплини?

3. 2. 4. Прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, съгласно ПМС № 103 от 31 май 1993 г.

3. 2. 4. 1. Обучение на студенти

На основание чл. 10, ал. 2 от ЗБЖИРБ министърът на образованието и науката ежегодно предлага на Министерския съвет за утвърждаване броя на приеманите за обучение студенти и докторанти по висши училища и специалности, съгласно облекчения ред за прием, регламентиран в ПМС №103 от 31 май 1993 г.

Министерството на образованието и науката ежегодно предоставя до 2000 места за обучение на кандидат-студенти от българска народност, живеещи извън България, в държавните висши училища в страната, 40 места за обучение в докторантура и до 240 месеца за следдипломна квалификация. Кандидат-студентите подават своите заявки за желаните специалности в МОН. Заявки могат да бъдат изпращани чрез българските дипломатически представителства в чужбина, българските дружества в съответната страна или индивидуално. Броят на приеманите студенти по висши училища се утвърждава с Решение на Министерския съвет за утвърждаване броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и научните организации на Република България.

Редът и условията за прием са определени в Правила за приемане на студенти, докторанти и специализанти – българи, живеещи извън Република България, и граждани на Република Северна Македония за обучение в български държавни висши училища, съгласно Постановление №103/1993 г. на Министерския съвет за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и Постановление №228/1997 г. на Министерския съвет за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.

Епидемията от COVID-19, започнала през 2020 г. налагат промяна на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

установения ред на кандидат-студентската кампания и в отговор на създалата се ситуация е приета националната програма „Популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“.

Предоставена за нуждите на извършваната последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ справка от МОН показва, че за десетгодишен период броят на кандидат-студентите по ПМС № 103 и ПМС № 228 се е увеличил с два пъти и половина – от 458 за учебната 2011/2012 година на 1143 през учебната 2021/2022 година. За същия период класираните кандидат-студенти са се увеличили почти двойно – от 391 на 791.

Таблица 4: Справка за приема на студенти съгласно чл.4, ал.1 и ал.3 на ПМС № 103/1993 г., и чл.3, ал. 1 на ПМС №228/1997 г. през периода 2011-2022 г.

СПРАВКА																																					
за приема на студенти съгласно чл. 4, ал. 1 и ал. 3 на ПМС № 103/1993 г., и чл. 3, ал. 1 на ПМС № 228/1997 г. през периода 2011-2022 г.																																					
№	Страна (регион)	1 - План 2 - Кандидати 3 - Класирани кандидати																																			
		2011-2012			2012-2013			2013-2014			2014-2015			2015-2016			2016-2017			2017-2018			2018-2019			2019-2020			2020-2021			2021-2022					
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3						
<i>ПМС № 103/1993 г.</i>																																					
I След средно образование																																					
1	Украйна	90	75	67	90	83	73	83	108	95	94	132	120	110	238	170	260	259	218	270	350	296	430	383	352	450	397	364				465	401		377	318	
2	Молдова	130	155	132	128	137	121	128	106	82	110	93	65	85	94	56	100	125	104	100	86	72	160	134	112	160	154	124				213	164		147	118	
3	Сърбия - Западни покрайнини	80	106	105	82	85	82	88	110	112	90	103	104	100	125	110	180	127	122	170	131	121	200	161	187	210	181	169				200	190		159	147	
4	Албания	28	22	21	25	18	16	25	25	21	20	22	22	20	39	27	60	51	49	60	65	57	120	62	59	100	48	43				56	47		30	22	
5	Косово	5	8	6	6	3	3	10	11	11	25	21	18	33	24	22	50	20	18	50	30	29	90	20	20	70	34	34				58	43		13	6	
6	Казахстан	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3	3	3	4	4	15	4	4	10	2	2	10	2	2	20	3	3				1	1		3	3	
7	Румъния	4	2		3	1		3																													
8	Хърватия	4	5	4	4	2	2																														
9	Гърция																															7	3		3	3	
10	Кипър																															8	2		2	1	
11	Русия																															13	12		3	3	
12	Други страни	3	2	2	3	4	3	4	3	3	4	5	5	4	4	2	20	8	7	15	2	2	390	21	20	390	12	12				15	1		2	0	
13	Изкуства и спорт	12			15			15			13			15			50			50			70			60											
14	Северна Македония			8			6			7			5	1			150	115	104	150	191	114	300	169	144	310	288	229				300	233		171	105	
15	Първенеци и лауреати	15	6	6	15	6	6	15	6	6	15	6	6	15	7	7	15	9	9	15	4	4	30	7	7	30	7	7	30	4	4	30	5	5	5	5	
II. Магистър след ОКС Бакалавър		40	73	36	40	43	32	40	50	30	40	58	35	30			100			110			200			200						195			200	228	60
Всичко ПМС №103:		415	458	391	415	386	348	415	422	370	415	443	383	415	536	398	1000	718	635	1000	861	697	2000	959	873	2000	1124	985	2000	1340	1101	2000	1143	791			

3. 2. 4. 2. Осъществяване на образователна дейност в българските училища чужбина

В изпълнение на ПМС № 103 от 31 май 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина МОН:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- изпраща в средните и висши училища в чужбина български преподаватели по българска история, българска музика, български народни инструменти, български народни танци и начални учители, както и преподаватели по български език и литература само в чуждестранните средни училища;
- осигурява курсове за квалификация на педагогически кадри от българските общности в чужбина, студенти по педагогически и лингвистични специалности и ученици от чуждестранни училища с преподаване на български език;
- осигурява учебна и учебно-помощна литература, необходима за обучението зад граница на лица от българска народност;
- осигурява летен отдих за чуждестранни ученици и студенти от българска народност.

Таблица 5: Дейности и финансови средства за подпомагане на обучението, организирано в чужбина по ПМС №103 от 31 май 1993 г.

Година	Брой учебно-помощна литература, изпратена да задоволи нуждите както на училищата на българските общности зад граница, така и на българистиката в чужбина като цяло	Брой учители и ученици от българските общности зад граница, преминали квалификационни и езикови курсове за една учебна година	Брой изпратени преподаватели в средните училища на българските общности зад граница	Брой чуждестранни ученици и студенти от българската народност, посетили България за летен отдих	Бюджет на програма „Образование на българите в чужбина“ (вкл. издръжка и подобряване на материално-техническата база на училища в чужбина)
2006	липсват данни	липсват данни	липсват данни		2 957 400
2007	липсват данни	липсват данни	липсват данни		3 278 200
2008	34 800	1251	28	200	3 080 400
2009	23 052	липсват данни	липсват данни		3 282 000
2010	8 347	145	25	215	2 717 534
2011	липсват данни	липсват данни	липсват данни		2 702 421

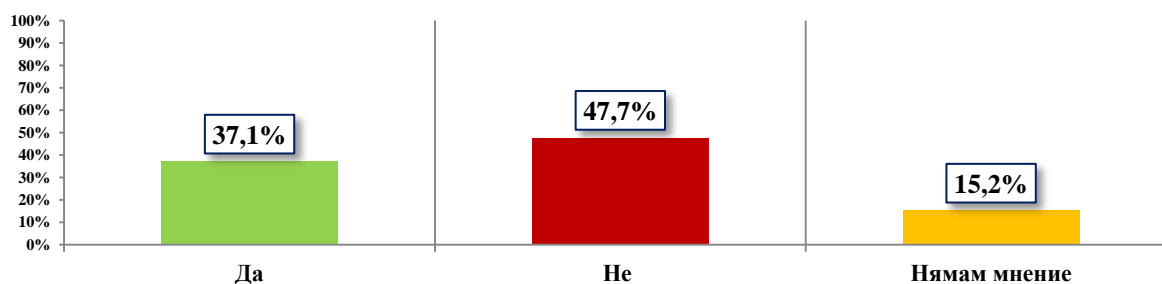
Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Година	Брой учебно-помощна литература, изпратена да задоволи нуждите както на училищата на българските общности зад граница, така и на българистиката в чужбина като цяло	Брой учители и ученици от българските общности зад граница, преминали квалификационни и езикови курсове за една учебна година	Брой изпратени преподаватели в средните училища на българските общности зад граница	Брой чуждестранни ученици и студенти от българската народност, посетили България за летен отдих	Бюджет на програма „Образование на българите в чужбина“ (вкл. издръжка и подобряване на материално-техническата база на училища в чужбина)
2012	липсват данни	липсват данни	липсват данни		2 587 606
2013	1 594	928	25	209	7 188 874
2014	4 942	827	25	156	9 036 160
2015	3 504	1 034	25	178	8 970 500
2016	4 183	1 102	25	194	9 562 000
2017	липсват данни	970	28		11 234 400
2018	3 553	407	28	160	11 461 100
2019	2 603	339	38	140	11 655 300
2020	1 026	Непроведени поради пандемията от COVID-19	35		16 501 300
2021	2500	650	30		16 806 800
Общо	90 104	7653	312	1452	123 021 995

3. 2. 4. 3. Удовлетвореност на заинтересованите страни от подкрепата, оказана от българската държава за съхраняване на българската езикова традиция

Близо половината от анкетираните (48%) са на мнение, че българската държава не прави достатъчно за съхранението на българската езикова традиция.

Българската държава подкрепя ли в достатъчна степен българската езикова традиция?

Единадесет процентни пункта по-малко (37%) са респондентите, според които усилията на българската държава, насочени към съхраняване и развитие на българската езикова традиция, са достатъчни.

3. 2. 4. 4. Мултикритериен анализ

Обект на мултикритериен анализ е изпълнението на държавните политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина. Този вид анализ е особено подходящ инструмент в случаи, в които цялостното остойностяване на въздействията на разглежданите варианти на дадена политика не е възможно, въпреки че подобни въздействия могат да бъдат значителни. Мултикритериен анализ се прилага, когато е необходимо да бъдат оценени въпроси, свързани със социални въздействия. В подобна ситуация е целесъобразно да бъдат използвани методи, позволяващи извършването на количествена оценка, като същевременно въздействието не е изразено непременно в парични стойности.

Компонентите на мултикритериен анализ, използван за оценка на държавните политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, са три:

1. задаване на критериите за оценка;
2. придаване на конкретни стойности на степените на съответствие спрямо всеки критерий;
3. оценка на държавните политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Обединените критерии са представени в таблица 4, където е нанесен и резултатът¹²¹ на въздействието на интервенцията. Крайният резултат от анализа е формиран от сбора на относителното тегло и присъденият брой точки.

Описание и аргументация на критериите:

1. Постигане на целите

Целите на ЗБЖИРБ в областта на изготвяне и прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина са постигнати в голяма степен: предприети са действия за междуинституционална координация, определени са функциите, възложени са задачите и отговорностите; изготвени и приложени са конкретни програми за провеждане на политиките, отчетени са резултатите от прилагането на политиките. Получената оценка по този критерий е 2.

2. Ефективност

Постигането на целите на ЗБЖИРБ в областта на изготвяне и прилагане на политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина не се дължи единствено на прилагането на нормативния акт. Целите са постигнати и вследствие прилагането на Закона за предучилищното и училищното образование, на Закона за висшето образование и на приетите, съобразно техните разпоредби, подзаконови нормативни актове. Получената оценка по този критерий е 1.

3. Ефикасност

Сред основните критерии за изпълнението на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина е броят на съществуващите неделни училища и броят на учениците, обучаващи се в тях. Провежданите образователни политики са ефикасни, доколкото от 2009 г. досега броят както на училищата, така и на учениците,

---

¹²¹ Използвана е скала от 0 до 2, където 0 = ниска степен, а 2= висока степен.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

обучаващи се в тях се е увеличил значително. Получената оценка по този критерий е 2.

4. Добавена стойност

Основните насоки на държавната политика за съхранение и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция, съдържащи се в ЗБЖИРБ, са законово регламентирани в други нормативни актове още преди неговото приемане. Дори след влизането в сила на ЗБЖИРБ, политиките в тази област се основават на нормите, разписани в закони, различни от ЗБЖИРБ. В този контекст може да се направи извод, че същите резултати е възможно да бъдат постигнати и без приемането на ЗБЖИРБ. Получената оценка по този критерий е 0.

5. Полезност

Според отчитаните резултати за изпълнението на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, тези политики са полезни, но количествено недостатъчни и не покриват изцяло нуждите на своите адресати. Анализът на резултатите от проведеното онлайн проучване показва ниска степен на удовлетвореност на заинтересованите страни от създадените от страна на държавата възможности да получат помощ от български преподаватели, учебни пособия и материални средства за изучаване на български език, литература, история, география. Получената оценка по този критерий е 1.

Таблица 6: Резултати от извършен мултикритериен анализ на ЗБЖИРБ по отношение на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина

№	Критерий	Относителен дял	Получен брой точки	Оценка
1	Постигане на целите	30%	2	0,6
2	Ефективност	30%	1	0,3
3	Ефикасност	10%	2	0,2
4	Добавена стойност	20%	0	0
5	Полезност	10%	1	0,1
	Краен резултат	100%		1,2

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Вследствие на извършения мултикритериен анализ, по отношение на политиките за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, ЗБЖИРБ получава съвкупна оценка 1,2 (при максимална оценка 2,0).

Описание на въздействията на прилаганите държавни политики за осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина

1. Налице е постигане на целите на закона, отнасящи се до осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, без това да се дължи единствено на прилагането на ЗБЖИРБ. Цели, които са формулирани в ЗБЖИРБ, са постигнати в изпълнение на разпоредбите на Закона за предучилищното и училищното образование, както и на Закона за висшето образование и изградената подзаконова нормативна база.

2. От прилаганите национални програми, свързани с образованието на българите, живеещи извън страната, единствено програмата „Роден език и култура зад граница“ се изпълнява в съответствие със ЗБЖИРБ. За единадесетте години през които функционира, програмата е постигнала целите, заради които е създадена. Основното въздействие, вследствие на приложението на програмата, е значителното увеличение на броя неделни училища в чужбина и броя на учениците, обучаващи се в тези училища. Това увеличение има пряка връзка с изпълнението на дефинираната специфична цел на програмата – подобряване на условията за осъществяване на ефективни образователно-възпитателни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура.

3. Извършвана дейност в сферата на образованието, съгласно разпоредбите ЗБЖИРБ, е ежегодното утвърждаване на квотите за прием на студенти и докторанти по висши училища и специалности, в които са включени и българи, живеещи извън Република България, съгласно

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

облекчения ред за прием, регламентиран в ПМС №103 от 31 май 1993 г. В периода 2011-2022 г. е регистриран ръст и на кандидатствалите, и на приетите студенти от български произход, живеещи извън България.

4. Планираните и прилагани публични политики в сферата на образованието, предназначени за българи, живеещи извън страната, рядко са мотивирани чрез позоваване на ЗБЖИРБ.

5. Интересът на адресатите към действащите в момента инструменти на образователната политика се повишава. Утвърдена е практиката по създаване и подкрепа на българските неделни училища в чужбина, както и на привличането на ученици, студенти и докторанти от българските общности, живеещи в чужбина.

6. Предприети са действия за постигане на по-добра координация по отношение на осъществяването на образователна и културна дейност сред българите в чужбина, чрез създаването на междуведомствена комисия, която има за цел да съгласува действията на различните, участващи в процеса институции. Българите, живеещи зад граница все още нямат свое ефективно представителство в тази комисия.

3. 2. 4. 5. Теория на промяната

Според Ръководството за извършване на последваща оценка на въздействието: *„Теория на промяната“ е изчерпателно описание и илюстрация на това как и защо се очаква една желана промяна да се случи в определен контекст. По същество тя е насочена към обясняване на причинно-следствената връзката между реалните действия по изпълнение на политиката и как те водят до постигане на поставените цели. „Теорията на промяната“ първо идентифицира желаните дългосрочни цели и след това идентифицира всички необходими условия (или постигнати резултати), които трябва да са налице (вкл. причинно-следствените връзки между тях), за да бъдат целите постигнати. Всичко това се оформят в „Рамка на резултатите“. Съгласно посоченото в определението е необходимо да бъдат идентифицирани цели, чието постигане обикновено се обвързва с вложените*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ресурси, извършените действия, постигнатите преки резултати, добавената стойност от тях (продукт) и въздействията (които често съвпадат с целите)¹²².

За нуждите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ са изготвени рамки на резултатите за държавните политики, при които са налице постигнати преки резултати – политиките по съхраняване на българската езикова, културна и религиозна идентичност.

Тъй като постигането на заложената цел – запазване на националната идентичност чрез осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина не е следствие само на действието на ЗБЖИРБ, причинно-следствените връзки, довели до изпълнението на целта могат да бъдат представени в следната рамка на резултатите.

Рамка на резултатите от осъществяването на образователна и културна дейност

сред българите в чужбина

¹²² Ръководство за извършване на последваща оценка на въздействието, стр. 28: <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=23652>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

4. Изготвяне и прилагане на политики по опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България

Законът за българите, живеещи извън Република България определя полето на културните политики, както и конкретни форми на сътрудничество в областта на научните изследвания. В чл. 12 от ЗБЖИРБ е предвидено държавните институции да осигурят възможности за българите, живеещи зад граница, за запознаване с българската култура и наука и за участие в нейното развитие. Тези възможности са определени в пет направления:

1. Първото от тях е свързано с изпращането на издания, информационни носители и други материали, представящи живота, културата и традициите на България. Тази дейност се осъществява от широк кръг институции и има своето устойчиво място сред културните политики, насочени към българите зад граница. През изминалите години в това направление настъпват съществени промени, свързани с навлизането на новите информационни и комуникационни технологии, но дейността остава един от устойчивите елементите на държавната политика.

2. Второто направление е организиране на срещи със специалисти и дейци в съответните области. Без да представлява самостоятелен елемент от водената държавна политика, инициативите в това направление се определят и от активността на самите български общности, както и на вече установените отношения между тях и българските културни и научни институции.

3. Насърчаването и подпомагането на дейността на средища за популяризиране и развитие на българската култура и наука на територията на съответните държави е третото направление на тази група от политики за българите, живеещи зад граница. То кореспондира с образователните, а понякога и с политиките, насочени към съхранение на източноправославното вероизповедания сред българите в чужбина.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

4. Организирането на културни, научни и други прояви на територията на съответните държави или в България, включително с участието на международни организации и изтъкнати представители на науката, културата, изкуството и спорта, е четвъртото направление, в която според разпоредбите на ЗБЖИРБ би трябвало да се развиват културните политики.

5. Петото направление, в което би трябвало да бъдат насочени културните политики е в предоставянето, при възможност, на помещения и обзавеждане за организации на български общности зад граница за осъществяване на културно-просветна, научна и друга дейност. Конкретните действия в това направление се определят, както от разполагаемите ресурси, така и от постигнатото ниво на ефективно взаимодействие между Министерство на културата, Министерство на външните работи и останалите държавни институции, ангажирани с реализирането на политиката към българите, живеещи зад граница.

Формулирането и планирането на културните политики, в по-голямата част от случаите, пряко кореспондира с реализацията и на образователните политики, предназначени за българи, живеещи зад граница. Именно затова тяхната координация, до голяма степен се осъществява от Междуведомствената комисия по въпросите на българските училища в чужбина, както и в тясно сътрудничество с Българските културни институти в чужбина и местните български общности.

Един от основните инструменти, чрез който Министерството на културата реализира публичните политики в тези направления, както според ЗБЖИРБ, така и според Закона за закрила и развитие на културата, е Бюджетната програма № 9 „Популяризиране на българската култура в чужбина“. Нейният бюджет в периода 2018-2022 г. възлиза на общата сума от 23 178 700 лева.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Таблица 7: Бюджет на програма „Популяризиране на българската култура в чужбина“ в периода 2018-2022 г.¹²³

ГОДИНА	РАЗМЕР НА БЮДЖЕТНАТА СУБСИДИЯ (в лева)
2018	5 680 100
2019	4 077 100
2020	4 440 900
2021	4 490 300
2022	4 490 300
ОБЩО	23 178 700

Основната цел на програмата за популяризиране на българската култура в чужбина е: *„... да допринесе за утвърждаване мястото ѝ в световните културни процеси, като едновременно с това я изведе на преден план като важен дипломатически фактор в двустранните и многостранни отношения“*. Сред оперативните цели на Програмата няма специфичен акцент върху сътрудничеството с българските общности, живеещи извън България. Оперативните цели са следните:

- утвърждаване на българската национална култура като равнопоставена на другите култури в епохата на глобализация ;
- утвърждаване на ролята на българската култура като важен дипломатически фактор в двустранните и многостранни отношения на Република България;
- активно подпомагане създаването и разпространението на изкуство и на културни продукти и услуги в чужбина;
- утвърждаване на Българските културни институти в чужбина като водещи институции по популяризирането на културата ни в чужбина.
- утвърждаване на българската национална и културна идентичност като част от Европейското културно пространство;

¹²³ Източник: <http://mc.government.bg/page.php?p=1&s=256&sp=478&t=0&z=0>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- разширяване на достъпа на посещаващи страната ни до културните продукти, разработване и внедряване на съвременни форми на разпространение на художествени продукти с партньорски проекти и в координация с местните власти, неправителствения и стопански сектор.
- популяризиране на българската култура зад граница чрез организиране на седмици и дни на българското изкуство в рамките на международни фестивали у нас и в чужбина; на показ и разпространение чрез целеви културни страници в Интернет;
- адаптиране към новите условия причинена от пандемията коронавирус COVID 19 и съдействие на творците в търсенето на нови и иновативни средства, за да предоставят достъп до културно съдържание за своите публики у нас и в чужбина, предимно в цифрова среда.

Програмата е ориентирана общо към представянето на българската култура и изкуство в чужбина, като акцентът върху българската културна идентичност е проектиран само в рамките на европейското пространство.

Политиките, насочени към популяризирането на българската култура в чужбина се определят като съществен фактор в две основни насоки:

1. Дейности по „... укрепване на самочувствието на българските граждани за нейната значимост и за нейната равнопоставеност сред другите култури“.

2. Насърчаване на: „...межкултурният диалог и включването на българските граждани в разнообразни международни проекти“, което би трябвало да формира подкрепа за изграждането на по-приобщаващ и по-справедлив Европейски съюз и да насърчи формирането на европейска принадлежност сред българските граждани.

Основните показатели за изпълнение на Програмата включват: брой участие на български творци в международни проекти и прояви; брой участия в прояви в областта на културните индустрии; съдействие при

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

реализацията на представителни изяви на българската култура в чужбина; брой реализирани събития по информационна политика за пропаганда на българската култура. Всеки един от тези показатели съдържа, в определена степен, възможност за реализиране на насоките, заложиени в ЗБЖИРБ, но те не представляват самостоятелен приоритет.

Общата рамка, дефинирана чрез Закона за закрила и развитие на културата¹²⁴, в който един от основните принципи на националната културна политика е: *„... закрила на националната културна идентичност и културата на българските общности в чужбина“*, не е възпроизведена в определянето на стратегическата и оперативните цели на бюджетната програма.

Другата законова рамка, която също предшества ЗБЖИРБ и има пряко отношение към реализирането на държавната политика в тази сфера е определена в Закона за радиото и телевизията, обн., ДВ, бр. 138 от 24.11.1998 г.; Чл. 49. (1) *„Българското национално радио и Българската национална телевизия създават национални и регионални програми; предавания за чужбина, включително за българите зад граница; предавания, предназначени за българските граждани, за които българският език не е майчин, включително и на техния език“*.

Спрямо тези два нормативни документа, ЗБЖИРБ извежда на преден план онези направления, в които би трябвало приоритетно да се развива държавната политика, насочена към българите, живеещи зад граница.

Изпълнението на нормата на Закона за радиото и телевизията ефективно отразява направленията в ЗБЖИРБ по отношение на разпространението на информация и активното използване на българския език. В този смисъл, функциониращите програми компенсират дефицитите в политиките, реализирани от Министерството на културата по отношение на разпространението и представянето на българската култура и изкуство в чужбина.

---

¹²⁴ обн. ДВ. бр. 50 от 1 юни 1999 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

4. 1. Програма „Подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание“¹²⁵

Програмата се изготвя и изпълнява от МВнР, включена е в утвърдената програмна схема на бюджета на министерството, в рамките на новосъздадената политика: „Подкрепа за българските общности и лицата с българско самосъзнание зад граница“.

Необходимостта от програмата е аргументирана с изпълнение на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България за съхраняване на българското етнокултурно пространство в чужбина и на националната, културната и духовната идентичност на всички български граждани по света, с опазване на етнокултурните специфики на българите и на българските общности в чужбина. С програмата се поставя акцент върху държавните усилия, насочени към подпомагане на българските традиционни общности в държави извън ЕС – Албания, Сърбия, Косово, Украйна, Молдова и граждани на Северна Македония с българско самосъзнание.

За реализацията на държавната политика са предприети мерки за стимулиране на дейността на организации на български традиционни общности зад граница, които спомагат за запазване и развиване на българския дух, културна самобитност и национално самосъзнание. Като основен проблем, пред който са изправени тези организации, е посочена липсата на финансови средства за тяхното съществуване. В мотивите на програмата е отчетено, че до момента на нейното предлагане българската държава не разполага с финансов инструмент, с който да бъде подпомогната подобна дейност.

---

¹²⁵ Програмата е достъпна на следния интернет адрес: <https://bit.ly/3BLb5fV>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

4.1.1. Цели на програмата

Дефинирана е следната обща цел на програмата: *„Запазване и развиване на българския дух, културна самобитност и национално самосъзнание на българските общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна, Република Молдова както и на гражданите на Република Северна Македония с българско самосъзнание“.*

С програмата е поставена и една специфична цел, а именно: *„подпомагане на дейността на организации на българските общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна, Република Молдова както и на гражданите на Република Северна Македония с българско самосъзнание“.*

Програмата предвижда финансиране за следните дейности:

1. Запазване на българската културна самобитност;
2. Популяризиране на българската култура пред местната общественост;
3. Отбелязване на традиционните български празници;
4. Грижа за местното българско културно-историческо наследство;
5. Съдействие за запазване и разширяване обхвата на обучението на български език;
6. Популяризиране на възможностите за обучение в България;
7. Заздравяване на връзките със завършилите обучение в България;
8. Повишаване видимостта на организациите в публичното пространство;
9. Подпомагане на медиите на български език;
10. Съдействие за излъчване/отпечатване/разпространение на материали на български език, включително чрез съответните държавни медии;
11. Административни разходи, свързани с реализирането на проектите.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

4.1.2. Бюджет и резултати от прилагането на програмата

Срокът, предвиден за изпълнение на програмата, е от 01 април 2020 г. до 31 декември 2024 г.

Според отговор на Екатерина Захариева, предвиденият бюджет за изпълнение на програмата за следващите години е по 2 млн. лева годишно: *„За следващите години се предвиждат по около 2 милиона. Първата година първо беше по средата на годината, след като знаехме, че в началото ще е по трудно, затова и 500 хил. лв. се оказаха, че са достатъчни, но идеята ни за следващите години – 2022-а, 2023-а, 2024 г., е да бъдат по около 2 млн. лв. на година за подпомагане на тези сдружения.“*

Очакваните резултати са дефинирани твърде общо – осигуряването на условия за осъществяване на дейността на организации на българските общности в страните, обхванати от програмата, чиято дейност реално спомага за запазване и развиване на българския дух, културна самобитност и национално самосъзнание.

В отговор на въпрос от народния представител Кристиан Вигенин, на заседание на Народното събрание, заместник министър-председателят Екатерина Захариева¹²⁶ отчита следните резултати вследствие от приложението на програмата за 2020 г.:

„Програмата се ползва с изключително голям интерес от страна на българските организации и на базата на експертната оценка и предварително зададените нормативни критерии бяха определени и първите 30 приоритетни проекта на обща стойност 499 хил. 853 лв. Тяхната реализация стартира в средата на месец ноември“.

---

¹²⁶ 437-мо заседание на 44-ото Народно събрание, проведено на 11 декември 2020 г. Стенограмата от заседанието е достъпна на следния интернет адрес: <https://parliament.bg/bg/plenaryst/ns/52/ID/10525>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Таблица 8 : Отчетени проекти на програма „Подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание“:

ПЕРИОД	Основание за финансирането на програмата	Средства по програмата (в лв.)	Политика, в чийто обхват са средствата	Брой реализирани проекти
2020 г.	ПМС №26 от 2020 г.	500 000	„Политика в областта на развитието на ефективна дипломатическа служба”, бюджетна програма „Управление на задграничните представителства и подкрепа на българските граждани в чужбина” по бюджета на Министерството на външните работи за 2020 г.	30 ¹²⁷
2021 г.	ПМС №382 от 2021 г.	600 000	„Политика в областта на развитието на ефективна дипломатическа служба“, бюджетна програма „Управление на задграничните представителства и подкрепа на българските граждани в чужбина“ по бюджета на Министерството на външните работи за 2021 г.	40 ¹²⁸

¹²⁷

Държава	Брой спечелени по програмата проекти
Албания	4
Косово	2
Молдова	2
Република Северна Македония	7
Сърбия	10
Украйна	5
Общо	30

¹²⁸ Източник на информацията: Становище на МВнР до екипа, извършващ последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Основните цели, заложи в спечелените проекти на българските организации, са насочени към съхраняване на самобитност, популяризиране на българската култура пред местната общественост, разширяване на обучението на български език, грижата за местното българско културно историческо наследство, заздравяване на връзките със завършилите обучение в България, административно подпомагане на организациите и медиите на български език.

Програмата е определена като необходима и полезна, но към нея са отправени следните критики¹²⁹:

1. Недостатъчно добра междуинституционална координация: *„Но ми се струва, може би защото е началото на процеса, по принцип леко хаотично върви работата по тези програми, по които финансираме външни проекти, външни организации. Като казвам хаотично имам предвид, че е хубаво да има една по-добра координация по отношение на целите и съответно на средствата, които се реализират.*

Има средства, които вървят по линия на Министерството на образованието, по линия на Министерството на културата – съм убеден, че част от тези организации получават такива средства. Сега в Министерството на външните работи се прави такава програма и малко ми се губи ролята във всичко това на Държавната агенция за българите в чужбина, която пък, струва ми се, че би трябвало да бъде, така да се каже, фокусът на тези политики.“

2. Необходимо е изясняване на целите и критериите за подбор на проектите по програмата: *„...ако можем да фокусираме малко по-добре тези средства, целите да са малко по-ясни, да са обвързани с една по-цялостна стратегия по отношение на политиката – информационна, културна, на България към тези страни, то такъв тип програма би била важен елемент от една такава цялостна стратегия“.*

---

¹²⁹ На същото заседание, от страна на народния представител Кристиан Вигенин

4. 2. Национална стратегия за българските граждани и историческите български общности по света¹³⁰

В периода 2013 – 2014 г.¹³¹ е подготвена и приета (с Решение на Министерския съвет от 23.07.2014 г.) Национална стратегия¹³² за българските граждани и историческите български общности по света (Стратегията от 2014 г.)¹³³, която отчита достиженията на приетия от Народното събрание през 2000 г. Закон за българите, живеещи извън Република България (Обн., ДВ, бр. 30, 2000 г.). Законът за българите, живеещи извън Република България е посочен на второ място (след Конституцията) сред основните вътрешноправни актове и стратегически документи в Националната стратегия.

През 2014 г. Стратегията отчита „новите предизвикателства пред държавната политика, породени от измененията в миграционната обстановка в България“, които могат да наложат *актуализиране на нормативната уредба в тази област*.

4. 2.1. Цели на стратегията

Дефинираните в Стратегията цели са структурирани в три раздела – общи, стратегически и оперативни цели.

Формулираната обща цел на стратегията е: *„Създаване на политическа рамка за изграждане на комплексна, дългосрочна и интегрирана държавна политика за българските граждани и историческите български общности в чужбина“*.

---

¹³⁰ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=938>

¹³¹ Вж. различни материали по темата при подготовката на Стратегията, достъпни на: <https://www.eurochicago.com/2012/06/strategiya-za-balgarite/> [13.02.2022].

¹³² <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=938> [05.02.2022].

¹³³ Общата цел на Стратегията е създаване на политическа рамка за изграждане на комплексна, дългосрочна и интегрирана държавна политика за българските граждани и историческите български общности в чужбина чрез оптимизиране на институционалната и нормативната основа.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Стратегически цели:

1. приобщаване и включване на българските граждани – временно или постоянно пребиваващи зад граница – към държавния и общественно-политическия живот в България;
2. съхраняване на българското етнокултурно пространство зад граница;
3. подобряване на миграционния баланс на страната;
4. разпространение на положителния образ на България по света;
5. изграждане и поддържане на българско лоби в чужбина.

Оперативни цели:

1. съхраняване на националната и културната идентичност на българските граждани и на историческите български общности в чужбина;
2. създаване на подходящи условия за мотивиране към професионална реализация в България на български граждани – временно или постоянно пребиваващи зад граница;
3. използване на възможностите на българските граждани в контекста на мобилността и свободното движение на хора;
4. контрол на миграционните процеси и недопускане на действия, насочени срещу националната сигурност на Република България;
5. интегриране на българските граждани в обществата на държавите от Европейския съюз чрез премахване на бариерите в областта на трудовия пазар, свободното движение, недопускане на дискриминация и др.;
6. създаване на ясни и точни критерии за придобиване на българско гражданство и система, гарантираща интегриране в българското общество на новоприети български граждани;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

7. стимулиране на българския бизнес за инвестиции в райони с компактни български общности, като Украйна, Република Молдова, Република Сърбия, Република Македония, и др.

Формулираните цели до голяма степен съвпадат с целите, които ЗБЖИРБ си поставя или са в същия контекст. Общата цел на Стратегията има пряка връзка с основанията за приемане на ЗБЖИРБ – липсата на интегритет на нормативната уредба в областта на отношенията между държавата и българите, живеещи в чужбина, а следователно и липса на единна, координирана и концептуално ясна държавна политика в същата област.

Първата стратегическа цел на националната стратегия е подробно разписана в ЗБЖИРБ в няколко насоки – прилагане на координационна междуинституционална политика от страна на държавата по отношение на гарантиране на правата на българите, живеещи извън Република България; определяне на ясни задачи и отговорности на институциите, специално натоварени с функции по приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България към държавния и общественно-политически живот в България; привеждане на нормативните и вътрешно институционалните правила в съответствие с изискванията на регулираните обществени отношения.

Втората, четвъртата и петата стратегически цели пряко кореспондират с разпоредбите на 4, ал. 2 и на чл. 12 от ЗБЖИРБ, където са разписани действията, предвидени за съхраняване и популяризиране на българската култура и наука зад граница и подпомагане на българските общности. В този контекст е и първата оперативна цел, дефинирана в Националната стратегия.

Третата стратегическа цел е съотнесима към един от важните проблеми, с които вносителите на проект на ЗБЖИРБ са аргументирали необходимостта от неговото приемане – засилените емиграционни процеси.

По подобие на разпоредбите на Глава четвърта от ЗБЖИРБ, Стратегията предвижда създаването на Национален съвет на българите

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

извън Република България като независим консултативен орган на обществени начала към Президента на Република България или Народното събрание.

Националната стратегия прави опит да продължи предприетите от държавата действия и мерки за подобряване на комуникацията и за подпомагане на българските общности в чужбина. Образователната политика, определена като инструмент за осъществяване на Стратегията е аналогична на предприеманата до този момента държавна политика в тази насока – преподаването на български език в неделните училища в чужбина е възприето като предпоставка за неговото съхраняване сред българските общности зад граница, което от своя страна е особено важен фактор за запазването на тяхната национална идентичност и продължаване на връзката им с България.

Подобен е подходът, разписан в Стратегията, към запазването и популяризирането на българската култура. Като основен проводник на държавната политика в тази област е определено Министерството на културата – институцията, която и до момента изпълнява дейности в насока подкрепа, разпространение и съхранение на българската култура зад граница.

Въпреки че до момента програмите, заложи в Националната стратегия за българските граждани и историческите български общности по света, остават нереализирани, Стратегията е важен документ по отношение на комплексните отношения между българската държава и българите, живеещи в чужбина. Тя допълнително развива проблематиката, в отговор на която през 2000 г. е приет ЗБЖИРБ, но е необходимо практическото ѝ имплементиране в цялостната държавна политика по отношение на българите, живеещи извън Република България.

4. 2.2. Срок за изпълнение на стратегията

Не е указан срок за валидността на стратегията

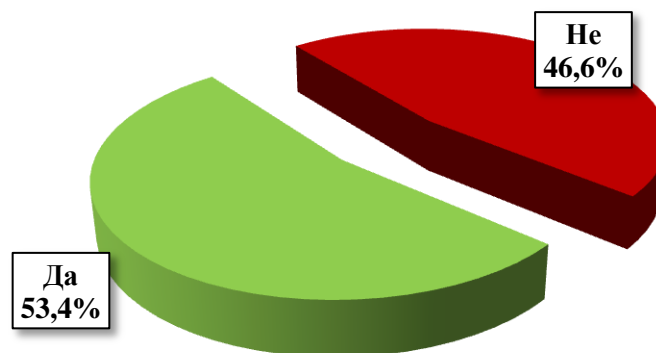
4. 2.3. Резултати от прилагането на стратегията

Към момента на провеждане на настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ Националната стратегия за българските граждани и историческите български общности по света е неизпълнена.

4. 2.4. Лична ангажираност на представителите на заинтересованите страни с дейности по опазване на българското културно-историческо наследство в страната, в която живеят

Повече от половината респонденти в онлайн анкетата (53%) посочват, че лично се ангажират с дейности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство в страната, в която живеят. Немалък е делът (47%) на анкетираните, които демонстрират незаинтересованост към включването си в опазването на българските традиции в страната, в която живеят.

Участвате ли в дейности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство, в страната, в която живеете?

Предприемането или въздържането от активни действия в тази насока е в пряка връзка с наличието или отсъствието на българско гражданство при респондентите. Над три четвърти (78%) от анкетираните, които нямат българско гражданство, посочват, че участват в дейности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство в страната, в която живеят. Социално-демографският профил на участващите в такъв тип дейности показва, че по-голямата част от тях живеят извън страната повече от 10 години. Те отдавна са се интегрирали в местните

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

общности на държавата-приемник и участието им в дейности по опазване на българското културно-историческо наследство в страните, в които живеят, се е превърнало в основно средство за съхраняване на българските корени и идентичност.

Респондентите, които не декларират активност в културно-просветни дейности на местната българска диаспора, се срещат по-често сред анкетираните, които имат българско гражданство. В голямата си част те са нови емигранти, които все още поддържат тесни връзки с родината, стремят се да се утвърдят в страната-приемник и не участват в дейности за опазване на българската си идентичност.

Друг съществен фактор, влияещ върху участието в дейности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство в страната, в която живеят, е поддържането на непосредствен контакт с България. Участниците в изследването, които тази или миналата година са посетили България, по-често декларират, че участват в дейности по опазването на българщината в страната, където живеят. Онези, които скоро (от повече от две години) не са пребивавали в България, в преобладаващата си част не са особено активни в тази насока.

Резултатите от изследването показват, че привързаността към българската култура и традиции зависи и от времето на пребиваване в чужбина. С увеличаването на годините на пребиваване зад граница нараства и делът на българите, които споделят, че активно участват в културно-просветни дейности сред българските общности. Това показва, че откъсването от родината и продължителният престой в чужбина засилват носталгията и мотивира тези хора да поддържат връзката си с България. Новите емигрантски общности, които са напуснали страната през последните години, обикновено декларират, че не участват в дейности по опазване на българското културно-историческо наследство, защото връзката им с България е все още силна и непосредствена (чрез роднини, приятели, близки).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Възрастта на анкетиранияте също е сред факторите, влияещи на включването им в дейности по опазването на българското културно-историческо наследство. Най-активни в това отношение са хората на възраст между 50 и 59 г. (65% от тях), а най-незаинтересовани са анкетиранияте във възрастовата група между 30 и 49 години.

Основни изводи:

1. Почти изравнени са дяловете (53%:47%) на българите, които лично се ангажират опазването на българското културно-историческо наследство и на незаинтересованите към подобен род дейности българи, живеещи в чужбина. Налице е висока степен на риск представителите на втората група да загубят българската си идентичност с течение на времето.

2. Представителите на „старата емиграция“ по-често от останалите са склонни да се ангажират лично с опазването на българското културно-историческото наследство в страните, в които живеят.

4. 2. 5. Основни проблеми на българите, живеещи извън страната, свързани с опазване на културно-историческото наследство в страните, в които живеят

Проблемите на българските общности, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство, могат да се разделят на две групи:

- свързани с дейността на българските институции;
- свързани с дейността на местните български общности в съответните страни.

Проблемите, свързани с дейността на българските институции, са предимно финансови, организационни и логистични. Такива проблеми са посочени от 36% от всички участвали в изследването.

Най-голям е относителният дял на респондентите (12%), които посочват като проблем липсата на достатъчно финансиране от страна на българските институции. Посочени са още:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- недостатъчна подкрепа за различни местни културни инициативи от официалните български институции, според 6% от всички анкетирани. Най-честите аргументи са, че не могат да разчитат на българската държава и се стремят да разрешават проблемите си сами;
- логистични проблеми (5%) – недостатъчно бързо и навременно предоставяне на адекватни учебници и съдържание (филми, клипове и др.) на български език, проблеми с доставката от България на книги, учебници, народни носии, недостатъчен брой преподаватели и др.;
- липса на единна и последователна държавна политика за съхранение на националното самосъзнание, българския език и култура – 3%. В това отношение анкетираниите отчитат сериозните успехи в областта на образованието зад граница по националната програма „Роден език и култура зад граница“, но констатират, че усилията са по-скоро на отделни институции, а не толкова израз на единна държавна политика;
- тромави административни процедури и бюрокрация – 3%.

Проблеми, свързани с дейността на местните български общности в съответните страни, посочени от една пета от анкетираниите, сред които:

- ✓ проблеми с помещенията (липса на собствен сграден фонд; непосилни наеми; несигурност при наемането на помещения) – 5%. Живеещите извън страната очакват съдействие от българската държава и биха желали да им бъдат предоставени възможности за безлихвени или с минимални лихви заеми от ББР за закупуването на сграден фонд, предоставяйки всичките необходими гаранции от българските граждани или чуждестранната организация на българи, които ще са кандидатите за такова финансиране. Посочен е пример с *Българския културен институт в Берлин, който „...плаща наем за имот на няколко метра от сградата на българското посолство“*;
- ✓ организационни проблеми – 3%. („Липса на доброволци за подпомагане на дейността по места“; „Има дефицит на компетентни кадри“).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Основен извод:

По-голямата част от българите, живеещи извън страната, смятат, че българските институции са отговорни за проблемите, свързани с опазването на българското културно-историческо наследство в страните, където са устроени. Основните критики към българската държава са свързани с недостатъчното финансиране, с недобрата логистика, с липсата на ясна и последователна политика спрямо българите в чужбина и с недобрата организация в работата на институциите, които работят с българските общности в чужбина.

Описание на въздействията на провежданите държавни политики по опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България

1. Налице е ниска степен на постигане на целите, свързани с опазването на българското културно наследство зад граница.

2. Законът за българите, живеещи извън Република България сам по себе си не е отправна точка за формулирането на държавни политики относно популяризиране и опазване на българското културно наследство зад граница и за взаимодействие, по тези въпроси, между държавата и българите, живеещи в чужбина.

3. Вследствие на изпълнението на политиките по опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън страната, е приета конкретна национална програма¹³⁴, която предизвиква голям интерес сред адресатите си, но се изпълнява отскоро и не е възможно да бъде оценен дългосрочен ефект от нейното прилагане.

---

¹³⁴ „Подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание“

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Причинно-следствените връзки от поставената цел за опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България, са схематично представени в следната рамка на резултатите.

Рамка на резултатите от прилагането на политики по опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България.

5. Изготвяне и прилагане на политики по създаването и развитие на културни институти и инициативи за българи, живеещи извън Република България, към българските дипломатически и консулски представителства на Република България

5. 1. Българските културни институти в чужбина

Прилагането на държавната политика относно българите, живеещи извън Република България, в областта на културата освен в образователните програми, се осъществява и чрез дейностите на създадената мрежа от Български културни институти в чужбина. Те представляват държавни културни институти, функциониращи под ръководството и с финансирането на Министерството на културата. Статутът на българските културни институти е уреден с двустранни споразумения между България и страната-домакин. Първият изграден институт е в Будапеща през 1936 г., но същинското изграждане на множество културни институти в чужбина започва през 50-те години на ХХ в. До 1994 г. България има културни центрове разположени на 4 континента – в Европа, Латинска Америка, Африка и Азия¹³⁵. В момента в чужбина действат единадесет културни институти: Берлин, Братислава, Будапеща, Варшава, Виена, Лондон, Москва, Париж, Рим, Скопие и Прага¹³⁶.

Първоначално институтите са към Министерството на външните работи (структури към българските дипломатически представителства). От 1994 г. (с РМС № 44 от 28.01.1994 г.) те преминават към Министерството на културата като самостоятелни юридически лица на бюджетна издръжка, като получават и право да се самоиздържат чрез самостоятелна дейност.

Актуалните цели¹³⁷ на българските културни институти в чужбина са:

---

¹³⁵ Българските културни институти в чужбина – инструмент за популяризиране на българската култура извън страната, в контекста и на европейските измерения, доц. д-р Венцислав Велев, УниБИТ

¹³⁶ <http://mc.government.bg/page.php?p=98&s=99&sp=0&t=0&z=0>

¹³⁷ Съгласно Концепцията за българските културни институти на Министерството на културата: http://mc.government.bg/files/1609_240_kontzeptzia_za_bki.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- разширяване на присъствието и влиянието на българската култура в страната-домакин;
- утвърждаване на положителен образ на Република България чрез популяризиране постиженията на българската култура;
- утвърждаване на мястото на българската култура в световните културни процеси;
- създаване на положителна среда за изграждане на трайни връзки и приятелски отношения между България и страната-домакин в областта на културата;
- активно подпомагане на развитието на творческите индустрии и конкурентоспособността на българското изкуство;
- създаване на медийна и информационна среда в страната-домакин, която да представя коректно българската култура във всичките ѝ аспекти.

Сред основните ангажименти на тези институти са подпомагането и запазването на българската културна идентичност; съхраняване на българските национални културни характеристики. В становище на Министерството на културата относно дейностите на Министерството, свързани с провеждането на държавната политика за българите, живеещи извън Република България, културните институти в чужбина са посочени като един от основните инструменти за целта. Българските културни институти подпомагат, според своите възможности, организациите на българите, живеещи извън България.

Законът за българите, живеещи извън Република България не е посочен сред нормативните актове, регулиращи дейността на българските културни институти в чужбина.

Българските културни институти в чужбина извършват следните дейности:

1. провеждат цялостна политика за представяне на българската култура;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

2. представят в съответната държава-домакин български творци, колективи и културни продукти;

3. оказват съдействие на български творци и културни продукти за реализацията им на международния културен пазар;

4. съдействат при реализирането на представителни изяви на българската култура в чужбина;

5. реализират представителни прояви, които представят съвременната българска култура – самостоятелно или в сътрудничество с институции на страната-домакин;

6. подпомагат дейността на дружества и организации на българи, живеещи в страната-домакин.

7. работят за съхраняване на националната културна идентичност в условията на културните интеграционни процеси и в условията на влияние на глобализационните процеси върху националните културни идентичности.

Програмите на българските културни институти в чужбина са предназначени за¹³⁸:

- широката общественост в съответната страна;
- държавни институции и неправителствени организации;
- чуждестранни дипломатически представителства и културни институти;
- български и чуждестранни медии: електронни, печатни, интернет, социални мрежи;
- българските общности в съответната страна.

Макар и подпомагането на дейността на дружества и организации на българи, живеещи извън страната, да е част от формулираните в Концепцията за българските културни институти дейности, основният акцент, който е поставен върху развитието на институтите, е свързан с

---

¹³⁸ Стратегия за развитие на българската култура 2019-2029 г.: http://mc.government.bg/files/5495_Strategy_culture_.pdf

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

представянето на българската култура и изкуство. Насоката на политиките е към представяне извън страната на българската култура и в много по-малка степен към динамичен двустранен контакт, в който своето естествено място биха могли да намерят и българските общности зад граница.

5. 1.2. Резултати от дейностите по популяризиране на българската култура в чужбина

Според писмен отговор на министъра на културата Борил Банов на въпрос на народния представител Красимир Янков¹³⁹, заложената в Програмата за управление на правителството на Република България 2017-2021, мярка 524: *„Утвърждаване на положителния образ на България в чужбина чрез популяризиране постиженията на националните изкуства и култура и разширяване на предлаганата продуктова гама и услуги“* е изпълнена. От отговора става ясно, че Министерството на културата провежда активна политика за утвърждаване на положителния образ на България в чужбина, основно чрез дейността на Българските културни институти в чужбина.

Според основния извод от изследване на тема „Българските културни институти в чужбина – инструмент за популяризиране на българската култура извън страната, в контекста ѝ на европейските измерения“: *„През годините изградената мрежа от БКИ укрепва и успява да извоюва трайно присъствие в културния живот на страните, в които институтите функционират. Реализираната от културните институти програма се вписва в общия културен живот на страните-домакин и се възприема като част и от националната културна политика на България¹⁴⁰“*.

---

¹³⁹ <https://parliament.bg/pub/PK/370119954-06-1075.pdf>

¹⁴⁰ Българските културни институти в чужбина – инструмент за популяризиране на българската култура извън страната, в контекста и на европейските измерения, доц. д-р Венцислав Велев, УниБИТ

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Таблица 9: Отчет на резултатите от изпълнението на бюджетни програми на Министерството на културата, свързани с популяризиране на българската култура за периода 2007-2020 г.¹⁴¹

Година	Съвместни дейности с местни институции и организации	Съдействие при реализацията на представителни изяви на българската култура в чужбина	Участие на бълг. творци на международния пазар на изкуства	Участия в международни конкурси, фестивали, панаири, съвместни проекти	Реализирани форми на информационна политика за пропаганда на българската култура	Сътрудничество с българската диаспора в чужбина	Общ бюджет на програмите, свързани с популяризиране на българската култура
Бюджетна програма „Популяризиране на културни продукти и ценности“							
2007	240	240	20	120	600	Липсват данни	3 555 400
2008	240	240	30	120	600	Липсват данни	3 726 900
2009	387	390	53	145	693	Липсват данни	3 867 268
Бюджетна програма „Културно сътрудничество и популяризиране на културните продукти и ценности“							
2013	520	512	74	162	723	Липсват данни	3 815 900
Бюджетна програма „Популяризиране на българската култура в чужбина“							
2014	469	501	84	161	700	Липсват данни	4 104 900
2015	647	514	83	203	707	Липсват данни	4 037 840
2016	200	520	75	37	407	18	4 601 354
2017	197	312	42	37	407	18	3 959 400
2018	100	50	70	20	200	15	4 134 400
2019	Липсват данни	60	Липсват данни	20	240	15	4 249 300
2020	100	55	70	20	220	15	4 400 900
Общо	2 632	3 394	601	1 045	5 497	81	40 319 162

¹⁴¹ Представени са дейностите имащи отношение към българските културни институти в чужбина.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Основният инструмент за реализиране на политиките при Българските културни институти в чужбина е планирането на културните събития и инициативи – дейност, силно обвързана с финансовите и организационни ресурси, с които разполага съответният културен институт. Приоритет при планирането на дейността на българските културни институти имат събития, представящи българската култура и изкуство в страната-домакин.

Към Българските културни институти в чужбина са формирани високи очаквания, които не кореспондират с реалните финансови възможности за тяхното функциониране. Това е и причината Министерството на културата да настоява в бюджета за 2021 г. да бъдат отделени поне 4 млн. лева за тяхната дейност. Традиционно този бюджет покрива основно средствата за издръжка, като средствата, отделяни за културни програми са крайно недостатъчни. С наличния бюджет културните институти не могат да изпълняват успешно целите си, свързани с популяризиране на българската култура зад граница.

По този начин, мрежата от културни институти, която би трябвало да осигурява осъществяването на българската културна дипломация и да подпомага и поддържа активен диалог с българските общности извън страната, не разполага с необходимия капацитет да реализира изцяло тези политики.

Основни изводи:

1. Законът за българите, живеещи извън Република България не е използван като отправна точка при реализирането на политиките, осъществявани в дейността на Българските културни институти в чужбина.
2. Дейността на Българските културни институти дейност се осъществява с ограничени средства, в резултат на което тези институти не разполагат с финансови и кадрови ресурси, необходими за комплексна реализация на държавната политика в областта на културата в чужбина.

5. 2. Дейности на българските дипломатически и консулски представителства

Българските дипломатически представителства и консулства играят важна роля в осъществяването на държавната политика, относно българите, живеещи в чужбина.

Министерството на външните работи¹⁴² има координираща роля и взема участие в много от дейностите в чужбина, извършвани от ДАБЧ и Българските културни институти в чужбина, именно чрез своите дипломатически и консулски представителства. Освен изпълнението на посреднически дейности между българските общности в чужбина и институциите в страната-домакин, дипломатическите представителства подпомагат дейността на българските училища в чужбина в няколко направления:

- при възможност осигуряват помещения от сградния си фонд за нуждите на неделните училища;
- съдействат на министъра на образованието и науката за контрол по организацията на дейностите на българските неделни училища в чужбина.

Българските представителства в чужбина изпълняват и функции по съхраняване и опазване на българската културна идентичност. Организируют и подпомагат културни мероприятия и събития, изграждат паметници и мемориали на емблематични български личности и събития.

В отговор на въпрос на НЦПИ относно трудностите, които срещат в работата си с българите, живеещи в чужбина от МВнР посочват следното:

1. Липсата на утвърден цялостен механизъм и материална обезпеченост, които не позволяват прилагането на ЗБЖИРБ като ефективен инструмент в политиката за оказване на подкрепа на българските

---

¹⁴² Вж. раздел „Функции на МВнР по отношение на българите извън страната“ от настоящата последваща оценка на въздействието

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

граждани в чужбина и за запазване на българската култура и традиции зад граница;

2. Затрудненията, споделени от представители на българските общности в чужбина са свързани с недостатъчно финансиране на българските неделни училища и културни центрове, както и липсата на църковни общини на много места. Тези въпроси не са свързани с прилагането на ЗБЖИРБ и се решават от българските общности, чрез намиране на допълнителни източници на финансиране или чрез ползване на помещенията на други църкви.

3. Недостатъчен брой на културните мероприятия, финансирани от българската държава.

4. Недостиг на образователни материали и учебници за българските неделни училища¹⁴³.

5. Необходимост от намаляване на разходите за предоставяне на консулски услуги.

6. Недостатъчно финансиране на дипломатическите и консулските представителства, което води до намален кадрови състав в някои от тях. В страни, където са локализирани големи български общности¹⁴⁴ личният състав на консулските служби е в диспропорция с числеността на пребиваващите български граждани, което води до забавяне на предоставяните услуги и натоварва служителите.

---

¹⁴³ Министерството на външните работи подчертава особено важната роля, която имат тези училища за съхраняване на българската култура и традиции и за изучаване на български език.

¹⁴⁴ Например Германия, Италия, Великобритания и Испания.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Основен извод:

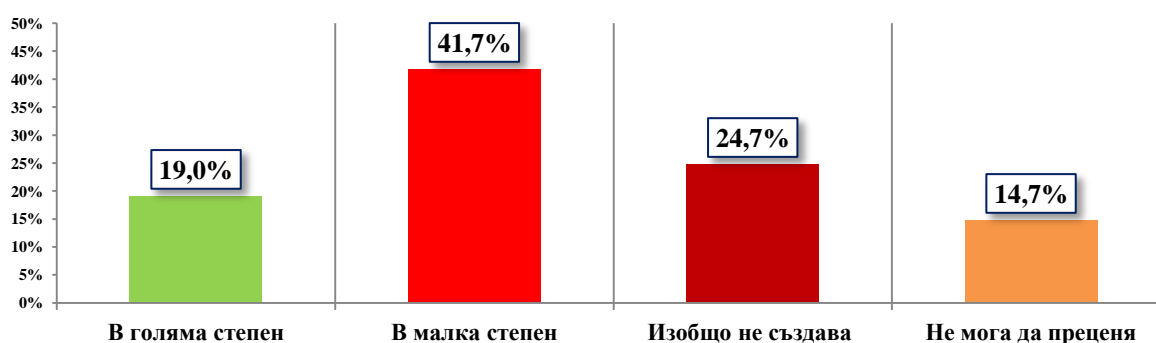
Министерството на външните работи, чрез дипломатическите представителства и консулства, е ключов елемент в механизма за осъществяване на държавната политика относно българите, живеещи в чужбина.

Дейността на МВнР, отнасяща се до закрила и подкрепа на българите в чужбина, не се базира върху разпоредбите на ЗБЖИРБ, а върху други нормативни актове – Закон за дипломатическата служба, Закон за българските лични документи, Закон за българското гражданство, Устройствен правилник на МВнР.

5. 3. Оценка на заинтересованите страни за условията, създадени от българската държава за запознаване на българите, живеещи в чужбина с българската национална култура

Според 61% от участвалите в онлайн проучването държавата е създавала условия (в различна степен) за запознаване на българите, живеещи извън страната, с българската национална култура, а всеки четвърти участник смята, че държавата „изобщо не създава“ такива възможности.

В каква степен българската държава създава възможности за българите, живеещи в чужбина, да се запознават с българска национална култура?

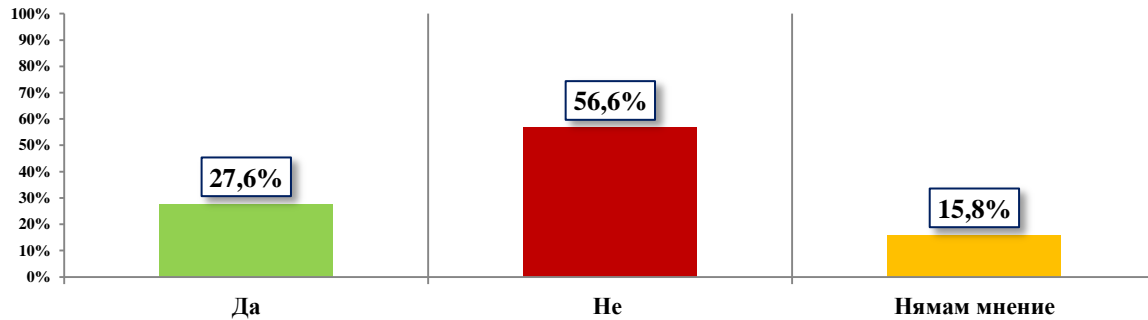

Над половината от участвалите в онлайн проучването (57%) са категорични, че българската държава не осигурява достатъчно подкрепа за дейности, свързани със съхраняване и развитие на българската културна традиция извън страната. Два пъти по-нисък е делът на анкетираните (28%),

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

според които, държавата подкрепя в достатъчна степен запазването на българската културна традиция сред българските общности в чужбина.

Българската държава подкрепя ли в достатъчна степен българската културна традиция?

Описание на въздействията на провежданите държавни политики по създаването и развитие на културни институти и инициативи за българи, живеещи извън Република България към българските дипломатически и консулски представителства на Република България

1. Координиращата роля в дейностите по опазване и съхраняване на българското културно наследство в чужбина е поета от Министерството на външните работи чрез дипломатическите и консулски представителства.

2. Министерството на културата провежда активна политика за утвърждаване на положителния образ на България в чужбина, основно чрез дейността на Българските културни институти в чужбина.

3. Според позициите на заинтересованите страни държавните политики по опазване на културното наследство не изпълняват изцяло целите си и не отговарят на реалните потребности на своите адресати.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Причинно-следствените връзки от поставената цел за опазване на културното наследство извън Република България и подпомагане на културни инициативи на общности на българи, живеещи извън Република България могат да бъдат представени в следната рамка на резултатите.

Рамка на резултатите от създаването и развитието на културни институти и инициативи за българи, живеещи извън Република България към българските дипломатически и консулски представителства на Република България.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

6. Развитие и прилагане на държавна политика по отношение на съхраняването на религиозна идентичност сред българи, живеещи извън Република България

6. 1. Дейности по съхраняване на религиозна идентичност сред българи, живеещи извън Република България

Законът за българите, живеещи извън Република България формулира обща рамка на политиките, насочени към съхранение на религиозната идентичност сред българските общности зад граница. Преди всичко в него е уредена възможността български произход да се доказва и чрез документ, издаден от Българската православна църква (чл. 3, ал. 1, т. 3). Този елемент показва, че българската държава отдава голямо значение на ролята на Българската православна църква при определянето и прилагането на политиките, насочени към българските общности, живеещи извън България.

В чл. 13 на ЗБЖИРБ, се посочва, че: *„Българската държава подпомага съхраняването и изявата на източноправославното вероизповедание като традиционна религиозна принадлежност на българите и като фактор за опазване на българската национална идентичност, за което, съгласувано с Българската православна църква, подпомага дейността ѝ сред българите, живеещи извън Република България, контактува с техни религиозни общности извън страната и подпомага дейността им зад граница, насочена към утвърждаване на националните и духовните ценности“*.

Тази норма е развита и в чл. 13, ал. 2, а именно: *„Съгласувано с държавите, в които живеят българи, както и със съответните религиозни институции на тяхна територия, Република България съдейства за осъществяване верските права на нашите сънародници“*. По този начин, ЗБЖИРБ дава общата уредба на отношенията, които следва да бъдат прилагани по отношение на българите, живеещи зад граница.

По отношение на политиката на съхранение на религиозната идентичност на българите в чужбина, макар и с друг характер, подобна

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

насока е маркирана още в Закона за изповеданията¹⁴⁵. В чл. 25 се посочва, че: *„Изповеданията, които имат имуществва в чужбина, се представляват при сключване на спогодби за тия имущества от Министерството на външните работи на Народната република България. Последното също така защитава и религиозните интереси на българските граждани в чужбина“*. Второто изречение на този член маркира общата насока, в която би следвало да бъдат разглеждани отношенията, свързани с религиозната идентичност между държавата и българите, живеещи извън страната. Законът действа до 2003 г., когато е отменен от приетия Закон за вероизповеданията¹⁴⁶.

В чл. 28. (4) (Доп. ДВ, бр. 29 от 2019 г.) се очертава конкретната процедура, според която би трябвало да се организират отношенията между държавата и Българската патриаршия: *„За задграничните епархии или митрополии в диоцеза и юрисдикцията на Българската православна църква – Българска патриаршия, държавната субсидия се предоставя в размери, одобрени ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България. В тези случаи ал. 2 и 3 не се прилагат. Държавната субсидия се превежда по специална сметка на съответната епархия или митрополия. За българските православни църковни общини в чужбина държавната субсидия се предоставя в размери, одобрени ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България, и се разпределя от Дирекция „Вероизповедания“ на Министерския съвет“*.

Законът за вероизповеданията, който е приет скоро след приемането на ЗБРЖИРБ, също не се позовава на него в своите разпоредби, но дава конкретна и функционална рамка за постигането на целите, формулирани в чл. 13 на ЗБРЖИРБ.

---

¹⁴⁵ Обн. ДВ. бр.48 от 1 Март 1949г., попр. ДВ. бр.54 от 9 Март 1949г., изм. ДВ. бр.1 от 2 Януари 1951г., попр. ДВ. бр.13 от 13 Февруари 1951г., изм. ДВ. бр.15 от 22 Февруари 1991г.

¹⁴⁶ Обн. ДВ. бр.120 от 29 Декември 2002 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Със Закона за вероизповеданията се създава Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет на Република България¹⁴⁷, в чиито дейности се включва и разработването на предложения за разпределение на държавната субсидия, предназначена за вероизповеданията. Дирекцията координира отношенията на изпълнителната власт с вероизповеданията. Освен това, Дирекцията проучва нуждите и прави предложения пред Министерския съвет по проекта на държавен бюджет за размера на държавната субсидия за подпомагане на вероизповеданията.

В бюджета за 2018 г. с ПМС № 322/2017 г. по бюджетна програма „Вероизповедания“ са определени 5 188 000 лв., От тях, 5 млн. са предназначени за субсидии за вероизповеданията, регистрирани по Закона за вероизповеданията. В тези средства са включени и средствата за подпомагане на църковните общини на Българската патриаршия зад граница.

Подробният отчет за изпълнението на държавния бюджет към 31.12.2019 г. се посочва, че по Политика в областта на правото на вероизповедание, за Програма „Вероизповедания“ са планирани 5 703 900 лв., но при уточнения план те вече са 36 487 146 лв., а в отчета са 36 477 057 лв. В подробния отчет за бюджетното изпълнение към 31.12.2020 г. е записано, че според закона, за Политика в областта на правото на вероизповедание, Програма „Вероизповедания“ са били заделени 33 587 200 лв., в уточнения план са заложили 45 004 886 лв., а в отчета е посочена изразходвана сума от 44 966 033 лв. Практиката през изминалите години показва, че общият размер на средствата за финансиране на тази политика е увеличаван чрез постановления на Министерския съвет. С последното от тези

---

¹⁴⁷ <http://veroizpovedania.government.bg/functions>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

постановления¹⁴⁸ от 28 октомври 2021 г. е одобрена допълнителна държавна субсидия за вероизповеданията в размер до 4 млн. лева.

Таблица 10: Държавни субсидии за българските православни общини в чужбина за период 2017-2020 г.

Година	Отпуснати средства за задграничните епархии или митрополии в диоцеза и юрисдикцията на Българската православна църква – Българска патриаршия – на Българската източноправославна епархия в Западна и Средна Европа	Отпуснати средства за Българските православни църковни общини в чужбина за ремонт, строителство и издръжка на храмове
2017	379 431	966 243
2018 ¹⁴⁹	412 680	377 218
2019 ¹⁵⁰	565 234	2 931 953
2020	647 380	524 945
2021 ¹⁵¹	758 862	700 000
Общо	2 763 587	5 500 359

Средно годишно, според експертната оценка на Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет на Република България, 800 000 лв. са отделяни за православните общности на българи, живеещи в Западна Европа, и около 700 000 лв. – за останалите енории и православни общности, извън Република България. Според информацията, публикувана в официалния сайт на Светия синод на българската православна църква¹⁵², в чужбина функционират две български епархии:

1. Българска източноправославна епархия в САЩ, Канада и Австралия¹⁵³ със седалище Ню Йорк, САЩ;

¹⁴⁸<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=BA0F105955488E4448B5AA6421C6F5FF?idMat=163938>

¹⁴⁹ Отчет за първото полугодие на 2018 г.

¹⁵⁰ През 2019 г. с ПМС №374/27.12.2019 г. са отпуснати средства в размер на 2 300 000 лв. за довършването на ремонта и реконструкцията на източното (Банското) крило на Славянобългарския манастир „Св. вмчк. Георги Зограф“ – Света гора, Атон.

¹⁵¹ Отчет за първото полугодие на 2021 г.

¹⁵² <https://bg-patriarshia.bg/dioceses>

¹⁵³ <https://www.bulgariandiocese.org/parishdirectory>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

2. Българска източноправославна епархия в Западна и Средна Европа¹⁵⁴ със седалище Берлин, Германия.

Българската държава развива последователна политика, която без да произтича непосредствено от ЗБЖИРБ, е насочена към придобиване и осигуряване на храмове за общностите на Българската православна църква извън страната. Там, където са налице активно действащи български църковни общности, съществуват и подходящи условия за развитие и на образователни и културни инициативи и политики. С тези политики се реализират цели, заложи в Закона за вероизповеданията, Закона за закрила и развитие на културата, Закона за предучилищното и училищно образование, както и в Закона за висшето образование. Църковните общности съчетават няколко дейности – към някои от тях функционират неделни, училища, хорове, танцови състави и др. Най-голямото предизвикателство за българските православни общности в чужбина е статутът и състоянието на сградния им фонд. Според изследователи на проблематиката, те не притежават специално построени църковни сгради, а използват приспособени за целта помещения. Нито една църковна сграда в чужбина не е притежавана от Българската православна църква¹⁵⁵. Често се използват помещения на други църкви – руски, сръбски и др. Предоставяните от българската държава средства са предимно за ремонтни дейности, за разходи, свързани с възникнали непредвидени обстоятелства (напр. справяне с последиците от коронавируса), както и за подпомагане дейността на свещенослужителите в съответната църковна

Този приоритет на българската държавна политика е изведен още в началото на 90-те години, първо по отношение на общностите на българи, живеещи в Република Турция, като към момента, всички храмове и параклиси там са възстановени и функционират пълноценно. Едно от най-

---

¹⁵⁴ <https://bulchurch.org/en/>

¹⁵⁵ Български православни църкви и църковни общности в чужбина, Яна Гергова, 2017 г., Културно наследство в миграция. Модели на консолидация и институционализация на българските общности в чужбина, стр. 123

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

големите постижения в това отношение, без съмнение, е реставрацията и откриването на църквата „Св. Стефан” в Истанбул.

Към момента на извършване на последващата оценка предстои придобиване на две църкви – във Виена и в Хага, както и строеж на източноправославен храм в Йоханесбург. Местната българска общност в РЮА е събрала средства за закупуването на терен, върху който предстои да бъде изграден храмът. Предстои придобиването на параклис в Сидни, Австралия, както и изграждането на нова църква в Букурещ, Румъния.

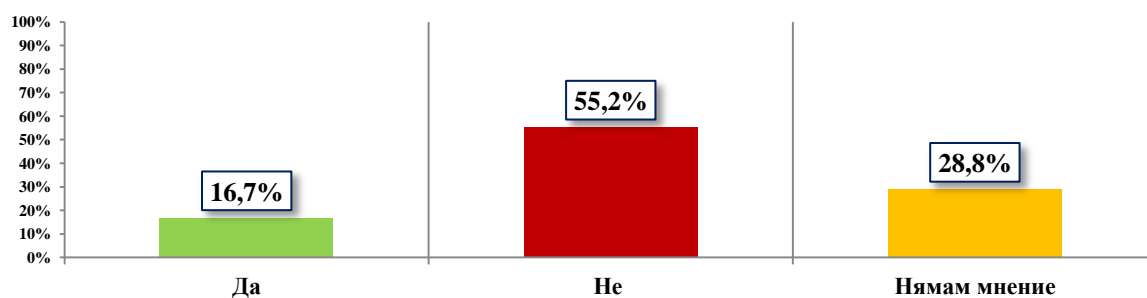
При изготвянето и прилагането на тези политики, водеща роля имат самите православни общности в чужбина и техните инициативи, които българската държава подкрепя чрез Програма „Вероизповедания” и съответната дирекция в рамките на Министерски съвет. В този смисъл, при оценката на въздействието на ЗБЖИРБ, както и на реално реализираните публични политики в тази сфера трябва да се отбележи, че водещо значение има приложението на Законът за вероизповеданията, а не толкова ЗБЖИРБ. В същото време, постигнатите резултати се вписват в общите цели, формулирани от ЗБЖИРБ.

Това е устойчива държавна политика, чието по-нататъшно развитие зависи както от средствата, предвидени в държавния бюджет за българските православни общности зад граница, така и от свещеничеството, което би могло да служи в задграничните епархии на Българската православна църква. Експертната оценка на специалистите от Дирекция „Вероизповедания“ показва, че там, където има български свещеници, българските общности успяват бързо да се организират и да поддържат своя активен религиозен живот. В този смисъл, двата фактора, които ще продължат да определят развитието на тази политика на българската държава, в сътрудничество със Светия Синод на Българската православна църква, са размера на средствата и развитието на българското свещеничество.

6. 2. Позицията на заинтересованите страни относно подкрепата на българската държава за българските религиозни традиции в чужбина

Повече от половината от участниците в анкетата (55%) смятат, че българската държава не подкрепя достатъчно дейностите за съхраняване и развитие на българската религиозна традиция извън страната. Тази позиция вероятно се дължи на изложените факти, че много от българските църковни общности зад граница нямат собствени, предназначени специално за целта, сгради, а са принудени да използват сградите на чужди църковни общности или да приспособяват помещения, в които се съвместяват няколко вида дейности.

Българската държава подкрепя ли в достатъчна степен религиозна традиция?

Описание на въздействията на прилаганата държавна политика по отношение на съхраняването на религиозна идентичност сред българи, живеещи извън Република България

1. Постигната е добра координация между институциите при реализирането на политиките за съхранение на религиозната идентичност на българските общности зад граница. Според данните на Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет, налице е устойчив ръст на броя на българските църковни общности зад граница, както и нарастване на броя на вярващите, които са обединени в тях. Отново, според експертна оценка на Дирекция „Вероизповедания“, към активно участие в религиозния живот на българските църковни общности се ориентират все повече млади хора, които възприемат общината като пространство, в което едновременно могат да общуват със своите сънародници и да укрепват връзката си с България.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

2. Политиките в тази сфера притежават висока степен на устойчивост, доколкото е налице трайно установено сътрудничество между държавата и Св. Синод, респективно – с църковните общини зад граница, което осигурява необходимата среда за прилагане на политиките за съхранение на религиозната идентичност сред българските общности в чужбина.

3. Според адресатите на тази политика българската държава не подкрепя достатъчно организациите на българите, живеещи извън България, които развиват дейност за съхраняване и развитие на българската религиозна традиция.

4. Финансовата подкрепа за българските православни общини в чужбина рефлектира и върху изпълнението на други цели на държавната политика, относно българите зад граница, а именно – образователни и културни инициативи и мероприятия.

5. Предприети са конкретни действия за разрешаване на един от най-големите проблеми на българските православни общини – липсата на собствени църковни сгради.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Причинно-следствените връзки на резултатите от поставената цел за съхраняване на религиозна идентичност на българите, живеещи извън Република България са схематично представени в следната рамка на резултатите.

Рамка на резултатите от прилагането на държавна политика за съхраняване на религиозната идентичност на българи, живеещи извън Република България

Цел 2: Приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България към държавния и общественно-политически живот в България

Индикатори за изпълнение/постигане на целта:

1. Създадени и функциониращи органи и представителни организации на българите, живеещи извън Република България, като механизъм за активно включване в общественно-политическия живот на страната. Усъвършенствани нормативни и вътрешно-институционални правила за взаимодействие с българите, живеещи извън Република България;

2. Прилагане на координационна междуинституционална политика от страна на държавата по отношение на гарантиране на правата на българите, живеещи извън Република България (труд, образование, собственост, временно и трайно установяване и придобиване на българско гражданство).

3. Зададени ясни задачи и отговорности на институции, специално натоварени с функции по политиките по приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България към държавния и общественно-политически живот в България.

Резултати от анализа на събраните данни

I. Създадени и функциониращи органи и представителни организации на българите, живеещи извън Република България, като механизъм за активно включване в общественно-политическия живот на страната

1. Създаване на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България

Приобщаването и включване на българите, живеещи извън Република България, към държавния и общественно-политически живот в страната е сред основните цели на ЗБЖИРБ. Резултатите от проведеното през 2003 г. „Изследване на законодателния опит на някои страни при подпомагане на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

техните задгранични общности¹⁵⁶ показват, че в почти всички изследвани страни задграничната политика се осъществява от органи в системата на изпълнителната власт (като най-често водеща роля има Министерство на външните работи), подпомагани от организации на гражданите, живеещи в чужбина¹⁵⁷. Приетият през 2000 г. ЗБЖИРБ следва най-добрите практики при регламентирането на механизмите за подпомагане на българите, живеещи извън страната, както и осигуряването на законово основание за активното включване на тези общности в обществено-политическия живот на страната. Законът за българите, живеещи извън Република България предвижда в процеса на приобщаване на българските общности извън страната активно участие да има както държавата и нейните институции, така и неправителствения сектор, чрез реализирането на взаимно сътрудничество, правителствени и частни програми.

Създаването на представителни организации на българите извън страната е сред основните механизми за постигането на тази цел от закона. Същевременно, Стратегията, приета от Министерски съвет през 2014 г., доразвива идеята за широко представителство на българите извън страната. В Стратегията е посочено, че *„пълноправното членство на страната в Европейския съюз, задълбочаването на процесите на глобализация в света, националните ни интереси и значителното увеличаване на броя на българските граждани в чужбина налагат необходимостта от създаване на реални възможности за тяхното участие в обществено-политическия живот в България“*¹⁵⁸.

---

¹⁵⁶ „Изследване на законодателния опит на някои страни при подпомагане на техните задгранични общности“, 2003 г., законодателно проучване №58, реализирано от програма „Студенти на стаж към Парламента“ с помощта на Американската агенция за международно развитие, съгласно условията на Договор № 180-0032-A-00-9203, сключен с Народното събрание на Република България

¹⁵⁷ Виж Приложение 1

¹⁵⁸ <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=5208>, стр. 9

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Възможността и принципите за формиране на представителни организации на българи, живеещи извън страната, са разписани в следните нормативни и стратегически документи:

I. Законът за българите, живеещи извън Република България, регламентира създаването на:

- Национален съвет за българите, живеещи извън Република България (Глава четвърта от ЗБЖИРБ);
- Консултативни органи на българите, живеещи извън Република България, към дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства (чл. 5, ал. 3 от ЗБЖИРБ).

II. Националната стратегия за българските граждани и историческите общности по света разширява възможностите за участие на българите, живеещи извън Република България, в обществено-политическия живот на страната чрез следните представителни организации:

- Национален съвет на българите извън Република България;
- Обществени съвети.

1. Национален съвет за българите, живеещи извън Република България (според разпоредбите на ЗБЖИРБ)

Националният съвет за българите, живеещи извън Република България (Националният съвет) заема водещо място в ЗБЖИРБ като държавно-обществен орган с организационни, координиращи и представителни функции, изразяващ и съгласуващ националните интереси с интересите на българите, живеещи извън Република България. Въпреки че в мотивите към законопроекта за българите, живеещи извън Република България, не са посочени ясно причините и целите, с които се създава Националният съвет, разписаните в ЗБЖИРБ функции и правомощия на Националният съвет показват, че законодателят е отредил водеща роля на този орган за постигане на една от основните цели на закона – приобщаване и включване на българите, живеещи извън Република България, към държавния и обществено-политически живот в страната.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

1.1. Функции на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България

Законът за българите, живеещи извън Република България в Глава четвърта, чл. 17 определя следните основни функции на Националния съвет:

- организира и съгласува с други държавни органи и граждански организации проучването на състоянието и проблемите на българските общности извън Република България и изготвянето на анализи, прогнози и програми за работа с тях;
- съгласува, подпомага и консултира дейността на министерствата, другите ведомства и органите на местното самоуправление и местната администрация за практическо осъществяване на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България;
- поддържа връзки с българите, живеещи извън Република България, с техните организации и културно-просветните им средища, като ги подпомага с информационни материали или по друг начин;
- осъществява съвместно с български патриотични организации прояви в духа на държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България;
- организира издателска и разпространителска дейност;
- подготвя и чрез съответния министър – член на Националния съвет, внася за разглеждане от Министерския съвет проекти за нормативни актове съобразно функциите си;
- участва в международната дейност по въпросите на националните малцинства, езиковите и религиозните общности, включително при подготовката на международни договори, към които Република България се присъединява;
- създава и организира комуникационни мрежи за обслужване на връзките с българите, живеещи извън Република България.

Националният съвет е основният орган, който следва да отговоря за постигането на целите на ЗБЖИРБ. Съгласно разбиранията на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

законодателя, Националният съвет се създава като държавен орган и е юридическо лице на бюджетна издръжка¹⁵⁹. Функциите на Националния съвет са от съществено значение не само за действието и изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, но за активното представителство на българите, живеещи извън границите на Република България. В свое становище по повод публикувания на Портала за обществени консултации към Министерски съвет проект на Закон за българите и българските общности извън Република България през 2011 г.¹⁶⁰, Временните обществени съвети на българите в чужбина посочват, че отказът от съставяне на Национален съвет от правителствата след 2000 г. е *„основната причина за фактическото суспендиране на Закона“*¹⁶¹. Институционалното представителство на българите, живеещи извън Република България, може да бъде осигурено единствено чрез съвкупност от механизми, създаващи реални условия за участието на българите, живеещи извън страната, в правенето на политики на страната. В мотивите към законопроекта на приетия през 2000 г. Закон за българите, живеещи извън Република България, е посочено, че законодателната инициатива предвижда Националният съвет да бъде *„държавно-обществена институция, която се ползва с автономност по отношение на държавната администрация и отразява взаимодействието на държавата с гражданското общество“*.

Темата за участието на българите, живеещи извън България, в обществено-политическия живот на страната и тяхното представителство е сред най-важните за сънародниците ни извън граница. Българите, живеещи извън граница, се обединяват около три основни индикатора (форми на национално представителство на живеещи зад граница), три степени на интеграция на диаспората, показателни за отношението на съответната държава към гражданите ѝ, живеещи извън нея:

---

¹⁵⁹ Изказване на Юрий Александров-Юнишев (СДС) при второто четене на законопроекта в пленарна зала.

¹⁶⁰ <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=457>

¹⁶¹ <https://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=1883>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- активно изборително право;
- изборитане на представителни институции и организации;
- пряко политическо представителство в националните парламенти чрез обособени изборителни райони за чужбина.

Функциите на Националния съвет, заложен в ЗБЖИРБ, са индикатор за желанието на законодателя да бъде създадена организация, натоварена с правомощията по реализирането на значителна част от дейностите, гарантиращи изпълнението на целите на ЗБЖИРБ. Националният съвет е създаден именно като представителна организация на българите, живеещи извън страната, изразяващ и съгласуващ националните интереси с интересите на българите, живеещи извън Република България. Според Росен Иванов (Председател на ДАБЧ в периода 2010-2013 г.) основният проблем пред създаването на Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, е заложен още в самия закон. Според него, Националният съвет е *„един държавно-обществен орган с организационни, координиращи и представителни функции. Националният съвет едновременно трябва да защитава интересите на българите пред българската държава и да съдейства за провеждане на единна държавна политика по отношение на тези българи. Този дуализъм, който е заложен в закона, е една пречка за нормалното функциониране на такъв орган“*¹⁶².

Анализът на документи, становища и медийни публикации от момента на приемането на ЗБЖИРБ досега показва, че функциите на Националния съвет, разписани в ЗБЖИРБ, не са основният проблем пред неговото създаване. Доказателство в тази посока е фактът, че направените през годините предложения за промени в ЗБЖИРБ, отнасящи се до Националния съвет, не засягат в значителна степен функциите на съвета. Основните предложения са насочени предимно към промяна в начина на структуриране

---

¹⁶² <http://www.focus-news.net/opinion/0000/00/00/16760/>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

на Националния съвет, така че да бъдат спазени изискванията за демократичност, легитимност, независимост и представителност.

1.2. Правен статут на Националният съвет за българите, живеещи извън Република България

Правният статут на Националният съвет за българите, живеещи извън Република България, е уреден в ЗБЖИРБ. Националният съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище в София. Средствата за дейността на Националния съвет се определят ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България. Националният съвет приема правилник за своята организация и дейност.

Със ЗБЖИРБ са уредени организацията, структурата, състава и функциите на Националния съвет.

Регламентиран е съставът на Националният съвет за българите, живеещи извън Република България, който се състои от девет членове. Народното събрание избира за срок от пет години председателя на Националния съвет и шест от неговите членове, като пет от тях се избират измежду българите, живеещи извън Република България. Президентът назначава един от членовете на Националния съвет. Министерският съвет определя един от министрите за член на Националния съвет.

Посочени са условията, при които се прекратяват предсрочно пълномощията на председателя на Националния съвет или на негов избран член:

- подаване на оставка пред председателя на Народното събрание;
- трайна невъзможност да участва в работата на Националния съвет;
- влязла в сила присъда за умишлено престъпление;
- смърт.

Дейността на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България, се подпомага от администрация, образувана при условията и по реда на Закона за администрацията.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Съгласно чл. 22. ал.1 от ЗБЖИРБ, Националният съвет осъществява своите функции в тясно взаимодействие с централните и местните органи на държавната власт, които провеждат държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България, със структурите, които те изграждат с оглед нейното осъществяване, и участва в координирането на техните действия.

С §1 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗБЖИРБ е определен редът за обновяване на състава на Националния съвет.

1.3. Подзаконови и други актове, уреждащи статута на Националния съвет за българите, живеещи извън Република България

Изпълнението на ЗБЖИРБ е възложено на Министерския съвет, съгласно §4 от Преходните и заключителните му разпоредби. От приемането на ЗБЖИРБ през 2000 г. до момента на извършване на последващата оценка на въздействието не са приети подзаконови и други актове, уреждащи избора, създаването и функционирането на Националния съвет.

Липсата на Правилник за прилагането на ЗБЖИРБ също е сред причините, довели до невъзможността за създаване на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България. Подобна констатация е отразена в сборникът с доклади от Научна конференция „Българи в чужбина, чужденци в България: институции, организации, общостен живот“ на Българската академия на науките (БАН)¹⁶³: *„Към нормативния акт няма разработен правилник за неговото приложение, което създава сериозни пречки да се изпълнят някои от разпорежданията на закона. Най-важният от тях е свързан с конституирането на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България.“*

---

¹⁶³ „Българи в чужбина, чужденци в България: институции, организации, общостен живот“, 2017 г., Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН, стр. 23:https://www.researchgate.net/profile/Lina-Gergova/publication/330343148_Blgari_v_cuzbina_cuzdenci_v_Blgaria/links/5c39df20299bf12be3c29077/Blgari-v-cuzbina-cuzdenci-v-Blgaria.pdf

---

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

1.4. Причини, поради които не е създаден Национален съвет за българите, живеещи извън Република България

Двадесет и две години след влизането в действие на ЗБЖИРБ Националният съвет не е създаден, което в значителна степен възпрепятства приложението на по-голямата част от разпоредбите на ЗБЖИРБ.

Националният съвет за българите, живеещи извън Република България, е сред основните фактори, отговарящи за разработването на програми (насочени към българите извън страната), към министерствата, които би следвало да бъдат натоварени с изпълнението на ЗБЖИРБ. Липсата на Правилник за приложението на ЗБЖИРБ, на подзаконови актове за неговото прилагане, както и на съгласие – и между политиците, и между българите, живеещи извън страната и техните организации – по основните принципи на конструиране на съвета, възпрепятстват неговото създаване. На заседание на Комисията по политиките за българите извън страната, проведено на 25 август 2021 г., Димитър Владимиров (и.д. председател на ДАБЧ в периода 2018-2020 г.) посочва, че *„не е имало разбираемост нито от народните представители, нито от ресорния вицепремиер изобщо да се правят промени в Закона за българите, живеещи извън Република България, тъй като /...../ този закон изисква голяма обществена нагласа, консенсус между всички организации в чужбина“*.

През годините българите, живеещи извън Република България, както и техните организации подкрепят позицията, че принципът на конструиране на Националния съвет, въведен със ЗБЖИРБ, не отговаря на изискванията за демократичност, легитимност, независимост и представителност. С оглед на разрешаването на този проблем през годините са предприемани множество инициативи, насочени към предприемане на реални действия за създаването на Национален съвет, сред които:

- разработени концептуални проекти, подкрепяни от Временните обществени съвети на българите в чужбина (разработени през 2011 и 2016 г.);

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- обсъждане на принципи и подходи за представителност на българите и българските общности зад граница и направени концептуални предложения за промени в структурата, представителността, изборността и механизми за гарантиране на независимостта на Националния съвет на българите, живеещи извън Република България, както и изготвен Меморандум от проведена „Работна среща – Национален съвет на българите в чужбина“ (съвместна инициатива на вицепрезидента Маргарита Попова и председателя на Народното събрание Михаил Миков, с участието на представители на българската общност зад граница, и с участието на МВнР и ДАБЧ, проведена на 21 декември 2013 г.).

Въпреки постиганите договорености и декларираната политическа воля и подкрепа за част от предложенията, в Народното събрание не са внасяни за разглеждане проекти за изменения и допълнения на ЗБЖИРБ в частта му, отнасяща се до функциите, изборността и механизма за работа на Националния съвет.

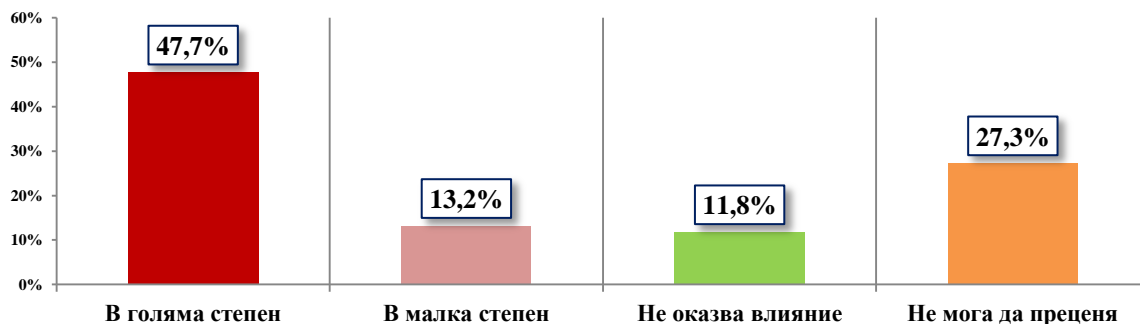
1.5. Информация за отговорите и изразените становища на заинтересованите страни

За целите на последващата оценка на въздействието, екипът, извършващ оценка на въздействието, проведе онлайн проучване сред българи, живеещи извън Република България.

Близо половината от анкетиранияте (48%) подкрепят категорично тезата, че липсата на Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, затруднява ефикасното прилагане на разпоредбите на ЗБЖИРБ:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Според Вас, доколко ефикасното прилагане на ЗБЖИРБ, е затруднено от фактът, че все още не е създаден Национален съвет за българите, живеещи извън Република България?

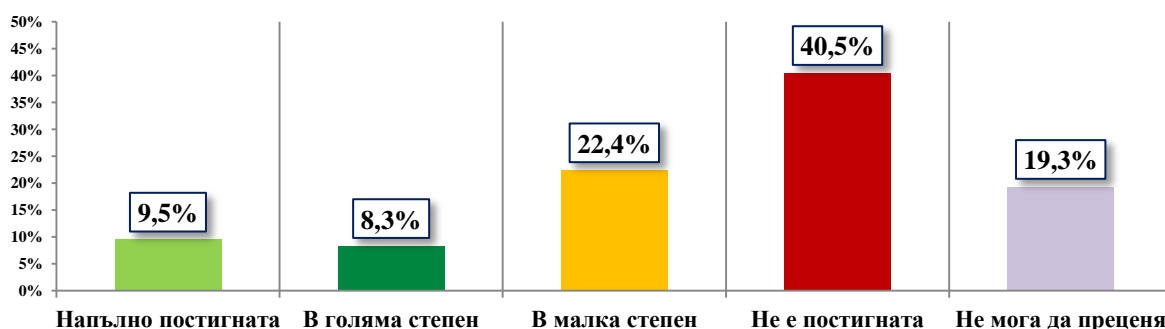

Липсата на Национален съвет е посочвана като основна причина за неизпълнението на целите на ЗБЖИРБ по-често от анкетираните, които:

- са посочили, че познават разпоредбите на ЗБЖИРБ (54% от тях);
- следят активно обществените дискусии и публикации в медиите във връзка със ЗБЖИРБ (59% от тях);
- са категорични, че ЗБЖИРБ трябва да бъде изменен (71% от тях);
- често посещават България;
- имат висше образование (85% от тях).

Помолени да оценят степента, в която е постигната целта на ЗБЖИРБ, свързана с пълноценната интеграция на българите, живеещи извън страната, в обществения живот на България, най-висок е дялът на респондентите (41%), които са посочили, че тази цел не е постигната:

В каква степен е постигната следната цел на ЗБЖИРБ – българите, пребиваващи временно или постоянно в чужбина, да бъдат пълноценно интегрирани към обществения живот в България?

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Посочилите, че българите, живеещи извън страната, не са пълноценно интегрирани към обществения живот са предимно анкетирани, които:

- са във възрастовата група 18-29 г.
- често посещават България
- членуват в организации на българи, живеещи извън страната;
- живеят във Великобритания, САЩ и Испания.

Извод: Регламентираният в ЗБЖИРБ (Глава четвърта) Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, не е създаден до момента на извършване на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ. Липсата на Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, възпрепятства в значителна степен изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, доколкото съгласно разпоредбите, разписани в него, на Националния съвет са вменени множество функции от съществено значение за защита на интересите на българите, живеещи извън Република България.

2. Консултативни органи на българите, живеещи извън Република България, към дипломатическите представителства на Република България

Съгласно разпоредбите на член 5, ал. 3 от ЗБЖИРБ, към дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, могат да се създават консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава, които се състоят от представители на българите, живеещи извън Република България. Към момента такива не функционират, въпреки настояването на част от организациите на българите извън страната, сред които Временните обществени съвети (ВОС) на българите в чужбина. През 2015 г. от ВОС изпращат писмо¹⁶⁴ до министъра на външните работи (с копие до вицепрезидента на Република България, председателя на Комисията по политики за българите в чужбина, заместник министър-председателя, отговарящ за българите в чужбина, председателя на ДАБЧ,

¹⁶⁴ <http://globalbulgaria.eu/писмо-относно-подготовка-на-пилотни-и/>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

омбудсмана и Централната изборителна комисия (ЦИК)), с което настояват за поемането на ясни ангажименти от министъра на външните работи по изпълнение на действащия Закон за българите, живеещи извън Република България и в частност прилагането на чл. 5 ал. 3, който предвижда съставянето на консултативни органи на българските граждани към дипломатическите представителства.

Създаването на условия за активното включване на българите, живеещи извън страната, в обществено-политическия живот чрез активното функциониране на консултативните органи на българите зад граница е сред основните цели на законопроекта за изменение и допълнение на ЗБЖИРБ, внесен за разглеждане в Четиридесет и третото народно събрание през 2016 г. от народните представители Петър Славов, Методи Андреев и Вили Лилков¹⁶⁵. Със законопроекта се предлага чл. 5, ал. 3 от ЗБЖИРБ да се измени по следния начин:

„Към дипломатическите представителства на република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, по инициатива на техни членове или представители, се създават консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава, които се състоят от представители, излъчени от лицата по чл. 2“

Законопроектът е разгледан на първо гласуване от Комисията по външна политика и от Комисията по политиките за българите в чужбина. Пред постоянните комисии на Народното събрание, които са разгледали законопроекта на първо гласуване, са представени становища от: Министерство на външните работи (МВнР), ДАБЧ, електронното издание „Eurochicago“ и др.

---

¹⁶⁵ Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 654-01-132 от 17.11.2016 г., <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/66480>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Мотиви „за“ приемането на законопроекта в представените становища:

1. законопроектът ще даде възможност в държавите, където местните условия позволяват и същевременно има активни български общности, да могат да бъдат формирани такива обществени съвети (изразено от председателя на ДАБЧ);

2. законопроектът трябва да бъде подкрепен, доколкото липсата на Правилник за приложението на ЗБЖИРБ е причина да няма все още създадени такива органи (изразено от редактора на електронното издание „Eurochicago“).

Мотиви „против“ приемането на законопроекта в представените становища:

1. към момента консултативни съвети в чужбина не са създавани и това не се дължи на българските задгранични представителства, а на факта, че не съществува ред, по който да бъдат избрани тези представители, за да осъществят правото си на инициатива за създаването на консултативни съвети, нито са дефинирани функциите, които те следва да изпълняват (изразено от представителя на МВнР);

2. между българските общности в чужбина липсва консенсус как да бъдат избрани тези съвети, доколкото техни представители са изпращали становища срещу създаването на тези органи с мотива, че нямат нужда от такъв посредник в общуването си с българските задгранични представителства (изразено от представителя на МВнР).

И в двете комисии законопроектът е отхвърлен. В доклада от обсъждането на законопроекта, проведено в Комисията по външна политика, се посочва, че през 2015 г. е създаден Консултативен съвет към ДАБЧ, състоящ се от 55 души, който има за цел да разработи проект на национално представителство на българите извън Република България, поради което Комисията по външна политика приема да изчака становището на Консултативния съвет към ДАБЧ преди да се премине към промяна в закона.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

2.1. Информация за отговорите и изразените становища на заинтересованите страни

2.1.1. Информация, съдържаща се в становище на Министерство на външните работи

В свое становище, изготвено във връзка с извършваната последваща оценка на въздействието, МВнР посочва, че „консултативните органи по чл. 5, ал. 3 от ЗБЖИРБ към българските дипломатически и консулски представителства по своята същност са факултативни структури за чието конституиране, численост и функции няма създадена правна регламентация.

Според информацията от мисиите зад граница, сред българските организации често се наблюдава своеобразно разделение и личноно противопоставяне и по тази причина те трудно се обединяват за съвместна работа в общ интерес. Разпръснатостта на българската общност в големите по територия държави (САЩ, Канада, Аржентина, Бразилия и др.) също се явява пречка за консолидацията и организирането ѝ.

Бихме искали да обърнем внимание, че съгласно Виенската конвенция за дипломатическите отношения функциите на дипломатическото представителство се състоят „в защитаване в приемащата държава на интересите на изпращащата държава и на нейните граждани в границите, допускани от международното право” (чл. 3, пар. 1, b), като дипломатическите представители „са длъжни да уважават законите и правилниците на приемащата държава. Те са длъжни също тъй да не се месят във вътрешните работи на тази държава.” (чл. 41, пар. 1).

В тази връзка следва да се отчита, че вътрешнодържавните правни разпоредби на чуждите държави могат да не допускат създаването на подобни организации на тяхна територия, като съгласно чл. 56 - 58 от Кодекса на международното частно право, правното положение както на юридическите лица, така и на неперсонифицираните образувания, се урежда от правото на държавата, в която те са регистрирани или учредени.

Участието в консултативен орган към посолството на чужда държава (каквато се явява Република България) може да стане повод за сериозни

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

проблеми на нашите сънародници в страните на тяхното пребиваване. Официализирането на подобни факултативни структури към мисиите, за властите в приемащата държава повдига въпроси, свързани с подозрения относно лоялността на гражданите, участващи в тях. Поради това дипломатическите и консулските представителства на Република България в редица държави трудно биха могли да намерят кандидати, които да участват в такива съвети – обстоятелство, което не е било отчетено от законодателя при приемането на ЗБЖИРБ.

Въпреки липсата на Консултативни съвети, дипломатическите и консулските представителства на Република България в чужбина поддържат тясно взаимодействие с организациите на българите в съответната държава, както и с отделни граждани, проявяващи активност по отношение на процесите в средите на българските общности зад граница. Това взаимодействие се осъществява на основание чл. 3, ал. 1 Закона за дипломатическата служба и е в съответствие с духа и целите на Закона за българите, живеещи извън Република България.¹⁶⁶

2.1.2. Информация, съдържаща се в отговорите на българи, живеещи извън Република България като част от проведеното онлайн проучване за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

Идеята за създаването на консултативни органи на българи, живеещи извън страната, към дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, среща одобрението на значителна част от участвалите в проучването (85%). Едва 6% от участвалите в проучването не подкрепят заложената в ЗБЖИРБ възможност за създаване на консултативни органи към дипломатическите представителства.

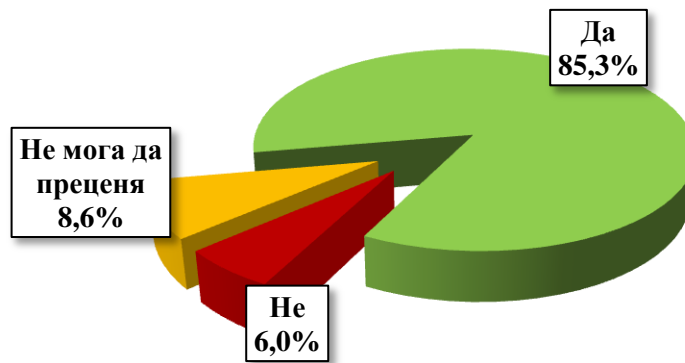
---

¹⁶⁶ Становище от Министерство на външните работи, изпратено до ръководителя на НЦПИ с вх. № АД-47-256-36-3 от 09.02.2022 г., изготвено на основание чл. 23 от ЗНА във връзка с извършваната последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Подкрепяте ли идеята към дипломатическите представителства на Република България в държавите, в които има български общности или български национални малцинства, по инициатива на техни представители да се създават консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава?

Законовата възможност за създаване на консултативни органи се одобрява предимно от българи, живеещи извън страната за период, по-дълъг от 10 години, които:

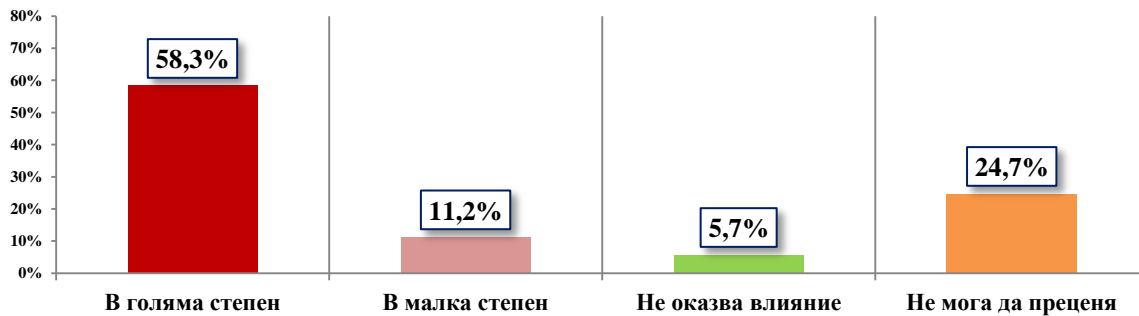
- имат българско гражданство;
- познават разпоредбите на ЗБЖИРБ (90% от тях);
- членуват в организации на българи, живеещи извън страната (82% от тях);
- живеят в Канада, Великобритания, САЩ, Австрия, Германия, Италия и Гърция.

Законът за българите, живеещи извън Република България само рамкира възможността за създаването на консултативни органи към дипломатическите представителства на Република България. Поради липсата на правилник за приложението на закона и и други актове на Министерски съвет по изпълнението на ЗБЖИРБ остава неуредени въпросите, свързани с начина на конструиране, определянето на числеността и функциите на тези консултативни органи. Въпреки това над половината от участвалите в онлайн проучването българи, живеещи извън страната, посочват, че ефикасното прилагане на ЗБЖИРБ е затруднено от липсата на

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ясен законов механизъм за начина на създаване и функциониране на консултативните органи:

Според Вас, доколко ефикасното прилагане на ЗБЖИРБ, е затруднено от липса на ясен законов механизъм за начина на създаване и функциониране на консултативни органи на българите, живеещи в съответната държава?

Извод: Създадената със ЗБЖИРБ възможност за формиране към дипломатическите представителства на Република България, в които има български общности или български национални малцинства, на консултативни съвети на българите, живеещи извън Република България, не е реализирана.

II. Заложени в Националната стратегия за българските граждани и историческите общности по света механизми за разширяване на възможностите за участие на българите, живеещи извън Република България, в обществено-политическия живот на страната

Приетата през 2014 г. от правителството Националната стратегия за българските граждани и историческите общности по света съдържа концепция за разширяване на възможностите за участие на българите, живеещи извън Република България, в обществено-политическия живот на страната чрез следните представителни организации: Национален съвет на българите извън Република България и Обществени съвети.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

1. Национален съвет на българите извън Република България (според текстовете на Националната стратегия за българските граждани и историческите общности по света)

Стратегията предвижда създаването на Национален съвет на българите извън Република България (наричан по-нататък Национален съвет) като независим консултативен орган на обществени начала към Президента на Република България или Народното събрание. Оперативните функции на Националния съвет, заложи в Стратегията, съдържателно не се различават от приетите със ЗБЖИРБ. Стратегията предлага концептуални промени в изборността, състава и представителността на Националния съвет на българите, живеещи извън Република България, отразяващи в значителна степен постигнатите договорености, отразени в Меморандума от проведената през 2013 г. работна среща по съвместната инициатива на председателя на Народното събрание и вицепрезидента на Република България, а именно: по-голяма тежест при избора на съвета от българските граждани, живеещи извън страната (4/5 от Националния съвет следва да е избран от тях); оперативност и ефективност, реализиращи се в двустепенна система – разширен състав и изпълнителен съвет. Въпреки че приетата от Министерски съвет Стратегия е индикатор на политическа воля за промени в законовите разпоредби за изборност, състав и представителност на Националния съвет, неуредени остават въпросите за: състава на Националния съвет (от колко членове се състои), състава на Изпълнителния съвет, който има право да участва в изборите за Национален съвет (в Стратегията е посочено, че съставът се избира от българските граждани, живеещи зад граница, което поставя въпросът за участието в избора на българи без българско гражданство) и др.

2. Обществени съвети

В Стратегията на Министерски съвет от 2014 г. е предвидена възможността за създаване на обществени съвети на българите, живеещи извън Република България, като независими консултативни органи на обществени начала към дипломатическите и консулските представителства на Република България в чужбина. Обществените съвети, заложи в Стратегията, доразвиват законодателната възможност, съдържаща се в чл. 5, ал. 3 от ЗБЖИРБ.

Стратегията предвижда изборите на обществените съвети да се организират и провеждат от ръководителя на съответното дипломатическо представителство на Република България в чужбина на основание Правилник, утвърден от МВнР. Съгласно Стратегията, съставът на съветите следва да се избира от българи – български граждани и/или лица от български произход, временно или постоянно пребиваващи на територията на съответния консулски окръг.

В Стратегията са предвидени следните оперативни функции на Обществените съвети:

- да подпомагат дейността на дипломатическите и консулските представителства по отношение на българите – български граждани и/или лица от български произход, в съответната държава;
- да представят интересите на българите – български граждани и/или лица от български произход, временно или постоянно пребиваващи зад граница, в съответния консулски окръг пред дипломатическите и консулските представителства на Република България;
- да подпомага дейността на обществените сдружения на българите – български граждани и/или лица от български произход, временно или постоянно пребиваващи зад граница – за съхраняване на българската национална идентичност, самосъзнание, образование и култура сред българите;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- да предоставят информация по въпроси, представляващи интерес за българите - български граждани и/или лица от български произход, в съответната държава.

Стратегията определя водеща роля по прилагането, взаимодействието и координацията по реализирането ѝ на ресорния заместник министър-председател, съобразно законоустановените му компетенции по чл. 23, ал. 4 от Закона за администрацията. Съгласно Стратегията, ДАБЧ следва да обобщава планове за действие, съобразно заявените отговорности на всяка държавна институция по политиките, заложи в стратегията. Стратегията предвижда до избирането на легитимен Национален съвет, с цел максимално взаимодействие и координация между ангажираните институции и структури, да бъде създаден Съвет по прилагане на Стратегията към ресорния заместник министър-председател.

Осем години след приемането на Стратегията, не е разработен план за нейното прилагане, както и не са извършени действия по създаването на Национален съвет на българите извън Република България и Обществените съвети.

Извод: Създадената с Националната стратегия за българските граждани и българските исторически общности зад граница възможност за създаването и ефективното функциониране на Национален съвет и обществени съвети на българите, живеещи извън Република България, не е реализирана.

2. Прилагане на координационна междуинституционална политика от страна на държавата по отношение на гарантиране на правата на българите, живеещи извън Република България (труд, образование, собственост, временно и трайно установяване и придобиване на българско гражданство).

2.1. Институции, отговорни за изпълнението на държавната политика към българите, живеещи извън Република България

Стратегията от 2014 г. дефинира органите, отговорни за изпълнението на държавната политика към българите, живеещи извън страната.

2.1.1. Институционализиране на политиките за българите в чужбина след приемането на ЗБЖИРБ

Политиката за българите в чужбина получава най-високо политическо значение след приемането на ЗБЖИРБ при формиране на правителството в мандата 2009-2013 г., когато има избран министър без портфейл, отговарящ за българите в чужбина (юли 2009 – февруари 2011)¹⁶⁷.

В мандатите на 43^{то} Народно събрание (27/10/2014 – 26/01/2017)¹⁶⁸, 44^{то} Народно събрание (19/04/2017 – 26/03/2021)¹⁶⁹, 46^{то} Народно събрание (21/07/2021 – 15/09/2021)¹⁷⁰ и 47^{то} Народно събрание (03/12/2021 – досега)¹⁷¹ се създава постоянна парламентарна комисия, отговаряща за политиките към българите, които живеят извън Република България.

Наред с политическите органи, в системата на държавното управление се създава и специализиран държавен орган¹⁷² – Агенцията за българите в чужбина¹⁷³.

В Споразумението за съвместно управление на Република България в периода 2021 г. – 2025 г.¹⁷⁴ на Министерския съвет, избран от 47^{то} Народно събрание с мандата, възложен от Президента на Република България на парламентарната група на Коалиция „Продължаваме Промяната“, се

---

¹⁶⁷ В първото правителство на ПП ГЕРБ проф. Божидар Димитров е избран за министър без портфейл, който отговаря за Държавната агенция за българите в чужбина, Държавна агенция „Архиви“ и за Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. На 19 декември 2010 г. проф. Божидар Димитров подава оставка като министър без портфейл в правителството. На 4 февруари 2011 г. парламентът приема оставката му. На негово място не е избран нов член на правителството с този административен ангажимент, а задълженията са разпределени между останалите членове на кабинета.

¹⁶⁸ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2400?date=9999-12-31> [05.02.2022].

¹⁶⁹ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2597?date=9999-12-31> [05.02.2022].

¹⁷⁰ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2891?date=9999-12-31> [05.02.2022].

¹⁷¹ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2969> [05.02.2022].

¹⁷² <https://www.aba.government.bg/pages/istoriya/48> [05.02.2022].

¹⁷³ Агенцията е създадена с Постановление № 180 от 1 октомври 1992 г. на Министерския съвет на Република България, в качеството на държавен орган, реализиращ политиката на страната по отношение на българите, живеещи извън страната¹⁷³. От 21 февруари 2000 г. с Постановление № 19 на Министерски съвет Агенцията за българите в чужбина получава статут на Държавна агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) към Министерския съвет, като орган за осъществяване политиката на държавата спрямо българите и техните общности по света и координиране на дейността на другите държавни органи, компетентни в областта.

¹⁷⁴ Публикувано на 10/12/2021 г. и достъпно на: <https://promeni.bg/sporazumenie-za-savmestno-upravlenie-na-republika-bulgaria-v-period-2021-2025/> [05.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

предвижда преминаването на Държавна агенция за българите в чужбина от Министерски съвет към министъра на външните работи.

2.1.2. Ръководни органи

2.1.2.1. Президент на Република България

Президентът на Република България е държавен глава, който олицетворява единството на нацията. За защита правата и законните интереси на българските общности зад граница особено съществени са неговите правомощия в областта на българското гражданство, правото му на вето върху приет от Народното събрание закон, решенията на Консултативния съвет по национална сигурност, правото му да назначава посланици, висши държавни служители и т.н.

Непосредствени отговорности по реализиране на политиката към българските общности зад граница Президентите на Република България в рамките на своите конституционни правомощия възлагат на Вицепрезидентите.

Вицепрезидентът на Република България изпълнява ограничен кръг конституционни правомощия по изрично възлагане от страна на президента с указ (чл. 104 от Конституцията на Република България). Проблематиката на българите зад граница намира институционално продължение в мандатите на президентската институция на вицепрезидентите Маргарита Попова (2012-2017) и Илияна Йотова (2017-2022 и 2022-понастоящем¹⁷⁵). В указите за възлагане на правомощия на вицепрезидента се включва изрично да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 7 от Конституцията по Закона за българите, живеещи извън Република България.

---

¹⁷⁵ С Указ № 9 от 22 януари 2022 г. на основание член 104 от Конституцията на Република България Президентът Румен Радев възложи на Вицепрезидента да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 9, т. 10 и т. 11 от Конституцията (дава и възстановява българско гражданство и освобождава и лишава от него, предоставя убежище, упражнява право на помилване). Заедно с това е възложил на Вицепрезидента да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 7 от Конституцията по Закона за българите, живеещи извън Република България. <https://m.president.bg/bg/cat20/Viceprezident-vazlojeni-pravomoshitia> [05.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

През 2017 г. към вицепрезидента на Република България е създаден съвещателен орган – „Съвет за работа с българите в чужбина“ – „Съветът подпомага вицепрезидента при осъществяването на правомощието, свързано с политиките за българите в чужбина, българските общности зад граница и по Закона за българите, живеещи извън Република България. Съветът изготвя становища по промени на нормативни актове, участва в изследвания и форуми в областта на въпросите, свързани със сънародниците ни зад граница. Участието в него е на обществени начала и членовете му не получават възнаграждение“¹⁷⁶. В периода 19.12.2017 г.– 16.06.2020 г. Съветът за работа с българите в чужбина е провел общо 10 заседания.

2.1.3. Органи с обща компетентност¹⁷⁷

2.1.3.1. Министерство на външните работи

2.1.3.1.1. Функции на МВнР по отношение на българите извън страната.

ЗАКОНОВО ОСНОВАНИЕ	ИЗПЪЛНЯВАНИ ФУНКЦИИ
ЗБЖИРБ	Министерство на външните работи няма възложени функции на основание ЗБЖИРБ. В становище на МВнР до екипа, изготвящ последващата оценка на въздействието, се посочва, че: „въпреки че Законът за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ) е в сила почти двадесет и две години, никога не е бил приет от Министерския съвет правилника за неговото прилагане, предвиден в §3 от Преходните и заключителните разпоредби на ЗБЖИРБ. Липсата на правилник, който да уреди реда и условията за приложение на законовите

¹⁷⁶ <https://m.president.bg/bg/cat213/Savet-za-rabota-s-balgarite-v-chuzhbina>

¹⁷⁷ В свое становище по повод извършваната последваща оценка на въздействието, Министерство на правосъдието, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Министерство на икономиката и индустрията посочват, че нямат възложени функции и дейности във връзка с изпълнението на ЗБЖИРБ.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

	<i>разпоредби е причината законът реално да съществува в правния мир, но да не се прилага директно“.</i>
Закон за дипломатическата служба, Закон за българските лични документи, Закон за българското гражданство, Устройствен правилник на МВнР и др.	<ol style="list-style-type: none"> 1. защита на правата и интересите на българските граждани и българските юридически лица в чужбина в съответствие с принципите и нормите на международното право; 2. защита на правата и свободите на лицата, принадлежащи към българските общности зад граница; 3. дипломатическо съдействие за опазване на българското културно-историческо наследство и паметници в чужбина, както и за запазване на българската идентичност на лица с българска принадлежност, независимо от тяхното гражданство, разпространение и популяризиране на българската култура, език и култура зад граница; 4. координация на външнополитическите аспекти на държавната политика в областта на науката, образованието, културата и информацията и оказване на подкрепа за дейността на българските културно-информационни центрове и институти, както и на българските неделни училища в чужбина; 5. координация и ръководство дейностите на министерството при възникнала кризисна ситуация в чужбина; 6. консулско съдействие и закрила, вкл. По процедури, свързани с документи за самоличност, българско гражданство, както и нотариални функции, функции на лице по гражданско състояние; съдействие при случаи на криминални престъпления и произшествия зад граница, при които са пострадали български граждани.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

2.1.3.1.2. Наличие на специална структура в администрацията на МВнР, отговаряща за изпълнението на дейностите, свързани с ангажиментите на българската държава към българите, живеещи извън Република България, по смисъла на ЗБЖИРБ.

В свое становище, изготвено по повод извършваната последваща оценка на ЗБЖИРБ, МВнР посочва, че *„В структурата на Министерство на външните работи не съществува отделно административно звено, което да отговаря за изпълнението на дейностите, свързани с ангажиментите на българската държава към българите, живеещи извън Република България, по смисъла на ЗБЖИРБ. Функции в провеждането на държавната политика по въпросите на българските общности зад граница са възложени с чл. 28, ал. 2, т. 11 от Устройствения правилник на Министерството на външните работи на дирекции „Двустранно европейско сътрудничество“, „Югоизточна Европа“, „Източна Европа и Централна Азия“, „Америка“, „Близък Изток и Африка“ и „Азия, Австралия и Океания““.*

2.1.3.1.3. Наличие на механизъм, по който да се насърчава и подпомага развитието на организациите на българите, живеещи извън Република България.

В същото становище на МВнР се посочва, че *„към настоящия момент българската държава не е създадала по-мощен механизъм, който да отговори на значителните нужди на организациите на българските общности за подпомагане и насърчаване на тяхното развитие и укрепване“.*

Съгласно разпоредбите на Глава пета от ЗБЖИРБ, Подкрепата за българите, живеещи извън България, и на техните организации се осъществява чрез правителствени и частни програми. Правителствените програми следва да се разработят от съответните министерства и да се одобряват от Министерския съвет. В чл. 24, ал. 3 от ЗБЖИРБ ясно е дефинирана и целта на тези програми: *„...създаване на благоприятни условия за българите, живеещи извън Република България, в сферата на науката, културата, образованието и здравеопазването. Програмата може да*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

обхваща и мероприятия, свързани с опазването на обекти в чужбина, съставляващи част от българското културно-историческо наследство.“

За периода от влизането в сила на ЗБЖИРБ до 2020 г. подобни програми не са реализирани. За първи път през 2020 г. е приета Програма за подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание¹⁷⁸. Програмата е одобрена от Министерски съвет с Решение №259 от 2020 г. Средствата се предоставят за финансиране на проекти, като българските дипломатически мисии в страните, обект на програмата, осъществяват селектиране, разглеждане и оценяване на проектите и след одобрение от Централното управление на МВнР (компетентни са териториалните политически дирекции) контролират тяхното изпълнение и отчитане.

В становището на МВнР се посочва, че „един от основните проблеми, свързани с прилагането на ЗБЖИРБ, е липсата на утвърден цялостен финансов механизъм и материална обезпеченост, които не позволяват неговото използване като ефективен инструмент в политиката за оказване на подкрепа на българските граждани в чужбина и за опазване на българската култура и традиции зад граница“.

2.1.3.2. Министерство на вътрешните работи

2.1.3.2.1. Функции на МВР по отношение на българите извън страната.

ЗАКОНОВО ОСНОВАНИЕ	ИЗПЪЛНЯВАНИ ФУНКЦИИ
ЗБЖИРБ	В свое становище до екипа, разработващ последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, МВР посочва, че „Министерството на вътрешните работи има отношение по предвиденото в Глава трета

¹⁷⁸https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewi1xsi6nIz2AhVWR_EDHYPdBtAQFnoEAcQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.mfa.bg%2Fupload%2F51175%2FPrograma_UPMVnR_03.32020.pdf&usg=AOvVaw3c4GHZzd1vXRfm8Sc5K5I3

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

	<i>„Установяване в страната на българи, живеещи извън Република България“, а именно чл. 15 от закона, съгласно който българи, живеещи извън Република България, които желаят да се установят в Република България, получават разрешение за постоянно пребиваване при облекчени условия и ред“. В становището е посочено, че „бюджетът на Министерство на вътрешните работи не включва области на политики и бюджетни програми, свързани с изпълнението на Закона за българите, живеещи извън Република България“.</i>
Закон за Министерство на вътрешните работи, Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на Европейския съюз и членовете на техните семейства	Регулиране на миграционните процеси и административния контрол върху пребиваването на чужденците в Република България, противодействие на незаконната миграция на територията на Република България и за административно обслужване на гражданите на Европейския съюз, гражданите на държави – страни по Споразумението за Европейското икономическо пространство, гражданите на Конфедерация Швейцария, както и членовете на техните семейства.

2.1.2.2.2.Наличие на специална структура в администрацията на МВР, отговаряща за изпълнението на дейностите, свързани с ангажиментите на българската държава към българите, живеещи извън Република България, по смисъла на ЗБЖИРБ.

В МВР няма структура, отговаряща за изпълнението на дейностите, свързани с ангажиментите на българската държава към българите, живеещи извън Република България по смисъла на ЗБЖИРБ. В становището на МВР се посочва, че *„при наличието на определени законови предпоставки и при провеждането на производство, съобразно Закона за чужденците в Република България и правилника за неговото прилагане, дирекция „Миграция“ на*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

МВР е компетентният орган за вземане на решение за предоставяне на право на постоянно пребиваване на чужденци от български произход, които желаят да се установят на територията на Република България“.

2.1.3.3. Министерство на образованието и науката

2.1.3.3.1. Функции на МВР по отношение на българите извън страната.

ЗАКОНОВО ОСНОВАНИЕ	ИЗПЪЛНЯВАНИ ФУНКЦИИ
чл. 297 от Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) в съответствие с чл.4, ал.2, чл.5, ал. 2 и чл.11, ал. 1 от ЗБЖИРБ	Подпомагане на обучението по учебните предмети български език и литература, история и цивилизации, география и икономика в частта им, отнасяща се до историята и географията на България, организирано в чужбина от организации на българи, живеещи извън Република България, регистрирани съгласно законодателството на съответната държава за извършване на образователно-културна дейност, от дипломатически представителства на Република България в чужбина, от български православни църковни общини и от Славянобългарския манастир „Св. Вкмч. Георги Зограф“ – Атон, Гърция.
По смисъла на чл. 43 и чл. 46 от ЗПУО	Извън страната съществуват две държавни български училища извън страната – в гр. Прага, Чехия и в гр. Братислава, Словацка република. Българските държавни училища в чужбина се създават и осъществяват дейността си на територията на друга държава в съответствие със ЗПУО и при условията на международни договори, по които Република България е страна.
чл. 10, ал. 2 от ЗБЖИРБ	Министърът на образованието и науката предлага на Министерския съвет утвърждаването на броя на приеманите за обучение студенти и докторанти по висши училища и специалности, съгласно облекчения ред за прием, регламентиран в Постановление №103 на Министерски съвет на Република България от 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ПМС №103 от 31 май 1993 г.	<p>Министерството на образованието и науката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☑ изпраща в чуждестранните средни и висши училища преподаватели по българска история, българска музика, български народни инструменти, български народни танци и начални учители, както и преподаватели по български език и литература само в чуждестранните средни училища; ☑ осигурява курсове за квалификация на педагогически кадри от българските общности в чужбина, студенти по педагогически и лингвистични специалности и ученици от чуждестранни училища с преподаване на български език; ☑ осигурява учебна и учебно-помощна литература, необходима за обучението зад граница на лица от българска народност; ☑ осигурява летен отдих за чуждестранни ученици и студенти от българска народност.
----------------------------	---

2.1.3.3.2. Наличие на специална структура в администрацията на МОН, отговаряща за изпълнението на дейностите, свързани с ангажиментите на българската държава към българите, живеещи извън Република България, по смисъла на ЗБЖИРБ.

В становище по повод извършваната последваща оценка на ЗБЖИРБ МОН посочва, че *„функциите, структурата и организацията на работата на Министерството на образованието и науката, на неговите организационни структури и административни звена са определени с Устройствения правилник на министерството. С него не е регламентирана отделна организационна структура, която да отговаря за изпълнението на дейности по смисъла на Закона за българите, живеещи извън Република България“*. В становището е посочено, че дейностите по прилагане на ЗБЖИРБ се

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

изпълняват от различни дирекции от общата и специализирана администрация на министерството.

2.1.3.3.3. Наличие на механизъм за междуинституционално взаимодействие по реализиране на политиките към българите, живеещи извън Република България.

Липсата на единен механизъм за институционално взаимодействие при реализирането на политиките на страната към българите, живеещи в чужбина, е предпоставен от факта, че двадесет и две години от влизането в сила на ЗБЖИРБ все още не е разработен правилник за приложението му, както и не са приети други подзаконовни нормативни актове:

- регламентиращи конкретните функции на всяка от институциите, отговорни за изпълнението на разпоредбите на ЗБЖИРБ;
- регламентиращи механизъм за тяхно сътрудничество и взаимодействие между държавните институции и организациите на българите, живеещи извън Република България.

През периода на действие на ЗБЖИРБ с решения на Министерски съвет, заповеди на министър-председателя и министъра на образованието и науката са създадени:

Основание за създаването	Междуведомствена работна група/комисия
ПМС № 465/2011 г.	Постоянна междуведомствена комисия по въпросите на образователната дейност сред българите в чужбина, която има за цел да координира дейностите, свързани с приема на кандидатите съгласно ПМС № 103/1993 г.
Заповед на министър-председателя № Р-141/14.09.2021 г.	Междуведомствена работна група по въпросите на кандидатстването и приема на студенти от Република Северна Македония, включваща представители на Министерския съвет, Министерство на правосъдието и ДАБЧ ¹⁷⁹

¹⁷⁹ На по-късен етап към междуведомствената група е включен и представител на Министерство на външните работи.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Основание за създаването	Междуведомствена работна група/комисия
Назначена със заповед на министъра на образованието и науката, на основание чл. 14, ал. 1 и ал. 2 от ПМС № 90/2018 г. и на НП „Роден език и култура зад граница“	Междуведомствена комисия по въпросите за българските неделни училища в чужбина с участие на представители на Министерство на образованието и науката, Министерство на външните работи, Министерство на културата и Държавна агенция за българите в чужбина.

2.1.3.4. Министерство на културата

2.1.3.4.1. Функции на Министерство на културата по отношение на българите извън страната.

ЗАКОНОВО ОСНОВАНИЕ	ИЗПЪЛНЯВАНИ ФУНКЦИИ ¹⁸⁰
Чл. 14 от ПМС № 90 от 2018 г.	Министерство на културата участва със свой представител в Междуведомствена комисия по въпросите на българските неделни училища в чужбина.
Чл.17, ал. 1 от Закона за закрила и развитие на културата	Методическо и финансово ръководство на Българските културни институти в чужбина.

2.1.3.5. Министерство на труда и социалната политика

2.1.3.5.1. Функции на Министерство на труда и социалната политика

Съгласно чл. 3, ал. 1 от Устройствения правилник на Министерството на труда и социалната политика (МТСП), *„ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на*

¹⁸⁰ Съгласно информацията, предоставена от Министерство на културата на екипа, извършващ последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, *„Министерство на културата оказва съдействие и на училища, които не са неделни, а изучават български фолклор и български език и в регулярното обучение, като Лицея в Твардица – Молдова, Болградската гимназия „Георги С. Раковски“ – Украйна. Министерството оказва методическа помощ като предоставя информация, свързана с обучението по изкуства, изучаването на български фолклор, в това число изпращане на копия от учебни планове и програми по изкуствата, литература по съответните програми, съдействие за осигуряване на преподаватели по фолклор, фолклорни музикални инструменти и носии“.*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

доходите и жизненото равнище, социалното осигуряване, защитата при безработица и насърчаване на заетостта, пазара на труда, трудовата миграция и свободното движение на работници, безопасността и здравето при работа, социалните инвестиции, социалната закрила, социалното включване, подкрепата на децата и семейството, демографското развитие, интеграцията на хората с увреждания, равните възможности и антидискриминацията в съответствие със законите на страната и приетата от правителството програма за управление на страната“. В свое становище по повод извършваната последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, МТСП акцентира върху службите по трудовите и социални въпроси към дипломатическите представителства на Република България като основна дейност по отношение на изпълнението на държавната политика към българите, живеещи извън страната.

Служби по трудовите и социалните въпроси (СТСВ) на МТСП към дипломатическите представителства на Република България в европейските страни с най-големи български общности започва през 2006 г. и е продиктувано от необходимостта от своевременно и компетентно информиране и съдействие на българските граждани след приемането на страната ни за член на ЕС.

Понастоящем функционират осем СТСВ към посолствата на Република България в:

- ☑ Република Австрия (Виена);
- ☑ Конфедерация Швейцария (Берн);
- ☑ Република Гърция (Атина);
- ☑ Република Кипър (Никозия);
- ☑ Обединено Кралство Великобритания и Северна Ирландия (Лондон);
- ☑ Ирландия (Дъблин);
- ☑ Кралство Испания (Мадрид);
- ☑ Федерална Република Германия (Берлин).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

В становището на МТСП е посочено, че „делта на СТСВ е да съдействат за успешното провеждане на политиката на Република България в областта на свободното движение на работници и свързаната с нея координация на системите за социална сигурност в ЕС, управление на трудовата миграция и защита интересите на българските граждани в тези области. В тази връзка СТСВ оказват съдействие по въпроси, имащи отношение към трудовата мобилност/миграция и интеграция на работници-мигранти, както и защита интересите на български граждани, упражняващи заетост на територията на съответните държави. СТСВ съдействат и за развитие на двустранното сътрудничество и договорната база с Република България в областта на труда и социалната политика. Услугите, предоставяни от СТСВ, са напълно безплатни“.

2.1.4. Специални държавни органи

2.1.4.1. Държавна агенция за българите в чужбина (ДАБЧ)

Въпреки че целите и задачите на ДАБЧ не са регулирани от разпоредбите на приетия ЗБЖИРБ, дейността на агенцията е пряко свързана със заложените в закона цели по регламентиране на статута и правата на българите, живеещи извън страната, както и по тяхното приобщаване и включване към държавния и обществено-политически живот в България. Държавната агенция за българите в чужбина е една от основните институции, изпълняваща функции по осъществяването на държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България.

Държавната агенция за българите в чужбина е структура към Министерския съвет на Република България, имаща за основна цел да координира провеждането на държавната политика по отношение на българите, живеещи в чужбина. В Споразумението за съвместно управление на Република България в периода 2021 г. – 2025 г. на Министерския съвет е предвидено ДАБЧ да премине от Министерския съвет в структурите на Министерство на външните работи с ранг на изпълнителна агенция. На 16 февруари 2022 г. пред парламентарната Комисия по политиките за българите зад граница заместник-министърът на външните работи

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Велислава Петрова представя концепцията за интегриране на Държавната агенция за българите в чужбина в състава на министерството¹⁸¹. Към момента на извършване на настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ на официалния интернет сайт на институцията е посочено, че тя е орган на Министерския съвет.

2.1.4.1.1. Създаване и основни функции на ДАБЧ

През годините, в които ДАБЧ осъществява своята дейност, институцията претърпява няколко промени, които засягат най-вече нейните функции по осъществяване и координация на държавната политика към българите в чужбина. На 18 септември 1992 г. Министерският съвет създава Агенцията за българите в чужбина с постановление №180¹⁸², където са разписани основните ѝ функции и задачи:

1. осъществява връзки с българите, живеещи извън страната, и техните организации;
2. организира, координира и финансира изучаването на проблемите на българите в чужбина, събирането и съхраняването на необходимата информация и изготвянето на анализи и прогнози;
3. предоставя помощ за българските общности в чужбина и техните културно-просветни средища – литература, видеокасети, аудиокасети, грамофонни плочи, вестници, списания и др., които са нейна собственост или са получени като дарения от държавни органи, обществени организации, фондации, граждани и др. и оказва финансова помощ на завръщащите се трайно в страната лица от българска народност, но не по-късно от датата на придобиване на българско гражданство.
4. подготвя и внася за разглеждане проекти за нормативни актове на Министерския съвет съобразно своите функции;

---

¹⁸¹ <https://www.parliament.bg/bg/news/ID/5387>

¹⁸² www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/-1088380928/issue/1175/postanovlenie-No-180-na-ministerskiya-savet-ot-18-septemvri-1992-g-za-sazdavane-na-agentsiya-za-balgarite-v-chuzhbina

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

5. координира, подпомага и контролира дейността на министерствата и ведомствата по проблемите на българите в чужбина;

6. взема участие в международната дейност по въпросите на етническите, религиозните и езиковите малцинства. Тя участва при подготовката на двустранни и многостранни международни договори, сключвани от Република България, в рамките на компетентността си;

7. издава списание за българите в чужбина и извършва друга издателско-разпространителска дейност, която се финансира и със средствата от държавния бюджет, отпуснати на агенцията.

В началото правомощията и дейностите на Агенцията са фокусирани върху подпомагане и взаимодействие с българите зад граница и техните организации и координиране на останалите държавни институции, осъществяващи функции в същата сферата.

През февруари 2000 г. с постановление № 19 на Министерския съвет Агенцията е преобразувана в Държавна агенция за българите в чужбина и е приет нов устройствен правилник¹⁸³, с който нейните функции и правомощия са разширени значително:

1. организира, финансира и координира с други държавни органи и с гражданските организации изучаването на състоянието и проблемите на българските общности извън Република България и изготвянето на анализи, прогнози и програми за работата с тях;

2. съдейства за разработването и актуализирането на политиката и националната стратегия за защита и духовно единение с Отечеството на българите, живеещи извън територията на Република България;

3. координира и подпомага дейността на министерствата, другите ведомства, органите на местната администрация, средствата за масово осведомяване и гражданските организации за практическо осъществяване на

---

¹⁸³ Устройствовен правилник на държавната агенция за българите в чужбина, ДВ. бр. 16 от 25.02.2000 г. <https://ekspertis.bg/document/view/law/79230>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

държавната политика и националната стратегия по отношение на българите, живеещи извън територията на Република България;

4. инициира и участва в разработването на нормативни актове по проблемите на българите, живеещи извън територията на Република България;

5. поддържа постоянни връзки с българите, живеещи извън територията на Република България, с техните организации за културна, просветна, делова и друга дейност, като ги подпомага с информационни материали;

6. съдейства за сдружаването на българите, живеещи извън територията на Република България, както и за дейността на съществуващите техни организации, включително чрез обмен на опит, предоставяне на информационни, просветни и други подобни материали;

7. съдейства за лобиране в полза на България и на нейното демократично, социално-икономическо и духовно развитие от страна на българските общности и на отделни българи, живеещи извън територията на Република България;

8. съгласува със Светия Синод на Българската православна Църква и с управителните тела на другите религиозни общности работата сред българите по света за тяхното духовно сплотяване и запазване на националната, културната и религиозната им идентичност;

9. съгласува с други ведомства и организации и развива самостоятелна дейност за поддържане на връзки, предоставяне на информация за страната, лобиране в нейна полза и участие в икономическото ѝ, културното и друго развитие на живели в България, а сега живеещи в чужбина лица от други етноси, както и с техни низходящи;

10. организира и съдейства за защита на българския език, култура, традиция, история и ценностна система на българите в чужбина и на духовното единство на българската нация, както и за противопоставяне на денационализирането и асимилирането на българските общности в чужбина;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

11. организира издаването и разпространяването в печатна и електронна форма на списание и вестник и на други информационни и просветни материали за осведомяване за политиката на Република България и за популяризиране на нейния стопански, социален, духовен, религиозен и спортен живот;

12. съдейства на компетентните институции и на български и чуждестранни организации за издирване, опазване, документиране и популяризиране на архиви, паметници и произведения на изкуството извън страната, свързани с историята и културата на България или на нейни дейци;

13. участва в международната дейност по въпросите на националните малцинства, езиковите и религиозните общности, включително при подготовката на международни договори по тези въпроси, в които участва или към които се присъединява България;

14. разпределя получаваните дарения от държавни органи, обществени организации и граждани за българските общности извън страната и за техните организации;

15. съдейства за организиране създаването на фондации и други сдружения, чрез които да бъде подпомагана дейността на българските общности и техните организации, както и за подпомагането на трайно заселващи се в страната българи, живели извън нейната територия;

16. организира срещи, събори, научно-практически семинари и конференции и други прояви на български общности в чужбина и в страната;

17. координира работата с други държавни органи и с органи на местното самоуправление по оказване на съдействие на българи, които се заселват в Република България;

18. поддържа връзки и обменя опит със сродни чужди държавни органи и неправителствени организации, които работят по проблемите на сънародниците си в чужбина.

Съгласно устройствения правилник от 2000 г. Агенцията има право да прави законодателни предложения, като се засилва нейната роля в

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

процесите на междуинституционална координация на националните политики, отнасящи се до българите в чужбина. В правилника са разписани и дейности, фокусирани върху защитата на правата на българите, живеещи извън България.

На 11 септември 2006 г. с постановление № 243 на Министерския съвет е приет изцяло нов устройствен правилник на ДАБЧ¹⁸⁴. В него съдържащите се в предишните ревизии задачи и функции на Агенцията са съкратени и всички правомощия са концентрирани във фигурата на председателя: *„Агенцията е администрация, която подпомага председателя при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му и извършва дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица*¹⁸⁵.“

Разписаните правомощия на председателя на Агенцията, имащи отношение с провеждането на държавната политика спрямо българите в чужбина, са редуцирани в сравнение с предишната версия на устройствения правилник:

1. разработва съвместно с органите на изпълнителната власт държавната политика за българските общности извън Република България и упражнява правомощия, които са му определени със закон;

2. разработва и участва в обсъждането на проекти на нормативни актове, отнасящи се до дейността на агенцията;

3. участва в подготовката на сключване на международни договори, имащи отношение към българските общности;

4. представлява държавата в международни организации и програми по въпросите на националните, езиковите и религиозните общности при предоставени от Министерския съвет правомощия;

5. координира дейността на агенцията по сътрудничеството със Светия Синод на Българската православна църква и управителните тела на другите

---

¹⁸⁴ В сила от 19.09.2006 г. Обн. ДВ. бр.77 от 19 Септември 2006 г., изм. ДВ. бр.83 от 20 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.22 от 16 Март 2012г.: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135534839>

¹⁸⁵ Устройствовен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина, чл. 2, ал. 2

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

вероизповедания, държавни органи в други държави и юридически лица с нестопанска цел в страната и в чужбина със сходни цели, както и с международни организации и институции;

6. ръководи и контролира събирането, анализа, съхраняването и използването на информацията за българските общности;

7. организира издателската и информационната дейност във връзка с дейността на агенцията;

8. отговаря за цялостната дейност на агенцията, издава индивидуални административни актове в случаите, определени със закон, в т. ч. удостоверява български произход;

В последната ревизия на устройствения правилник на ДАБЧ на практика липсва функцията на национален координатор на държавната политика, относно българите в чужбина. В чл. 4, ал. 1 е записано, че: *„Председателят на агенцията ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по отношение на българските общности извън Република България“*. Ограничаването на координационните правомощия на Агенцията произтича от факта, че въпреки изключителните си усилия ДАБЧ не може да бъде координиращ орган за другите министерства и ведомства без да е с ранг на министерство. Такъв координиращ орган за институциите от изпълнително-разпоредителната власт може да бъде само Министерския съвет на Република България.

Към момента на извършване на настоящата последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ функциите на ДАБЧ, описани на интернет страницата на Агенцията¹⁸⁶, са сведени до две:

1. подкрепа на българските общности в чужбина с цел съхраняване и разпространение на родната култура, език, традиции и самосъзнание сред българите по света. Тази дейност е съотнесима към чл. 4, ал. 2 на ЗБЖИРБ:

---

¹⁸⁶ Функции и административни услуги на ДАБЧ:

<https://www.aba.government.bg/pages/funktsii-i-administrativni-uslugi/49>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

„Българската държава подкрепя организации на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция.“;

2. установяване на българския произход на чужди граждани, кандидатстващи за българско гражданство, и/или за продължително/постоянно пребиваване в Република България, съотносима с разпоредбите на чл. 3 от ЗБЖИРБ.

Стратегическите цели на ДАБЧ, публикувани на интернет страницата на Агенцията¹⁸⁷, са три:

- съхраняване на българското етнокултурно пространство;
- духовно единение на всички българи в страната и по света;
- изграждане на български лобита в чужбина.

Извод: Извършваната от ДАБЧ дейност по осъществяването на държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България, е съотносима към целите на ЗБЖИРБ, отнасящи се до доказване на български произход и до подкрепа на организации на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция. След последната ревизия на Устройствения правилник на Агенцията е negliжирана функцията ѝ на национален координатор на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България. Дейността на ДАБЧ отговаря частично на целите на ЗБЖИРБ. Като основен проблем може да се посочи фактът, че дейността на ДАБЧ не е регулирана от разпоредбите на ЗБЖИРБ.

---

¹⁸⁷ <https://www.aba.government.bg/pages/strategicheski-tseli/51>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

2.1.4.1.2. Законодателни намерения за включване на функциите и правомощията на ДАБЧ към проектите на ЗБЖИРБ от 1997 г. и 1998 г.

Проектът на ЗБЖИРБ от 1997 г., с вносители Гиньо Ганев, Георги Първанов и Драгомир Драганов¹⁸⁸, отрежда на ДАБЧ централна роля по отношение на държавната политика за българите зад граница. Агенцията е дефинирана като „...*орган на Министерския съвет за провеждане на държавната политика по отношение на българите в чужбина и на други лица, живеещи в чужбина, които са родени в България, или са били български граждани*“.

Законопроектът предвижда Агенцията да изпълнява дейности по координация и подпомагане дейността на министерствата, ведомствата и органите на местното самоуправление и на местната администрация по проблемите на българите в чужбина, както и да изпълнява контролни функции по отношение на държавната политика в тази област.

Друга функция на Агенцията, разписана в проекта на ЗБЖИРБ от 1997 г., е посредничество по отношение на връзките с българите в чужбина на територията на други държави, които според проектозакона, следва да се осъществяват от МВнР и неговите дипломатически и консулски представителства, със съдействие на Агенцията за българите в чужбина.

В законопроекта е предвидено ДАБЧ да изготвя предложения до:

- Министерството на външните работи за изготвяне на проекти за изселнически и други спогодби по проблемите на българите зад граница в държави, в които има значително българско население.
- Министъра на външните работи за кандидатури на българи в чужбина за назначаване като почетни консули или като служители в български представителства в чужбина

---

¹⁸⁸ Внесен за разглеждане по време на мандата на 38^{-ото} Народно събрание, вх. № 54-01-86/09.10.1997 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Предвидените в законопроекта текстове по отношение на ДАБЧ са възприети като опит за делегиране на прекалено големи правомощия на Агенцията. Според становище на постоянната парламентарна Комисия по образованието и науката на 38^{-ото} Народно събрание, на която проектът на ЗБЖИРБ е разпределен¹⁸⁹: *„На свое заседание от 29 октомври 1997 г. Комисията по образованието и науката разгледа внесения от народните представители Гиньо Ганев, Георги Първанов и Драгомир Драганов Законопроект за българите в чужбина. Проектът предвижда даването на необосновано високи правомощия на Агенцията за българите в чужбина, като орган на Министерския съвет, който провежда държавната политика в тази сфера и изземва функциите както на министър-председателя, така и на отделни министри.“*

Според Гиньо Ганев, един от вносителите на законопроекта, предвидената роля на ДАБЧ е по-скоро координираща: *„Подчертана е координиращата роля на Агенцията за българите в чужбина, но аз искам да кажа на висок глас: не може тази сложна проблематика да бъде дадена на откуп на едно ведомство, което и да е то“¹⁹⁰.*

В проекта на ЗБЖИРБ от 1998 г., с вносителите Красимир Каракачанов и Анатолий Величков, Агенцията за българите в чужбина също е дефинирана като: *„...орган на Министерския съвет за осъществяване на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън България и на други лица, живеещи извън нейните граници, били български граждани или пребивавали постоянно в страната.“*

В този проект на ЗБЖИРБ функциите и правомощията на Агенцията са разписани още по-подробно:

---

¹⁸⁹ На основание чл. 8, ал. 1, точка 1 и чл. 63, ал. 1 и ал. 2 от ПОДНС, становището е представено по време на първото четене на проекта на ЗБЖИРБ на 117 заседание на 38^{-ото} Народно събрание, проведено на 1 април 1998 г.: <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/891>

¹⁹⁰ Стенограма на първото четене на проекта на ЗБЖИРБ на 117^{-ото} заседание на 38^{-ото} Народно събрание, проведено на 1 април 1998 г.: <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/891>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

1. организира и съгласува с други държавни органи и организации изучаването на състоянието и проблемите на българските общности извън България и изготвянето на анализи, прогнози и програми за работа с тях;
2. съгласува, подпомага и консултира дейността на министерствата, другите ведомства и органите на местната администрация за практическото осъществяване на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън България и на други лица, живеещи извън границите ѝ, били български граждани или пребивавали постоянно в страната;
3. поддържа връзки с българите, живеещи извън България, с техните организации и културно-просветните им средища, като ги подпомага с информационни материали или по друг начин;
4. съгласува с ръководствата на Българската православна църква и на други вероизповедания, както и с държавни органи за връзки с тези религиозни инстанции, работата сред българите, живеещи извън България за тяхното духовно сплотяване и запазване на националната, езиковата, културната и религиозната им идентичност;
5. съвместно с български патриотични организации осъществява прояви в духа на държавната политика спрямо българите, живеещи извън България;
6. извършва издателска и разпространителска дейност, чрез която ги осведомява за България и българските задгранични общности;
7. подготвя и внася за разглеждане от Министерския съвет проекти за нормативни актове, съобразно с функциите си;
8. участва в международната дейност по въпросите на националните, езиковите и религиозните малцинства, включително при подготовката на международни договори, сключени от Република България, в рамките на компетенциите си“.

Според Красимир Каракачанов, който е вносител на законопроекта: *„Основното нещо, на което според мен трябва да бъде обърнато внимание, това е институцията, която ще се занимава или която според нас трябва да се занимава с българските общности извън България – това е Агенцията за*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

българите в чужбина като орган на Министерския съвет, която трябва да осъществява политиката на българското правителство по отношение на българските общности извън България. До момента тази институция според нас не е достатъчно пълно регламентирана. Именно може би поради това тя не изпълнява пълноценно своите функции. Но ние смятаме, че е необходимо да има подобен орган, който да провежда българската държавна политика, който да реализира тези контакти и взаимоотношения с българските общности извън страната, която институция да поеме голяма част от проблемите, които тези български общности поставят пред българската държава, като се почне от чисто битови и се стигне до проблемите, за които говорихме – създаване на културни институции, възраждане на тези културни институции, българските паметници извън страната и т.н.“

Законопроектът предвижда също и създаване на фонд, средствата от който да бъдат използвани за финансиране на дейности, свързани с българите, живеещи извън България, както и за дейности по издирване, опазване и популяризиране на паметници и други ценности извън страната, свързани с историята и културата на България.

В становището на постоянната парламентарна Комисия по образованието и науката на 38^{ото} Народно събрание е посочено, че: „Създаването на „Фонд за българите в чужбина“, средствата за който се набират от бюджета и от извънбюджетни сметки, създава предпоставки за износ на капитал и материални активи при освободен от фискален контрол режим.“

По време на разискванията на трите предложени законопроекта, регулиращи отношенията между държавата и българите, живеещи извън България е постигнато съгласие те да бъдат обединени в един общ законопроект, съдържащ най-доброто от трите самостоятелни предложения. При обсъжданията по време на второто четене на ЗБЖИРБ е регламентирано създаването на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България като орган, който да провежда държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Държавната агенция за българите в чужбина не е включена в разпоредбите на ЗБЖИРБ, като в преходните и заключителни разпоредби на закона е предложен текст, според който тя следва да бъде закрыта. След обсъждания в пленарната зала предложението не е прието.

2.1.4.1.3. Законодателни инициативи на ДАБЧ

1. През 2001 ДАБЧ подготвя и предлага Правилник за прилагане на ЗБЖИРБ, който не е приет.

2. През 2011 г. ДАБЧ публикува на своята интернет страницата и на Портала за обществени консултации¹⁹¹ съобщение, според което на основание чл. 26, ал. 2 от ЗНА предоставя за обществени консултации проект на Закон за българите и българските общности извън Република България (ЗББОИРБ), съдържащ мотиви.

Като основна цел на законодателното предложение е посочено: „...да се актуализира, доразвие и усъвършенства нормативната уредба по въпросите за българите и българските общности извън Република България“.

Законопроектът си поставя следните конкретни цели:

1. Да постави ясни рамки за регулиране на обществените отношения между структурите на централните и местни държавни органи и българите, българските общности и организационните им структури в чужбина;

2. Да въведе принципът на съгласуваност на политиките, провеждани към общностите зад граница в областта на защита на основните права и свободи и образователната и културната политика;

3. Държавата да насърчава взаимодействието между всички държавни органи и неправителствения сектор чрез надграждане на инструменти за общи действия;

4. Да се стимулира участието на специализираните държавни органи в осъществяването на конкретни дейности за популяризирането на

---

¹⁹¹ <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

българския език, наука и изкуство, както и за получаване на образование в българските висши училища;

5. Да се укрепи взаимодействието между самите организационни структури и държавата;

6. Разписани са специализирани органи за провеждане на държавната политика с достатъчно широки правомощия: заместник министър-председател, като се въвежда задължително изпълнението на чл. 23, ал. 4 от Закона за администрацията за определяне на ресорен заместник министър-председател, отговарящ за политиката към българите и българските общности извън Република България и Държавната агенция за българите в чужбина;

7. Създава се Национално представителство на българите и българските общности извън Република България.

В законопроекта са описани и очаквани резултати от неговото прилагане:

- осъществяване на конкретните политики към съответните общности съобразно съвременните тенденции за развитие на международното право в областта на човешките права, двустранните и многостранните договори, по които Република България е страна, и законодателството на приемните държави.
- подобряване на комуникацията между българите и българските общности, от една страна, и компетентните държавни органи, както и връзките, контактите и ангажимента на българската държава по отношение на защитата на правата на българите в чужбина и опазване на българското им съзнание и съпринадлежност към българската култура.
- създаване на специализирани органи с правомощия по улесняване на координацията на провежданата държавна политика, в т. ч. защита на правата на сънародниците ни, предоставяне на възможности за обучение по български език, получаване на образование съобразно българските

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

общообразователни изисквания, както и активно участие в културния и политическия живот на Република България.

- ☑ създаване на Националното представителство на българите и българските общности извън Република България е нов момент при провеждането на държавна политика по отношение на общностите ни зад граница в нейната цялост. То ще се състои от представителите на вписаните в Регистъра на Държавната агенция за българите в чужбина организации и ще изразява мнението на българите от чужбина по въпросите на провежданата държавна политика и по отношение на съществуващи или възникнали проблеми, отнасящи се до българите и българските общности в съответната приемна държава.

Към законопроекта са посочени и индикатори за измерване на постигнатите крайни резултати както следва:

1. Брой дружества, вписани в регистъра на Държавната агенция за българите в чужбина;
2. Брой на организационните структури, диференцирани по вид на дейността си – училищна, културна, религиозна, съобразно сравнителни статистически данни;
3. Брой на представителите по организационни структури, участващи в Национално представителство на българите и българските общности извън Република България

Законопроектът е внесен за обсъждане в 41^{-ото} Народно събрание от Министерския съвет, но не е приет.

Според основните обществени критики към законодателното предложение, законопроектът обслужва не толкова интересите на българските общности в чужбина, колкото интересите на ДАБЧ: *„Защото, въпреки че заявената основна цел на предлагания законопроект е да се актуализира нормативната уредба по въпросите за българите и българските общности извън Република България, истинската цел е съвсем различна. И*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

тя е да се докаже колко „незаменима“ е ДАБЧ! Доказателство за това е, че близо половината (!!) от разпоредбите на закона – от чл.30 до чл. 49 – разглеждат дейността и функциите на ДАБЧ, а не тематиката му!¹⁹²

„Рядко съм виждал законопроекти така ясно издаващи интересите на институциите, които са ги изготвяли. Става дума за интересите на ДАБЧ, които не винаги са интересите на българите в чужбина. Проектът прилича на УП на ДАБЧ. Едно от най-фрапиращите неща в това отношение е въвеждането на такси за издаване на удостоверение за български произход. Би било поредна политическа грешка. Българите от чужбина и без това са унижени от процедурата и самата необходимост да доказват пред не особено дружелюбни бюрократи принадлежността си, а какво остава, ако трябва и да плащат, за да бъдат признати за такива? Да не говорим, че има студенти от страни като Молдова в провинциални висши училища, за които самото отиване до София си е сериозен разход, камо ли да трябва да бъдат товарени с допълнителни такси... Друг проблем – защо трябва да се вписват правомощия на Министър, отговарящ/координиращ българите в чужбина? За да могат някои другари да си гарантират място в МС и при следващите управления?¹⁹³“

Като друг недостатък е посочено прекаленото централизиране на държавните политики, насочени към българите в чужбина. Според мнение на Йордан Симов, изразено на Портала за обществени консултации, по-ефективно решение е да се засилят секторните политики в институциите, имащи отношение към българите зад граница: „Една от другите ми забележки по проекта е принципна и засяга философията му. Става дума за идеята за централизиране на политиките сред българите в чужбина, прикривана зад разписването на „координаторски“ правомощия на ДАБЧ и може би – на специален министър. Не сме във времето на „чистия сталинизъм“ и няма как да има институции, които авторитарно да

---

¹⁹² Чиновници търсят спасение чрез закон за „мъртви души“, Евгений Еков, 23.11.2011 г.: <https://news.bg/columnists/chinovnitsi-tarsyat-spasenie-chrez-zakon-za-martvi-dushi.html>

¹⁹³ <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=457>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

координират и напътстват действията на другите, иначе напълно независими институции. Пътят, както съм изтъквал и при други поводи, е да се засилят секторните политики в различните институции, имащи отношение към българите зад граница. Те са тези, които реално извършват голяма част от дейностите, особено по отношение на образованието и в др. области. В това отношение и досегашния УП на ДАБЧ би бил достатъчен за „координиране“, ако се наложи. През изминалите години обаче намесите на ДАБЧ не допринесоха много за осъществяването от другите институции политики – нито за повишаване на ефективността им, нито за намаляване на корупционните схеми ¹⁹⁴.“

Като съществен недостатък на законодателното предложение на ДАБЧ е посочен опитът законово да се регламентира завръщането на българи живеещи в чужбина обратно в България. Законът е насочен към потенциално желаещите да се преселват в България представители на историческите български общности в чужбина, но мярката, разписана в ЗБЖИРБ – чужденците с български произход, които искат да се заселят трайно в страната, да могат да ползват безплатно земи от държавния и общински поземлен фонд за първите три години от установяването им¹⁹⁵, липсва в проектозаконът, предложен от ДАБЧ.

Остро критикувано е и създаването на Национален консултативен съвет на Националното представителство на българите и българските общности извън Република България. Проектозаконът предвижда Националният консултативен съвет се избира пряко на общо събрание, състоящо се от един представител от всяка от организациите, вписани в регистър на ДАБЧ за организациите на българските общности извън Република България. По този начин контролът и влиянието на ДАБЧ върху процедурата на избор на Национален консултативен съвет би бил прекалено голям. Според коментарите, публикувани на Портала за обществени

---

¹⁹⁴ <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=457>

¹⁹⁵ Закон за българите, живеещи извън Република България, чл. 16, ал. 1.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

консултации, Националният съвет би бил легитимен само ако бъде избран от българи, живеещи в различни, по начин, позволяващ, всички големи български общности в чужбина да имат свои представители в него. Като добър регулативен пример в тази област е посочен Законът за сръбската диаспора.

Извод: Законодателните инициативи на ДАБЧ са неуспешни и недобре приети от техните адресати.

В доклад на тема „Оценка на изпълняваната държавна политика за българите, живеещи в чужбина“¹⁹⁶, изготвен от сдружение „Обществен фонд за подпомагане“, са посочени основните дефицити в прилагането на държавната политика по отношение на българите, живеещи извън Република България:

1. Липса на подзаконови нормативни актове съгласно §2 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗБЖИРБ, според разпоредбите на който Министерският съвет трябва да приведе в съответствие с ЗБЖИРБ подзаконовите нормативни актове, регулиращи отношенията на Република България с българите, живеещи извън Република България.

2. За периода от двадесет и една години, в които действа ЗБЖИРБ не е приет Правилник за неговото прилагане, съобразно разпоредбите на §3 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗБЖИРБ.

3. Липсва единна координационна политика за дейността на институциите, които осъществяват политиката на българската държава за работа с общностите зад граница. Към момента държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България е транссекторна.

4. Липса на единни, ясно разписани и конкретни правомощия на отделните институции, отговорни за провеждането на държавната политика насочена към българите, живеещи в чужбина.

---

¹⁹⁶ Оценка на изпълняваната държавна политика за българите, живеещи в чужбина: <https://www.aba.government.bg/downloadFile/44/download>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

5. Липса на Национален съвет за българите, живеещи извън Република България, който не е създаден съобразно разпоредбите на ЗБЖИРБ, но е замислен като ключов фактор за разработване на Програмите, отнасящи се до българите в чужбина на съответните Министерства.

6. Липса на план за изпълнението на Национална стратегия за българските граждани и историческите български общности по света, който да включва: разписани дейности за конкретен времеви период, задачи за изпълнение, размер и източници на финансиране, срок за изпълнение на поставените задачи, очаквани резултати, индикатори за изпълнение, отговорни институции и организации.

2.1.4.1.4. Прозрачност на дейността на ДАБЧ

Действащият Устройствен правилник на ДАБЧ включва изискване за отчетност на Агенцията, според което: *„Председателят представя пред Министерския съвет ежегоден доклад за дейността на агенцията“* (чл. 4, ал. 4 от УПДАБЧ).

Към 28 февруари 2022 г. на интернет страницата на ДАБЧ не са публикувани актуални доклади или отчети за дейността на Агенцията, въпреки че съществува раздел „Цели и отчети“.

Държавната агенция за българите в чужбина представя годишни отчети за дейността си пред постоянните парламентарни комисии, занимаващи се с въпросите, свързани с българите в чужбина. Тези отчети също не са публично достъпни.

Държавната агенция за българите в чужбина е инициатор за изготвяне на доклади, свързани с държавната политика, отнасяща се до българите в чужбина, като например:

- „Нормативна уредба по отношение правния статут на българските общности в чужбина и индивидуалните права на българите в чужбина“ – доклад, изготвен от Център по право на информационните и комуникационни технологии, по поръчка на ДАБЧ през 2006 г.;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ „Основни аспекти и мерки при разрешаване на проблема с недостига на работна ръка“ – доклад на ДАБЧ от 2006 г.;
- ☑ „Държавната агенция за българите в чужбина и съхраняването на националната идентичност сред сънародниците ни в чужбина. Дейности, проблеми, предложения“ – доклад на ДАБЧ от 2006 г.;
- ☑ „Кратък анализ на инициативите на ДАБЧ за трайно установяване в Република България на лица с български произход, живеещи в чужбина (1993-2005 г.)“ – доклад на ДАБЧ.

Цитираните доклади, изготвени или поръчани от ДАБЧ, не са публично достъпни.

Извод: Извършваната от ДАБЧ дейност по осъществяването на държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България, не изпълнява изцяло критериите за прозрачност, доколкото годишните отчети за изпълнение на целите на Агенцията не са публично достъпни на интернет страницата на институцията. Информация за дейността на ДАБЧ присъства в подробните годишни отчети за изпълнението на програмния бюджет, публикувани от Министерския съвет.

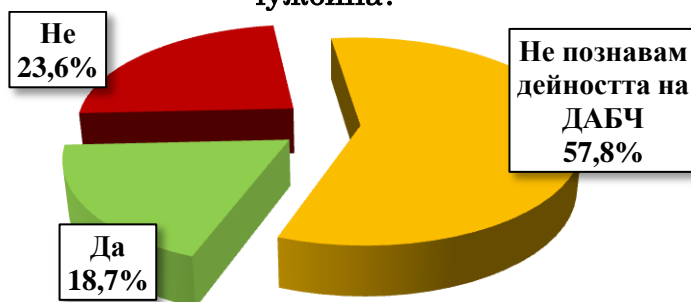
2.1.4.1.5. Информация за отговорите и изразените становища на заинтересованите страни

2.1.4.1.5.1. Отношение към дейността на ДАБЧ

Резултатите от проведеното за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ онлайн проучване показват, че дейността на ДАБЧ не е позната за преобладаващата част от анкетираните наши сънародници, живеещи извън страната (58%).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Одобрявате ли или не дейността на Държавната агенция за българите в чужбина?

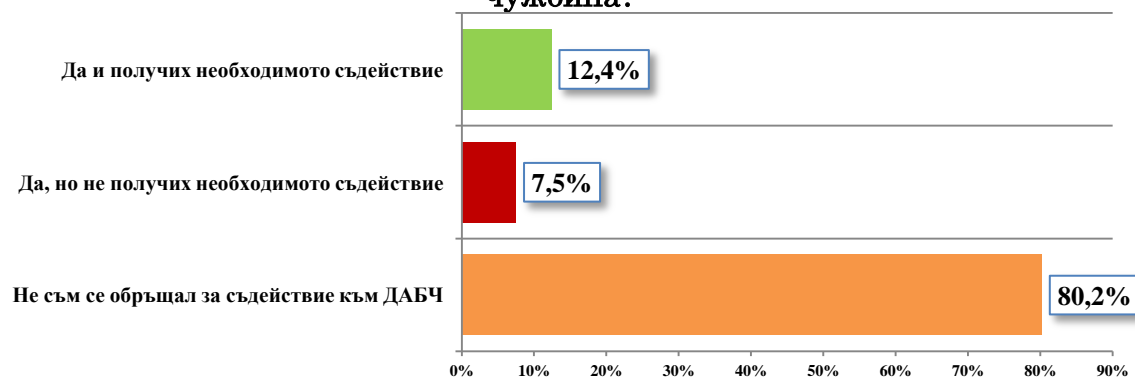
Дейността на ДАБЧ среща неодобрение сред близо една четвърт (24%) от участниците в анкетното проучване. Най-критични към работата на ДАБЧ са наши сънародници, които:

- са на възраст между 30 и 39 години;
- живеят извън България над 25 години;
- анкетирани с българско гражданство;
- познават разпоредбите на ЗБЖИРБ и следят публикациите и дебатите, свързани с тази законова разпоредба.

Всеки пети участник в анкетното проучване (19%) одобрява дейността на ДАБЧ. Това са хора, които са на възраст над 50 години, нямат българско гражданство, през последните пет години не са посещавали България и живеят извън страната повече от 20 години.

Значителен дял от участниците в онлайн проучването, реализирано за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, не са се обръщали за съдействие към ДАБЧ.

Обръщали ли сте се за съдействие към Държавната агенция за българите в чужбина?

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

12% от всички анкетирани са се обръщали към ДАБЧ и са получили необходимото съдействие. С 4 процентни пункта по-малко (8%) са участниците, които са се обърнали към ДАБЧ, но не са получили необходимото съдействие.

Анализът на данните показва наличието на пряка зависимост между отношението към дейността на ДАБЧ и полученото съдействие. По-често положителни оценки за дейността на ДАБЧ изразяват участниците в онлайн проучването, които са получили необходимото от Агенцията съдействие. Разочаровани от ДАБЧ са по-често анкетирани, които не са получили търсената помощ или са разочаровани от качеството на получената услуга.

2.1.3.1.4.1. Основни критики и препоръки към работа на ДАБЧ

Близо половината от участниците в анкетното проучване (47%) са отправили конкретни препоръки и/или критики към дейността на ДАБЧ. Над една четвърт (27%) декларират, че не познават работата на Агенцията, а една пета от анкетирани отбелязват, че нямат никакви критики и препоръки. Има и крайни становища, според които ДАБЧ трябва да се закрие и дейностите, с които е натоварена, да се извършват от Министерството на външните работи, Министерството на културата, Министерството на образованието и науката и др., които биха имали по-добра координация и контрол помежду си (подобно становище се споделя от 4% от анкетирани).

Най-често отправяните критики и препоръки към ДАБЧ са насочени към:

- **недостатъчната активност на ДАБЧ в процеса на взаимодействието с българите, живеещи извън страната** (*„дейността на Агенцията не съответства на нуждите на българите в чужбина“*, *„ДАБЧ трябва по-активно да присъства в живота на българите в чужбина“*, *„да е по-ефективна в работата си (да се постигат целите)“*, *„преди бяха по-активни“*, *„трябва да си заслужат заплатите, а не само да си стоят на бюрата в София!“*, *„активно да се търси връзка с многобройните сдружения*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

извън страната“; „по-голяма активност в страните извън Европейския съюз“, „по-често присъствие на служителите на ДАБЧ сред българите в чужбина“, „Агенцията да има представител в страните, в които има българско население над 50 000 души“, „да бъдат по-интензивни контактите на ДАБЧ с българските общности по света, да контактуват с повече българи, а не само с подбрани от тях“, „да бъде по-активна, инициативна и адекватна към българските деца в чужбина, с цел изучаването на техния родов език и култура“, „Агенцията трябва по директен начин да помага на българите в чужбина, било то като организира кариерни форуми за привличане на българи обратно в България или пък директно да подпомага българските училища и културни центрове извън страната“, „Да защитава правата на българите, живеещи извън България“, „служителите от Агенцията да отговарят на изпратените им имейли“);

- **необходимостта от по-широка разпознаваемост на ДАБЧ в чужбина** (*„да популяризира дейността си сред групите на българите в социалните медии“*);
- **необходимостта от по-голяма прозрачност и отчетност в дейността на ДАБЧ** (*„да осигурява повече информация за дейностите, които развива; „трябва да има линия за онлайн комуникация с българите в чужбина“, „да има отчетност в дейността на ДАБЧ“*);
- **недостатъчно внимание от страна на ДАБЧ към важни за българите зад граница събития** (*„никой не ни поздрави за десетия юбилей на училището или вестника "Българите в Детройт", „Агенцията да ни подкрепя при организиране на дни на българската култура - изложби, театрални представления, представяния на български премиери на добри български филми, книги, автори“, „От дълги години никой от ДАБЧ не е посещавал българите в Румъния“*);

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- **приоритизирането от страна на ДАБЧ на част от българските общности за сметка на други** („обръща се по-голямо внимание на старите български общности за сметка на новата емиграция“, „да помагат на всички български организации зад граница“, „дейността на Агенцията да бъде еднакво насочена към старите български общности и към новата емиграция“, „да поддържат потесни връзки с българите в Латинска Америка“, „Агенцията трябва да фокусира ресурсите си към страните с най-голям брой българи, а именно западна Европа, САЩ, Канада“);
- **необходимост от по-добро финансиране на ДАБЧ** („ДАБЧ разполага с твърде малък бюджет, за да може Агенцията да разгърне още повече своята дейност“; „да бъде по-добре финансирана“, „Агенцията да има по-голям бюджет и по-ясни правомощия“);
- **Агенцията да осигурява по-активна подкрепа както за българските училища в чужбина, така и за опазване и популяризиране на българското културно-историческо наследство** („Повече координация и съдействие за създаване и поддържане на български културно-просветни и църковни институции в чужбина“, „ДАБЧ да подкрепя финансово местни културни организации“, „ДАБЧ трябва да разработи стратегия за българските културни центрове и училища в чужбина и да работи в тясна колаборация с парламентарната комисия за българи зад граница, както и с организациите извън страната, към които да се насочат и проекти на конкурсен принцип“, „информацията за българските училища да бъде коректна и редовно да се актуализира“; „Като ръководител на неделно училище, след устни и писмени молби за актуализиране на информацията за училището, към момента информацията е с данни отпреди 6 години. Става въпрос за БНУ "Паисий Хилендарски" – Атина, Гърция“; „Основен приоритет трябва да

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

бъде достъпът до българско образование на децата в чужбина“; „Програмата за българските училища в чужбина трябва да е адаптирана към децата, които живеят в чужбина“, „Да предостави български знаменца, които да се раздават на учениците в началото на учебната година и децата да ги ползват по празниците“, „Да се предоставят портрети на български национални герои и други необходими материали, книги, диплянки, карти и др.“);

- **Да се улесни издаването на документи на българите, живеещи в чужбина** (*„да се улеснят всички административни услуги, които сега са възможни само на място в България“; „да се съкратят процедурите за получаване на удостоверение за български произход“; „издаването на удостоверения за български произход да се поеме от отдел в Министерство на правосъдието“; „да се улесни процедурата на получаване на лични карти за студенти - българчета от чужбина“)*
- **необходимост от повече служители в ДАБЧ** (*„на ДАБЧ не й достига кадрови потенциал – хора, които да работят с и сред българите зад граница“);*
- **да се приоритизира създаването на електронна база данни, свързана с дейността на ДАБЧ** (*„да създаде и поддържа база данни с контакти на българите с временно и постоянно пребиваване в чужбина по държави“, „да изготви изчерпателна база данни за български бизнесмени по света“);*
- **цялостни препоръки за промени в статута и организацията на дейността на ДАБЧ** (*„ДАБЧ да получи статут на министерство“, „Агенцията да се деполитизира“, „Агенцията изцяло да се реформира“, „Дейността на Агенцията да се диференцира в зависимост от специфичните условия в различните държави (местни традиции и исторически условия), с цел повече конкретност и ефективност в работата на ДАБЧ“ и др.)*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

В проведеното онлайн проучване, анкетираният акцентират и върху отделни критики и препоръки, засягащи конкретни проблеми в дейността на ДАБЧ, сред които:

- *„ДАБЧ има порочна практика да преиздава удостоверения за български произход“;*
- *„лансираните конкурси за есе или стихотворение или друго произведение от деца са неизменно в клишетата на патриотизма стил 19-ти век и не говорят нищо на модерното дете. Това отблъсква много деца, а други - тласкани да участват - са накарани да подражават на остарял стил на възхваления и патриотични клишета, опростяващи действителността и не допринасящи за развитие на мисълта и критичния поглед върху света. Темите трябва да бъдат общочовешки или обикновени и игриви, като самият факт, че детето ще пише на български, е достатъчно за постигане на целта, за поддържане на българската култура в чужбина“;*
- *да предложат промени в Избирателния кодекс, които да позволят на българи с двойно гражданство, живеещи в чужбина, да бъдат народни представители и министри;*
- *„да създава условия за включване в управлението на страната на специалистите, напуснали и развили се извън България“;*
- *„Бих препоръчал да бъде създаден фонд, който да подпомага сдруженията на българи зад граница“;*
- *Да организира пътувания до България на българи, живеещи в чужбина;*
- *Да упражнява ефективен контрол върху българските сдружения и клубовете, в които се помещават;*
- *Да се вземат предвид препоръките за изменението на Закона за българите, живеещи извън България, изработени от създадения по време на председателството на ДАБЧ от г-н Вангелов обществен комитет от изявени българи в чужбина.*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

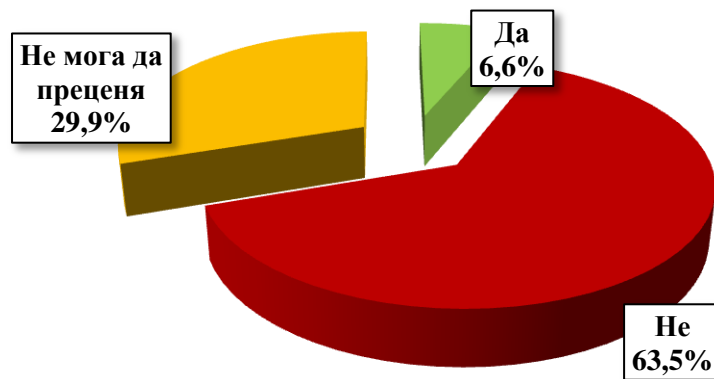
---

3. Координираност на действията на институциите, участващи в изпълнението на политиките към българите, живеещи извън Република България, според участвалите в онлайн проучването българи, живеещи извън страната

Координираните действия на институциите, отговорни за изпълнението на политиките към българите, живеещи извън страната, са базова предпоставка за постигане на целите на ЗБЖИРБ.

Близо две трети от участвалите в онлайн проучването (64%) са категорични, че действията на българските държавни структури, работещи с българските общности извън страната, не са координирани:

Според Вас, координирани ли са действията между българските държавни структури, работещи с българите, живеещи извън Република България?

Тезата за липса на координация между институциите доминира сред всички социално-демографски групи, като най-силно е подкрепяна от българи, живеещи извън страната, които:

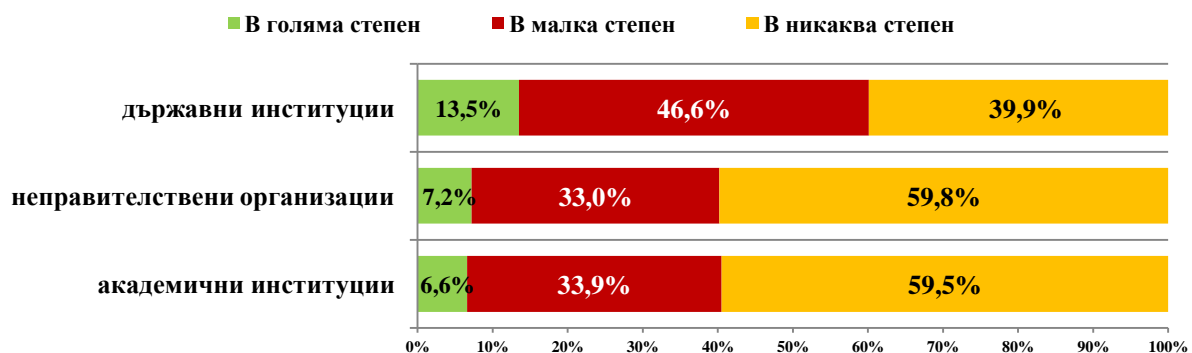
- познават ЗБЖИРБ и следят дискусиите и публикациите, свързани с него;
- са на мнение, че трябва да бъде изработен и приет нов закон за българите, живеещи извън Република България;
- обръщали са се за съдействие към ДАБЧ, но проблемът им не е бил решен.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

3.1. Степен на удовлетвореност от помощта, оказвана на българите, живеещи извън страната, от българските институции и неправителствени организации

Участвалите в онлайн проучването посочват, че основно са подпомагани от българските държавни институции. В по-малка степен живеещите извън страната могат да разчитат на подкрепата на неправителственият сектор и българските академични институции:

В каква степен сте подпомагани от следните български институции и организации?

МУЛТИКРИТЕРИЕН АНАЛИЗ

КРИТЕРИЙ	ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ИНТЕРВЕНЦИЯТА
Постигане на целите	<i>Анализът на събраните данни показва, че целта на ЗБЖИРБ, свързана с приобщаването и включването на българите, живеещи извън Република България към държавния и обществено-политически живот в България, не е постигната.</i>
Ефективност	<i>Изпълнението на тази цел на ЗБЖИРБ в много ниска степен се дължи на прилагането на нормативния акт, доколкото по-голямата част от функциите на отделните институции и специализирани органи, свързани с изпълнението на политиките, насочени към българите извън страната, се реализират на основание други законови и подзаконови нормативни актове, засягащи същата област.</i>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

КРИТЕРИЙ	ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ИНТЕРВЕНЦИЯТА
Ефикасност	<i>Целта не е постигната, а липсата на правилник за приложение на ЗБЖИРБ и други подзаконовни актове, свързани с изпълнението на закона, затруднява междуинституционалното сътрудничество и създава предпоставки за дублиране на дейности в различни институции; липса на ясно разписани отговорности на целевите групи, отговорни за изпълнението на политиките към българите, живеещи извън страната, а като резултат – неефективно използване на финансов и експертен ресурс. По този критерий последващата оценка на въздействието регистрира ниска степен на въздействие на интервенцията.</i>
Добавена стойност	<i>Значителна част от дейностите, изпълнявани от различните институции и насочени към реализиране на политики към българите, живеещи извън Република България, се основават на законови и подзаконовни нормативни актове, различни от ЗБЖИРБ. Същевременно предвидените в ЗБЖИРБ механизми за активно включване на българите извън страната в обществено-политическия живот не са реализирани двадесет и две години след приемането на законовата регулация. Може да се твърди, че с голяма степен на вероятност, резултатите от изпълнението на тази цел щяха да са много сходни, ако не съществуваше анализираната законодателна интервенция.</i>
Полезност	<i>Анализът на данните регистрира ниска удовлетвореност на адресатите на регулаторната политика относно изпълнението на тази цел на ЗБЖИРБ.</i>

Описание на основните въздействия на Закона за българите, живеещи извън Република България

Целта не е постигната, доколкото към момента на изготвянето на последващата оценка на ЗБЖИРБ:

- ☑ Регламентирания в ЗБЖИРБ (Глава четвърта) Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, не е създаден. Липсата на Национален съвет възпрепятства в значителна степен изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, доколкото съгласно разпоредбите, разписани в него, на Националния съвет са вменени множество функции от съществено значение за защита на интересите на българите, живеещи извън Република България. Не е реализирана и създадената с Националната стратегия за българските граждани и българските исторически общности зад граница възможност за създаването и ефективното функциониране на Национален съвет и обществени съвети на българите, живеещи извън Република България;
- ☑ Създадената със ЗБЖИРБ възможност за формиране към дипломатическите представителства на Република България, в които има български общности или български национални малцинства, на консултативни съвети на българите, живеещи извън Република България, не е реализирана;
- ☑ липсата на утвърден цялостен финансов механизъм и материална обезпеченост на политиките, насочени към българите, живеещи извън Република България, не позволява неговото използване като ефективен инструмент в политиката за оказване на подкрепа на българските граждани в чужбина и за опазване на българската култура и традиции зад граница;
- ☑ не е разработен и приет правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, което е основна предпоставка за липсата на координация и взаимодействие между институциите, активно участващи в реализирането на политиките към българите, живеещи извън Република България;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ значителна част от функциите на отделните институции, изпълнявани във връзка с осъществяване на държавна политика, насочена към българите, живеещи извън страната, се извършват на основание на разпоредбите на други нормативни актове, а не на ЗБЖИРБ;
- ☑ Заинтересованите страни, които търпят ефектите от политиките към българите, живеещи извън страната, са неудовлетворени както от степента, в която са включени в обществено-политическия живот в страната, така и от липсата на координация и активно взаимодействие между институциите и съответно оценяват като незадоволителна подкрепата, която получават от държавните, неправителствени и академични институции.

Заклучение

Един от най-съществените въпроси при последващата оценка на въздействието на законодателството и публичните политики е: как би се развил един процес или решаването на конкретен проблем, ако нормативният акт, обект на оценката, не беше приет? При извършването на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, въпросът за това какво би се случило, ако този закон не беше приет, определи едно от основните предметни полета на анализа. Последващата оценка на въздействието изследва контекста и законодателната политика на 38^{-ото} Народно събрание. Основните изследователски въпроси в тази насока са – има ли специфична насока на водената политика по отношение на българите, живеещи извън страната, която може да бъде установена чрез приемането на други нормативни актове, имащи отношение към предметното поле на ЗБЖИРБ; в каква степен, приети по-късно нормативни актове се позовават на ЗБЖИРБ?

Анализът на събраните данни за целите на извършената последваща оценка на въздействието показва, че въпреки дългия период на действието на закона (който в известна степен затруднява формулирането на еднозначен отговор на тези въпроси) с много малки изключения може да бъде прието, че този нормативен акт е оказал сравнително несъществено влияние както върху законодателната среда, така и върху развитието на политиките, насочени към българите, живеещи извън Република България.

Законодателната политика до приемането на ЗБЖИРБ формулира истински „сноп“ от секторни политики, имащи пряко или косвено отношение към българите, живеещи извън страната. В този смисъл, сам по себе си ЗБЖИРБ има характера на цялостен, рамков закон, който определя общата национална политика, след като отделните секторни политики вече са предмет на специалните закони.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

За разлика от традиционната законодателна политика, при която първо се приема общ или рамков закон, на основата на който след това се приемат разпоредби в специалните закони, тук законодателят се е ориентирал към обратния подход. Именно това очертава спецификата на оценката на въздействието – сам по себе си ЗБЖИРБ е оказал незначително влияние върху последващи законодателни инициативи, регулиращи политиките към българите, живеещи извън страната, като едновременно с това задава обща рамка на политики, които продължават да се изпълняват и да определят общия характер на държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България, макар без пряко да се основават на ЗБЖИРБ.

Контекст на законодателните политики в анализираната област

Най-същественият фактор, определил отчасти законодателната работа на 37^{-ото} Народно събрание, но почти изцяло – на 38^{-ото} Народно събрание е подготовката за начало и воденето на преговори за присъединяване на Република България към Европейския съюз. Този изключително интензивен дневен ред, свързан с европейската интеграция на България, включва и целенасочени усилия, които имат пряко или косвено отношение към българите, живеещи извън страната.

Темата за българското гражданство обединява серия от законодателни инициативи, довели до приемането на:

- Закон за чужденците в Република България (обн. ДВ. бр.153 от 23 декември 1998 г.);
- Закон за българското гражданство (обн. ДВ. бр.136 от 18 ноември 1998 г. , в сила от 20.02. 1999 г.);
- Закон за българските лични документи (обн. ДВ. бр.93 от 11 август 1998 г., в сила от 01.04.1999 г.).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Едновременно с това, отново в мандата на 38^{ото} Народно събрание е приет и Законът за закрила и развитие на културата (обн. ДВ. бр.50 от 1 юни 1999 г.), в който като стратегическа цел № 5 е посочена: „... *закрила на националната културна идентичност и културата на българските общности в чужбина*”.

Тази тема е определена като цел на държавната политика и в Закона за радиото и телевизията (ДВ, бр. 138 от 24.11.1998 г.), в чийто чл. 49. (1) се посочва: „*Българското национално радио и Българската национална телевизия създават национални и регионални програми; предавания за чужбина, включително за българите зад граница; предавания, предназначени за българските граждани, за които българският език не е майчин, включително и на техния език.*”

Получаването на покана за начало на водене на преговори за присъединяване на Република България към Европейския съюз в края на 1999 година променя съществено контекста, в който са се реализирали преди законодателните инициативи, имащи отношение към българите, живеещи извън страната. Този процес определя и специфичната хронология по отношение на политиките към българските общности. Могат да бъдат обособени най-общо три големи под-периода:

- ☑ от законодателните промени, необходими за получаване на покана за водене на преговори, до края на 1999 г., когато Европейският съвет взема решение в Хелзинки да открие преговори с България;
- ☑ от началото на водене на преговорите за присъединяване към Европейския съюз до подписването на Договора за присъединяване през 2005 г.;
- ☑ от ефективното присъединяване на България към Европейския съюз от началото на 2007 г. до сега.

Законът за българите, живеещи извън Република България възниква в този специфичен контекст, в унисон с една нова насока на държавната политика. Става въпрос за промяната в отношението към българите извън

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

България, при която към тях вече не се адресират само политики, насочени най-общо към съхранение на националната идентичност и култура, но те се определят като човешки капитал, който България би трябвало активно да интегрира в условията на интензивния процес на водене на преговорите за присъединяване към Европейския съюз. При обсъждането на законопроекта на второ четене в пленарна зала, част от народните представители предлагат да бъде създаден преамбюл към ЗБЖИРБ, показващ важноста на обществените отношения, които законодателят си поставя за цел да регулира (по примера на Семейния кодекс). Народният представител Гиньо Ганев аргументира необходимостта от преамбюл към закона с тезата, че *„когато става дума за важни обществени отношения, непременно трябва един въвеждащ, кратък текст. Така се направи навремето и Семейният кодекс, така трябва да се направи и сега, когато след много десетилетия при една антигрижа на държавата към българските емигранти с този закон ние искаме да дадем една правно-политическа декларация за промененото държавно отношение към българите, които живеят извън България.“*¹⁹⁷.

Най-отчетливата инициатива в тази променена перспектива е първата годишна среща „Българският Великден“, организирана от правителството на Обединените демократични сили с министър-председател Иван Костов, чието откриващо събитие е на 26 – 27 април 2000 г., две седмици след приемането на ЗБЖИРБ. Заявената цел е да бъдат привлечени български професионалисти с опит в най-различни области от цял свят и студенти в чужбина, за да помагат в процеса на присъединяване на страната към Европейския съюз. На първата среща участват повече от 600 души. Резултатите от анкетното проучване и данните от включеното наблюдение, реализирани от Националния център за изучаване на общественото мнение (НЦИОМ)¹⁹⁸ по време на откриващото събитие, показват социалния профил и

---

¹⁹⁷ Изказване на народния представител Гиньо Ганев в пленарна зала при второто четене на проекта на Закон за българите, живеещи извън Република България.

¹⁹⁸ Националният център за парламентарни изследвания (НЦПИ) е правопреемник на Националния център за изучаване на общественото мнение. С промени в ПОДНС от 2017 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

общата картина на предварителните очаквания на участниците. Този профил се е променил през изминалите повече от двадесет години и това е част от допълнителната специфика на последващата оценка на въздействието.

Данните от наблюдението показват, че 60% от участниците са дошли от 23 страни специално за „Българския Великден – 2000“, но едва 2% от тях са родени в чужбина. Повечето от тях са напуснали България след 1989 г., а 76% от всички анкетирани са били на възраст между 25 и 30 години. Една трета от участниците в тази първа среща са били университетски преподаватели, учени и докторанти. Почти половината от живеещите в чужбина българи (47%) са посочили, че имат редки контакти с държавните институции у нас. Според проведеното наблюдение, 20% от живеещите в чужбина имат контакт с бизнес-средите в България.

По отношение на регистрираните нагласи сред присъстващите на откриващото събитие, 56% от анкетираните са посочили, че желанието им да помагат за напредъка на България зависи от това кой управлява страната. Сред проблемите, посочвани от участниците, 40% от анкетираните виждат основния проблем на съвременна България в несъвършенствата в законодателството и произтичащите от тях „вратички“ за корупция. За 15% от участниците са налице проблеми в общественения морал и манталитет. Според тях, през изминалите десет години от демократичните промени в страната най-малко са положителните реформи именно в тази сфера.

Обобщената картина на профила на българите, живеещи в чужбина, отзовали се на първата среща от инициативата „Българският Великден – 2000“, има отчетлива генерационна характеристика. Вниманието им е привлечено не само от инициативата на българското правителство, но и от факта, че България вече е страна, водеща преговори за присъединяване към

Националният център за изучаване на общественото мнение е преименуван на Национален център за парламентарни изследвания.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Европейския съюз. Въпреки изразените критични мнения, доминира разбирането за потенциала за развитие на страната.

Тази картина се променя през годините. Най-общо бихме могли да приемем, че различните поколения от българската емиграция в отделните етапи от развитието на страната изразяват различни очаквания за политиката на българската държава към българите, живеещи извън България. Ако при по-ранната емиграция доминира носталгията и стремежът за запазване на културната и религиозна идентичност, то за това поколение, което е напуснало страната след 1989 г., България представлява възможност за развитие на инициативи. Все по-отчетливо през последните години българите, живеещи зад граница, изразяват желанието си за пряко, политическо участие в управлението. Тази динамика в нагласите има съществено значение както при анализа на заинтересованите групи, така и при изработването на препоръки за законодателни промени по отношение на държавната политика към българите, живеещи извън Република България.

Законът за българите, живеещи извън Република България има характера на общ, рамков закон, който има за цел да определи националната политика по отношение на българите и българските общности зад граница. Необходимостта от закон-рамка се налага поради факта, че към момента на приемането му липсва национална стратегия, определяща посоката и характера на политиките, насочени към българите, живеещи извън страната. Именно това налага ЗБЖИРБ да:

- формулира общата рамка на политиките към българите извън страната;
- да определи и нова група от конкретни цели, чието постигне би трябвало да съответства на промяната, настъпваща в България в резултат от започналия процес на присъединяване към Европейския съюз.

В мотивите на вносителите на ЗБЖИРБ са очертани две конкретни политически цели, които се различават от формулираните в приетите преди него закони. В мотивите и формулирането на нормите на закона е заложено

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ново поколение от политики, насочени към българите, живеещи извън страната.

Първата конкретна цел е насочена към съхраняване на българската национална, културна и религиозна идентичност сред българите, живеещи извън Република България. Сред основните нови елементи, въведени от ЗБЖИРБ, е приравняването на правата на българите, живеещи извън Република България с тези на българските граждани, по отношение на достъпа до образование и такси. В мотивите към законопроекта се посочва, че: „... Целта е в определени отношения, режимът прилаган спрямо тях, да бъде доближен до този, прилаган спрямо българските граждани.” Важна част от политиките в тази насока е да бъдат решени проблемите, свързани с получаване на българско гражданство като ясно се дефинират условията и се определят ясни и приложими процедури за доказване на български произход.

Втората конкретна цел е да бъде решен проблемът за представителството на българските общности, живеещи извън Република България чрез участието им в Национален съвет за българите, живеещи извън България. Въпреки че с Постановление №19 на Министерски съвет от 21 февруари 2000 г. Агенцията за българите в чужбина получава статут на Държавна агенция за българите в чужбина към Министерския съвет на Република България, ДАБЧ не е включена в ЗБЖИРБ, а вместо това е описан подробно профилът на Националния съвет, който би трябвало да даде отговор на проблема за представителството на българите, живеещи извън страната в процеса на формулиране и реализация на държавната политика.

В Мотивите се посочва: „... Поставени са основите за изграждане на правни и институционални механизми, чрез които държавата във взаимодействие с гражданското общество, ще формира и осъществява своята политика по отношение на българите, живеещи извън България.“ Тази идея е доразвита чрез аргумента, че по този начин: „... се привлича самото гражданско общество към реализиране на приоритетите на държавната

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

политика при провеждането на националните интереси спрямо българите в чужбина.“

Взаимодействието с гражданското общество и неправителствения сектор е доразвито в ЗБЖИРБ и в частта, свързана с начина на финансиране на инициативите и програмите, насочени към българите, живеещи извън страната. Целта е „... *от пряко финансиране и администриране се преминава към индиректна намеса на държавната администрация чрез финансиране и координиране на програми в приоритетни сфери, свързани с българите, живеещи извън България.*“ Тук очакването на вносителите е да бъде привлечено частно финансиране, което заедно с публичните средства да осигури по нов начин държавните програми.

Казаното дотук очертава най-важните въпроси¹⁹⁹, на които последващата оценка на ЗБЖИРБ си постави за цел да отговори:

- Какво е въздействието, което ЗБЖИРБ е оказал върху отделните секторни политики, насочени към българите, живеещи извън страната. При този хоризонт определящо значение има разбирането за критерия за постигане на целите²⁰⁰ – *„критерий, който показва степента, в която целите от приемането или изменението на нормативния акт са постигнати, независимо дали това се дължи на прилагането на нормативния акт.“*²⁰¹ С цел генериране на изводи за постигането на целите, последващата оценка на ЗБЖИРБ разгледа всички конкретни секторни подходи и политики, насочени към българите, живеещи извън страната, независимо дали те са част от изследвания

---

¹⁹⁹ Освен критериите постигане на целите и ефективност, последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ анализира и степента на въздействие на интервенцията и по критериите ефикасност, добавена стойност и полезност.

²⁰⁰ Критерият „постигане на целите е ключов за извършването на последваща оценка на въздействието.

²⁰¹ Определението е използвано в образа на Доклад за последваща оценка на въздействието, одобрен от Съвета за административна реформа при Министерския съвет на Република България на 28 януари 2021 г.

законали и не, доколкото в него са посочени именно тези политики. Този подход позволи да бъде изследвано цялостното въздействие от държавните политики, насочени към българите, живеещи извън България, приети преди и след ЗБЖИРБ.

- ☑ Доколко постигането на целите се дължи на законодателната интервенция? Този въпрос се отнася до ефективността – „...критерий, който показва степента, в която постигането на целите, заложи при приемането или изменението на нормативния акт, се дължи на прилагането на нормативния акт.”²⁰²

Законът за българите, живеещи извън Република България е първият по рода си специализиран закон, уреждащ отношенията между българската държава и българите, живеещи извън страната, както и правата на българите, които нямат българско гражданство. Въпреки очакванията (и на законодателя, и на обществото) законът да послужи като рамка, на основата на която да се развият политиките, насочени към българите, живеещи извън страната, ЗБЖИРБ не просто не се превръща в отправна точка за активна държавна политика, но и на практика остава неприлаган (с отделни изключения) близо двадесет и две години след приемането му.

Неприлагането на ЗБЖИРБ се дължи както на несъвършенствата на самия нормативен акт, така и на липсваща политическа воля за изпълнението на поставените в нормативния акт цели.

1. Проблемни области от правната уредба, установена в ЗБЖИРБ

1.1. В ЗБЖИРБ е налице смесване на две различни категории правни субекти физически лица – български и чужди граждани. Националното законодателство на конституционно и законово ниво и международното право третираат въз основа на гражданството правния статус на лицата по различен начин.

---

²⁰² Пак там

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

1.2. Законът за българите, живеещи извън Република България не определя категорично кои лица са „българите“. Член 2 от ЗБЖИРБ посочва три критерия, които косвено могат да определят лицето, което е субект на нормативния акт:

1. лице, което *„има поне един възходящ от български произход“* (т. 1 на чл. 2 от ЗБЖИРБ);
2. лице, което *„притежава българско национално съзнание“* (т. 2 на чл. 2 от ЗБЖИРБ);
3. лице, което *„пребивава трайно или постоянно на територията на друга държава“* (т.3 на чл. 2 от ЗБЖИРБ)²⁰³.

По отношение на първия критерий, ЗБЖИРБ не дава легална дефиниция на понятието „възходящ от български произход“. „Възходящ“ по смисъла на Семейния кодекс (СК) и на Закона за наследството е майката или бащата. След като не е посочена изрично степен на родство за връзката между две лица, от които едното (което има поне един възходящ от български произход) произхожда пряко или непряко от другото (чл. 74, ал. 1 СК) (възходящия българин), то тогава може да се направи буквално тълкуване, че *„поне един възходящ от български произход“* означава поне един родител – майка (чл. 60 СК) или баща (чл. 61 СК) български гражданин²⁰⁴. В част от съдебните актове по повод установяване на българския произход се поддържа това буквално и тясно тълкуване на чл. 2 от ЗБЖИРБ. В мотивите на актове

---

²⁰³ Този критерий е ясен и поради това няма да бъде засегнат в тази част от извършения анализ.

²⁰⁴ Вж. напр. мотиви към Решение № 7971 от 23.06.2020 г. на ВАС по адм. д. № 3612/2018 г., III о., докладчик съдията Румяна Лилова: „...Установявайки българския произход на заявителката чрез гражданството на нейния дядо, съдът е приложил неправилно § 2, т. 1 от ДР на ЗБГ. В посочената разпоредба е дадено определение за целите на ЗБГ на „лице от български произход“, което е определено като лице, на което поне единият възходящ е българин. Съгласно чл. 46, ал. 1 от Закона за нормативните актове, техните разпоредби се прилагат според точния им смисъл. Точният смисъл на цитираното законово определение е, че „лице от български произход“ е това лице, на което поне единият родител е българин. Законодателят не случайно е употребил израза „поне единият възходящ“. Членуването на „единият“ и единственото число на "възходящ" е направено от законодателя, за да се ограничи установяването на произхода на лицата до възходящите от първа степен, а именно до техните родители. В противен случай законодателят би употребил израза "поне един от възходящите".

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

на състави на ВАС се чете: „Според съдебната практика понятието „българин“, използвано в определението „лице от български произход“ следвало да се тълкува **като български гражданин**. Внасянето на етническо съдържание в това понятие не намирало опора в този или други действащи закони, нито в Конституцията на Република България.“²⁰⁵.

Възможно е, разбира се, и по-широко тълкуване, при което „поне един възходящ от български произход“ означава лице да има общ родоначалник, който се самоопределя като лице от български произход, без едното лице да произхожда от другото, и без лицето родоначалник някога да е имало политико-правна връзка с държавата България. В този смисъл е и трайната практика на ДАБЧ²⁰⁶.

Практиката по прилагане на ЗБЖИРБ, ЗБГ²⁰⁷ и актовете и практиката на ДАБЧ следва да бъдат синхронизирани, а съдебната практика на административните съдилища и на ВАС – да не е противоречива.

---

²⁰⁵ Вж. мотиви към Решение № 14528 от 24.11.2020 г. на ВАС по адм. д. № 13138/2019 г., III о., докладчик председателят Жанета Петрова: „... Посоченото удостоверение обаче удостоверявало *етнически произход на дядото на жалбоподателката с оглед на това, че родното му място било населено с етнически българи още преди раждането му, а не с оглед наличието на правна и политическа връзка между Т. С. с държавата България*. Останалите факти – че К. З. е член на Сдружение "БКК" – Скопие, както и че *майчиният ѝ език е западна диалектна форма на българския език – не можели да послужат за доказване на българския произход на жалбоподателката, тъй като никой от нейните възходящи не е имал правна и политическа връзка с държавата България*. Не можело да се приеме, че дядото на жалбоподателката, поне що се касаело до съдържанието на това понятие по § 2, т. 1 от допълнителните разпоредби на Закона за българското гражданство, има български произход.

Съгласно § 2, т. 1 от допълнителните разпоредби на Закона за българското гражданство лице от български произход е лице, на което поне единият възходящ е българин. В писмените доказателства, представени по делото, не се съдържат никакви данни, че *майката и дядото на молителката са българи. Те са родени в Република Македония и винаги са живели в Република Македония*. Фактът, че в населеното място, в което е роден дядото на Зафировска - Дабилъе, са живяли след 1900 година 620 българи, не води до извод, че и дядото на жалбоподателката е от български произход...“.

²⁰⁶ Вж. Декларацията по чл. 10, ал. 1, т. 5 от Правилника за дейността на Държавната агенция за българите в чужбина по издаване на удостоверения за български произход относно Декларация за българско национално съзнание на заявителя като Приложение № 3.

²⁰⁷ Член 15, ал. 2 на ЗБГ, в редакцията от 2021 г. (изм., ДВ, бр. 21 от 2021 г.), предвиди, че в производството за придобиване на българско гражданство по натурализация по чл. 15, ал. 1, т. 1 с молбата се представят документи, с които молителят удостоверява, че има **родствена връзка с поне едно лице – негов възходящ до трета степен включително, което е от български**

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

По отношение на втория критерий, ЗБЖИРБ, обект на настоящата последваща оценка на въздействието, не дава легална дефиниция, но косвено насочва към същината на това, което би трябвало да означава лицето да е българин, който се самоопределя като такъв и „притежава българско национално съзнание“ (т. 2 на чл. 2). Притежаването на българско национално съзнание у лицата се съхранява и развива както индивидуално у отделно лице (чл. 4, ал. 1)²⁰⁸, така и колективно чрез организации на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция (чл. 4, ал. 2). Същевременно, притежаването на българско национално самосъзнание е лично усещане, което трудно се обективира, като външно проявление и признаци, които могат да бъдат оценени.

Този проблем е отчетен още при гласуването на текста на второ четене в пленарна зала. В първоначалната редакция на комисията предложеният текст на т.2 на чл. 2 е „притежава българско национално съзнание, свързано с обективни критерии, отнасящи се до неговата идентичност“. Предложението си да отпадне частта от точката, свързана с обективните критерии, отнасящи се до идентичността, народният представител Васил Гоцев посочва, че: „...в този закон, малко или повече, тази му част има характер на един лозунг. Това е. Няма кой да му провери съзнанието. Този, който има съзнанието, той ще дойде там, където го каним“.

1.3. Организациите на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова,

---

произход. Документите трябва да съдържат информация за имената на възходящия и родствената му връзка с молителя.

²⁰⁸ Вж. чл. 10, ал. 1, т. 5 от Правилник за дейността на Държавната агенция за българите в чужбина по издаване на удостоверения за български произход относно Декларация за българско национално съзнание на заявителя – приложение № 3 към Правилника. Декларацията трябва да бъде с нотариално заверен подпис или да бъде подписана от заявителя пред служител на Агенцията. Декларацията е достъпна на: <https://www.aba.government.bg/pages/usloviya-i-red-za-ustanovyavane-na-blgarski-proizkhod/111> [12.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

културна и религиозна традиция, са организации, които се създават и функционират по реда и при условията на правната уредба на съответната държава при зачитане на нейния суверенитет и на принципите и нормите на международното право. Приетият през 2000 г. ЗБЖИРБ предвижда възможността част от организациите на българи, живеещи извън Република България, които са признати от компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях (ДАБЧ), да издават частни документи – удостоверения, въз основа на които за един значителен период от време между 2000 г. и 2021 г. се доказва български произход²⁰⁹.

1.4. Законът е за българите, живеещи извън Република България, но има предвидени задължения за държавни и местни органи, които те да реализират на територията на българската държава и на общината.

1.5. Не е приета подзаконова нормативна уредба, която да разгърне ЗБЖИРБ – Правилник на прилагане на Закона по смисъла на чл. 7 и § 3 от ПЗР, както и при общото задължение по § 2 от ПЗР за Министерския съвет да приведе в съответствие със ЗНА, регулиращи отношенията на Република България с българите, живеещи извън Република България.

1.6. Макар ЗБЖИРБ да предвижда (съгласно по чл. 10, ал. 1) придобиването на висше образование да е при условията за българските граждани, действащата правна уредба е предвидила по-облекчени условия в сравнение с българските граждани (отделен прием и конкурси, стипендии, ползване на общежития).

1.7. Не е предвиден ред, по който пет от членовете на Националния съвет се избират от Народното събрание измежду българите, живеещи извън Република България (чл. 19, ал. 2). Третата алинея предвижда, че предложението по ал. 2 се прави от председателя на Народното събрание, който взема предвид мнението на българските общности в чужбина. Не е

---

²⁰⁹ След 16 март 2021 г. тази възможност за удостоверяване на български произход от ДАБЧ въз основа на частен документ от организации на българи, живеещи извън Република България, които са признати от компетентния български държавен орган ДАБЧ, отпада

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

предвиден ред за формиране на мнение, за да бъде отправено предложение до председателя на Народното събрание.

1.8. Поради фактът, че ЗБЖИРБ е обсъждан и приет преди да навлязат в същностната си фаза преговорите за пълноправно членство в ЕС, следва да се отчита и приложимото след 2007 г. право на ЕС (напр. данъчни, митнически и други фискални облекчения за лицата, които осъществяват частни програми по смисъла на чл. 27 от ЗБЖИРБ).

2. Институционализиране на политиките за българите в чужбина след приемането на ЗБЖИРБ

2.1. С Постановление № 19 на Министерски съвет от 21 февруари 2000 г. Агенцията за българите в чужбина получава статут на Държавна агенция за българите в чужбина към Министерския съвет като орган за осъществяване политиката на държавата спрямо българите и техните общности по света и координиране на дейността на другите държавни органи, компетентни в областта.

2.2. Политиката за българите в чужбина получава най-високо политическо значение след приемането на ЗБЖИРБ при формиране на правителството в мандата 2009-2013 г., когато има избран министър без портфейл, отговарящ за българите в чужбина (юли 2009 – февруари 2011)²¹⁰.

2.3. Проблематиката на българите зад граница намира институционално продължение в мандатите на президентската институция на вицепрезидентите Маргарита Попова (2012-2017) и Илияна Йотова (2017-2022 и 2022-понастоящем²¹¹). В указите за възлагане на правомощия на

---

²¹⁰ В първото правителство на ПП ГЕРБ проф. Божидар Димитров е избран за министър без портфейл, който отговаря за Държавната агенция за българите в чужбина, Държавна агенция „Архиви“ и за Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. На 19 декември 2010 г. проф. Божидар Димитров подава оставка като министър без портфейл в правителството. На 4 февруари 2011 г. парламентът приема оставката му. На негово място не е избран нов член на правителството с този административен ангажимент, а задълженията са разпределени между останалите членове на кабинета.

²¹¹ С Указ № 9 от 22 януари 2022 г. на основание член 104 от Конституцията на Република България Президентът Румен Радев възложи на Вицепрезидента да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 9, т. 10 и т. 11 от Конституцията (дава и възстановява българско гражданство и освобождава и лишава от него, предоставя убежище,

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

вицепрезидента се включва изрично да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 7 от Конституцията по Закона за българите, живеещи извън Република България. През 2017 г. към вице президента на Република България е създаден съвещателен орган – „Съвет за работа с българите в чужбина“ – *„Съветът подпомага вице президента при осъществяването на правомощието, свързано с политиките за българите в чужбина, българските общности зад граница и по Закона за българите, живеещи извън Република България. Съветът изготвя становища по промени на нормативни актове, участва в изследвания и форуми в областта на въпросите, свързани със сънародниците ни зад граница. Участието в него е на обществени начала и членовете му не получават възнаграждение“*²¹².

2.4. На 7 и 8 ноември 2012 г. в Брюксел²¹³, ²¹⁴ се провежда конференция²¹⁵ на тема „Политики за българите в чужбина“ под патронажа на вице президента Маргарита Попова.

2.5. В периода 2013 – 2014 г.²¹⁶ е разработена и приета (с Решение на Министерския съвет от 23.07.2014 г.) Национална стратегия²¹⁷ за българските граждани и историческите български общности по света

упражнява право на помилване). Заедно с това е възложил на Вицепрезидента да упражнява правомощията на Президента по чл. 98, т. 7 от Конституцията по Закона за българите, живеещи извън Република България. <https://m.president.bg/bg/cat20/Viceprezident-vazlojeni-pravomoshtia> [05.02.2022].

²¹² <https://m.president.bg/bg/cat213/Savet-za-rabota-s-balgarite-v-chuzhbina>

²¹³ Вж. слово на вице президента Маргарита Попова при откриване на конференция „Политики за българите в чужбина“, 7-8 ноември 2012 г., зала на ЕП, Брюксел, в: Попова, М. Очи за България, С.: ИК „Бард“, 2017, 16-17 и на: <https://www.president.bg/speeches-and-statements873/viceprezident-bruksel-konferencia-balgarite-v-chuzhbina.html?lang=bg&skipMobile=1> [13.02.2022]. Вж. покана за конференцията достъпна на: <https://www.eurochicago.com/2012/06/pokana-za-konferentsiya-v-bryuksel-politiki-za-balgarite-v-tchuzhbina/> [13.02.2022].

²¹⁴ Вж. информация за участие на представител на МОН в конференцията на: <https://www.mon.bg/bg/news/331> [13.02.2022].

²¹⁵ Вж. стенограма от първия ден на конференцията, достъпна на: <https://www.eurochicago.com/2013/01/stenograma-ot-konferentsiyata-politiki-za-balgarite-v-tchuzhbina/> [13.02.2022].

²¹⁶ Вж. различни материали по темата при подготовката на Стратегията, достъпни на: <https://www.eurochicago.com/2012/06/strategiya-za-balgarite/> [13.02.2022].

²¹⁷ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=938> [05.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

(Стратегията от 2014 г.)²¹⁸, която отчита достиженията на приетия от Народното събрание през 2000 г. Закон за българите, живеещи извън Република България (Обн., ДВ, бр. 30, 2000 г.). През 2014 г. Стратегията отчита „новите предизвикателства пред държавната политика, породени от измененията в миграционната обстановка в България“, които могат да наложат актуализиране на нормативната уредба в тази област.

2.6. На 21 декември 2013 г. в Народното събрание се провежда работна среща по темата „Национален съвет на българите, живеещи извън Република България“²¹⁹ и е приет меморандум²²⁰ от участниците (усилията намират израз в приета през 2014 г. Стратегия, описана по-горе)²²¹.

2.7. В мандатите на 43^{-то} Народно събрание (27/10/2014 – 26/01/2017)²²², 44^{-то} Народно събрание (19/04/2017 – 26/03/2021)²²³, 46^{-то} Народно събрание (21/07/2021 – 15/09/2021)²²⁴ и 47^{-то} Народно събрание (03/12/2021 – досега)²²⁵ се създава постоянна парламентарна комисия, отговаряща за политиките към българите, които живеят извън Република България.

2.8. В Споразумението за съвместно управление на Република България в периода 2021 г. – 2025 г.²²⁶ на Министерския съвет, избран от 47^{-то} Народно събрание с мандата, възложен от Президента на Република България на парламентарната група на Коалиция „Продължаваме Промяната“, се предвижда преминаването на Държавна агенция за

---

²¹⁸ Общата цел на Стратегията е създаване на политическа рамка за изграждане на комплексна, дългосрочна и интегрирана държавна политика за българските граждани и историческите български общности в чужбина чрез оптимизиране на институционалната и нормативната основа.

²¹⁹ <https://www.eurochicago.com/2013/12/savet-na-balgarite-v-tchuzhbina-zvukozapis/> [13.02.2022].

²²⁰ Вж. текста на меморандума, приет на 21.12.2013 г. в Приложение № 3.

²²¹ Вж. материали по дискутираните въпроси, достъпни на: <https://www.eurochicago.com/2013/11/natsionalen-savet-na-balgarite-zhiveeshti-izvan-r-balgariya/> [13.02.2022].

²²² <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2400?date=9999-12-31> [05.02.2022].

²²³ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2597?date=9999-12-31> [05.02.2022].

²²⁴ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2891?date=9999-12-31> [05.02.2022].

²²⁵ <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/2969> [05.02.2022].

²²⁶ Публикувано на 10/12/2021 г. и достъпно на: <https://promeni.bg/sporazumenie-za-savmestno-upravlenie-na-republika-bulgaria-v-period-2021-2025/> [05.02.2022].

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

българите в чужбина от Министерски съвет към министъра на външните работи.

2.9. За периода от приемането на ЗБЖИРБ до момента са разработени няколко проекта на нови закони, сред които:

- ☑ Закон за българските общности, живеещи в чужбина от 2008 г.²²⁷;
- ☑ Закон за българските общности и българите, живеещи извън Република България от 2009 г.²²⁸;
- ☑ Закон за българи, живеещи в чужбина от 2010 г.²²⁹;
- ☑ Закон за българите и българските общности извън Република България от 2011 г.²³⁰

Въпреки важността на всяка една от посочените по-горе дейности и инициативи, те не довеждат до съществена промяна в изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, както и до постигане на политически консенсус по отношение на необходимостта от тяхната промяна.

3. Основни изводи и препоръки на заинтересованите страни, които търпят ефектите от приложението на ЗБЖИРБ

3.1. Основни изводи от извършената последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ

Анализът на събраните данни за целите на извършената оценка на въздействието показва **частично изпълнение на целите на нормативния акт** в областта на:

- ☑ осъществяване на образователна и културна дейност сред българите в чужбина (включително осигуряването на по-добра междуинституционална координация по отношение на осъществяването на образователна и културна дейност сред българите в чужбина);

---

²²⁷ С инициатор Ивайло Калфин.

²²⁸ С инициатор проф. Божидар Димитров

²²⁹ Автори са представителите на Френско-български форум, законопроектът не е внасян за разглеждане в Народното събрание

²³⁰ Законопроектът е изготвен от ДАБЧ

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ подобряване на условията за осъществяване на ефективни образователно-възпитателни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура;
- ☑ координация между институциите при реализирането на политиките за съхранение на религиозната идентичност на българските общности зад граница.

Целта на нормативния акт, отнасяща се до приобщаването и включване на българите, живеещи извън Република България, към държавния и обществено-политически живот в България, включително чрез децентрализация на начините на финансиране на инициативите и програмите, насочени към българите, живеещи извън страната, **не е изпълнена:**

- ☑ Регламентираният в ЗБЖИРБ (Глава четвърта) Национален съвет на българите, живеещи извън Република България, не е създаден, което възпрепятства в значителна степен изпълнението на целите на ЗБЖИРБ, доколкото съгласно разпоредбите, разписани в него, на Националния съвет са вменени множество функции от съществено значение за защита на интересите на българите, живеещи извън Република България;
- ☑ Създадената със ЗБЖИРБ възможност за формиране към дипломатическите представителства на Република България, в които има български общности или български национални малцинства, на консултативни съвети на българите, живеещи извън Република България, не е реализирана;
- ☑ Липсва утвърден цялостен финансов механизъм и материална обезпеченост на политиките, насочени към българите, живеещи извън Република България, не позволява неговото използване като ефективен инструмент в политиката за оказване на подкрепа на българските граждани в чужбина и за опазване на българската култура и традиции зад граница;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ Не е разработен и приет правилник за прилагането на ЗБЖИРБ, което е основна предпоставка за липсата на координация и взаимодействие между институциите, активно участващи в реализирането на политиките към българите, живеещи извън Република България;
- ☑ Заинтересованите страни, които търпят ефектите от политиките, насочени към българите, живеещи извън страната, са неудовлетворени както от степента, в която са включени в обществено-политическия живот в страната, така и от липсата на координация и активно взаимодействие между институциите и съответно оценяват като незадоволителна подкрепата, която получават от държавните, неправителствени и академични институции.

Анализът на данните, извършен за целите на последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ, показва, че дори **частичното изпълнение на целите в значителната си част не се основава на създадени механизми в резултат от приложението на ЗБЖИРБ**. Значителна част от функциите на отделните институции, изпълнявани във връзка с осъществяване на държавна политика, насочена към българите, живеещи извън страната, се извършват на основание на разпоредбите на други законови и подзаконови актове, а не на ЗБЖИРБ.

Целите на ЗБЖИРБ не са постигнати, а липсата на правилник за приложение на ЗБЖИРБ и други подзаконови актове, свързани с изпълнението на закона, затруднява междуинституционалното сътрудничество и създава предпоставки за: дублиране на дейности в различни институции; липса на ясно разписани отговорности на целевите групи, отговорни за изпълнението на политиките към българите, живеещи извън страната, а като резултат – неефективно използване на финансов и експертен ресурс.

Липсата на междуинституционална координация (доколкото дейностите, които следва да бъдат извършени по изпълнението на ЗБЖИРБ, са многостранни и излизат извън компетенциите на една единствена институция), обособена финансова рамка и подзаконова нормативна база,

---

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

регулираща изпълнението на ЗБЖИРБ, води до непрозрачност на резултатите от приложението на закона. Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ установи ниска степен на отчетност на институциите, компетентни за изпълнението на ЗБЖИРБ, както и наличието на междуинституционална координация.

Следователно с висока вероятност може да се твърди, че **резултатите от изпълняваните политики биха били същите, дори ако не беше приет законодателният акт, обект на анализа.**

3.2. Препоръки на заинтересованите страни, които търпят ефектите от приложението на ЗБЖИРБ

В отговор на открит въпрос²³¹ „Какво, според Вас, трябва да се промени в Закона за българите, живеещи извън Република България?“, близо половината от представителите на заинтересованите страни, участвали в онлайн проучването на НЦПИ, отправят конкретни препоръки по отношение на ЗБЖИРБ и бъдещите законодателни инициативи, регулиращи отношенията между българската държава и българите, живеещи извън страната²³²:

- Да се изработи изцяло нов закон като се осигури прозрачност при разработването на проекта и се създадат гаранции за неговото прилагане** („Законът е от преди повече от 20 години и би трябвало наново да бъде писан“; „Законът трябва да бъде напълно изменен“. „Да се дефинират много по-добре различните категории българи“, „Законът да формулира отделни и специфични визии и цели за двете основни групи българи, живеещи в чужбина“, „Една мултиетническа и мултирелигиозна страна като България не може да дели „българите“ на „етнически“ и „други“, „Усилията на държавата трябва да са фокусирани върху създаването на достойни условия на живот за

---

²³¹ Въпрос, без предварително формулирани отговори.

²³² Препоръките са подредени според относителните дялове на получените отговори. В скоби са посочени автентичните мнения на анкетираните, без да бъдат обобщени и/или редактирани от екипа на НЦПИ)

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

всички в България и евентуално после да се занимава с фантазиите за глобална българска общност и с раздаване на паспорти на хора, които веднага ще заминат за Западна Европа“; „Новият нормативен акт да регламентира създаването на регистър на българите в чужбина“, „При изготвяне на нов закон или на промени в сега съществуващия, да се търси експертизата на българи с дългогодишен опит и престой в чужбина, с необходимата квалификация и езикови познания“) (29,2%);

- Да се създаде ясна и финансово осигурена стратегия за активен диалог с българите в чужбина**, като промените в ЗБЖИРБ следва да се извършват след проучване на реалните проблеми на българските общности в чужбина (4%);
- Да се даде по-голяма публичност и гласност на закона**, за да се запознаят повече българи в чужбина с него („Да се проведе информационна кампания, свързана със закона“) (4%);
- Да има директна връзка между българите в чужбина и българската държава, която да е на институционално ниво** („Държавната агенция за българите в чужбина да има представител във всяка държава, който да е директната връзка между гражданите и държавата/правителството“; „Да се създадат реално действащи органи за връзка с българите живеещи в чужбина, с подходящо материално осигуряване и реално представителство на тези българи“; „Да се подобри организацията в административните структури, които решават проблеми на българи, живеещи в чужбина“, При взаимодействие с български организации извън страната, ДАБЧ трябва да разполага с реална и приложима концепция и стратегия“, Да се премахнат неяснотите около функциите на ДАБЧ по отношение на българските малцинства и групи, които се идентифицират като българи и българските граждани живеещи в чужбина, временно или постоянно. Тези роли трябва да се разграничат и да са ясни, без пристрастия) (3,6%);

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ Законодателството в областта да гарантира равни права, възможности и адекватна защита на интересите на българите, живеещи извън територията на България („Българите извън България трябва да имат същите права, каквито и българите в България. Разделение на българските граждани на база териториален признак е недопустимо и е вид дискриминация“) (3%);
- ☑ Законът за българите, живеещи извън Република България да се прилага (3%);
- ☑ Да се изработят ясни правила за доказване на българско гражданство („Да се облекчи и съкрати процедурата за придобиване на българско гражданство, на временно и постоянно пребиваване в България“) (2%);
- ☑ Да се улесни електронния достъп до българските институции („Да се дигитализира системата за издаване/подновяване на лични документи“; „Няма логика живеещите в Тексас да пътуват до консулството за подновяване на документи“; „Да се въведат конкретни процедури улесняващи административно българите: „Да се отмени безсмислицата “постоянен адрес в България”; „Да се подават заявления и да се получават документи без електронен подпис, какъвто не се ползва никъде в Западна Европа и САЩ“) (2%).

Изразени конкретни препоръки с дялове под 2%:

- ☑ „Законът е остарял и трябва да се съобрази с актуалните реалности“;
- ☑ „Да се изработи конкретен механизъм за избор на Националния съвет“, „Законът да уточни, че Националният съвет трябва да бъде съставен чрез провеждане на избори по пропорционална система на кандидати-български граждани, с общ брой мандати за национални съветници на квотен принцип по географски райони, съгласно вече разработена и предложена концепция“;
- ☑ „Да се създаде връзка между здравното осигуряване в страната на пребиваване и в България“;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ *„Да се създадат подзаконовни нормативни актове, които да уреждат приложението на ЗБЖИРБ“;*
- ☑ *„Да се стимулират българите, живеещи извън страната, да се завърнат в България“, „Проблемът не е единствено на ниво закон, а на ниво политика. Очевидно е, че все повече българи са принудени да търсят бъдеще извън страната и е добре да се помисли за това, как част от тях и поколенията им да бъдат върнати. Един закон не е достатъчен, а рамкова и последователна политика“;*
- ☑ *„Да се регламентира изграждането на консултативни съвети по места“;*
- ☑ *„Да се признава трудовия стаж на преподавателите в неделните училища в чужбина“;*
- ☑ *„Да бъдат вписани в закона всички религиозни общности: католически, староверни и др., които да имат право да издават документи за доказване на български произход. За нас, като българи-католици, малко е обидно това, че само Българската православна църква е между „органиите“, които издават документи за доказване на българския произход“;*
- ☑ *„Да стимулира и улеснява изграждането на български общности в чужбина“;*
- ☑ *„Българите с двойно гражданство да бъдат включени в българската политиката, защото те могат да бъдат експерти и лобисти за българските интереси в чужди държави“;*
- ☑ *„Да се гарантира правото на труд, лечение и отдих в България за българите, живеещи извън Република България“;*
- ☑ *„При наличие на сграда на посолство и/или консулство, тя да бъде използвана и за културно-информационен център, вкл. за училище, за библиотека и др.“;*
- ☑ *„Законът за българите, живеещи извън България да е в унисон със Закона за българските документи за самоличност. Трябва да съдържа информация и протокол за това, как се променя (ако се променя) приложението на закона, ако си в чужбина“;*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ *„Да се премахне възможността български произход да се доказва с документ, издаден от БПЦ (чл.3 (3) от Глава 1); Да се премахнат облекченията за българи, живеещи извън Република България, които не са български граждани, при заплащане на държавни такси, свързани с уреждане на тяхното пребиваване или установяване в Република България (Глава 2, Чл.6(2); Да се премахне изискването българската държава да създава условия на нуждаещите се българи, установяващи се на нейна територия, да предоставя безвъзмездно право на ползване на земи от държавния или общинския поземлен фонд за първите три години от датата на установяването им. (чл.16(1) от Глава 3)“;*
- ☑ *„Да се заделят 10% от държавните и общинските земеделски земи за преселили се от чужбина българи, които биха се занимавали със земеделие“;*
- ☑ *„В ЗБЖИРБ да бъдат направени следните изменения: 1. В чл.2 да бъде включена нова точка 4 със следния текст: „притежава чуждестранно и/или българско гражданство“. 2. Член 10 да придобие следния вид: „Чл. 10. (1) Българите, живеещи извън Република България, имат право да придобиват висше образование в държавните висши училища в Република България при условията, предвидени за българските граждани. (2) Българите, живеещи извън Република България, имат право да придобиват висше образование в държавните висши училища в Република България и определени от Министерския съвет при облекчени условия. (2) Министерският съвет утвърждава ежегодно броя на приеманите за обучение студенти и докторанти по ал. 2 по висши училища и специалности, както и определя облекчен ред за тяхното приемане“.*

Част от участвалите в онлайн проучването акцентират върху изборните права на българите, живеещи извън Република България и предлагат:

- ☑ *„Да се премахнат ограниченията за участие в избори на българи, които не живеят в България като се осигури дистанционно (електронно или*

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

по пощата) гласуване“; „Да се създаде онлайн платформа за комуникация между СИК в чужбина и ЦИК по време на избори“ (3,5%);

- Да е гарантирано правото на глас на всеки българин, независимо от неговата локация (0,6%);
- Да се даде възможност за създаване на избирателен район „Чужбина“ по време на избори (0,6%).

II. 6. Начини на разпространение на резултатите от последващата оценка

1. Резултатите от извършената последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ ще бъдат предоставени на постоянната парламентарна Комисия по политиките за българите извън страната, която е възложител за нейното изготвяне на основание чл. 26, ал. 2 от ПОДНС.

2. Според разпоредбите на чл. 17 от Финансовите правила по бюджета на Народното събрание, приложение към ПОДНС, Националният център за парламентарни изследвания е задължен да публикува на своя сайт на интернет страницата на Народното събрание извършените последващи оценки на въздействието на законите, възложени от комисиите по чл. 26, ал. 2 от ПОДНС. В изпълнение на тези разпоредби, резултатите от извършената последваща оценка на въздействието на ЗБЖИРБ ще бъдат публично достъпни на следния интернет адрес: <https://www.parliament.bg/bg/ncpi>

3. Какви други информационни канали ще бъдат използвани за повишаване на публичността на резултатите от оценката е въпрос на решение на Комисията по политиките за българите извън страната.

II. 7. Препоръки за последващи действия съгласно чл. 18б от ЗНА

Последващата оценка на въздействието на ЗБЖИРБ дава основания да бъде разработен набор от варианти на действие, които да бъдат обект на дебат и евентуално – основа на нова законодателна инициатива.

Конкретните цели, поставени с приемането на ЗБЖИРБ, не са постигнати. В същото време, съвременното състояние на обществените отношения, които би трябвало да бъдат регулирани, предполага извеждането на преден план на две нови цели – трайно уреждане на въпросите, свързани с българското гражданство, и разработването на устойчива нормативна база за миграционна политика на Република България.

Варианти на действие

Вариант 0: „Без намеса“

Оценката на въздействието на ЗЖИРБ показва, че значителна част от целите на държавните политики, насочени към българите, живеещи извън страната, се реализират чрез приложението на съществуващите разпоредби на други специални закони.

Извършеният анализ за целите на последващата оценка на въздействието представя резултатите от над двадесетгодишното приложение на ЗБЖИРБ. С голяма доза на вероятност може да се твърди, че при избора на този вариант и в бъдеще резултатите биха били аналогични на регистрираните в момента – крайно неудовлетворителни както по отношение на постигане на целите, така и за заинтересованите страни, които търпят ефектите от провежданата политика.

Вариант 1: Разработване на проект за изменение и допълнение на ЗБЖИРБ

При избор на този вариант се изменя и се допълва действащия в момента ЗБЖИРБ, в резултат на което:

- се постига по-голяма конкретност в разпоредбите на нормативния акт;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ☑ Законът за българите, живеещи извън Република България се синхронизира с разпоредбите на останалите нормативни актове, засягащи политиките към българите, живеещи извън Република България;
- ☑ се постига по-добра координация между заинтересованите страни, които участват в изпълнението на политиките;
- ☑ се постигат частични временни резултати, които не променят качеството и ефективността на цялостната политика;
- ☑ заинтересованите страни, които търпят ефектите от политиката, остават неудовлетворени от резултатите от изпълнението на нормативната уредба, доколкото реалните проблеми на българските общности зад граница остават нерешени;
- ☑ държавната политика към българите, живеещи извън страната, продължава да се реализира „на парче“;
- ☑ негативните ефекти от досегашното приложение на нормативния акт се запазват в значителна степен;
- ☑ не се спазват изискванията на Закона за нормативните актове, според който при многобройни и важни промени в един нормативен акт, той се отменя и заменя с нов, отнасящ се за същата материя.

Този вариант на действие може да се приложи при необходимост от спешно решаване на неотложни проблеми, свързани с българите, живеещи извън Република България (какъвто е актуалният проблем, свързан с уреждането на статута, гражданството, осигуряване на възможности за работа и др. на българи, живеещи в Украйна). С изменение и допълнение на ЗБЖИРБ могат да бъдат решени и конкретни проблеми, посочени от заинтересованите страни, сред които осигуряването на по-голям обем от електронни услуги за българите зад граница и др.

В дългосрочен план изборът на този вариант няма да доведе до решаване на проблемите, анализирани в настоящата последваща оценка на въздействието.

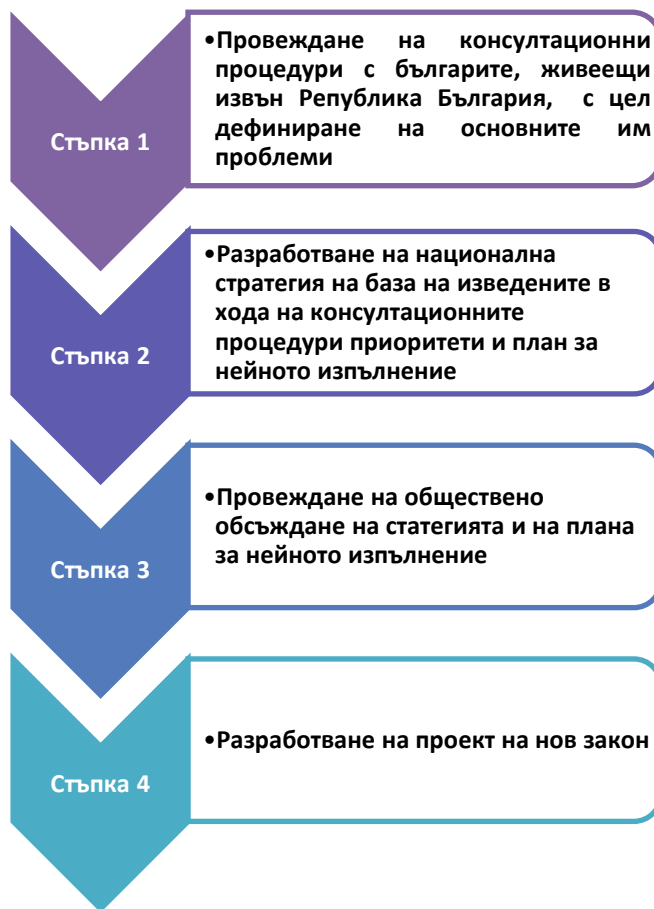
Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Вариант 2: Приемане на изцяло нов закон

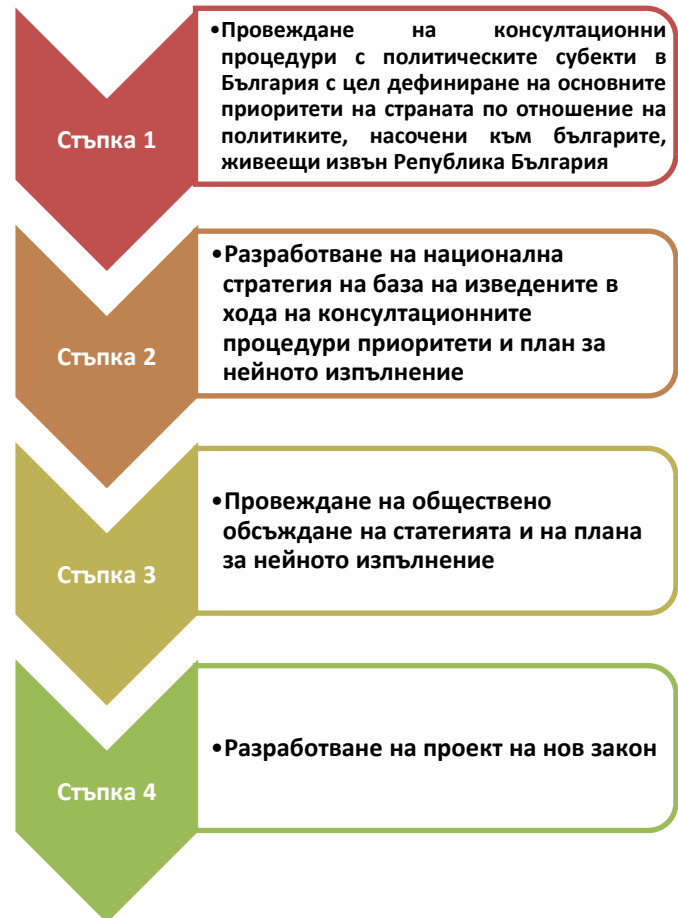
Всеки четвърти участник в онлайн проучването, реализирано от НЦПИ, посочва, че е необходим нов закон, уреждащ отношенията на българската държава с българите, живеещи извън Република България:

При избора на Вариант 2 са възможни следните два подхода:

ПОДХОД I

ПОДХОД II

За да се реализира в пълнота консултацията процедура със заинтересованите страни, следва да се предприемат действия в посока на създаването на база данни за българите, живеещи извън страната. И към момента в наличните източници на информация няма единно мнение за това колко българи живеят извън страната. Липсва и актуализирана изчерпателна база данни с контакти на организации на българи, живеещи извън Република България, което проблематизира всеки опит за провеждане

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

на проучвания и анализи, насочени към изследвания на проблемите на българските общности, живеещи извън страната. Този проблем може да бъде решен чрез:

- ☑ обобщаване на данните от преброяванията в чужбина;
- ☑ създаване на актуален регистър на българите, живеещи извън страната²³³.

Наличието на подобна база данни е необходимо условие, предопределящо качеството на консултационните процедури, които следва да бъдат проведени сред заинтересованите страни.

Същевременно политиките насочени към българите, живеещи извън страната, засягат множество сфери, попадащи в компетенциите на различни институции. Необходимостта от високо ниво на координация предполага включването на ангажираните в политиките институции в консултационните процедури.

Въпреки споделяната от голяма част от институциите констатация, че ЗБЖИРБ на практика не се прилага през неговото двадесет и две годишно действие, а разработването на нов закон среща подкрепата на заинтересованите страни, които търпят ефектите от политиките, основната препоръка на изследователския екип, извършващ последващата оценка на въздействието, е да не се предприема нова законодателна инициатива преди да бъде изработена ясна стратегическа рамка за държавната политика към българите, живеещи извън страната. За да бъде създаден функциониращ закон, регулиращ отношенията между държавата и българите в чужбина,

---

²³³ По примера на Италия, която поддържа Регистър на италианците живеещи в чужбина (A.I.R.E.). Регистърът на италианците, живеещи в чужбина (A.I.R.E.) е учреден със закон № 470 от 27 октомври 1988 г. и съдържа данните на италианските граждани, които възнамеряват да живеят в чужбина за период, по-дълъг от дванайсет месеца. Той се ръководи от общините, въз основа на данните и информацията, идващи от Консулските представителства в чужбина. Записването в A.I.R.E. е право и задължение на гражданина (чл. 6 на закон 470/1988) и представлява предпоставка за ползването на поредица от услуги, предоставени от Консулските представителства в чужбина, както и за упражняването на важни права. В A.I.R.E. трябва да се запишат: гражданите, които се местят да живеят в чужбина за период, по-дълъг от 12 месеца; онези, които вече живеят в чужбина, било защото са родени в чужбина, било защото впоследствие са придобили италианско гражданство независимо от причината.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

преди всичко е необходимо изработването на национална стратегическа рамка, предшестваща създаването на регулаторната политика. За целта следва да се:

- 1) актуализира Националната стратегия за българските граждани и историческите български общности по света, приета през 2014 г.,
- или 2) да се разработи нов стратегически документ, отразяващ приоритетите на Република България. Новият закон следва да бъде част от разработен план за изпълнение на Стратегията.

Целта на новия закон не следва да бъде концентрирана само в отстраняването на констатираните в последващата оценка на въздействието проблеми, а – в прилагане на нова концептуална рамка от хоризонтални политики, насочени към българите, живеещи извън страната. Въпреки откритите правно-технически и концептуални проблеми на сега действащия нормативен акт, основният дефицит на ЗБЖИРБ е фактът, че законът е приет в отсъствието на национална стратегическа рамка за приоритетите на българската държава при реализиране на политиките ѝ спрямо българите, живеещи извън страната. Липсата на подобен документ, на който да се основава ЗБЖИРБ, предопределя ролята му едновременно на нормативен акт и на стратегически документ, който по-скоро рамкира приоритетните сфери в регулираната област, отколкото създава условия за изпълнение на приоритетните политики. Това е една от основните причини ЗБЖИРБ да не бъде изпълняван в цялост, а голяма част от държавните политики, насочени към българите, живеещи извън страната, да се основават на разпоредбите на други закони. Необходимо е да бъде преобърнатата логиката на регулиране – вместо специалният закон за българите, живеещи извън Република България, да служи като рамка, а конкретните политики да се реализират на основание разпоредбите на други нормативни актове, принципите на специалния закон трябва да бъдат прокарани във всички останали закони, регулиращи обществени отношения в същата област.

Източници

1. Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), приета с Протокол № 4.2 на Министерския съвет от 01.02.2012 г.;
2. Александров, Ем., Право на задграничните българи, С., 1995;
3. Белов, М. Българската конституционна идентичност, С., 2017, изд. Сиби;
4. Белов, М., Евг. Танчев. Сравнително конституционно право, С. 2009, изд. Сиби;
5. Близнашки, Г., Еволюция на конституционализма, С., 2017, УИ „Св. Климент Охридски“;
6. Българи в чужбина, чужденци в България: институции, организации, общностен живот, 2017 г., Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН;
7. Българите по света и държавната политика, 03.12.2007 г.;
8. Велев, Венцислав, „Българските културни институти в чужбина – инструмент за популяризиране на българската култура извън страната, в контекста и на европейските измерения“, УниБИТ;
9. Вътрешна и външна миграция на населението в България, НСИ: (<https://www.nsi.bg/Census/Vivmigr.htm>);
10. Гаджев, Иван. История на българската емиграция в Северна Америка, 2006, т.2. София: ИИБЕСА;
11. Демографско развитие на Република България, С., 2005; под редакцията на доц. М. Иванов и чл. кор. Ат. Атанасов;
12. Доклад на Комисията по политиките за българите в чужбина при 43^{-ото} Народно събрание от разглеждане на първо четене на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 654-01-132 от 17.11.2016 г., внесен от

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

народните представители Петър Славов, Методи Андреев и Вили Лилков;

13. Доклад на Комисията по външна политика при 43^{-ото} Народно събрание от разглеждане на първо четене на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, № 654-01-132 от 17.11.2016 г., внесен от народните представители Петър Славов, Методи Андреев и Вили Лилков;
14. Доклад „Оценка на изпълняваната държавна политика за българите, живеещи в чужбина“, изпълнител: Сдружение „Обществен фонд за подпомагане“, проект „Засилване на гражданското участие в изпълнение на политиката за българите в чужбина“, с договор, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд;
15. Друмева, Е., Конституционно право, С.: Сиела, 2018;
16. Закон за българите в чужбина, внесен от народните представители Гиньо Ганев, Георги Първанов, Драгомир Драганов – 1997 г.
17. Закон за българите в чужбина, внесен от народния представител Иван Сунгарски, 1998 г.;
18. Закон за връзки с българите, живеещи извън България, внесен от народните представители Красимир Каракачанов, Анатолий Величков, 1998 г.;
19. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, внесен от група народни представители: Волен Сидеров, Магдалена Ташева, Калина Балабанова и др. - №554-01-19 от 04.02.2015 г.;
20. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, внесен от група народни представители: Юлиан Ангелов, Красимир Каракачанов, Данаил Кирилов и др. - №554-01-20 от 04.02.2015 г.;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

21. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, внесен от народните представители Петър Славов, Методи Андреев и Вили Лилков - № 654-01-132 от 17.11.2016 г.;
22. Законопроект за българите и българските общности извън Република България, вносител Министерски съвет, № 202-01-35 от 27.06.2012 г.;
23. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, №654-01-132 от 17.11.2016 г. ;
24. Идеи за реформа, в сп. Тема, бр. 39 /207/, 03.10.2005;
25. Меморандум от „Работна среща – Национален съвет на българите в чужбина“, проведена на 21 декември 2013 г.;
26. Минчев, В., В. Бошнаков, Й. Калчев, В. Гоев, „Българската емиграция в началото на XXI век: оценка на нагласите и профила на потенциалните имигранти“, в сп. Икономическа мисъл, БАН – Икономически институт, кн. 5, 2004;
27. Мотиви към Решение № 7971 от 23.06.2020 г. на ВАС по адм. д. № 3612/2018 г., III о., докладчик съдията Румяна Лилова;
28. Национална стратегия за демографско развитие на Република България (2006-2020 г.), приета с Решение № 625 на Министерския съвет от 22.08.2006 г.;
29. Национална стратегия за българските граждани и историческите български общности по света, приета с Решение № 30.41 на Министерския съвет от 23.07.2014 г.;
30. Писмо на Временните обществени съвети на българите в чужбина (ВОС) относно подготовка на пилотни избори за консултативни органи на българските граждани към дипломатическите и консулски представителства;
31. ПМС № 3 от 12 януари 2022 г. за изменение и допълнение на нормативни актове на Министерския съвет (Обн., ДВ, бр. 5 от 18 януари 2022 г.);

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

32. ПМС № 103 на МС от 31 май 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина;
33. ПМС №161/15.08.1994 г. за допълнение на ПМС №180/1992 г. за създаване на Агенция за българите в чужбина;
34. ПМС № 228 от 20.05.1997, за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България;
35. ПМС № 19 от 21.02.2000 г. за преобразуване на Агенцията за българите в чужбина в Държавна агенция за българите в чужбина и за приемане на нейния устройствен правилник;
36. ПМС № 334 от 2011 г. за българските неделни училища в чужбина (обн., ДВ, бр. 99 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 5 и 62 от 2013 г., бр. 32 от 2014 г. и бр. 3 от 2016 г.);
37. ПМС № 90 от 29 май 2018 г. за българските неделни училища в чужбина, в сила от 01.07.2018 г. (Обн. ДВ. бр.47 от 5.06.2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.85 от 2.10.2020 г.);
38. Правилник за дейността на Държавната агенция за българите в чужбина по издаване на удостоверения за български произход, утвърден със заповед № 25/29.06.2021 г. и изменен със заповед № 37/19.07.2021 г. на Председателя на Държавната агенция за българите в чужбина;
39. Проект на Закон за българите в чужбина, внесен от народния представител Велко Вълканов, 1992 г.;
40. Проект на Закон за българските общности, живеещи в чужбина, разработен от Ивайло Калфин, 2008 г.;
41. Проект на Закон за българските общности и българите, живеещи извън Република България, разработен от Божидар Димитров, 2009 г.;
42. Проект на Закон за българите и българските общности извън Република България, изготвен от Държавната агенция за българите в чужбина, 2011 г.;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

43. Решение № 32 на Комисията за защита от дискриминация от 13.03.2009 г.;
44. Решение № 14528 от 24.11.2020 г. на ВАС по адм. д. № 13138/2019 г., III о., докладчик председателят Жанета Петрова;
45. Робърт-Гър, Тед, Народи срещу държави. Рискови малцинства през новия век., С., 2002;
46. Становище на Комисията за защита на личните данни, № П-6715/2013 г. от 31.10.2013 г.;
47. Стенограма от 117 заседание на 38^{-ото} Народно събрание, София, сряда, 1 април 1998 г.;
48. Стенограма от 370^{-ото} заседание на 38^{-ото} Народно събрание, 29 март 2000 г. (да се включат и другите две стенограми);
49. Стенограма от заседание на Комисията по политиките на българите извън страната, август 2021 г.;
50. Тълкувателно решение № 12 от 23 юли 1996 г. на Конституционния съд по к. д. № 13/1996 г. за тълкуване на разпоредбата на чл. 93, ал. 2 от Конституцията на Република България в смисъл, кога едно лице е български гражданин по рождение и въз основа на кой закон следва да се преценява това (Обн., ДВ, бр. 67 от 6 август 1996 г.);
51. Харалампиев, К., А. Марчев, Емпирични методи за събиране (и анализиране) на данни, 2017 г.;
52. Христова, Мариана, статия „Стратегия и политика, които вече не могат да чакат“ ;
53. Устройствен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина (в сила от 19.09.2006 г., приет с ПМС № 243 от 11.09.2006 г. Обн. ДВ. бр.77 от 19 Септември 2006 г., изм. ДВ. бр.83 от 20 Октомври 2009 г., изм. ДВ. бр.22 от 16 Март 2012 г.);
54. Цанков, В. Право на убежище и статут на бежанец в Република България. София, ИДП-БАН, 1998;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

---

55. Частични предварителни оценки на въздействието на Законопроектите за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство (№902-01-51; № 053-03-71; № 002-01-13);
56. Simmons, Alan, Victor Riche, Teaching Migration and Globalisation, p. 109-133; Peter J. Van Krieken, The Migration Acquis Handbook, 2001.

Приложения

Приложение 1: Опитът на други държави и организациите, изпълняващи държавната политика по отношение на техните граждани, живеещи съответната страна

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
АВСТРИЯ	<p>1. Световен съюз – организация, създадена през 1952 г., която включва съществуващите в чужбина австрийски обединения – сдружения, дружества, клубове, общности, асоциации на австрийците, живеещи в чужбина, и защитава техните интереси. Дейността на организацията се разпростира върху австрийците, живеещи във всички страни по света. Цели на Световния съюз:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ укрепване на общностното чувство във всички, живеещи в чужбина австрийци, някогашни австрийци (австрийци по душа) и приятели на Австрия; ➤ запазване на връзката с Австрия; ➤ защита на правните и граждански интереси на австрийците в чужбина; ➤ оказване на съдействие на обединенията от Австрия в чужбина; ➤ развитие на контактите между сдруженията; ➤ сътрудничество на властите на Австрия и провинциите с чуждестранни органи и организации. <p>2. Сдружение „Дело за австрийците в чужбина“ – създадено през 1955 г. като централна служба за услуги във Виена. Сдружението получава субсидии от Външното министерство и федералните провинции. Специална задача на сдружението е защита на нуждаещите се австрийци в чужбина.</p> <p>3. Реферат за австрийците в чужбина на службата на правителството на провинция Долна Австрия – създаден през 1992 г. по частна инициатива. Сред основните дейности на реферата са: ваканционни акции за австрийските младежи от чужбина; предлагане на места за практика, изпращане на безплатна литература на младежите, живеещи извън Австрия.</p> <p>4. Отдел „Австрийци в чужбина“ – част от структурата на Министерството на външните работи. Основна цел на отдела е да подпомага австрийците в чужбина по всички въпроси, да ги съветва и да осъществява контакт с други служби, които могат да са полезни по всеки отделен случай. Отделът е насрещна страна по въпросите на изборното право и разрешените плащания по Фонд за подпомагане на австрийски граждани в чужбина.</p> <p>5. Фонд за подпомагане на австрийци в чужбина – създаден през 1967 г. на основание на приетия Закон за фонд за подпомагане на австрийските граждани в чужбина. Фондът осигурява еднократна или постоянна помощ за преодоляване на временна или смекчаване на трайна материална нужда.</p>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
БЕЛГИЯ	<p>Задграничната политика на Белгия се осъществява чрез Държавния секретар в съвместната му работа с Министъра на външните работи.</p> <p>1. Генерална дирекция за интернационално сътрудничество, създадена към Министерство на външните работи. Дирекцията подпомага и предоставя субсидии на белгийци, живеещи в чужбина; организира образователни и културни проекти; развива дейности в областта на социалната икономика и здравеопазването. Дирекцията се финансира от Европейската комисия.</p> <p>2. Програма „Белгийци, живеещи в чужбина“ – програмата е разработена от белгийското правителство в началото на 2002 г. Програмата е ориентирана към подобряване на положението и достъпа до услуги в съответната държава. Осъществява се в тясно сътрудничество с посолствата на държавите, в които живеят белгийци. Средствата за финансирането на програмата се предоставят от държавния бюджет.</p> <p>Задграничната политика на Белгия се финансира от държавния бюджет като средствата, предоставени от неправителствени организации, се усвояват от Генералната дирекция за интернационално сътрудничество.</p>
ГЕРМАНИЯ	<p>1. Длъжностно лице към федералното правителство по въпросите на изселниците с основни задачи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ координира мерките на федералното правителство по отношение на изселниците; ➤ инициира мерки за интеграция на изселниците; ➤ полага грижи за немските малцинства в Източна Европа, включително в бившите съветски републики; ➤ функционира като насрещна страна по проблемите на изселниците. <p>2. Отдел III B към Федералната служба на администрацията</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Създава проекти за интеграция на имигрантите в обществения живот; ➤ Създава проекти за интеграция на немски граждани, които трайно и законосъобразно се установяват в Германия и пр. <p>3. Съвет по въпросите на изселниците, бежанците и късните заселници към федералния министър на вътрешните работи</p> <p>4. Сдружение на германците в чужбина – създадено през 1986 г. с помощта на дипломатическите представителства на ФРГ. Сдружението събира данни за броя германците по целия свят, разделени в три категории: германци – лица с германски паспорти, германци в чужбина – немскоезични лица, които постоянно живеят в езиково малцинство като граждани на друга държава извън немскоговорящите държави и лица с немски произход – лица, които са с немски произход, но не посочват немския като майчин език.</p>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
ПОЛША	<p>Политиката на за изселниците се ръководи от Полския сейм.</p> <p>Сдружение „Обединена Полша“ – организация, създадена през 1991 г., действаща под патронажа на Сейма на Република Полша. Целта на сдружението е да укрепва и засилва връзките между поляците, живеещи в чужбина, и Полша и нейната култура; да оказва помощ за задоволяване на различните потребности на съотечествениците, разселили се по света. „Обединена Полша“ има Държавен управителен съвет и 26 отдела във всички големи градове на Полша.</p>
ДАНИЯ	<p>Правителствен комитет, създаден към Министерство на образованието (състои се от представители на четирите най-големи партии в парламента). Финансирането се осъществява при координация на действията между Парламента и Комитета.</p>
ЛИТВА	<p>3. Департамент към Министерски съвет, създаден на 25 март 1990 г. Функции на Департамента:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ анализира опита по изпълнението на законите и наредбите на Република Литва; ➤ формира и изпълнява националната политика спрямо литовците, живеещи в чужбина; ➤ изучава развитието и промените в литовските общности; събира материали за живота на литовците в чуждите държави; ➤ развива и осъществява програми за опазване на националната идентичност; ➤ развива програми за разрешаването на проблемите в областта на културата и интеграцията на националните малцинства; осъществява мерки за законовите гаранции на интересите и нуждите на националните малцинства; ➤ сътрудничи с националните общности и техните организации; обсъжда и анализира техните проекти в областта на културата; прави предложения за тяхното финансиране; ➤ формира и изпълнява националната политика за литовците, живеещи в чужбина, с оглед да използва тези отношения в техен интерес и в интерес на литовската държава и общество; ➤ сътрудничи с министерства, правителствени организации, публични предприятия и организации при изследване на проблемите на литовците, живеещи в чужбина; ➤ организира изпълнението на задълженията на Република Литва по международните договори, контролира съответствието с международните договори и споразуменията по въпросите на литовските малцинства в други държави; <p>2. Информационен център за завръщащите се литовци – създаден със съвместните усилия на литовско-американската общност, парламента и правителството на Република Литва. Центърът осигурява информация за желаещите да живеят в Литва за:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ получаване на гражданство, здравни грижи, данъци, транспортиране, митници и др.; ➤ възможностите за участие в професионални, научни, културни, туристически и други дейности; ➤ текущи прояви, конференции, образователни курсове и др.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
ЛАТВИЯ	<p>1. Програма „Интеграция на обществото в Латвия“ – програмата създава унифицирана система за интеграция на всички жители и на членовете на задграничните общности, които искат да се завърнат в Латвия.</p> <p>2. Център за репатриране – основан през 1955 г. към Департамента за гражданство и миграция към Министерство на вътрешните работи на Република Латвия. През 1998 г. Центърът за репатриране получава статус на юридическо лице и функционира към Департамента за граждански и миграционни връзки.</p> <p>3. Спомоществователен фонд за репатриране – организация с нестопанска цел със статус на юридическо лице. Основната цел на фонда е да поддържа обединяването, репатрирането и адаптирането на латвийците от целия свят. Организацията има следните ръководни органи: съвет, борд и президент</p>
РУМЪНИЯ	<p>Една от основните цели на правителството е поддържане на връзки с румънските общности в чужбина.</p> <p>1. Министерство на обществената информация на Румъния – специализирана правителствена институция, отговаряща за връзките с румънските граждани в чужбина.</p> <p>2. Департамент за румънските граждани в чужбина</p> <p>3. Социални реинтеграционни центрове – създават се с решение на правителството по предложение на Министъра на труда и социалните грижи.</p>
СЛОВАКИЯ	<p>1. Министерство на външните работи</p> <p>2. Министерство на културата</p> <p>3. Словашко културно общество – неправителствена организация, създадена през 1959 г., представляваща словашките граждани, живеещи в чужбина. Организацията е правно регламентирана през 1997 г. със Закона за Словашкото културно общество.</p>
УНГАРИЯ	<p>1. Правителството на Република Унгария чрез специализиран закон – Закон за унгарците, които живеят в съседни държави (приет 2001 г.), Министерство на образованието</p> <p>2. Обществените медии – осигуряват събиране и предаване на информация за Унгария и унгарската нация на унгарците, които живеят в чужбина. Република Унгария осигурява продуцирането и разпространението на програми на обществената телевизия за унгарските общности чрез създаване на организации, които са посветени на тази цел. Финансирането се осигурява от държавния бюджет.</p> <p>3. Република Унгария подпомага организациите, които осъществяват своята дейност в съседни страни и съдействат за постигане на целите на унгарските общности в тези държави.</p>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
ФРАНЦИЯ	<p>1. Министерство на външните работи в сътрудничество с Министерство на труда и социалните грижи (Мрежи от комитети за работа и професионална подготовка; Дирекция за французите в чужбина и чужденците във Франция и др., Служба за взаимна спогодба, Служба за французи в чужбина)</p> <p>2. Висш съвет на французите в чужбина (преименуван през 2004 г. на Асамблея на французите от чужбина) – представително събрание на французите, живеещи извън пределите на страната. Състои се от 150 члена, избрани чрез всеобщо гласуване за срок от шест години, 12 сенатори на французите в чужбина, избрани от съветниците и 22 именити личности. Висшият съвет дава мнение и издава формуляри по въпроси, засягащи избирателите и отнасящи се до френското присъствие в чужбина. Делегатите на Висшия съвет на французите в чужбина са представители, избрани от французите в чужбина. Те са в постоянен контакт с акредитираните френски власти за страната-приемник (страната, в която пребивават различните френски общности) и членуват в множество обществени формации.</p>
ГЪРЦИЯ	<p>1. Генерален секретариат за гърците в чужбина към Министерство на външните работи – основан през 1983 г., автономна публична организация, ръководена от Генерален секретар.</p> <p>Организацията работи в областта на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ националната култура и идентичност на гърците по света; ➤ поддържането и подкрепянето на отношенията на гръцките емигранти с тяхната родина; ➤ поддържането и подкрепянето на отношенията между гръцките емигранти; ➤ подобряване на условията на робата и живот и защитата на правата на емигрантите в местата, където живеят; ➤ интегрирането в гръцкото общество на желаещите да се завърнат в Гърция; ➤ популяризирането на древногръцката култура по света. <p>2. Съвет на гърците в чужбина – неправителствена организация, основана с президентски декрет от 1995 г. със статус на съветник по въпросите на гръцката диаспора и официален посредник в диалога между диаспората и Гърция. Съветът цели да подкрепя и засилва:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ връзките между гърците в чужбина и в страната, както и тези между емигрантите; ➤ гръцката идентичност и наследство в диаспората; ➤ ролята на елинизма в международните отношения; ➤ ефективността на гръцките организации по света. <p>3. Център за гръцки език – координиращ, съветващ и стратегически орган към Министерство на образованието по въпросите на езиковото обучение и политика. Центърът е академична институция, която цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ подпомагане и представяне на гръцкия език в страната и чужбина; ➤ защита на националната идентичност на гърците от диаспората; ➤ организиране на обучения по гръцки език на чужденци в Гърция и в чужбина; ➤ подкрепа на преподавателите по гръцки език в Гърция и в чужбина.

**Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за
българите, живеещи извън Република България**

ДЪРЖАВА	ОРГАНИЗАЦИЯ, ИЗПЪЛНЯВАЩА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ДЪРЖАВАТА
ИСПАНИЯ	<p>1. Съвети на испанците към дипломатическите представителства в чужбина – изборни органи с мандат от 4 години;</p> <p>2. Генерален съвет на емиграцията – консултативен орган към Министерството на труда и социалните дейности (състои се от 58 члена, от които 43 се избират от Съветите на испанците по държави, а останалите се излъчват от различни институции на изпълнителната власт, от автономните области, синдикати и работодатели). Мандатът на Съвета е от 4 години.</p>
ИТАЛИЯ	<p>1. Комитети на италианците емигранти към дипломатическите представителства в чужбина – изборни органи с мандат от 5 години, 12 до 18 члена</p> <p>2. Генерален съвет на италианците от чужбина – състои се от 94 члена, от които 65 се избират от италианците от чужбина, а 29 се номинират от правителството по предложение на различни институции в т.ч. парламентарните групи в парламента (7), синдикати (9), дружества работещи с диаспората, федерацията на италианската преса и т.н. Съветът е с мандат от 5 години и се председателства от Министъра на външните работи.</p>

Източник: Законодателно проучване „Изследване на законодателния опит на някои страни при подпомагане на техните задгранични общности“, 2003 г.

Приложение 2: Заключителен акт на конференцията „Политики за българите в чужбина“, проведена на 7 и 8 ноември 2012 г. в Брюксел

Конференция „Политики за българите в чужбина“²³⁴

Заключителен акт

Ние, участниците в конференцията, приветстваме усилията на българската държава за съвременния подход да съхрани българското съзнание и идентичност извън пределите на България. Вярваме, че единствено демократичният и толерантен диалог между всички заинтересовани страни ще доведе до изграждането на успешна стратегия за българските общности зад граница.

Като основни приоритети конференцията откри:

- ✓ изучаването и разпространението на българския език; култура; традиции; вяра;
- ✓ институционално представителство на българските общности;
- ✓ социални и интегративни политики.

В резултат на обсъжданията се предлагат следните конкретни мерки и действия:

По отношение на образованието и културата:

Да бъдат прилагани ефективно разпоредбите на Конституцията – чл. 26 и 36.

Да се гарантира финансирането на българските училища в чужбина в проекта на закон за предучилищното и училищното образование (чл. 297, ал.1). Да се избегнат противоречия с проектозакона за българите и българските общности извън Република България.

Предлага се проучване на възможностите на европейското законодателство: директива за изучаване на майчини езици, пълноценно

---

²³⁴ Стенограмите от конференцията са достъпни на следните линкове:

1. Ден първи: <https://www.eurochicago.com/2013/01/stenograma-ot-konferentsiyata-politiki-za-balgarite-v-tchuzhbina/>
2. Ден втори: <http://spainbg.com/стенограма-конференция-брюксел-втор>

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

използване на европейските програми (Коменски) и за неправителствените образователни структури, инициатива на евродепутати за правнообвързващо законодателство на Европейския Съюз за изучаване на майчини езици.

Акцент от конференцията получават:

- ✓ Дистанционна форма за обхващане на децата;
- ✓ Сертифициране на българския език като чужд език; оценки по български като чужд език в училищата в чужбина; решаване на проблема с провеждането на матурите зад граница; признаване на българския език за матуритетен;
- ✓ Изработване на нови Държавни образователни изисквания по изучаваните предмети;
- ✓ Изработване на нови адаптирани програми и адаптиране на програмите по история и география с разпределяне на материала във всички класове;
- ✓ Оказване от Министерството на външните работи на съдействие за помещения чрез сключване на двустранни спогодби;
- ✓ Създаване на институт за български език (по модела на института „Сервантес”);
- ✓ Осигуряване на образователни аташета към посолствата в страни с големи български общности;
- ✓ Предоставяне от дипломатическите представителства на правна помощ на българските граждани;
- ✓ Разширяване на дейността на българските културно-информационни центрове за запазване и разпространяване на българската култура, създаване на нови центрове.

По отношение на институционално представителство:

Предлага се:

- ✓ Инициирането на дебат за провеждането на избори за легитимни и представителни редовни Обществени съвети по държави, със статут на консултативни органи към дипломатическите представителства;
- ✓ Създаването на реално действащ изборен национален представителен орган – Национален съвет на българите в чужбина, съставен преобладаващо (минимум 4/5) от представители на българите зад граница, представители на администрацията на българското президентство, излъчени от парламента депутати и представители на изпълнителната власт;
- ✓ Създаване на глобална организация на всички българи по света като постоянно действащ орган;
- ✓ Създаване на избирателен район „Чужбина”, от който българите зад граница да избират народни представители така, както българите в страната. Възможност за регистриране на партийни кандидатски листи или независими кандидати;
- ✓ Улесняване на процедурата за гласуване на българи в чужбина;
- ✓ Провеждане на предварително и електронно гласуване.

Граждански групи предлагат дебат за промяна на чл. 65 ал. 1 от Конституцията, за да отпаднат затрудняващи условия за „двойното гражданство” при пасивното избирателно право.

По отношение на социалната и интегративна политика:

Предлага се:

- ✓ Въвеждане на регламентирани посещения на трудови аташета или експерти;
- ✓ Организиране на консулски дни;
- ✓ Увеличаване на електронните услуги за българите зад граница;
- ✓ Създаване на общо звено в България, което да отговаря по трудови и социални въпроси;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ✓ Предоставяне на информация (координати) на адвокати, лекари и други специалисти, към които българите могат да се обърнат в чужбина.

Считаме, че форумът е важна стъпка за обобщаване на проблемите и приоритетите във взаимодействието между българската държава и сънародниците ни по света. Надяваме се, че този форум няма да остане изолирано събитие и този формат ще се развие и обогати.

Брюксел,

08 ноември 2012 г.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Приложение 3: Меморандум от работна среща – Национален съвет на българите в чужбина

МЕМОРАНДУМ

от Работната среща на 21 декември 2013 г.

Ние, участниците в „РАБОТНА СРЕЩА – НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА, съвместна инициатива на вицепрезидента Маргарита Попова и председателя на Народното събрание Михаил Миков, с участието на представители на българската общност зад граница“, и с участието на МВнР и ДАБЧ, стъпвайки на Меморандума от срещата на 7 и 8.11.2012 година в Брюксел, се обединихме около следните принципи и подходи за представителност на българите и българските общности зад граница:

- ✓ Финализиране на работата по „Национална стратегия за българите в чужбина“ (концепция);
- ✓ При необходимост изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България (обн. ДВ бр. 30 от 11.04.2000 г.), съобразено с членството ни в ЕС;
- ✓ Създаване на избран представителен Национален съвет на българите, живеещи извън Република България;
- ✓ Изборност и независимост на Националния съвет с представителност на териториален и числен принцип, в който минимум 4/5 избрани представители на българите зад граница; докато останалата част са представители на държавните органи: Народно събрание, администрацията на Президента и Министерски съвет. Оперативност и ефективност: двустепенна система (разширен състав) и изпълнителен съвет (оперативен състав).

Беше проведена дискусия и бяха направени следните предложения:

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ✓ Националният съвет да участва във формирането и провеждането на държавните политики по отношение на българите, живеещи извън страната;
- ✓ Националният съвет да представя и защитава интересите на българите извън Република България пред българските институции;
- ✓ Националният съвет да работи за утвърждаването на българската национална идентичност, самосъзнание, образование и култура зад граница;
- ✓ Националният съвет да има за цел да приобщи българите зад граница към българския обществен живот и насърчи техния принос в националното развитие;
- ✓ Националният съвет да подпомага и предлага дейността на министерствата, другите ведомства и органите на местното самоуправление и местната администрация за осъществяването на държавните политики по отношение на българите, живеещи извън Република България;
- ✓ Националният съвет да подготвя и чрез съответния министър и депутати – негови членове, да внася в Министерския съвет и Народното събрание проекти за нормативни актове съобразно своите цели;
- ✓ Изборите за Национален съвет да се провеждат съвместно с избори за национални институции. Изборът да може да се осъществява дистанционно или онлайн. Процедурата по гласуване трябва да бъде изчистена от излишен формализъм, но да гарантира честни избори и легитимен резултат;
- ✓ Националният съвет да бъде позициониран към Администрацията на Президента, Народното събрание или да бъде под друга форма, която да гарантира неговата независимост;
- ✓ Членовете на Националния съвет да не получават възнаграждение за работата си;

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

- ✓ Дискутира се и необходимостта от обособяване на Избирателен район „Чужбина“ за избори на Народно събрание;
- ✓ Отправя се призив за повече мобилизация и ангажираност от страна на българските общности в чужбина.

Настоящият Меморандум ще бъде предоставен за информация на българските общности извън България. Стенограмата от събитието ще бъде също публикувана.²³⁵

---

²³⁵ Стенограмата от работната среща е достъпна на следния интернет адрес:
<https://www.eurochicago.com/2014/01/stenograma-ot-rabotnata-sreshta-natsionalen/>

Приложение 4: Информация за дейността на Службите по трудови и социални въпроси (СТСВ) на МТСП към посолствата на Република България²³⁶

I. Служби по трудови и социални въпроси (СТСВ)

През 2006 г. започна изграждането на мрежа от Служби по трудови и социални въпроси (СТСВ) на Министерство на труда и социалната политика към посолствата на Република България в европейските страни с големи български общности, продиктувано от необходимостта от своевременно и компетентно информиране и съдействие на българските граждани след приемането на страната ни за член на ЕС. Понастоящем функционират шест Служби по трудови и социални въпроси, покриващи 8 държави: СТСВ към посолството на РБ в Република Австрия, отговаряща и за Конфедерация Швейцария; СТСВ към посолството на РБ в Република Гърция, отговаряща и за Република Кипър; СТСВ към посолството на РБ в Обединено Кралство Великобритания и Северна Ирландия, отговаряща и за Република Ирландия; СТСВ към посолството на РБ в Кралство Испания и СТСВ към посолството на РБ във Федерална Република Германия.

Целта на СТСВ е да съдействат за успешното провеждане на политиката на Република България в областта на свободното движение на работници и свързаната с нея координация на системите за социална сигурност в ЕС, управление на трудовата миграция и защита интересите на българските граждани в тези области. В тази връзка СТСВ оказват съдействие по въпроси, имащи отношение към трудовата мобилност/миграция и интеграция на работници-мигранти, както и защита интересите на български граждани, упражняващи заетост на територията на съответните държави. СТСВ съдействат и за развитието на двустранното сътрудничеството и договорната база с Република България в областта на

---

²³⁶ Източник: Министерството на труда и социалната политика

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

труда и социалната политика. Услугите, предоставяни от СТСВ, са напълно безплатни.

През 2021 г. СТСВ са провели 14 информационни дни, както следва:

- СТСВ-Атина/Никозия проведе четири виртуални информационни дни по трудови и осигурителни въпроси;
- СТСВ-Берлин в сътрудничество с Консултационния център за мобилни европейски работници и служители „Труд и живот“ – Хамбург и експерти от НОИ и местни консултационни центрове за мобилни работници, проведе информационно-консултативен ден в присъствена форма в Хамбург. СТСВ-Берлин участва и в онлайн информационен ден по покана на Берлинския консултационен център „Миграция и достоен труд“ относно условията на труд и правата на куриерите – доставчици на колетни пратки, чиито брой се е увеличил неимоверно в условията на пандемията;
- СТСВ-Виена/Берн проведе четири броя информационни дни - три виртуални и един присъствен;
- СТСВ-Лондон/Дъблин - предвид ситуацията с коронавируса и действащите ограничителни мерки в страната, проведе два неприсъствени (виртуални) информационни дни – на 28 октомври и 4 ноември 2021 г. Темата бе трудовите и осигурителните права на българските граждани след Брекзит. Участие в информационните дни взеха представителите на НОИ, НАП, НЗОК, ГИТ, АЗ и НПО Work Rights Centre;
- СТСВ-Мадрид проведе два онлайн информационни дни – на 2 октомври и 5 декември, посветени на следните теми: социални и здравни осигуровки, достъп до българска и испанска пенсия, условия и документи, достъп до подпомагане за безработица.

СТСВ са предоставили общо **3 949 консултации на български граждани** („лице в лице“, по телефон и е-поща) за 2021 г. (от които: Лондон/Дъблин – 849; Мадрид – 656; Берлин – 498; Виена/Берн – 763 /Виена 677 и Берн – 86/; Атина/Никозия – 1 183 /Атина – 545 и Никозия – 638/).

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Значителното нарастване на броя на предоставените консултации спрямо предходните години, може да се обясни от една страна с нарастващия брой на българите, живеещи в съответните страни, а от друга страна с постъпващите голям брой въпроси, свързани с мерките във връзка с пандемията Ковид-19 и нейните последствия, както и произтичащото от това ограничаване на свободното движение на работници и хора като цяло.

За 2021 г. СТСВ са оказали **спешно съдействие по 265 конкретни казуси/сигнала** за нарушени права. Преобладаващия брой случаи, по които е оказано спешно съдействие са свързани с предизвикателствата, породени от пандемията Ковид-19 и по-конкретно: ползване на спешна и неотложна медицинска помощ и респективно издаване на временни удостоверения, заместващи ЕЗОК; спешно съдействие и обмен на информация във връзка с наложени мерки за закрила на деца; спешно съдействие на лица, останали без средства за завръщане в родината след като са били измамани от работодател; получаване на осигурителни обезщетения и др.

През предходната година СТСВ са осъществили общо **100 контакта** с компетентните институции на национално ниво в съответните държави за укрепване на сътрудничеството от взаимен интерес и **139 контакта** с местните власти, медии, академични среди и НПО.

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

Допълнителна информация за проведения през 2021 г. онлайн форум „Кариера в България“ и броя на българските граждани, които към момента работят, учат или пребивават на друго законно основание на територията на държавите, в които има СТСВ

II. Кариерни форуми за българи в чужбина

Първи онлайн кариерен форум, организиран от МТСП и АЗ

На 12.01.2021 г. Министерството на труда и социалната политика, в сътрудничество с Агенцията по заетостта, организираха онлайн форум „Кариера в България“. Събитието се проведе през платформата на Европейската комисия „Европейски дни на труда“ – <https://www.europeanjobdays.eu/en/events/career-bulgaria>. Форумът показва изключително висок интерес както от страна на участници, така и на работодатели – над 1500 регистрирани участници (от страната и чужбина) и над 200 работодатели, предлагащи над 1070 свободни работни позиции. Участието в събитието, както и в предходните форуми, бе напълно безплатно.

Във форума взеха участие лица, придобили своето образование в България или в чужбина, които искат да се развиват професионално в България, както и национални и чуждестранни работодатели от различни икономически сектори, предлагащи работни места на територията на страната. Събитието имаше над 50 хил. прегледа на платформата.

От участниците най-голям бе дялът на младежите – над 1200. Преобладаващата част от лицата, участващи във форума, бе с висше образование – над 1100 лица.

Министерството на труда и социалната политика, заедно с най-добрите професионалисти в трудовото посредничество на Агенцията по заетостта, представиха пред участниците по време на кариерния форум информация за възможностите за стартиране или продължаване на професионална реализация в България, трудовото и социално законодателство в страната, мерките за съчетаване на личния и професионалния живот, програми за стажуване и повишаване на професионалната квалификация, мерките в

Доклад за последваща оценка на въздействието на Закона за българите, живеещи извън Република България

подкрепа на заетостта, родителите с деца и уязвимите групи от населението в условията на пандемията COVID-19 и др. въпроси. В събитието участваха също представители на Националния осигурителен институт, Националната здравноосигурителна каса и на Службите по трудови и социални въпроси на МТСП към посолствата на Република България, Посолството на Република България в Кралство Нидерландия, които отговаряха на широк кръг въпроси от участниците по време на форума.

В рамките на кариерния форум работодателите имаха възможност да представят дейността на фирмите си, да заявят свободни работни места, да осъществят контакт с голям брой участници от разнообразни образователни и квалификационни направления.

Участниците от своя страна имаха възможност да осъществят директен контакт с работодатели, да се информират за предлаганите от тях работни места и да кандидатстват по обяви за работа, както и да получат консултации от компетентните институции по въпроси в областта на социалното осигуряване, здравно осигуряване, зачитане на трудов стаж и други въпроси и мерки за оказване на подкрепа.